

120
Γ. ΚΩΣΤΑΚΗ - Ν. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΑ

... / ... Τάξεις Γ' & Δ'

“ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ Ο ΣΟΦΟΣ ΚΕΝΤΑΥΡΟΣ”

Π. Γ. ΜΑΥΡΙΑ & ΣΙΑ Ο. Ε.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ίνστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής
ΑΘΗΝΑΙ

ΑΡΙΘΜΟΣ

16

Γ. ΚΩΣΤΑΚΗ — Ν. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΑ

Για την Γ' και Δ' τάξι του Δημοτικού Σχολείου
Και τὸ Α' ἔτος συνδιδασκαλίας

“ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΝΤΑΥΡΟΣ „
ΑΓΙΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ 14 - ΑΘΗΝΑΙ
ΤΗΛ. 536.553

Α'

ΑΠΟ ΤΑ ΜΥΘΙΚΑ ΧΡΟΝΙΑ

Copyright by: «ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΝΤΑΥΡΟΣ»
ΑΘΗΝΑΙ 1963

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἀγαπητά μας παιδιά,

Τὸ βιβλίο πὸν κρατᾶτε στὰ χέρια σας θὰ σᾶς διηγηθῆ πολλὲς ὁμορφες παλιὲς ἱστορίες καὶ μύθους. Θὰ σᾶς μιλήσῃ γιὰ θεοὺς καὶ γιὰ ἥρωες, γιὰ τὰ κατορθώματά τους, γιὰ παράξενες χῶρες, γιὰ μεγάλους πολέμους, γιὰ θηρία καὶ τέρατα.

Τὸ βιβλίο αὐτὸ πιστεύομε νὰ σᾶς εὐχαριστήσῃ καὶ ν' ἀντικαταστήσῃ τὰ παραμύθια τοῦ παπποῦ καὶ τῆς γιαγιάς. Γιατί, τὸν παλιὸ ἐκείνο καιρὸ, οἱ πρόγονοί μας, οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, ἐπίστευαν σὲ πολλοὺς θεοὺς, πὸν τοὺς φαντάζονταν σὰν τὸν ἑαυτὸ τους.

Μόνο πὸν οἱ θεοὶ καὶ οἱ θεές τους ἦσαν μεγαλόσωμοι, πιδ ὠραῖοι καὶ πιδ δυνατοὶ ἀπ' αὐτούς. Καὶ τὸ σπουδαιότερο ἦσαν ἀθάνατοι...

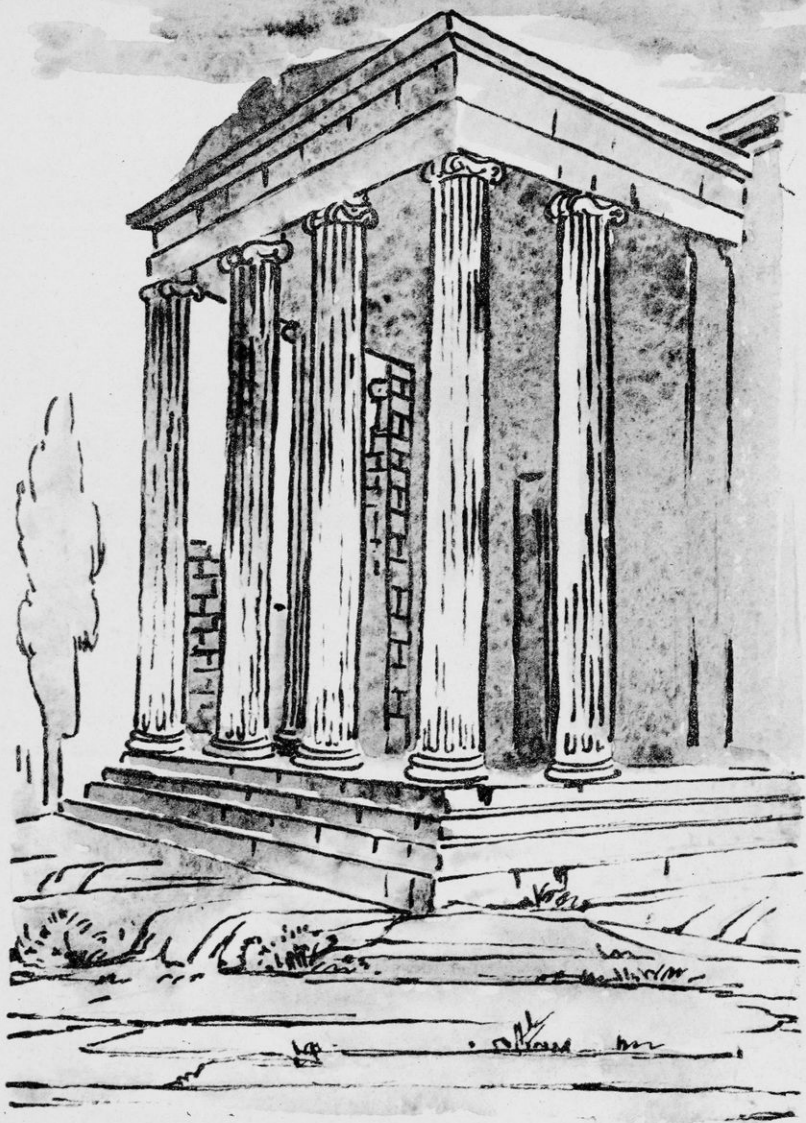
Κατοικοῦσαν ἐπάνω στὸ ψηλότερο βουνὸ τῆς Ἑλλάδος, τὸν Ὀλυμπο, μὰ συχνὰ οἱ ἀθάνατοι θεοὶ κατέβαιναν καὶ κοντὰ στοὺς θνητοὺς ἀνθρώπους.

Τότε ἔζησαν καὶ μερικοὶ ἀτρόμητοι καὶ γενναῖοι ἄνδρες, πὸν τοὺς ὠνόμασαν ἥρωες. Αὐτοὶ ἔκαναν μεγάλα κατορθώματα, πὸν κανεῖς ἄλλος μέχρι σήμερα δὲν μπόρεσε νὰ κάμῃ.

Ὅλα, λοιπόν, αὐτὰ πὸν θὰ μάθετε ἐφέτος γιὰ τοὺς θεοὺς, τοὺς ἥρωες καὶ τοὺς ἄλλους ἀνδρειωμένους Ἕλληνες, ἀποτελοῦν τὴ μυθολογία τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, δηλαδὴ τὰ Μυθικὰ χρόνια.

Ὅλα τὰ παιδάκια τοῦ κόσμου, στὴν ἡλικία σας, μαθαίνουν τοὺς μύθους αὐτοὺς τῶν ἀρχαίων προγόνων μας, γιὰτὶ ὠραιότερους δὲν ἔχει πλάσει κανένας λαός.

Οἱ συγγραφεῖς

Ἄρχαιος Ἑλληνικὸς Ναός.

Οί θεοί

1. Οί θεοί τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων

Σήμερα πιστεύομε εἰς ἕναν Ἀληθινὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος ἔπλασε τὸν κόσμον σὲ ἕξι ἡμέρες.

Στὰ πολὺ παλιὰ χρόνια, πρὸ Χριστοῦ, οἱ πρόγονοί μας, οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, ἐπίστευαν σὲ πολλοὺς θεοὺς.

Παρατηροῦσαν τὴ γῆ, τὸν οὐρανὸν, τὴν ἀπέραντη θάλασσα, τὸν ἥλιον, τὸ φεγγάρι καὶ τ' ἄστρα μὲ πολὺ θαυμασμό.

Ἔβλεπαν τὴ βροχὴν, τὸ χιόνι, τὸ χαλάζι, τὶς ἀστραπὲς καὶ ἄκουαν τὶς βροντὲς καὶ τοὺς κερανοὺς καὶ τρομάζαν.

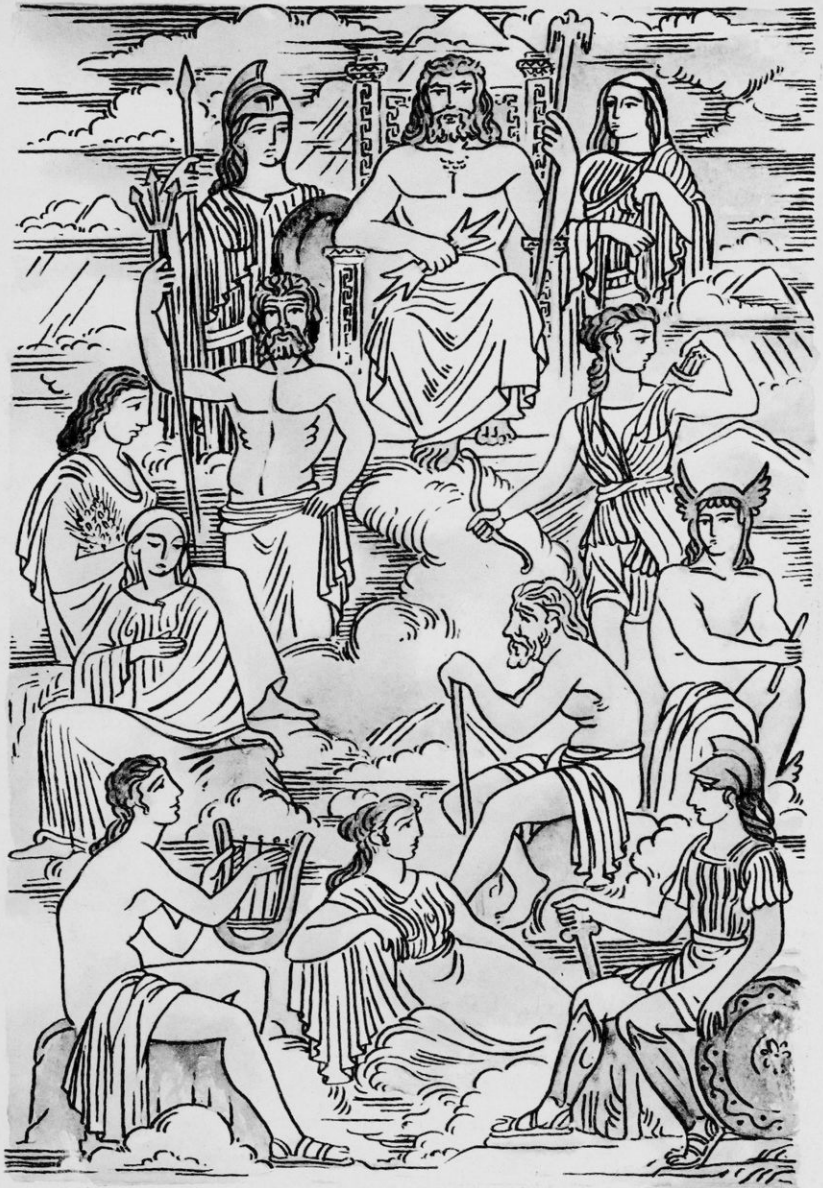
Ἔβλεπαν τὶς ἐποχές: ἄνοιξι, καλοκαίρι, φθινόπωρον καὶ χειμῶνα καὶ δὲν μποροῦσαν νὰ ἐξηγήσουν, πῶς συνέβαιναν ὅλα αὐτά.

Ἔτσι φαντάστηκαν πῶς κάποιοι ἄλλοι δυνατώτεροι ἀπ' αὐτούς, ποὺ τοὺς ὠνόμασαν θεοὺς, θὰ κυβερνοῦσαν ὅλα αὐτὰ τὰ ἀνεξήγητα γι' αὐτοὺς πράγματα.

Καὶ σιγὰ - σιγὰ ἔπλασαν μὲ τὴ φαντασίαν τοὺς πολλοὺς θεοὺς, ποὺ ὁ ἕνας κυβερνοῦσε τὸν ἥλιον, ἄλλος τὴν ἀπέραντη καὶ πολυκύμαντη θάλασσα, ἄλλος φρόντιζε τὰ σπαρτά, ἄλλος τὸ ἐμπόριο, ἄλλος τὶς τέχνες καὶ τὰ γράμματα κ.τ.λ.

Τοὺς θεοὺς τοὺς, οἱ ἀρχαῖοι πρόγονοί μας, τοὺς φαντάζονταν ὡς ἄνθρωποι, ἀλλὰ πρὸ μεγαλόσωμους, πρὸ δυνατοὺς, πρὸ ὠραίους καὶ ἀθάνατους.

Κάθε τόπος εἶχε τοὺς δικούς του θεοὺς, ποὺ τοὺς λάτρευε πρὸ πολὺ. Εἶχαν ὅμως καὶ θεοὺς ποὺ ἦσαν Πανελλήνιοι, γιὰ τὸν ὅτι τοὺς ἐπίστευαν καὶ τοὺς λάτρευαν σὲ ὅλη τὴν Ἑλλάδα.

Οί δώδεκα Ὀλύμπιοι θεοί

2. Οἱ δώδεκα ὀλύμπιοι θεοὶ

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐπίστευαν ὅτι οἱ πῶς μεγάλοι καὶ πῶς σπουδαῖοι θεοὶ ἦσαν δώδεκα. Κατοικοῦσαν ἐπάνω στὸ ψηλότερο βουνὸ τῆς Ἑλλάδος, τὸν Ὀλυμπο, καὶ γι' αὐτὸ λέγονταν καὶ Ὀλύμπιοι Θεοί.

Οἱ δώδεκα Ὀλύμπιοι θεοὶ ἦσαν:

1) Ὁ **Ζεὺς**, ἢ **Δίας**, πῶς ἦταν ὁ μεγαλύτερος καὶ ἰσχυρότερος ἀπ' ὅλους, βασιλεὺς καὶ πατέρας ὅλων τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων. Τὸ θρόνον του τὸν εἶχε στὴν ψηλότερη κορυφῇ τοῦ Ὀλύμπου.

Ἦταν ὁ Κύριος τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς Γῆς καὶ κρατοῦσε στὰ χέρια του τὴν ἀστραπή, τὴ βροντὴ καὶ τὸν κεραυνό. Ἔτσι μπορούσε νὰ τιμωρήσῃ κάθε θεὸ καὶ κάθε ἄνθρωπο, πῶς παρέβαινε τὴν ἐντολή του.

Κανένας, οὔτε θεός, οὔτε ἄνθρωπος δὲν τολμοῦσε νὰ φέρῃ ἀντίρρηση στὸ θέλημά του, γιὰτὶ ἦταν παντοδύναμος.

Προστάτευε τοὺς καλοὺς καὶ τιμωροῦσε τοὺς κακοὺς. Ἰδιαίτερα προστάτευε τοὺς ταξιδιωτῆς. Γι' αὐτὸ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἦσαν πολὺ φιλόξενοι. Ἐπίστευαν ὅτι οἱ ξένοι ἦσαν ἀπεσταλμένοι τοῦ Δία.

2) Ἡ **Ἥρα**, ἢ γυναικα τοῦ Δία, ἢ προστάτισσα ὅλων, μὰ περισσότερο τῶν παντρεμένων γυναικῶν.

3) Ὁ **Ἀπόλλων**, ὁ θεὸς τοῦ ἡλίου, τῆς μουσικῆς καὶ τῆς μαντικῆς.

4) Ἡ **Ἄρτεμις**, ἢ θεὰ τῆς σελήνης καὶ τοῦ κυνηγίου.

5) Ὁ **Ἑρμῆς**, ὁ ἀγγελιοφόρος τῶν θεῶν καὶ προστάτης τοῦ ἐμπορίου.

6) Ὁ **Ἥφαιστος**, ὁ θεὸς τοῦ σιδηρουργοῦ, πῶς δούλευε τὰ μέταλλα στὸ καμίνι του, ἐξίτιζε τὰ παλάτια τῶν θεῶν καὶ ἐτοίμαζε τὸν κεραυνὸ τοῦ Δία. Ἦταν κουτσός καὶ ὁ πῶς ἄσχημος ἀπ' ὅλους τοὺς θεούς.

7) Ὁ **Ποσειδῶν**, ὁ θεὸς τῆς θάλασσας, πῶς κρατοῦσε στὰ χέρια του τὴν τρίαινα. Ὄταν θύμωνε χτυποῦσε μ' αὐτὴ τὴ θάλασσα καὶ σήκωνε φουρτοῦνες μὲ ἄγρια κύματα.

8) Ἡ **Δήμητρα**, ἢ θεὰ τῆς γεωργίας καὶ προστάτισσα τῶν γεωργῶν. Οἱ ἀρχαῖοι ἐπίστευαν ὅτι αὐτὴ ἐδίδαξε στοὺς ἀνθρώπους πῶς νὰ καλλιεργοῦν τὸ σιτάρι, τὸ κριθάρι καὶ ὅλα τὰ σπαρτά. Γι' αὐτὸ ἐπῆραν τ' ὄνομά της καὶ λέγονται δημητριακά.

9) Ἡ Ἀφροδίτη, ἡ θεὰ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ὁμορφιάς. Οἱ ἀρχαῖοι ἐπίστευαν ὅτι γεννήθηκε ἀπὸ τὸν ἀφρὸ τῆς θάλασσας καὶ πρωτοφανερώθηκε στὴ νῆσο Κύπρο.

10) Ὁ Ἄρης, ὁ θεὸς τοῦ πολέμου καὶ τῆς καταστροφῆς.

11) Ἡ Ἀθηνᾶ, ἡ ἀγαπημένη κόρη τοῦ Δία, ποὺ ἦταν ἡ θεὰ τῆς σοφίας καὶ τῶν γραμμάτων.

12) Ἡ Ἑστία, ἡ προστάτισσα θεὰ τοῦ σπιτιοῦ καὶ τῆς οἰκογένειας...

3. Οἱ ἄλλοι μικρότεροι θεοὶ

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς δώδεκα Ὀλύμπιους θεοὺς, ἐπίστευαν καὶ σὲ πολλοὺς ἄλλους μικρότερους θεοὺς.

Οἱ πρὸ σπουδαῖοι ἀπὸ αὐτοὺς ἦσαν:

1) Ὁ Πλούτων, ὁ θεὸς τοῦ Κάτω κόσμου, ποὺ τὸν ἔλεγαν καὶ Ἀδη. Σ' αὐτὸν ἐπῆγαινε τὶς ψυχὲς τῶν ἀνθρώπων ὁ Χάρος, ὅταν οὗς ἔπαιρνε τὴ ζωὴ.

Ὁ Πλούτων τὶς καλὲς ψυχὲς τὶς ἐπῆγαινε στὰ Ἡλύσια, δηλαδὴ στὸν παράδεισο τῶν ἀρχαίων καὶ τὶς κακὲς στὰ Τάρταρα, δηλαδὴ στὴν κόλαση.

2) Ὁ Διόνυσος, ἡ Βάκχος, ὁ θεὸς τῶν ἀμπελιῶν καὶ τοῦ κρασιοῦ. Ἦταν ἀκόμη ὁ θεὸς τῶν διασκεδάσεων, τῶν γλεντιῶν καὶ τῶν χορῶν.

3) Ὁ Ἀσκληπιός, ὁ θεὸς τῆς ἱατρικῆς.

4) Ἡ Θέτις, ἡ θεὰ ποὺ κατοικοῦσε στὸ βυθὸ τοῦ Ὀκεανοῦ.

5) Ὁ Αἴολος, ὁ θεὸς τῶν ἀνέμων καὶ τῶν καταιγίδων, καὶ ἄλλοι μικρότεροι θεοί...

4. Οἱ ἀρχαῖοι καὶ οἱ θεοὶ τους

Ὅπως εἶπαμε, οἱ δώδεκα μεγαλύτεροι θεοὶ κατοικοῦσαν στὸν Ὀλυμπο, τὸ ψηλότερο βουνὸ τῆς Ἑλλάδος.

Ἐκεῖ ἐπάνω ποὺ ἔμεναν οἱ θεοί, οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐπίστευαν, ὅτι ἄνεμος δὲν φυσᾷ ποτέ, οὔτε ἀγγίζει τὸ χιόνι. Ὁ ἀέρας εἶναι καθαρός καὶ σύννεφο δὲν πλησιάζει. Καὶ οἱ θεοὶ ζοῦν ἐκεῖ σὲ ἀπέραντη εὐτυχία, ποὺ διαρκεῖ ὅσο καὶ ἡ ἀτέλειωτη ζωὴ τους...»

Ἐκεῖ, ὁ Ἥφαιστος, ὁ θεϊκὸς τεχνίτης κατασκεύασε ἀπὸ ἕνα

λόχρυσο παλάτι για κάθε θεό. Τὸ μεγαλύτερο ὅμως και ὠραιότερο παλάτι ἦταν τοῦ Δία, πού βρισκόταν ψηλότερα ἀπὸ τὰ παλάτια τῶν ἄλλων θεῶν.

Οἱ θεοὶ ἔτρωγαν τὴν ἀμβροσία (τὸ φαγητὸ τῶν θεῶν) και πιναν τὸ νέκταρ (τὸ θεϊκὸ ποτό), πού τοὺς πρόσφερε ἡ Ἥβη, ὠραιότατη κόρη τοῦ Δία, μέσα σὲ χρυσὰ κύπελλα.

Ὁ θεὸς Ἀπόλλων τοὺς διασκέδαζε μὲ τὴ λύρα του και οἱ μοῦσες τοὺς τραγουδοῦσαν τὰ ὠραιότερα τραγούδια.

Ἀπὸ τίς ἀπάτητες κορυφές τοῦ Ὀλύμπου οἱ θεοὶ ἀγνάντευαν τὴν Γῆ: Τὴν ξηρά, τὴ θάλασσα, τὰ ψηλὰ βουνά, τίς καταπράσινες πεδιάδες, τίς πόλεις και τὰ χωριά.

Πολλές φορές κατέβαιναν κοντὰ στοὺς ἀνθρώπους και συνομιλοῦσαν μαζί τους. Εἶχαν και αὐτοὶ ὅλα τὰ προτερήματα και τὰ λαττώματα τῶν ἀνθρώπων. Δηλαδή, ζήλευαν, ἀγαποῦσαν και μιλοῦσαν, ὅπως και οἱ θνητοὶ ἀνθρώποι.

Μὲ ὅλες, ὅμως, τίς ὁμοιότητες πού εἶχαν οἱ θεοὶ μὲ τοὺς ἀνθρώπους, οἱ διαφορὲς ἦσαν μεγάλες: Οἱ θεοὶ ἦσαν ἀθάνατοι, οἱ ἀνθρώποι ἦσαν θνητοί. Οἱ θεοὶ ἦσαν πάντα νέοι, ὠραῖοι και δυνατοί. Οἱ ἀνθρώποι ὅμως ὄχι, γιατί γέραζαν, ἀδυνατίζαν και πέθαιναν...

5. Ἡ λατρεία τῶν ἀρχαίων θεῶν

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐπίστευαν στὴν παντοδυναμία τῶν θεῶν τους και γι' αὐτὸ τοὺς σέβονταν, τοὺς ἀγαποῦσαν, μὰ και τοὺς φοβοῦνταν. Ἐφρόντιζαν πάντα νὰ κάνουν καλὲς πράξεις, γιατί ἤξεραν ὡς οἱ θεοὶ τιμωροῦσαν τοὺς κακὸς ἀνθρώπους. Γιὰ νὰ τοὺς ἔχουν ἐν τὸ μέρος τους και γιὰ νὰ τοὺς δείχνουν τὸ σεβασμὸ τους, τοὺς ῥόσφεραν θυσίες.

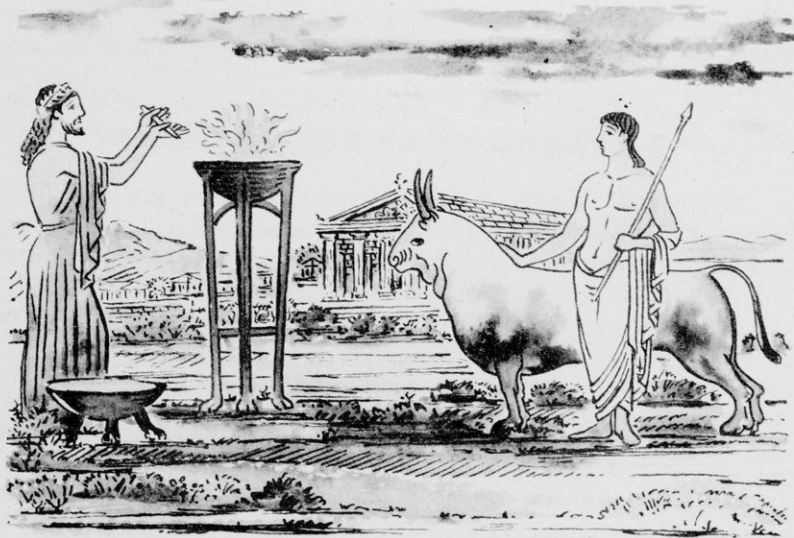
Τοὺς πρόσφεραν διάφορους καρπούς, ἀλλὰ και ζῶα, πού τὰ ἔψηναν στοὺς βωμοὺς. Ἀπὸ τὰ ψητὰ αὐτὰ οἱ ἀνθρώποι ἔτρωγαν μόνον τὰ ψαχνὰ κρέατα, και τ' ἄλλα, τὰ ἐντόσθια, τὰ ἄκρα, τὰ λίπη και τὰ κόκκαλα τὰ ἔκαιγαν. Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς βωμούς, ἔχιζαν μεγαλορρεπιεὺς ναοὺς και τοὺς στόλιζαν μὲ ἀγάλματα. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ναοὺς αὐτοὺς σώζονται μέχρι σήμερα ἢ εἶναι ἐρειπωμένοι.

Οἱ πιὸ σπουδαῖοι ναοὶ ἦσαν τοῦ Ὀλύμπιου Δία στὴν Ὀλυμπία, ὁ Παρθενὼν ἐπάνω στὴν Ἀκρόπολι, ὁ ναὸς τοῦ Δία στὴν Ἀθήνα, ὁ ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνα στοὺς Δελφοὺς και ἄλλοι.

Κάθε χρόνο στίς μεγάλες πόλεις, για νά τιμήσουν τοὺς θεοὺς τους, ἔκαναν μεγάλες γιορτὲς καὶ πανηγύρια. Στὴν Ἀθήνα ἔκαναν μιὰ μεγάλη γιορτὴ, πρὸς τιμὴν τῆς Ἀθηνᾶς, τὰ Παναθηναῖα.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ τοπικὰ εἶχαν καὶ πανελλήνια ἱερά, πού τὰ σέβονταν καὶ τὰ προσκυνοῦσαν ὅλοι οἱ Ἕλληνες. Στὰ ἱερά αὐτὰ ἐπήγαιναν ἀπ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα καὶ ἔκαναν μεγάλες θυσίες ζώων. Πολλοὶ πλούσιοι θυσίαζαν κι ἑκατὸ βόδια σὲ μιὰ θυσία.

Τέτοια ἱερά ἦσαν: οἱ Δελφοί, ἡ Δωδώνη, ἡ Ὀλυμπία καὶ ἡ Ἐλευσίνα...

Οί ἥρωες

Εἰσαγωγή

Τὰ πολὺ παλιὰ χρόνια ἔζησαν στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα μερικοὶ ἄνθρωποι, τόσο δυνατοὶ καὶ ρωμαλέοι, ποὺ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι τοὺς ὠνόμασαν ἥρωες.

Οἱ ἥρωες ἦσαν πολὺ πιὸ μεγαλόσωμοι ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους καὶ εἶχαν μεγάλη σωματικὴ δύναμι.

Τῆ δύναμί τους, ὅμως, αὐτὴ τὴ χρησιμοποιοῦσαν πάντοτε γιὰ τὸ καλὸ τῶν ἀνθρώπων.

Ἐκαμαν μεγάλα κατορθώματα καὶ σὲ πολλὰ πράγματα πλησίασαν τοὺς θεοὺς. Γι' αὐτὸ τοὺς ἔλεγαν καὶ «ἡμίθεους», δηλαδή μισοὺς θεοὺς.

Γιὰ τὰ κατορθώματά τους αὐτὰ οἱ ἄνθρωποι τοὺς λάτρευαν ὅπως καὶ τοὺς θεοὺς. Τοὺς ἔχτιζαν ναοὺς καὶ πρὸς τιμὴν τους ἔκαναν γιορτὲς καὶ πανηγύρια.

Τέτοιοι ἥρωες υπῆρξαν πολλοί, μὰ ὀνομαστότεροι σὲ ὀλόκληρη τὴν Ἑλλάδα ἦσαν: Ὁ Ἡρακλῆς, ὁ Θησεάς, ὁ Ἰάσωνας, ὁ Ἀχιλλεάς καὶ ὁ Ὀδυσσεάς.

Γιὰ τοὺς ἥρωες καὶ ἡμίθεους αὐτούς, ποὺ ἔζησαν τὰ παλιὰ χρόνια στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα, θὰ μιλήσωμε στὰ παρακάτω κεφάλαια.

Ὁ Ἡρακλῆς πνίγει τὰ φίδια στὴν κούνια του.

Ὁ Ἡρακλῆς

1. Ἡ γέννησι τοῦ Ἡρακλή

Ὁ Ἡρακλῆς ἦταν ὁ μεγαλύτερος ἥρωας τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Τὰ κατορθώματά του ἦσαν τόσο μεγάλα καὶ θαυμαστά, ὅσο κανενὸς ἄλλου ἥρωα.

Ἐπῆρξε ὁ Ἐθνικὸς ἥρωας τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος καὶ λατρευόταν παντοῦ σὰν θεός.

Γεννήθηκε στὴ Θήβα. Πατέρα εἶχε τὸν Ἀμφιτρώωνα καὶ μητέρα τὴν Ἀλκμήνη.

Ὁ Ἡρακλῆς ἀπὸ μικρὸς ἔδειξε τὸ τί θὰ γινόταν, ὅταν θὰ μεγάλωνε. Ἦταν ὀκτὼ μηνῶν, ὅταν ἡ Ἥρα, ποὺ τὸν μισοῦσε πολὺ, τοῦ ἔστειλε δυὸ φίδια νὰ τὸν πνίξουν στὴν κούνια του.

Ὁ Ἡρακλῆς μόλις τὰ εἶδε τὰ ἔπιασε μὲ τὰ χέρια του καὶ τὰ ἔπνιξε. Ἔτσι ἀπὸ μικρὸς ἔδειξε τὴν μεγάλη δύναμὶ του.

Ἡ μητέρα του Ἀλκμήνη ἔβλεπε τὴ δύναμὶ τοῦ Ἡρακλή καὶ μὲ τίς συμβουλές της ἐφρόντιζε νὰ τὸν κάμῃ καλὸ καὶ δίκαιο.

Ὅταν μεγάλωσε, ὁ πατέρας του, τοῦ πῆρε τοὺς καλύτερους δασκάλους τῆς ἐποχῆς. Αὐτοὶ τοῦ δίδαξαν πῶς νὰ παίξῃ τὴ λύρα, πῶς νὰ παλεύῃ, καὶ πῶς νὰ ρίχνῃ τὸ τόξο καὶ τὸ δόρυ.

Ὁ πατέρας του τὸν ἔμαθε νὰ ὀδηγῇ τὸ ἄρμα καὶ νὰ παίρῃ στροφές μὲ ἐπιδεξιότητα. Ἀκόμη πῶς νὰ προφυλάσσεται, πῶς νὰ ἐπιτίθεται καὶ πῶς νὰ ἀποκρούῃ τίς ἐπιθέσεις τῶν ἐχθρῶν του.

Ὁ Ἡρακλῆς γυμναζόταν καθημερινά. Ἐτρεχε, πηδοῦσε, ἔριχνε τὸ ἀκόντιο, τὸ δίσκο καὶ τὸ λιθάρι. Ἔτσι ἔκαμε δυνατὸ καὶ γιγάντιο κορμὶ μὲ ἀτρόμητη καρδιά.

Σὲ ἡλικία δεκαπέντε χρονῶν ἔκαμε τὸ πρῶτο κατόρθωμά του. Ἐπάνω στὸ βουνὸ Κιθαιρώνα, ὅπου φύλαγε τὰ κοπάδια του, ἦταν ἓνα λιοντάρι ποὺ κατασπάραζε τὰ πρόβατα καὶ τὰ βόδια τῶν βοσκῶν. Κανένας δὲν τολμοῦσε νὰ κυνηγήσῃ τὸ λιοντάρι καὶ ὅλοι ἔφευγαν τρομαγμένοι, μόλις ἄκουαν τοὺς βρυχηθμούς του.

Ὁ Ἡρακλῆς τὸ κυνήγησε, τὸ σκότωσε, φόρεσε τὸ δέρμα του καὶ κατέβηκε στὴ Θήβα. Ὅλος ὁ κόσμος ἐθαύμαζε τὸν Ἡρακλή γιὰ τὸ μεγάλο αὐτὸ κατόρθωμα.

2. Ὁ δρόμος τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς κακίας

Ὅταν ἔγινε 18 χρονῶν ὁ Ἡρακλῆς, καθόταν μιά μέρα σέ κάποιον σταυροδρόμο καὶ σκεπτόταν: «Τώρα μεγάλωσα πιά. Εἶμαι ὁ δυνατώτερος ἀπ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Τί πρέπει νὰ κάνω; Πῶς νὰ χρησιμοποιήσω τὴ δύναμί μου;».

Σκεπτόταν ἔτσι πολλή ὥρα, μὰ δὲν ἔπαιρνε καμιὰ ἀπόφασι. Ξαφνικά, νὰ καὶ τοῦ παρουσιάζονται μπροστά του δυὸ νέες γυναῖκες. Ἡ μία ἀπὸ τὸν ἕνα δρόμο καὶ ἡ ἄλλη ἀπὸ τὸν ἄλλο.

Ἡ μία ἦταν φτωχικὰ ντυμένη, ἀλλὰ φαινόταν σεμνὴ καὶ φρόνιμη. Ἡ ἄλλη ἦταν ντυμένη μὲ φανταχτερὰ φορέματα, γεμάτη στολίδια, στὰ μαλλιά, τὸ λαιμὸ καὶ τὰ χέρια, καὶ φαινόταν πολὺ περήφανη.

Ἡ γυναῖκα μὲ τ' ἀκριβὰ φορέματα καὶ τὰ στολίδια τὸν πλησίασε πρῶτη καὶ τοῦ εἶπε:

— Μὴ σκοτίζεσαι παλληκαρι μου. Εἶσαι ὁ δυνατώτερος ἀπ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Ἄν μὲ ἀκολουθήσης, δὲ θὰ χρειάστῃ ποτὲ νὰ δουλέψης καὶ νὰ κοπιήσης. Ὅ,τι πρῶγμα ποθήσης, θὰ τὸ παίρνης ἀπὸ τοὺς ἄλλους μὲ τὴ δύναμί σου. Ποῦς θὰ τολμήσῃ νὰ σοῦ ἀντισταθῇ;

— Ποιὰ εἶσαι; τὴ ρωτᾷ ὁ Ἡρακλῆς. Κι ἐκείνη τοῦ ἀπαντᾷ.

— Οἱ φίλοι μου μὲ λένε Εὐτυχία καὶ οἱ ἐχθροί μου Κακία.

Ὁ Ἡρακλῆς γύρισε τὰ μάτια του στὴν ἄλλη γυναῖκα. Τότε ἐκείνη τοῦ εἶπε:

— Ἡρακλῆ, τὴ δύναμι πού σοῦ ἔδωκαν οἱ ἀθάνατοι θεοί, πρέπει νὰ τὴ χρησιμοποιήσης γιὰ τὸ καλὸ τῶν ἀνθρώπων. Ἐτσι καὶ τοὺς θεοὺς θὰ εὐχαριστήσης καὶ τοὺς ἀνθρώπους θὰ κάμῃς νὰ σε

τιμοῦν καὶ νὰ σὲ δοξάζουν. Ἄν μὲ ἀκολουθήσης θὰ βρῆς τὴν εὐτυχία, ἀλλὰ θὰ κουραστῆς καὶ θὰ πονέσης. Θὰ κερδίσης ὅμως τὴν ἀθανασία καὶ τ' ὄνομά σου θὰ μείνῃ ἀξέχαστο σὸ κόσμο.

— Ποιὰ εἶσαι σύ; τὴ ρωτᾷ ὁ Ἡρακλῆς.

— Εἶμαι ἡ Ἄρετή, εἶπε καὶ τράβηξε τὸ δρόμο της.

Ὁ Ἡρακλῆς δὲ σκέφθηκε πολὺ. Σὲ λίγο σηκώθηκε καὶ τὴν ἀκολούθησε.

3. Οἱ δώδεκα ἀθλοὶ τοῦ Ἡρακλῆ

Ὑστερα ἀπὸ καιρὸ ὁ Ἡρακλῆς ἔπενε σὲ κάποιο ἀμάρτημα καὶ ὁ ἴδιος καταδίκασε τὸν ἑαυτό του σὲ ἐξορία. Ἐπῆγε σὸ Μαντεῖο τῶν Δελφῶν καὶ ρώτησε, ποῦ νὰ πάη νὰ κατοικήσῃ καὶ τί νὰ κάμῃ.

Τὸ Μαντεῖο, τότε, τὸν διέταξε νὰ μῆ στῆν ὑπηρεσία τοῦ βασιλιᾶ τῆς Τύρινθος καὶ τῶν Μυκηνῶν **Εὐρυσθέα**.

Ὁ Ἡρακλῆς ἔκαμε ὅ,τι τὸν διέταξε τὸ Μαντεῖο καὶ ἐπῆγε σὲ τὴν Μυκῆνες. Ὁ Εὐρυσθέας ἦταν ἐξαδελφός του, μὰ ἄνθρωπος ἀδύνατος καὶ δειλός. Γι' αὐτὸ ἔτρεψε στῆν ἰδέα μήπως ὁ Ἡρακλῆς, ὁ ἀνδρειότερος τῶν ἡρώων, τοῦ πάρῃ τὴ βασιλεία του.

Γιὰ νὰ ἀπαλλαγῇ, λοιπόν, ἀπ' αὐτόν, τὸν διέταξε νὰ ἐκτελέσῃ δώδεκα δύσκολα ἔργα, μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι ὁ Ἡρακλῆς σὲ κάποιο ἀπὸ αὐτὰ θὰ εὗρισκε τὸ θάνατο.

Ὁ Ἡρακλῆς ἐκτέλεσε καὶ ἔφερε σὲ πέρας, ὅ,τι τὸν διέταξε ὁ Εὐρυσθέας, χωρὶς νὰ πάθῃ κακὸ, σὲ ὀκτὼ χρόνια καὶ ἓνα μῆνα.

Τὰ ἔργα αὐτὰ ἦσαν μεγάλα κατορθώματα καὶ λέγονται οἱ δώδεκα ἀθλοὶ τοῦ Ἡρακλῆ.

Πρώτος άθλος: Τό λιοντάρι τής Νεμέας

Τό πρώτο έργο, πού ό Εύρυσθέας άνέθεσε στον 'Ηρακλή, ήταν νά σκοτώση τό λιοντάρι τής Νεμέας. Τό λιοντάρι αυτό ήταν ένα φοβερό ζώο, πού ζούσε μέσα στό δάσος κι έκανε μεγάλες καταστροφές στα κοπάδια τής χώρας. Οί άνθρωποι τό έτρεμαν και κανένας δέν τολμούσε νά τό κυνηγήση.

Ό 'Ηρακλής πήρε τό τόξο με τά βέλη του, έρριξε και τό ρόπαλό του στην πλάτη και ξεκίνησε νά βρῆ τό θηρίο.

Γύρισε παντού στον κάμπο, μα δέν τό βρήκε πουθενά. Προχώρησε τότε και μπήκε στό δάσος. Κόντευε νά βραδιάση, όταν είδε τό θηρίο νά πλησιάζη στη σπηλιά του.

Ό 'Ηρακλής άνέβηκε σ' ένα βραχάκι και του έρριξε τό πρώτο βέλος. Τό μυτερό σίδερο δέν μπόρεσε νά τρυπήση τό σκληρό δέρμα του κι έπεσε στα χορτάρια. Τη στιγμή πού ετοιμαζόταν νά του ρίξη τό δεύτερο βέλος, τό λιοντάρι τον είδε, και άγριεμένο έκαμε νά ριχτή έπάνω του.

Ό 'Ηρακλής δέν τάχασε. Σήκωσε τό ρόπαλό του και τό κατέβασε με δύναμη στό κεφάλι του θηρίου.

Άμέσως ό 'Ηρακλής δέν έχασε καιρό. Βλέποντας ζαλισμένο τό λιοντάρι, πέταξε τό τόξο και τά βέλη και έπεσε έπάνω του.

Με δύναμη έσφισε τό λαιμό του ώσπου τό έπνιξε.

Κατόπιν τό έγδαρε, έπῆρε τό δέρμα του, πού ήταν σκληρότερο κι από τό σίδηρο και τό φόρεσε στην πλάτη του. Με τό δέρμα αυτό, τή λεοντή, άπόχτησε ένα θώρακα άδιαπέραστο από τά βέλη.

Όταν γύρισε στό παλάτι και τον είδε έτσι ντυμένο ό 'Εύρυσθέας τρώμαξε και κρύφτηκε από τό φόβο του...

Δεύτερος ἄθλος : Ἡ Λερναία Ὑδρα

Μετὰ ἀπὸ τὸ σκότωμα τοῦ λιονταριοῦ τῆς Νεμέας, ὁ Εὐρυσθέας διέταξε τὸν Ἡρακλῆ νὰ σκοτώσῃ τὴ Λερναία Ὑδρα.

Αὐτὴ ἦταν ἓνα μεγάλο καὶ τρομερὸ ζῶο μὲ ἑννία κεφάλια, πού ἀπ' αὐτὰ τὰ ὀκτώ ἦσαν θνητὰ καὶ τὸ ἓνα ἀθάνατο.

Ζοῦσε μέσα στὴ λίμνη Λέρνη, πού βρίσκεται κοντὰ στὸ Ἄργος καὶ συχνὰ ἐβγαίνει κι ἔκανε καταστροφές στὶς γύρω περιοχές.

Ὁ Ἡρακλῆς πῆρε μαζί του τὸν ἀνηψιό του, τὸν Ἴολαο, καὶ ξεκίνησαν. Βοήκων τὴν Ὑδρα ἐπάνω σ' ἓνα μικρὸ ὕψωμα στὸ μέσο τῆς λίμνης. Ὁ Ἡρακλῆς τὴν ἀνάγκασε νὰ φύγῃ ἀπ' ἐκεῖ καὶ νὰ βγῆ στὴν ξηρά, ρίχνοντάς της πυρωμένα βέλη.

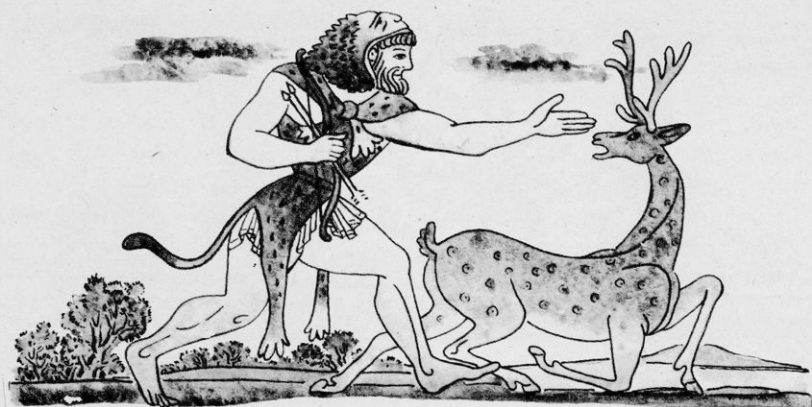
Μόλις βγήκε ἡ Ὑδρα, τὴν ἔπιασε ὁ ἥρωας καὶ ἄρχισε νὰ χτυπᾷ τὰ κεφάλια της μὲ τὸ ρόπαλο. Τὸ θηρίο τυλίχθηκε στὸ ἓνα πόδι του καὶ βοηθιόταν ἀπὸ ἓναν κάβουρα, πού δάγκωνε τὸ ἄλλο πόδι τοῦ Ἡρακλῆ. Ὁ ἥρωας ἀφοῦ σκότωσε πρῶτα τὸν κάβουρα, τράβηξε τὸ σπαθί του καὶ ἄρχισε νὰ κόβῃ τὰ κεφάλια τῆς Ὑδρας.

Τί παράξενο ὅμως! Ἀπὸ κάθε κεφάλι πού ἔκοβε ξεφύτρωναν δύο! Τότε ὁ Ἡρακλῆς φώναξε τὸν Ἴολαο ν' ἀνάψῃ φωτιά.

Μόλις ὁ Ἡρακλῆς ἔκοβε ἓνα κεφάλι, ὁ Ἴολαος ἔκαιγε μὲ ἀναμμένα δαυλιὰ τὰ κεφάλια πού ξεφύτρωναν καὶ τὰ κατέστρεφε.

Ἀφοῦ τῆς ἔκοψε ὅλα τὰ κεφάλια, ὁ Ἡρακλῆς ἔθαψε τὸ ἀθάνατο κεφάλι της κι ἔβαλε ἀπὸ πάνω μὴ μεγάλη πέτρα. Κατόπιν ἀνοίξε τὴν κοιλιὰ της καὶ βούτηξε τὰ βέλη του στὸ δηλητηριό της.

Νικητὴς ὁ ἥρωας γύρισε στὸ βασιλεῖο Εὐρυσθέα, ὅπου ὁ κόσμος τὸν ὑποδέχθηκε μὲ χαρά, γιὰ τὸ μεγάλο καλὸ πού τοῦ ἔκαμε.

Τρίτος ἄθλος: Τὸ ἐλάφι μὲ τὰ χρυσᾶ κέρατα

Ἀφοῦ σκότωσε τὴν Ὑδρα, ὁ Ἡρακλῆς πῆρε καινούρια διαταγή. Ὁ Εὐρουσθέας τοῦ ζήτησε νὰ τοῦ φέρῃ ζωντανό, τὸ ἐλάφι μὲ τὰ χρυσᾶ κέρατα καὶ τὰ χάλκινα πόδια, πού ζοῦσε στὰ βουνὰ τῆς Ἀρκαδίας.

Ἦταν ἓνα ὁμορφο ζῶο, ἀκούραστο στὸ τρέξιμο, πού κανένας ποτὲ δὲν κατώρθωνε νὰ τὸ φθάσῃ.

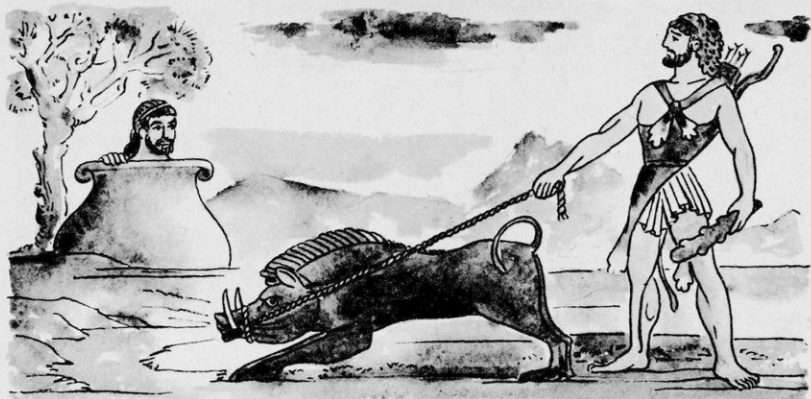
Ὁ Ἡρακλῆς ἀνέβηκε στὰ βουνὰ τῆς Ἀρκαδίας καὶ σὲ λίγες ἡμέρες συνάντησε τὸ ἐλάφι. Προσπάθησε μὲ κάθε τρόπο νὰ τὸ πιάσῃ, μὰ στάθηκε ἀδύνατο.

Ἐνα χρόνο ἔτρεχε κοντὰ στὸ ἐλάφι, ὥσπου στὸ τέλος τὸ ἔπιασε. Τὸ φορτώθηκε στὸν ὄμο του καὶ ξεκίνησε νὰ ἐπιστρέψῃ. Στὸ δρόμο συναντήθηκε μὲ τὴ θεὰ Ἀρτέμιδα. Ἡ θεὰ τὸν μάλωσε γιατί ἔπιασε τὸ ἱερὸ ζῶο, πού ἦταν ἀφιερωμένο σ' αὐτὴ καὶ τοῦ ζήτησε νὰ ἀφήσῃ ἐλεύθερο τὸ ἐλάφι.

Ὁ Ἡρακλῆς τότε διηγῆθηκε στὴ θεὰ γιατί τὸ ἔπιασε καὶ τῆς εἶπε ὅτι τὸ ἀμάρτημα δὲν ἦταν δικό του, ἀλλὰ τοῦ Εὐρουσθέα.

Ἡ Ἀρτεμις τοῦ ἐπέτρεψε νὰ πᾶν τὸ ἐλάφι στὸν Εὐρουσθέα, ἀλλὰ τὸν διέταξε νὰ εἰπῇ στὸ βασιλιά νὰ τὸ ἀφήσῃ ἀμέσως ἐλεύθερο. Γιατί, ἂν τὸ κρατήσῃ, θὰ πάθῃ μεγάλο κακό.

Καὶ πραγματικά, μόλις ὁ Εὐρουσθέας ἔμαθε ὅτι τὸ χρυσοκέρατο ἐλάφι ἦταν τῆς θεᾶς, τὸ ἄφησε πάλι ἐλεύθερο.

Τέταρτος άθλος : 'Ο κάπρος τού 'Ερύμανθου

Μετά τὸ χρυσοκέρατο ἔλαφι, ὁ Εὐρυσθέας ἔδωσε νέα διαταγὴ στὸν Ἡρακλῆ. Τοῦ ζήτησε νὰ τοῦ φέρῃ ζωντανὸ τὸν κ ά π ρ ο (ἀγριο-χοιρο), πὸν ζοῦσε στὸ βουνὸ Ἐ ρ ύ μ α ν θ ο τῆς Ἀρκαδίας.

Ἐ κάπρος αὐτὸς ἦταν ἓνα ἄγριο καὶ τρομερὸ ζῶο. Κατέστρεφε τὰ σπαρτὰ καὶ σκότωνε τὰ ζῶα. Ὅλη ἡ περιοχὴ ἦταν ἀνάστατη, γιατί κανεὶς δὲν μποροῦσε νὰ τὸν σκοτώσῃ.

Ὅσοι θέλησαν νὰ τὸν κυνηγήσουν, βρῆκαν τὸ θάνατο ἀπὸ τὰ σουβλερὰ δόντια του.

Ὁ Ἡρακλῆς ἄφοβα πῆρε τὸ δρόμο γιὰ τὸν Ἐρύμανθο. Μέρους καὶ μέρους προσπαθοῦσε νὰ τὸν βρῆ. Ἐψαξε τὰ δάση, τὶς σπηλιὲς καὶ περπάτησε ὅλες τὶς πλαγιὲς τὶς ράχες καὶ τὶς ρεμματιές.

Στὸ τέλος τὸν συνάντησε. Μὰ πῶς νὰ τὸν πιάσῃ; Ἄν ἦταν νὰ τὸν σκοτώσῃ, αὐτὸ θὰ τοῦ ἦταν εὐκόλο. Ἡ διαταγὴ, ὅμως, ἦταν νὰ φέρῃ τὸ ἄγριο θηρίο ζωντανό. Τί νὰ κάμῃ;

Ὁ ἦρωας μεταχειρίστηκε ὅλα τὰ τεχνάσματα, μὰ τοῦ κάκου. Στὸ τέλος τὸν κυνήγησε μὲ φωνὲς μέσα στὸ χιόνι, γιατί ἦταν χειμῶνας, ὥσπου τὸν κούρασε. Τὸν ἔλιασε τότε καὶ τὸν πῆγε στὶς Μυκῆνες. Στὸ δρόμο ὁ κόσμος ἐθαύμαζε τὸν Ἡρακλῆ, πὸν ἔφερε στοὺς ὤμους του ζωντανὸ τὸν ἄγριο κάπρο. Μὰ ὅταν τὸν εἶδε ὁ Εὐρυσθέας, τόσο φοβήθηκε, πὸν τρύπωσε μέσα σ' ἓνα πιθάρι !

Πέμπτος ἄθλος : Οἱ σταύλοι τοῦ Αὐγείας

Στὸν κάμπο τῆς Ἡλείας ἦταν βασιλιάς ὁ Αὐγείας. Αὐτὸς εἶχε ἀμέτρητα κοπάδια ἀπὸ πρόβατα καὶ βόδια.

Τὰ λιβάδια καὶ τὰ χωράφια του ἦσαν, φυσικά, πλούσια καὶ γόνιμα καὶ δὲν χρειάζονταν νὰ τὰ κοπρίσουν, Ἔτσι ἡ κοπριά ἀπὸ τὰ ζῶα ἔμενε καὶ σιγὰ - σιγὰ σημάτισε λάφρους ὁλόκληρους.

Ὁ κόσμος γύρω ὑπέφερε πολὺ ἀπὸ τὴ βρωμιὰ καὶ γι' αὐτὸ ὁ Εὐρυσθέας διέταξε τὸν Ἡρακλῆ νὰ πάη νὰ τὴν καθαρίσῃ.

Ὁ ἥρωας παρουσιάστηκε στὸν Αὐγείας καὶ τοῦ πρότεινε νὰ καθαρίσῃ σὲ μιὰ μέρα τοὺς σταύλους του ἀπ' τὴν κοπριά, ἂν δεχόταν νὰ τοῦ δώσῃ τὸ δέκατο ἀπ' τὰ ζῶα του. Ὁ Αὐγείας δέχτηκε καὶ ὁ Ἡρακλῆς πῆρε γιὰ μάρτυρα τὸ γιὸ τοῦ Αὐγείας, τὸ Φιλέα.

Τὴν ἄλλη μέρα, πρωὶ - πρωί, ἄρχισε τὴ δουλειὰ του. Γκρέμισε ἓναν τοῖχο ἀπ' τοὺς σταύλους καὶ ἔσκαψε βαθιὰ αὐλάκια. Ὑστερα ἔρριξε μέσα τὰ νερὰ τῶν ποταμῶν Ἀλφειοῦ καὶ Πηνειοῦ, καὶ ἔτσι ὡς τὸ βράδυ καθάρισε τοὺς σταύλους.

Χαρούμενος ὁ Ἡρακλῆς ζήτησε ἀπὸ τὸν Αὐγείας τὴν ἀμοιβή του. Αὐτὸς ὅμως δὲν ἠθέλε νὰ τοῦ δώσῃ τὰ ζῶα. Ὁ Ἡρωας θύμωσε τότε, ἔδιωξε τὸν Αὐγείας καὶ ἔβαλε βασιλιὰ τὸ γιὸ του Φιλέα.

Στὸ γυρισμὸ του πέρασε ἀπὸ μιὰ ὄμορφη κοιλάδα. Τὸ μέρος τοῦ ἄρεσε πολὺ καὶ ἔχτισε ἐκεῖ ἓνα ναὸ στὸ Δία. Τὸ μέρος αὐτὸ εἶναι ἡ Ὀλυμπία. Ἀργότερα οἱ κάτοικοι, γιὰ νὰ τιμήσουν τὸν Ἡρακλῆ, ὥρισαν νὰ γίνωνται κάθε τέσσερα χρόνια ἀγῶνες.

Οἱ ἀγῶνες αὐτοὶ ἦσαν οἱ μεγαλύτεροι τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος καὶ λέγονταν Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες.

Ἐκτος ἄθλος : Οἱ στυμφαλίδες ὄρνιθες

Ὅταν γύρισε ἀπὸ τὴν Ἠλεία ὁ Ἡρακλῆς, δὲν πρόφθασε νὰ ξεκουραστῇ. Ὁ Εὐρυσθέας τοῦ ἔδωσε καινούρια διαταγή.

Κοντὰ στὸ βουνὸ Κυλλήνη ὑπῆρχε μιὰ μικρὴ λίμνη, ἡ Στυμφαλίδα. Μέσα σ' αὐτὴ, πού σκεπαζόταν ἀπὸ πυκνὰ βουῖθρα καὶ καλάμια, ζοῦσαν κάτι πελώρια καὶ παράξενα πουλιά, πού λέγονταν στυμφαλίδες ὄρνιθες.

Ἡ μύτη, τὰ φτερὰ καὶ τὰ νύχια τους ἦσαν σιδερένια. Κανένας δὲν μπορούσε νὰ τὰ σκοτώσῃ, γιατί κρύβονταν μέσα στὰ καλάμια.

Ἔκαναν μεγάλες καταστροφές στὰ σπαρτὰ καὶ στὰ κοπάδια (γιατὶ ἔτρωγαν καὶ κρέατα) καὶ ὁ κόσμος ὑπέφερε πολὺ.

Ὁ Εὐρυσθέας διέταξε τὸν Ἡρακλῆ νὰ πάη νὰ τὶς σκοτώσῃ.

Ὁ ἦρωάς μας ξεκίνησε καὶ πῆγε κοντὰ στὴ λίμνη. Πῶς ὅμως νὰ σκοτώσῃ τὰ πουλιὰ αὐτά, πού δὲν ἔβγαιναν ἀπ' τὶς φωλιές τους;

Ἀπὸ τὴ δυσκολία αὐτὴ τὸν ἔβγαλε ἡ θεὰ Ἀθηνᾶ, πού τὸν ἀγαποῦσε πολὺ. Τοῦ ἔφερε δυὸ μεγάλα κρόταλα, πού τὰ ἔφτιαξε ὁ θεὸς Ἥφαιστος.

Ὁ Ἡρακλῆς ἀνέβηκε στὸ γειτονικὸ βουνὸ καὶ χτυπώντας τὰ κρόταλα ἔκανε μεγάλο θόρυβο.

Τὰ πουλιὰ φοβήθηκαν τότε κι ἄρχισαν νὰ πετοῦν.

Ὁ Ἡρακλῆς τὰ σημάδευε μὲ τὸ τόξο του κι ἕνα-ἕνα τὰ σκότωνε. Λίγα πού σώθηκαν ἔφυγαν μακριὰ καὶ δὲν ξαναφάνηκαν.

Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εὐγνωμονοῦσαν καὶ δόξαζαν τὸν Ἡρακλῆ, γιὰ τὸ καλὸ πού τοὺς ἔκαμε.

Ἑβδομος ἄθλος Ὁ ταῦρος τῆς κρήτης

Στὴν Κρήτη, τὰ παλιὰ ἐκεῖνα χρόνια, ζοῦσε ὁ μέγας βασιλιάς **Μίνωας**. Αὐτὸς ἔταξε μιὰ μέρα στὸ θεὸ Ποσειδῶνα, νὰ θυσιάση ὅ,τι θὰ ἔβγαινε ἀπὸ τὴ θάλασσα.

Ὁ Ποσειδὼν ἔκαμε νὰ βγῆ ἀπὸ τὴ θάλασσα ἓνας ταῦρος. Τὸ ζῶο ἦταν τόσο ὄρατο, ποὺ ὁ βασιλιάς Μίνωας δὲ θέλησε νὰ τὸ θυσιάση καὶ πρόσφερε θυσία στὸ θεὸ ἓνα ἄλλον ταῦρο ἀπὸ τὸ κοπάδι του.

Ὁ θεὸς θύμωσε πολὺ γι' αὐτὴ τὴν ἀπάτη καὶ ἔκαμε τὸν ταῦρο μανιακὸ. Κάθε μέρα γύριζε στοὺς κάμπους καὶ κατέστρεφε τὰ σπαρτά. Κανένας δὲν μποροῦσε νὰ τὸν πλησιάση καὶ ὁ κόσμος βρισκόταν σὲ πολὺ μεγάλη στενοχώρια.

Ὅταν τὸ ἔμαθε ὁ Εὐρυσθέας, διέταξε τὸν Ἡρακλῆ νὰ πάη στὴν Κρήτη καὶ νὰ τοῦ φέρῃ τὸν ταῦρο ζωντανό.

Ὁ Ἡρακλῆς ἐπῆγε καὶ ὕστερα ἀπὸ πολλοὺς κόπους τὸν ἔπιασε, τὸν ἔδεσε καὶ τὸν ἔφερε στὸν Εὐρυσθέα.

Ὁ βασιλιάς μόλις τὸν εἶδε τρόμαξε καὶ διέταξε νὰ τὸν πάρῃ ὁ Ἡρακλῆς καὶ νὰ τὸν ἀφήσῃ ἐλεύθερο στὸ δάσος.

Ὁ ταῦρος περιπλανήθηκε ἀρκετὸν καιρὸ στὰ μέρη τῆς Πελοποννήσου. Ὑστερα πέρασε τὸν Ἴσθμὸν καὶ ἔφθασε στὸ Μαροθῶνα τῆς Ἀττικῆς. Ἐκεῖ ἔκανε πολλὰς καταστροφὰς καί, ὅπως θὰ ἰδοῦμε παρακάτω, σκοτώθηκε ἀργότερα ἀπὸ ἓναν ἄλλο ἥρωα, τὸ **Θησέα**.

“Ογδοος άθλος : τὰ άλογα του Διομήδη

Στη Θράκη, τὰ παλιά χρόνια, ζούσε ένας βασιλιάς, ο **Διομήδης**. Ήταν άνθρωπος κακός και βάρβαρος. Όποιος περνούσε από τὸ βασίλειό του, ἀντί γιὰ φιλοξενία, εὕρισκε τὸ θάνατο.

Ὁ σκληρόκαρδος βασιλιάς τοὺς σκότωνε ὅλους και τοὺς ἐργιχνε νὰ τοὺς φάνε τ' ἄλογά του. Τὰ ἄλογα αὐτὰ ἦσαν ἄγρια και ἔτρωγαν ἀνθρώπινα κρέατα. Τὰ σαγόνια τους ἦσαν χάλκινα και οἱ ὀπλὲς τῶν ποδιῶν τους σιδερένιες. Γι' αὐτὸ τὰ κρατοῦσαν πάντα ἀλυσσοδεμένα.

Ὁ Εὐρυσθέας διέταξε τὸν Ἡρακλῆ νὰ πάη και νὰ τοῦ φέρη τὰ ἄλογα αὐτὰ ζωντανά.

Ξεκίνησε ὁ Ἡρακλῆς και ἀφοῦ διάβηκε τὴ Στερεὰ Ἑλλάδα, τὴ Θεσσαλία και τὴ Μακεδονία, ἐφθάσε στὴ Θράκη. Μόλις ὁ Διομήδης ἔμαθε τὸν ἐρχομὸ τοῦ Ἡρακλῆ, ἔστειλε ἀνθρώπους του νὰ τὸν σκοτώσουν και νὰ τὸν ρίξουν τροφῆ στ' ἄλογά του.

Ὁ Ἡρακλῆς ἀντιστάθηκε στοὺς κακούργους, τοὺς σκότωσε ὅλους και τράβηξε γιὰ τὸ παλάτι. Ἐπιασε τὸ βασιλιά Διομήδη και τοῦ φέρθηκε μὲ τὸν τρόπο ποὺ φερνόταν αὐτὸς στοὺς ξένους ἀνθρώπους, ποὺ περνοῦσαν ἀπ' ἐκεῖ.

Ἦστερα πῆρε τὰ ἄλογα και γύρισε στὶς Μυκῆνες. Ὁ Εὐρυσθέας φοβήθηκε ὅταν τὰ εἶδε και τὰ ἄφησε ἐλεύθερα. Λέγουν ὅτι τὰ ἄλογα αὐτά, ὕστερα ἀπὸ καιρὸ ἀνέβηκαν στὸν Ὀλυμπο και ἐκεῖ τὰ κατασπάραξαν τὰ ἄγρια θηρία.

Ένατος ἄθλος : Ἡ ζώνη τῆς Ἴππολύτης, βασιλίσσας τῶν Ἀμαζόνων

Στὰ μέρη τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, πρὸς τὸν Εὐξείνιο Πόντο, ἦταν ἓνα βασίλειο, πὸν εἶχε μόνο γυναῖκες. Τίς ἔλεγαν Ἀμαζόνες.

Ἦσαν ὅλες ὠραῖες, ἀνδρειωμένες καὶ ζοῦσαν πάντα ὀπλισμένες μὲ τόξα καὶ σαῖτες. Στὴν ἰπασσία ἦσαν ἀφθαστες.

Κανένας ἀνδρας δὲ ζοῦσε στὸ βασίλειό τους καὶ κανένας λαὸς δὲν τολμοῦσε νὰ τίς πειράξῃ. Ὅποιος τὰ ἔβαλε μαζί τους νικήθηκε, γιὰτί οἱ Ἀμαζόνες ἦσαν ἀνίκητες καὶ πολεμοῦσαν ἀφοβα, πάνω στὰ γρήγορα ἄλογά τους.

Ἡ βασίλισσά τους λεγόταν Ἴππολύτη, καὶ στὴ μέση της φοροῦσε μιὰ δλόχουση ζώνη, πὸν λαμποκοποῦσε, γιὰτί ἦταν γεμάτη διαμάντια καὶ ἄλλα πολύτιμα πετράδια.

Γιὰ τὴν περιφνημὴ αὐτῆ ζώνη εἶχε ἀκούσει καὶ ἡ κόρη τοῦ Εὐρυσθέα, Ἀρρήτη καὶ ἐπιθυμοῦσε νὰ τὴν ἀποκτήσῃ. Γι' αὐτὸ ὁ Εὐρυσθέας διέταξε τὸν Ἡρακλῆ νὰ πάῃ νὰ τὴν πάρῃ καὶ νὰ τὴν φέρῃ στὶς Μυκῆνες.

Ἡ Βασίλισσα Ἴππολύτη δέχτηκε καλὰ τὸν Ἡρακλῆ καὶ ἤθελε νὰ τοῦ παραχωρήσῃ τὴ ζώνη.

Μὰ οἱ ἄλλες Ἀμαζόνες δὲν τὸ ἤθελαν. Ἔτσι ἄρχισε φοβερὴ μάχη, καὶ οἱ Ἀμαζόνες πολέμησαν ἥρωϊκά.

Στὸ τέλος, ὁμοῦς, ὁ Ἡρακλῆς τίς νίκησε, πῆρε τὴ ζώνη καὶ γύρισε στὶς Μυκῆνες.

Δέκατος ἄθλος : Τὰ βόδια τοῦ Γηρυόνη

Μετὰ τὴ ζώνη τῆς Ἰππολύτης, ὁ Ἡρακλῆς διατάχθηκε νὰ κάμῃ καὶ τὸ ἀκατόρθωτο. Ἀκοῦστε το :

Πολὺ μακριὰ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, σ' ἓνα νησί τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὠκεανοῦ, ζοῦσε ὁ γίγας **Γηρυόνης**. Αὐτὸς εἶχε μορφὴ τέρατος. Εἶχε δυὸ πόδια, τρία σώματα, τρία κεφάλια καὶ ἕξι χέρια.

Ὁ γίγας αὐτὸς εἶχε κοπάδια μὲ τὰ ωραιότερα βόδια τοῦ κόσμου. Τὰ φύλαγε ἄγρυπνα καὶ κανεὶς δὲν τολμοῦσε νὰ πλησιάσῃ στὸ νησί του. Ὁ Εὐρυσθέας διέταξε τὸν Ἡρακλῆ νὰ πάῃ καὶ νὰ τοῦ φέρῃ τὰ βόδια αὐτὰ μὲ κάθε τρόπο.

Ὁ Ἡρακλῆς δὲν ἔφερε ἀντίρρηση καὶ ξεκίνησε γιὰ τὸ μεγάλο καὶ δύσκολο ταξίδι. Διάβηκε πολλές γῶρες καὶ πέρασε πολλοὺς κινδύνους. Σὲ κάποια χώρα ὁ ἥλιος ἔκαιγε τόσο, πὺ κινδύνεψε νὰ σκάσῃ ἀπὸ τὴ ζέστη. Μετὰ ἔφθασε στὸ στενὸ πὺ χωρίζει τὴν Εὐρώπη ἀπ' τὴν Ἀφρική καὶ ἔχτισε στὴν κάθε στεριά ἀπὸ μιὰ στήλη γι' ἀνάμνησι. Οἱ στήλες αὐτὲς ὀνομάστηκαν **Ἡράκλειες στήλες**.

Ἔπειτα πέρασε τὸν Ὠκεανὸ καὶ ἔφθασε στὸ νησί τοῦ Γηρυόνη. Βρῆκε τὸ κοπάδι, σκότωσε τοὺς βοσκούς, τὸν πολὺ ἄγριο σκύλο, τὸν **Ὀρθρο**, καὶ μάζεψε τὰ βόδια.

Τὴ στιγμὴ ἐκείνη ἔφθασε ἀγριεμένος ὁ γίγαντας Γηρυόνης καὶ τοῦ ἐπετέθηκε. Ὁ Ἡρακλῆς τότε τὸν σκότωσε μὲ τὰ βέλη του.

Στὸ γυρισμὸ συνάντησε πολλὰς δυσκολίας καὶ πάλεψε μὲ πολλοὺς πὺ θέλησαν νὰ τοῦ πάρουν τὰ βόδια. Τοὺς νίκησε ὅμως ὅλους καὶ ἔφθασε μὲ τὸ κοπάδι στὶς Μυκῆνες.

Ὁ Εὐρυσθέας θυσίασε τὰ βόδια στὴ θεὰ Ἡρα...

Ἐνδέκατος ἄθλος : Τὰ χρυσᾶ μῆλα τῶν Ἑσπερίδων

Δὲν πρόφθασε νὰ ξεκουραστῆ ὁ Ἡρακλῆς καὶ νὰ ὁ Εὐρυσθέας τοῦ ἐτοίμασε καινούριο μακρινὸ ταξίδι.

Στὴν ἄκρη τοῦ κόσμου, πολὺ μακριὰ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ζοῦσαν οἱ Νύμφες Ἑσπερίδες. Αὐτὲς εἶχαν τὸ ωραιότερο περιβόλι τοῦ κόσμου, μὲ τὰ πιὸ σπάνια δέντρα, φυτὰ καὶ λουλούδια.

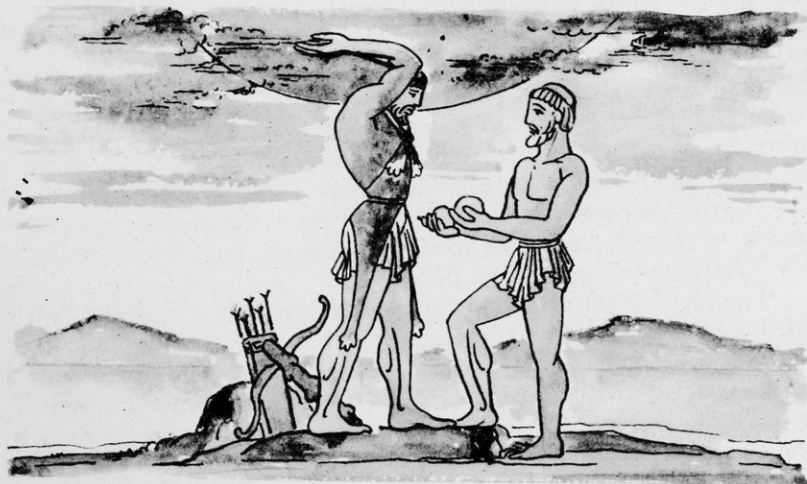
Στὴ μέση τοῦ περιβολιοῦ ἦταν ἓνα δένδρο, ποῦ ἔμοιαζε μὲ μηλιά κι ἔκανε χρυσᾶ μῆλα. Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ζήλευαν τὰ μῆλα αὐτά, μὰ κανένας δὲν μποροῦσε νὰ τὰ πλησιάσῃ, γιατί τὰ φύλαγε ἄγρυπνα ἓνας φοβερὸς δράκοντας.

Ὁ Εὐρυσθέας διέταξε τὸν Ἡρακλῆ νὰ πάῃ καὶ νὰ τοῦ φέρῃ μερικὰ ἀπὸ αὐτὰ τὰ χρυσᾶ μῆλα.

Ὁ Ἡρακλῆς ξεκίνησε πρόθυμα. Γύρισε παντοῦ, ρώτησε χιλιάδες ἀνθρώπους, μὰ κανένας δὲν ἤξαιρε, ποῦ βρισκόταν ἡ χώρα τῶν Ἑσπερίδων.

Ἔτσι ὁ Ἡρῶας ξεκίνησε καὶ προχωροῦσε στὸ ἄγνωστο.

Περνώντας ἀπὸ κάποια χώρα συνάντησε ἓνα γίγαντα, ποῦ τὸν ἔλεγαν **Ἀνταῖο**. Ἦταν ψηλὸς ὡς 50 μέτρα καὶ πολὺ δυνατός. Ὅποιος περνοῦσε ἀπὸ τὸ τόπο του, τὸν καλοῦσε νὰ παλέψουν. Ὅλους τοὺς νικοῦσε, γιατί ἦταν ἀνίκητος. Μόλις κουραζόταν, πατοῦσε τὴ γῆ μὲ τὸ πόδι του κι ἔπαιρνε καινούρια δύναμη.

Ὁ Ἡρακλῆς ἤξαιρε το μυστικό του καὶ γι' αὐτὸ ἔκαμε τοῦτο τὸ τέχνασμα: Ἐκεῖ πού πάλευαν, τὸν σήκωσε ψηλά, τὸν ἔσφιξε μὲ τὰ σιδερένια χέρια του καὶ τοῦ ἔσπασε τὰ πλευρά. Ἔτσι τὸν νίκησε.

Μετὰ ἀπὸ αὐτὸν συνάντησε τὸ γίγαντα **Ἄτλαντα**, πού κρατοῦσε στὴν πλάτη του τὸν Οὐρανό.

Ὁ Ἄτλας τοῦ εἶπε ὅτι μπορεῖ νὰ τοῦ φέρῃ τὰ χρυσᾶ μῆλα, ἂν ἤθελε νὰ κρατήσῃ αὐτὸς τὸν Οὐρανό. Ὁ Ἡρακλῆς δέχτηκε καὶ πῆρε τὸν Οὐρανὸ στὴν πλάτη του.

Ὅταν γύρισε ὁ Ἄτλας μὲ τὰ χρυσᾶ μῆλα, εἶπε στὸν Ἡρακλῆ πὼς θὰ τὰ πῆγαινε ὁ ἴδιος στὶς Μυκῆνες. Ὁ Ἡρακλῆς φοβήθηκε μὴ μείνῃ γιὰ πάντα στὴ θεοὶ πού βρισκόταν καὶ εἶπε μὲ πονηριὰ στὸν Ἄτλαντα:

—Κράτησε σὲ παρακαλῶ μιὰ στιγμή τὸν Οὐρανό, γιὰ νὰ κάμω ἓνα μαξιλαράκι γιὰ τὸ κεφάλι μου.

Ὁ Ἄτλας ξεγελάστηκε καὶ πῆρε πάλι τὸν Οὐρανὸ στὴν πλάτη του. Τότε ὁ Ἡρακλῆς πῆρε τὰ μῆλα καὶ γύρισε στὶς Μυκῆνες.

Ὁ Εὐρουσθέας φοβήθηκε, δὲν κράτησε τὰ μῆλα καὶ τὰ δώρησε στὸν Ἡρακλῆ. Αὐτὸς τὰ ἔδωσε στὴ θεὰ Ἀθηνᾶ καὶ ἐκεῖνη τὰ ξαναπῆγε στὸν κῆπο τῶν Ἑσπερίδων.

Δωδέκατος ἄθλος: Ὁ Ἡρακλῆς φέρνει τὸν Κέρβερο ἀπὸ τὸν Ἄδη

Ὁ Ἡρακλῆς εἶχε κάνει ὡς τώρα ἕνδεκα ἄθλους. Ἐνδεκα μεγάλα κατορθώματα. Ἀκόμη ἓναν ἄθλο καὶ τελείωναν τὰ βάρσνά του. Μὰ τί ἄλλο θὰ τοῦ ζητοῦσε τώρα ὁ Εὐρουσθέας;

Δὲν πρόφθασε νὰ ξεκουραστῇ καὶ τὸν κάλεσε πάλι ὁ βασιλιάς.

—Ἡρακλῆ, νὰ πᾶς στὸν Κάτω κόσμο, στὸν Ἄδη, καὶ νὰ μού φέρῃς ζωντανὸ τὸν **Κέρβερο**.

Αὐτὸ ἦταν κάτι ἀφάνταντα δύσκολο. Ποιὸς ζωντανὸς ἐπῆγε ποτὲ στὸν Κάτω κόσμο; Κι ἔπειτα, ὁ Κέρβερος, ἦταν ἓνας φοβερὸς σκύλος, πού φύλαγε τὴν πόρτα τοῦ Ἄδη.

Ὁ Κέρβερος εἶχε τρία κεφάλια, οὐρὰ δράκοντα, καὶ ἐπάνω στὴ ράχη του ἀντὶ γιὰ τρίχες εἶχε κεφάλια μικρῶν φιδιῶν!

Κι ὁμως ὁ ἦρωας δὲ δειλίασε. Ἀπὸ ἓνα βάραθρο πού βρισκόταν κοντὰ στὸ ἀκρωτήριο Ταίναρο τῆς Λακωνίας προχώρησε, καί, μὲ πολλὰς δυσκολίες, ἐφθασε στὸ σκοτεινὸ ποταμὸ Ἀχέροντα.

Ἐκεῖ, συνάντησε τὸ Χάρο, πού τὸν πέρασε μὲ τὴ βάρκα του στὸ σκοτεινὸ βασίλειο τοῦ θεοῦ Πλούτωνα.

Ὅταν τὸν εἶδε ὁ Πλούτων ξαφνιάστηκε καὶ τὸν ρώτησε, πῶς ἦρθε ζωντανὸς στὸν Ἄδη. Ὁ Ἡρακλῆς τοῦ ἐξήγησε τὸ σκοπὸ του καὶ τοῦ ζήτησε νὰ πάρῃ τὸν Κέρβερο.

Ὁ Πλούτων τοῦ ἀπάντησε :

—Νὰ τὸν πάρῃς, ἂν μπορέσης, ἀλλὰ χωρὶς νὰ χρησιμοποιοῦσης τὰ ὄπλα σου.

Ὁ Ἡρακλῆς φόρεσε τὸ θώρακα καὶ τὴ λεοντὴ καὶ προχώρησε. Συνάντησε τὸν Κέρβερο στὴν πόρτα τοῦ Ἄδη. Ὁρμησε ἐπάνω του, τὸν ἔπιασε ἀπὸ τὸ λαιμὸ καὶ τὸν ἔσφιξε δυνατά. Ὁ Κέρβερος, γιὰ νὰ μὴν πιγῆ, ἀναγκάστηκε νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ.

Ὁ Ἡρακλῆς τὸν πῆρε μαζί του, ἀνέβηκε στὴν ἐπιφάνεια τῆς Γῆς, ἀπὸ ἓνα ἀνοιγμα κοντὰ στὴν Τροϊζῆνα, καὶ τὸν πῆγε στὸν Εὐρυσθέα.

Μόλις εἶδε τὸν Κέρβερο ὁ βασιλιάς, τρόμαξε τόσο πολὺ, πού διέταξε τὸν Ἡρακλῆ νὰ τὸν κατεβάσῃ πάλι στὸν Κάτω κόσμον. Ἔτσι κι ἔγινε.

‘Ο θάνατος του ‘Ηρακλή

‘Ο ‘Ηρακλῆς ἔκαμε δώδεκα ἄθλους, δώδεκα μεγάλα κατορθώματα. Τῆ συμβουλή πού τοῦ ἔδωσε τὸ Μαντεῖο τῶν Δελφῶν, δηλαδή νὰ κάμῃ ὅ,τι θὰ τοῦ ἔλεγε ὁ Εὐρύσθεας, τὸ ἔκαμε. Τώρα πιά ὁ ἥρωας ἦταν ἐλεύθερος ἀλλὰ καὶ δοξασμένος:

“Ὀλος ὁ κόσμος τὸν θαύμαζε καὶ τὸν προσκυνοῦσε σὰ θεό.

‘Ο ‘Ηρακλῆς ἔκαμε κι ἄλλα κατορθώματα καὶ πάντοτε προστάτευε τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ κάθε κακὸ πού τοὺς εὕρισκε.

Πρὶν ὅμως ἀνεβῆ στὸν Ὀλυμπο, σὰν ἴσος σχεδὸν μὲ τοὺς ἄλλους θεούς, πέρασε φοβερὰ βάσανα.

“Ὅταν πέθανε ἡ πρώτη γυναίκα του, παντρεύθηκε τῇ **Δηιάναιρα**. Αὐτὴ ἦταν ζηλιάρα γυναίκα καὶ νόμιζε πὼς ὁ ‘Ηρακλῆς δὲν τὴν ἀγαποῦσε. Κι αὐτό, γιατί πολλές φορὲς ἀργοῦσε νὰ γυρίσῃ ἀπὸ τὰ ταξίδια του.

Κάποτε ὁ **Κένταυρος Νέσσος** θέλησε νὰ κάμῃ κακὸ στὴ Δηιάναιρα κι ὁ ‘Ηρακλῆς τὸν σκότωσε μὲ ἓνα βέλος.

Οἱ Κένταυροι, εἶχαν κορμὶ καὶ κεφάλι ἀνθρώπου καὶ πόδια ἀλόγου. Οἱ περισσότεροι ζοῦσαν στὸ βουνὸ Πήλιο.

Πρὶν ξεψυχῆσῃ ὁ Κένταυρος Νέσσος, θέλοντας νὰ ἐκδικηθῇ τὸν ‘Ηρακλῆ, εἶπε στὴ Δηιάναιρα:

—“Ἄν θέλῃς νὰ σ’ ἀγαπάῃ ὁ ‘Ηρακλῆς, πάρε τὸ χιτῶνα μου.

“Ὅταν ἀργῆσῃ καμιά φορὰ νὰ γυρίσῃ ἀπὸ τὰ ταξίδια του, νὰ τοῦ στείλῃς ἓνα χιτῶνα φτιαγμένο μὲ τὶς κλωστὲς τοῦ δικοῦ μου. Τότε θὰ γυρίξῃ ἀμέσως κοντὰ σου.

“Ἔτσι κι ἔγινε. “Ὅταν κάποτε ἀργήσῃ ὁ ‘Ηρακλῆς στὰ ξένα, ἡ Δηιάναιρα τοῦ ἔστειλε ἓνα χιτῶνα φτιαγμένο μὲ τὶς κλωστὲς τοῦ χιτῶνα τοῦ Νέσσου.

‘Ο ‘Ηρακλῆς φόρεσε τὸ χιτῶνα, χωρὶς νὰ ξαίρῃ ὅτι ἦταν δηλητηριασμένος. “Ὅταν ὅμως ζεστάθῃκε ὁ χιτῶνας, τὸ δηλητήριό μπῆκε στὶς σάρκες του καὶ τὶς ἔκαμε νὰ σαπίζουν καὶ νὰ πέφτουν.

‘Ο ‘Ηρακλῆς προσπάθησε νὰ βγάλῃ τὸν χιτῶνα, μὰ εἶχε κολῆσει ἐπάνω του κι ἔβγαине μαζί μὲ τὶς σάρκες του, καθὼς τὸν τραβοῦσε.

Μέσα σὲ φρικτοὺς πόνους ὁ ‘Ηρακλῆς ἐπῆρε τὰ βουναὶ κι ἀνέβηκε στὴν Οἶτη. Οἱ πόνοι του ἦσαν ἀβάσταχτοι καὶ ὁ ἥρωας ζήτησε ἀπὸ τὸν Δία νὰ τὸν λυπηθῇ.

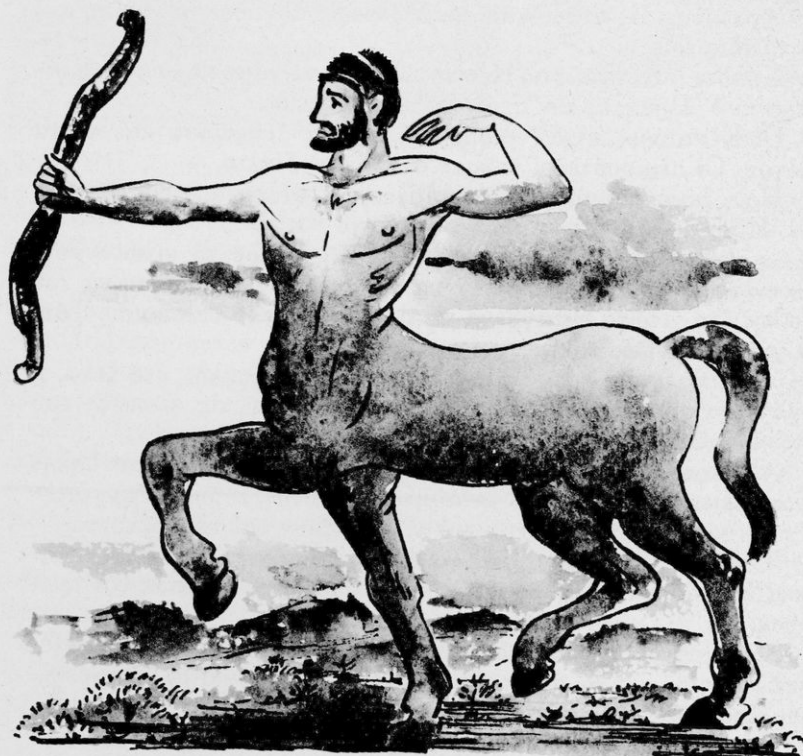
Γιὰ νὰ σωθῇ ἀπὸ τὸ μαρτύριο, ξερριζῶσε ὁ ἴδιος δρυῶς (βαλα-

νιδιές) και ἔλατα και τὰ ἔστησε σωρό. Ἔπειτα ἔπεσε ἐπάνω στὰ ξύλα και ζήτησε ἀπὸ τοὺς φίλους του νὰ βάλουν φωτιά. Μὰ κανένας δὲν ἤθελε, γιατί ὅλοι τὸν σέβονταν και τὸν ἀγαποῦσαν.

Λένε πὼς τῆ φωτιά τὴν ἀναψε ὁ Φιλοκτήτης και γι' αὐτὸ ὁ Ἡρακλῆς τοῦ χάρισε τὸ τόξο του μὲ τὰ φαρμακερὰ βέλη.

Ἐνῶ ἔκαιε ἡ φωτιά, ἓνα σύννεφο σκέπασε τὸν Ἡρακλῆ και μέσα σὲ δυνατὲς βροντὲς τὸν μετέφερε στὸν Ὀλυμπο. Ὁ ἥρωας ἔμεινε πιά ἐκεῖ κοντὰ στοὺς ἀθάνατους θεοὺς.

Ἀκόμη και σήμερα τιμοῦμε τὸν ἥρωα Ἡρακλῆ. Τὴν εἰκόνα του τὴν ἔχομε δίπλα στὸ Ἑλληνικὸ βασιλικὸ στέμμα γιὰ νὰ δείχνῃ τὴ δύναμη ποὺ ἔχει ὁ Ἑλληνικὸς λαός.

‘Ο Θησέας

1. ‘Η γέννησι τοῦ Θησέα

Ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Ἡρακλῆ, ποὺ ἦταν ὁ Ἐθνικὸς ἥρωας ὀλοκλήρου τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου, ἦσαν καὶ ἄλλοι μικρότεροι ἥρωες. Ὁ μόνος, ὅμως, ποὺ τὸν ἔφθασε σὲ φήμη καὶ δόξα, ἦταν ὁ **Θησέας**, ὁ μεγάλος ἥρωας τῆς Ἀθήνας.

Ὁ Θησέας γεννήθηκε στὴν Τροίξῆνα τῆς Ἀργολίδας. Πατέρας του ἦταν ὁ **Αἰγέας**, βασιλεὺς τῆς Ἀθήνας καὶ μητέρα του ἡ **Αἶθρα**, κόρη τοῦ **Πιθθέα**, βασιλιᾶ τῆς Τροίξῆνας.

Ἐπειδὴ φοβόταν ὁ Αἰγέας μήπως σκοτώσουν τὸ παιδί, ποὺ θὰ γεννοῦσε ἡ Αἶθρα, γιατί εἶχε πολλοὺς ἐχθροὺς στὴν Ἀθήνα, τὴν ἐπῆγε κοντὰ στὸν πατέρα της, στὴν Τροίξῆνα.

Πρὶν ν’ ἀναχωρήσῃ ὁ Αἰγέας γιὰ τὴν Ἀθήνα, ἄφησε στὴν Αἶθρα («ἓνα σπαθὶ κι ἓνα ζευγάρι σανδάλια»). Τὰ ἔκρυψε κάτω ἀπὸ μιὰ πέτρα καὶ τῆς εἶπε:

— «Ἄν γεννήσῃς ἀγόρι καὶ γίνῃ γερὸ παλληκάρι, νὰ τὸ φέρῃς σ’ αὐτὴ τὴν πέτρα. Ἄν τὴ σηκώσῃ, νὰ πάρῃ ὅ,τι εἶναι ἀπὸ κάτω καὶ νὰ ἔλθῃ στὴν Ἀθήνα.

Ἡ Αἶθρα, ὕστερα ἀπὸ μερικοὺς μῆνες, γέννησε τὸ Θησέα καὶ τὸν ἀνέθρεψε μὲ κάθε φροντίδα. Τοῦ ἐπῆρε τοὺς καλύτερους δασκάλους, ποὺ τοῦ γύμνασαν τὸ σῶμα καὶ τοῦ διδάξαν τὴν πάλη. Ἀκόμη τοῦ ἔμαθαν πῶς νὰ ρίχνῃ τὸ τόξο καὶ τὸ δόρυ καὶ πῶς νὰ χειρίζεται τὸ σπαθί.

Ὅπως ὁ Ἡρακλῆς, ἔτσι κι ὁ Θησέας, ἀπὸ μικρὸς ἔδειξε τι θὰ γινόταν. Ἦταν ἐπτὰ χρονῶν, ὅταν ὁ Ἡρακλῆς πέρασε ἀπὸ τὴν Τροίξῆνα. Ὅλα τὰ παιδιά, ὅταν εἶδαν «τὴ λεοντή», κρύφτηκαν φοβισμένα. Μόνον ὁ Θησέας δὲ φοβήθηκε. Πῆρε ἓνα τσεκούρι καὶ ὤρμησε νὰ σκοτώσῃ τὸ λιοντάρι, γιατί τὸ νόμισε ζωντανό!..

Ὅταν πιά μεγάλωσε, ἡ μητέρα του τὸν πῆγε κοντὰ στὸ βράχο καὶ τοῦ φανέρωσε τὴν παραγγελία τοῦ πατέρα του.

2. Τὸ ταξίδι τοῦ Θησέα στὴν Ἀθήνα

Ὁ Θησέας τότε σήκωσε τὸ βράχο μὲ πολλὴ εὐκολία, φόρεσε τὰ σανδάλια καὶ ζώστηκε τὸ σπαθὶ τοῦ πατέρα του.

Μὲ τὸ σήκωμα τοῦ βράχου ὁ ἥρωας ἔδειξε, πὼς ἦταν πιά ἓνα πολὺ δυνατὸ παλληκάρι.

Ἀμέσως σύμφωνα μὲ τὴν παραγγελία τοῦ πατέρα του, ἄρχισε νὰ ἐτοιμάζεται γιὰ τὸ ταξίδι στὴν Ἀθήνα.

Ἡ μητέρα του κι ὁ παππούς του ἤθελαν νὰ ταξιδέψῃ ἀπὸ τὴ θάλασσα μὲ καράβι. Ἔτσι θὰ εἶχε ἀσφάλεια. Ὁ δρόμος τῆς ξηρᾶς ἦταν γεμάτος ληστὲς καὶ κακούργους κι ὁ κίνδυνος ἦταν μεγάλος γιὰ κάθε ταξιδιώτη.

Ὁ Θησέας τὰ ἤξιαιρε αὐτὰ καὶ ὅμως προτίμησε τὸ δρόμο τῆς ξηρᾶς. Ἦταν μιὰ εὐκαιρία γι' αὐτόν. Θὰ σκότωνε τοὺς ληστὲς καὶ τοὺς κακούργους καὶ θὰ ἔσωζε τὸν κόσμο. Ἔτσι θὰ δοξαζόταν κι αὐτὸς ὅπως κι ὁ Ἡρακλῆς.

Ἡ μητέρα κι ὁ παππούς του καμάρωναν κρυφὰ τὸ Θησέα γιὰ τὸ τόσο θάρρος πὺ ἐδειχνε καὶ δὲ μίλησαν. Τὸν ἄφησαν ν' ἀποφασίσῃ μόνος του.

3. Τὰ πρῶτα κατορθώματα τοῦ Θησέα

α) Ὁ ληστής Περιφήτης

Ὁ Θησέας ξεκίνησε ἄφοβος γιὰ τὴν Ἀθήνα, ἀπὸ τὸ δρόμο τῆς ξηρᾶς. Κόντευε νὰ φθάσῃ στὴν Ἐπίδαυρο, ὅταν συνάντησε τὸν πρῶτο κακοῦργο, ποὺ τὸν ἔλεγαν **Περιφήτη**.

Ὁ κακοῦργος αὐτὸς καθόταν στὴ μέση τοῦ δρόμου κι ὅποιος περνοῦσε ἀπ' ἐκεῖ, τὸν σκότωνε μὲ τὸ ρόπαλό του.

Ὁ Θησέας μόλις τὸν εἶδε ὥρμησε ἐπάνω του, τὸν ἔρριξε κάτω καὶ τὸν σκότωσε μὲ τὸ ἴδιο του τὸ ρόπαλο. Ἀπὸ τότε τὸ ρόπαλο αὐτὸ τὸ ἔφερνε πάντα μαζί του, σὰν ἐνθύμιο τοῦ πρώτου ἄθλου του.

β) Σίνης ὁ Πιτυοκάμπτης

Μετὰ τὸν Περιφήτη, ὁ Θησέας συνέχισε τὸ δρόμο του κι ἔφθασε κοντὰ στὸν Ἴσθμό. Ἐκεῖ συνάντησε τὸ **Σίνη** τὸν **Πιτυοκάμπτη**.

Ὁ ληστής αὐτός, ποὺ εἶχε μεγάλη σωματικὴ δύναμη, παραφύλαγε κοντὰ στὸ δρόμο. Ἔπιανε τοὺς διαβάτες καὶ τοὺς σκότωνε μ' ἓναν ἄγριο καὶ περιεργὸ τρόπο.

Πρῶτα τοὺς ἐγδυνε καὶ τοὺς ἔπαιρνε ὅ,τι εἶχαν. Ὑστερα λύγιζε τὶς κορυφές δύο μεγάλων δέντρων μέχρι τὸ ἔδαφος κι ἔδενε στὴ μιά κορυφὴ τὸ ἓνα πόδι τους καὶ στὴν ἄλλη τὸ ἄλλο.

Ἐπειτα ἄφηνε ἐλεύθερες τὶς κορυφές καὶ ὁ διαβάτης ξεσκιζόταν στὰ δύο. Πολλοὶ διαβάτες εἶχαν πεθάνει μὲ αὐτὸ τὸν φρικτὸ θάνατο.

Ὅταν ἔφθασε ὁ Θησέας, ὁ Σίνης πρόβαλε μπροστά του. Μὰ ὁ ἥρωας δὲν ἔχασε καιρό. Πάλεψε μὲ τὸ Σίνη, τὸν νίκησε καὶ τὸν θανάτωσε μὲ τὸν ἴδιο τρόπο, ποὺ αὐτὸς θανάτωνε τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους.

γ) Ὁ Σκείρωνα

Ἀφοῦ σκότωσε τὸ Σίνη ὁ Θησέας συνέχισε τὸ δρόμο του. Πρὶν νὰ φθάσῃ στὰ Μέγαρα, στὸ μέρος ποὺ λέγεται σήμερα **Κακιὰ Σκάλα**, συνάντησε ἐκεῖ ἓναν ἄλλο γίγαντα κακοῦργο, τὸ **Σκείρωνα**.

Αὐτός, ἀφοῦ πρῶτα λήστευε τοὺς διαβάτες καὶ ταξιδιωτὲς, ποὺ

περνούσαν απ' ἐκεῖ, τοὺς ὑποχρέωνε νὰ τοῦ πλύνουν τὰ πόδια, ἐπὰν
νῶ σ' ἓναν ἀπότομο βράχο.

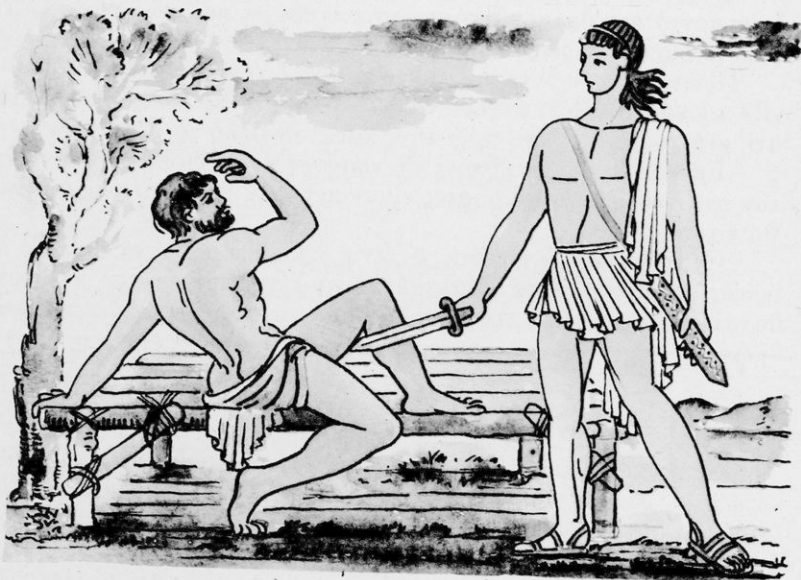
Ἐνῶ ἐκεῖνοι τοῦ ἔπλεναν τὰ πόδια, αὐτὸς ξαφνικά, μὲ μιὰ κλω-
τσιὰ τοὺς γκρέμιζε κάτω στὴ θάλασσα. Ἐκεῖ τοὺς περιμένε μιὰ
μεγάλη θαλάσσια χελώνα καὶ τοὺς ἔτρωγε. Δὲν μπόρεσε ὁμῶς νὰ κά-
μῃ τὸ ἴδιο καὶ στὸ Θησέα. Ὁ Θησέας πάλεψε μαζί του, τὸν σκότω-
σε μὲ τὸ ρόπαλο τοῦ Περιφήτη καὶ τὸν ἔριξε στὴ θάλασσα.

Ἦστερα συνέχισε τὸ δρόμο του.

δ) Ὁ Προκρούστης

Προχωρώντας ὁ Θησέας ἔφθασε κοντὰ στὴν Ἐλευσίνα. Ἐκεῖ
συνάντησε ἓναν ἄλλο κακοῦργο, τὸν **Προκρούστη**.

Κι αὐτὸς λήστευε πρῶτα τοὺς ταξιδιωτὲς κι ἔπειτα τοὺς ξά-
πλωνε πάνω σ' ἓνα κρεβάτι. Ἄν τὰ πόδια τοὺς ἐξεῖχαν ἀπ' αὐτό,
τοὺς τὰ ἔκοβε. Ἄν δὲν ἔφθναν στὴν ἄκρη τοῦ κρεβατιοῦ, τὰ τρα-
βοῦσε νὰ μακρύνουν, ὥσπου τὰ ξεκολλοῦσε. Ἔτσι πέθαιναν ὅλοι
καὶ σπάνια ζοῦσε κανένας.

Τὸ ἴδιο δοκίμασε νὰ κάμῃ καὶ στὸ Θησέα. Μὰ ὁ Θησέας τὸν νίκησε, τὸν ξάπλωσε στὸ κρεβάτι καὶ τὸν σκότωσε μὲ τὸ σπαθὶ του.

Μὲ τὸ σκότωμα τῶν τεσσάρων αὐτῶν λησιτῶν ὁ κόσμος ἀνακουφίστηκε καὶ ταξίδευε ἀφοβα.

Ἄλλοι εὐγνωμονοῦσαν καὶ θαύμαζαν τὸν ἥρωα Θησέα γιὰ τὸ καλὸ ποὺ τοὺς ἔκαμε.

4. Ὁ Θησέας στὴν Ἀθήνα

Ὁ Θησέας ἀφοῦ νίκησε ὅλους τοὺς κακούργους, ἔφθασε στὴν Ἀθήνα καὶ ἐπῆγε στὸ παλάτι.

Ὁ Αἰγέας τὸν δέχτηκε μ' εὐχαρίστησι καὶ τὸν φιλοξένησε, χωρὶς νὰ γνωρίζῃ πὼς εἶναι ὁ γυιὸς του. Ὁ Θησέας δὲν φανερώθηκε ποιοὺς ἦταν καὶ περιέμενε. Σὲ κάποια στιγμή, ὅταν ἄρχισε τὸ σερβίρισμα τοῦ φαγητοῦ, ὁ Θησέας ἔκαμε νὰ βγάλῃ τὸ μαχαίρι του γιὰ νὰ κόψῃ τὸ κρέας. Τράβηξε ὁμως κατὰ λάθος τὸ ξίφος του.

Ὁ Αἰγέας τὸ γνώρισε ἀμέσως καὶ ἄρχισε νὰ κἀνῃ διάφορες ἐρωτήσεις στὸ Θησέα. Μὲ τίς πρῶτες ἀπαντήσεις κατάλαβε πὼς ἦταν τὸ παιδί του, σηκώθηκε, τὸν ἀγκάλιασε καὶ τὸν φίλησε. Ὁ Αἰγέας ἦταν πολὺ εὐτυχησμένος ποὺ εἶχε πιά τὸ γυιό του κοντά του.

Ἄλλοι χάρηκαν στὸ παλάτι. Καὶ ὅταν ἔφθασαν οἱ εἰδήσεις γιὰ τὰ κατορθώματα τοῦ Θησέα, ὅλη ἡ Ἀθήνα σηκώθηκε στὸ πόδι.

Ἄλλοι οἱ κάτοικοι ἔτρεξαν νὰ γνωρίσουν καὶ νὰ καμαρώσουν τὸν ἥρωα Θησέα, ποὺ θὰ τὸν εἶχαν βασιλιά μετὰ τὸ θάνατο τοῦ πατέρα του, Αἰγέα.

5. Ὁ Θησέας πιάνει τὸν ταῦρο τοῦ Μαραθῶνα

Τὸν ταῦρο ποὺ ἔφερε ὁ Ἡρακλῆς ἀπὸ τὴν Κρήτη, ὁ Εὐρυσθέας, ὅπως εἶπαμε, τὸν ἄφησε ἐλεύθερο. Αὐτὸς ἀφοῦ γύρισε τὴν Πελοπόννησο, πέρασε τὸν Ἴσθμὸ καὶ ἔφθασε στὸ Μαραθῶνα τῆς Ἀττικῆς, ὅπου ἔκανε μεγάλες καταστροφές.

Οἱ κάτοικοι ὑπέφεραν πολὺ καὶ παρεκάλεσαν τὸν Θησέα νὰ τοὺς ἀπαλλάξῃ ἀπ' αὐτὸ τὸ κακό.

Ὁ Θησέας ἐπῆγε στὸ Μαραθῶνα καὶ χωρὶς νὰ μεταχειριστῆ ὄπλα ἔπιασε τὸν ταῦρο, τὸν ἔδεσε καὶ τὸν ἔφερε στὴν Ἀθήνα. Τὸν

γύρισε μέσα στην πόλη, για να τον ιδῆ ὅλος ὁ κόσμος καὶ ὕστερα τὸν θυσιάσε στὸ θεὸ Ἀπόλλωνα.

6. Ὁ Θησέας πηγαίνει στὴν Κρήτη

Σὲ κάποιον πόλεμο οἱ Ἀθηναῖοι νικῆθηκαν ἀπὸ τὸ βασιλιὰ **Μίνωα** τῆς Κρήτης. Γιὰ τιμωρία ὁ Μίνωας τοὺς ὑποχρέωσε νὰ στέλνουν στὴν Κρήτη, ἐπὶ 9 χρόνια, ἑπτὰ ἀγόρια καὶ ἑπτὰ κορίτσια, ἡλικίας 20 χρονῶν. νὰ τὰ τρώῃ ὁ **Μινώταυρος**.

Ὁ Θησέας ἦταν στὴν Ἀθήνα, ὅταν ἦρθε ἡ στιγμή νὰ σταλῆ ἡ τρίτη δόσι τῶν παιδιῶν.

Ἡ στενοχώρια τοῦ λαοῦ ἦταν μεγάλη, γιατί δὲν ἤξαιραν σὲ ποίαν παιδιὰ θὰ ἔπεφτε ὁ κληρὸς.

Ὁ Θησέας, χωρὶς νὰ κληρωθῆ, προσφέρθηκε νὰ πάη μόνος του. Οἱ Ἀθηναῖοι θαύμασαν τὸ μεγαλεῖο τοῦ νέου καὶ τὸν ἀγάπησαν περισσότερο. Ὁ βασιλιὰς Αἰγέας προσπάθησε μὲ παρακλήσεις νὰ τὸν μεταπείσῃ, μὰ δὲν τὸ κατώρθωσε.

Τὴ στιγμή πού ἔμπαιναν στὸ καράβι ὁ Θησέας μὲ τ' ἄλλα παιδιά, γὰ νὰ πάνε στὴν Κρήτη, ὁ Αἰγέας τοὺς εἶπε :

— Ἄν γυρίσετε μὲ τὸ καλὸ ν' ἀλλάξετε τὰ πανιὰ καὶ νὰ βάλετε λευκά.

Τὸ καράβι πού πήγαινε τοὺς νέους καὶ τὶς νέες εἶχε μαῦρα πανιά, γιατί τὸ μαῦρο ἦταν σημάδι, πὼς πήγαιναν σὲ βέβαιο θάνατο.

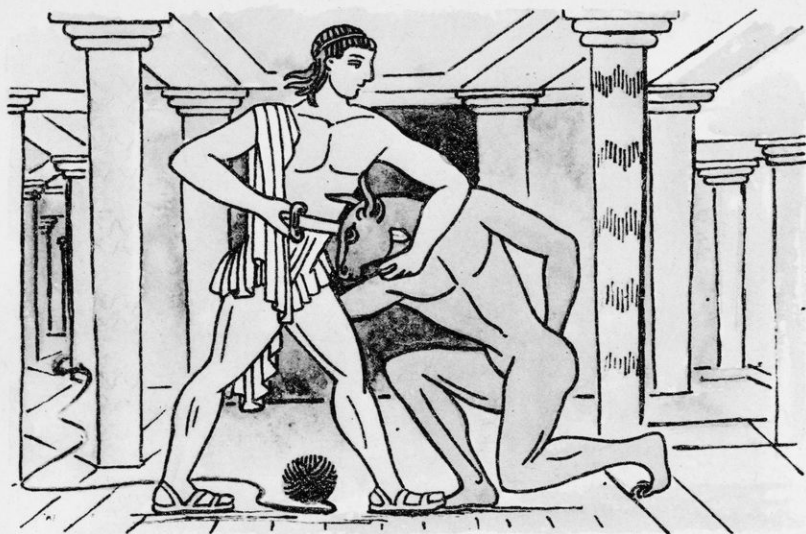
7. Ὁ Θησέας σκοτώνει τὸ Μινώταυρο

Ὅταν ἔφθασαν στὴν Κρήτη, ὁ Θησέας τράβηξε γιὰ τὸ παλάτι. Παρουσιάστηκε στὸ Μίνωα καὶ τοῦ εἶπε πὼς θέλει νὰ σκοτώσῃ τὸ Μινώταυρο.

Ὁ Μίνωας δὲν τοῦ ἔφερε ἀντίρρηση, γιατί πίστευε πὼς κανένας δὲν μποροῦσε νὰ τὸν σκοτώσῃ.

Ὁ Μινώταυρος ἦταν ἓνα τέρας πολὺ δυνατό, μὲ σῶμα ἀνθρώπινο καὶ κεφάλι βοδιοῦ. Ἦταν κλεισμένος μέσα στὴν ὑπόγεια αἴθουσα τοῦ παλατιοῦ καὶ ἔτρωγε ἀνθρώπινο κρέας.

Τὸ ὑπόγειο αὐτὸ εἶχε τόσες κάμαρες καὶ τόσους διαδρόμους, πὺς ὅποιος ἔμπαινε μέσα, ἦταν ἀδύνατο νὰ ξαναβγῆ. Γι' αὐτὸ τὸν ἔλεγαν **Λαβύρινθος**. Τὸν εἶχε φτιάσει ὁ Ἀθηναῖος τεχνίτης **Δαίδαλος**.

Στὸ λαβύρινθο αὐτὸ ἔρριχναν τοὺς νέους καὶ τὶς νέες ποὺ ἔρχονταν ἀπὸ τὴν Ἀθήνα καὶ τοὺς ἔτρωγε ὁ Μινώταυρος.

Ὁ Θησέας ἦταν βέβαιος πὼς θὰ σκότωνε τὸ θηρίο, ἀλλὰ πὼς θὰ ἔβγαιναν ἀπὸ τὸ Λαβύρινθο; Εὐτυχῶς πού βρέθηκε κάποιος νὰ τὸν βοηθήσει.

Ὁ Μίνωας εἶχε μιὰ κόρη, τὴν **Ἀριάδνη**. Αὐτὴ συμπόνεσε τὸ Θησέα καὶ θέλησε νὰ τὸν βοηθήσει. Τὸν πλησίασε κρυφὰ ἀπὸ τὸν πατέρα της, τοῦ ἔδωσε ἓνα κουβάρι κλωστή καὶ τοῦ εἶπε:

— Θησέα, ὅταν θὰ μῆς στὸ Λαβύρινθο, νὰ δέσεις τὴν ἄκρη τῆς κλωστῆς στὴν πόρτα. Καθὼς θὰ προχωρῆς νὰ ξετυλίγῃς τὸ κουβάρι. Ὅταν σκοτώσῃς τὸ Μινώταυρο, τότε νὰ μαζεύῃς τὴν κλωστή. Ἔτσι μόνο θὰ μπορέσῃς νὰ βγῆς ἔξω.

Ὁ Θησέας ἔκαμε ὅπως τοῦ εἶπε ἡ Ἀριάδνη καὶ μῆκε στὸ Λαβύρινθο μὲ τ' ἄλλα παιδιὰ. Τὸ θηρίο τοὺς κατάλαβε καὶ ἄρχισε νὰ μουγκρίζει, μὰ ὁ ἥρωας δὲν ἔχασε τὸ θάρρος του. Ὁρμησε ἐπάνω του καὶ τὸν ἄρπαξε ἀπ' τὰ κέρατα. Τ' ἄλλα παιδιὰ πάγωσαν ἀπὸ τὸ φόβο τους. Πάλεψαν ὥρες πολλές, ὥσπου στὸ τέλος ὁ Θησέας κάρφωσε τὸ θηρίο μὲ τὸ κοφτερὸ σπαθὶ του στὴν καρδιά καὶ τὸ σκότωσε.

8. Ὁ Θησεάς βασιλιάς τῆς Ἀθήνας

Ὁ Θησεάς μὲ τοὺς συντρόφους του γύριζαν τώρα χαρούμενοι ἀπὸ τὴν Κρήτη καὶ τὸ εἶχαν ρίξει στὸ γλέντι. Γι' αὐτὸ ξεχάσαν ν' ἀλλάξουν τὰ μαῦρα πανιά τοῦ καραβιοῦ καὶ νὰ βάλουν λευκά.

Ὁ Αἰγέας, βλέποντας νὰ πλησιάζη τὸ καράβι μὲ μαῦρα πανιά, πίστεψε πὼς χάθηκε ὁ γυιὸς του καὶ ἔπεσε στὴ θάλασσα καὶ πνίγηκε. Γι' αὐτὸ ἀπὸ τότε τὸ πέλαγος ὠνομάστηκε **Αἰγαῖον Πέλαγος**.

Ὁ Θησεάς λυπήθηκε πολὺ γιὰ τὸ θάνατο τοῦ πατέρα του καὶ ἀκόμη, γιὰτὶ ὁ ἴδιος ἔφταιξε λίγο γιὰ τὸ θάνατό του.

Οἱ Ἀθηναῖοι τότε ἔκαμαν βασιλιά τὸ Θησεά, πού τὸν ἀγαποῦσαν καὶ τὸν θαύμαζαν πολὺ.

Ὁ Θησεάς κυβέρνησε πολλὰ χρόνια τὴν Ἀθήνα καὶ ἔκαμε πολλὰ ἔργα. Τὸ πρῶτο ὅμως καὶ τὸ σπουδαιότερο ἔργο του ἦταν τοῦτο: Ἐνωσε τοὺς δώδεκα Δήμους πού ἦσαν τότε στὴν Ἀθήνα καὶ τοὺς ἔκαμε ἓνα Δῆμο καὶ ἓνα Κράτος. Ἔτσι ἡ Ἀθήνα προώδευσε πολὺ καὶ ἔγινε ἡ πιὸ μεγάλη πόλι τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος.

Οἱ Ἀθηναῖοι γιὰ τὸ μεγάλο αὐτὸ καλὸ πού ἔκαμε, νὰ ἐνώση ὅλους τοὺς Δήμους σὲ μιὰ πόλι, ὥρισαν νὰ γίνεται κάθε χρόνο ἓνα μεγάλο πανηγύρι, τὰ Παναθηναῖα.

Ἔκαμε καὶ ἄλλα καλὰ στὴν Πόλι ὁ Θησεάς, ἀλλὰ οἱ Ἀθηναῖοι δὲν τὰ ἐκτίμησαν ὅσο ἔπρεπε. Κι ἔτσι, ὅταν ἀργότερα παρουσιάστηκαν δυσκολίες στὴν Πόλι, τὸν θεώρησαν ὑπεύθυνο καὶ τὸν ἐξώρισαν.

Ὁ Θησεάς κατέφυγε τότε στὸ νησί Σκυρο, ὅπου ἦταν βασιλιάς ὁ φίλος του **Λυκομήδης**.

Αὐτὸς στὴν ἀρχὴ τὸν φιλοξένησε, μὰ ἀργότερα τὸν φθόνησε γιὰ τὴ δόξα του καὶ μὲ πονηριὰ τὸν γκρέμισε ἀπὸ ἓνα βράχο καὶ τὸν σκότωσε.

Ἔστερα ἀπὸ χρόνια ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων Κίμων ἔφαξε, βρῆκε τὰ κόκκαλά του καὶ τὰ ἔφερε στὴν Ἀθήνα.

Οἱ Ἀθηναῖοι μετάνιωσαν γιὰ τὸ κακὸ πού ἔκαμαν στὸ μεγαλύτερο ἥρωά τους καὶ ἔθαψαν τὰ ὀστά του σ' ἓνα μεγαλοπρεπὴ τάφο. Γιὰ νὰ τὸν τιμήσουν περισσότερο, στὸ ἴδιο μέρος ἔχτισαν ἓνα ναό, τὸ Θησεῖα, πού βρίσκεται μέχρι σήμερα.

Γιὰ τὰ μεγάλα του κατορθώματα ὁ Θησεάς ὠνομάστηκε ἥρωας ἴσος μὲ τὸν Ἡρακλῆ. Τ' ὄνομά του ἦταν γνωστὸ σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα καὶ πολλὲς πόλεις τοῦ εἶχαν ἀφιερῶσει ναοὺς καὶ ἔκαναν πρὸς τιμὴν του γιορτὲς καὶ πανηγύρια.

"Αδμητος και "Αλκηστη**1. Ο θάνατος τῆς "Αλκηστης**

Στὰ παλιὰ χρόνια, στὴν πόλι Ἴωλκὸ τῆς Θεσσαλίας, (κοντὰ στὸ σημερινὸ Βόλο), ἦταν βασιλιάς ὁ **Πελίας**. Ζοῦσε εὐτυχισμένος καὶ εἶχε μιὰ κόρη, τὴν "**Αλκηστη**", ποὺ ἦταν ἡ ὠραιότερη βασιλοπούλα τῆς Ἑλλάδος.

Γιὰ τὴν ὁμορφιά της καὶ τὴν καλωσύνη της πολλὰ βασιλόπουλα τὴ ζήτησαν νὰ τὴν παντρευτοῦν. Ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς ἦταν καὶ ὁ "**Αδμητος**", ὁ βασιλιάς τῶν **Φερῶν** (Βελεστίνου), μιᾶς γειτονικῆς πολιτείας.

Ὁ Πελίας προτιμοῦσε γιὰ γαμπρό του τὸν "Αδμητο, μὰ ἤθελε νὰ ἰδῆ πρῶτα ἂν ἦταν ἄξιο καὶ γενναῖο παλληκάρι. Γι' αὐτὸ τοῦ εἶπε :

—Θὰ σοῦ δώσω τὴν κόρη μου, ἂν κατορθώσης νὰ ζέψης στ' ἀμάξι σου ἓνα λιοντάρι καὶ ἓναν ἀγριόχοιρο!

Αὐτὸ ἦταν πάρα πολὺ δύσκολο, μὰ ὁ "Αδμητος δὲν ἀπελπίστηκε. Μὲ τὴ βοήθεια τοῦ προστάτη του θεοῦ Ἀπόλλωνα καὶ μὲ τὴ μεγάλη ὑπομονή του κατόρθωσε νὰ ἡμερέψῃ τὰ δυὸ αὐτὰ θηρία.

"Ετσι, ἔπειτα ἀπὸ λίγο καιρὸ, παρουσιάσθηκε στὸν Πελία μὲ τ' ἀμάξι του, ποὺ τὸ ἔσερναν ἓνα λιοντάρι καὶ ἓνας ἀγριόχοιρος! Ὁ Πελίας χάρηκε πολὺ γιὰ τὸ μεγάλο αὐτὸ κατόρθωμα καὶ τοῦ ἔδωσε τὴν "Αλκηστη μὲ ὅλη του τὴν καρδιά.

Ὁ "Αδμητος καὶ ἡ "Αλκηστη ἔγιναν τὸ πιὸ ἀγαπημένον ζευγάρι. Ἐκαμαν παιδιὰ, ζοῦσαν εὐτυχισμένοι καὶ ὁ κόσμος τοὺς λάτρευε.

Ὑστερα ἀπὸ μερικὰ χρόνια ὁ "Αδμητος ἔπεσε ἄρρωστος βαρεια. Κανένας γιατρὸς καὶ κανένα γιατρικὸ δὲν μποροῦσε νὰ τὸν γιαιτρέψῃ. Μέρα μὲ τὴν ἡμέρα χειροτέρευε καὶ ὁ θάνατος ἦταν κοντὰ.

Ὁ θεὸς Ἀπόλλωνας ποὺ τὸν ἀγαποῦσε δὲν μποροῦσε νὰ τὸν βοηθήσῃ. Τὸ μόνο ποὺ κατόρθωσε ἀπὸ τὶς μοῖρες ἦταν τοῦτο: Θὰ γλύτωνε τότε μόνο, ἂν κάποιος δικὸς του δεχόταν νὰ πεθάνῃ γι' αὐτόν.

Ὅταν τὸ ἔμαθε αὐτὸ ἡ "Αλκηστη ἀποφάσισε νὰ πεθάνῃ αὐτὴ καὶ νὰ ζήσῃ ὁ ἄνδρας της.

Ὁ Χάρος τὴν ἄκουσε καὶ σὲ λίγο ἤρθε καὶ πῆρε τὴν ψυχὴ της. Τὴν ἴδια στιγμή ὁ ἄρρωστος "Αδμητος ἔγινε ἀμέσως καλά.

2. Ὁ Ἡρακλῆς παίρνει τὴν Ἄλκηστη ἀπὸ τὸ Χάρο

Ὁ θάνατος τῆς καλῆς βασίλισσας Ἄλκηστης, λύπησε ὅλη τὴν πόλι, καὶ ἡ θυσία τῆς συγκίνησε ὅλες τὶς καρδιές.

Ὁ Ἄδμητος ἦταν ἀπαρηγόρητος. Κλείστηκε στὸ παλάτι του μαζὶ μὲ τὰ παιδιά του καὶ θρηνοῦσε ἀδιάκοπα.

Γιὰ καλὴ τους τύχη, τὴν ἴδια μέρα πέρασε ἀπ' τὶς Φερρές ὁ ἥρωας Ἡρακλῆς, πηγαίνοντας στὴ Θράκη γιὰ τ' ἄλογα τοῦ Διομήδη.

Ἦσαν φίλοι μὲ τὸν Ἄδμητο καὶ μόλις ἔμαθε τί τοῦ εἶχε συμβῆ δὲν ἔχασε καιρό. Ἐτρεξε ἀμέσως νὰ προλάβῃ τὸ Χάρο.

Τὸν συνάντησε πρὶν περάσῃ τὸν Ἀχέροντα ποταμὸ καὶ ὤρμησε ἐπάνω του. Ὁ Χάρος πάλεψε γενναῖα γιὰ νὰ κρατήσῃ τὴν ψυχὴ τῆς Ἄλκηστης. Μὰ ὁ Ἡρακλῆς τὸν νίκησε καὶ τοῦ πήρε πάλι τὴ βασίλισσα.

Τὸ τί ἔγινε, ὅταν ἐπέστρεψε ὁ Ἡρακλῆς μὲ τὴν Ἄλκηστη, δὲν περιγράφεται. Ὅλος ὁ κόσμος ἐκλαιγε ἀπὸ χαρὰ καὶ ὁ Ἄδμητος δὲν ἤξερε πῶς νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν Ἡρακλῆ γιὰ τὸ μεγάλο αὐτὸ κατόρθωμα.

Τὸ ἀγαπημένο ζευγάρι ἔζησε πολλὰ χρόνια εὐτυχισμένο καὶ ἡ μεγάλη ἀγάπη τους ἔμεινε ἀξέχαστη στὸν κόσμο.

Β'

**ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ**

Προϊστορική Έλλάδα

1. Προέλληνες - Πελασγοί

Αίγαιος ή Κρητικός πολιτισμός

Οι πληροφορίες, που μᾶς δίνουν τὰ βιβλία καὶ τὰ ἄλλα γραπτὰ μνημεῖα γιὰ τὴν ἱστορία τῆς Πατρίδος μας, φθάνουν ὡς τὸ 1000 π.Χ. Γι' αὐτὸ λέμε, ὅτι ἀπὸ τότε ἀρχίζει ἡ κυρίως ἱστορία τῆς Ἑλλάδος.

Γιὰ τὴν ἐποχὴ πρὸ τοῦ 1000 π.Χ., πὺ εἶναι οἱ προϊστορικοὶ χρόνοι τῆς Ἑλλάδος, δὲν ἔχομε γραπτὰ μνημεῖα καὶ ἔτσι δὲν γνωρίζομε τὴν πραγματικὴ τῆς ἱστορία.

Οἱ Ἕλληνες διηγοῦνται διαφόρους μύθους, πὺ σπουδαιότεροι ἀπ' αὐτοὺς εἶναι **οἱ ἄθλοι τοῦ Ἡρακλῆ, τὰ κατορθώματα τοῦ Θησέα, ἡ Ἀργοναυτικὴ ἐκστρατεία, ὁ Τρωϊκὸς πόλεμος καὶ οἱ περιπέτειες τοῦ Ὀδυσσεά.**

Ἀπὸ τὶς ἀνασκαφὲς ὅμως πὺ ἔγιναν ἐμάθαμε, ὅτι πρὶν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες κατοικοῦσαν τὴν Πατρίδα μας ἄλλοι λαοί, πὺ οἱ ἀρχαιολόγοι τοὺς ὠνόμασαν **Προέλληνες.**

Ἀπ' αὐτοὺς οἱ σπουδαιότεροι ἦσαν οἱ Πελασγοί, πὺ ἔζησαν στὴν ἠπειρωτικὴ Ἑλλάδα καὶ οἱ Αἰγαιοὶ ἢ Κρητῆτες, πὺ ἔζησαν στὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ κυρίως στὴν Κρήτη.

Ἀπὸ τοὺς λαοὺς αὐτοὺς οἱ Αἰγαιοὶ περὶ τὸ 2000 π.Χ. ἀνέπτυξαν ἓνα μεγάλο πολιτισμό, πὺ ὀνομάζεται **Αἰγαιὸς ἢ Κρητικὸς πολιτισμὸς** καὶ εἶχε κέντρο τὴν Κρήτη.

Πρῶτοι οἱ Κρητῆτες ἔκαμαν καράβια καὶ ἀνέπτυξαν τὸ ἐμπόριο μὲ τὶς ἄλλες γύρω γῶρες τῆς Μεσογείου.

Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ πλούτισαν πολὺ καὶ ἀνέπτυξαν μεγάλο πολιτισμό. Ὁ πολιτισμὸς αὐτὸς φαίνεται ἀπὸ τὰ ἀνάκτορα τοῦ μεγάλου βασιλιᾶ **Μίνωα** στὴν Κνωσὸ καὶ ἀπὸ ἄλλα λείψανα πὺ βρέθηκαν στὶς ἀνασκαφὲς, πὺ ἔγιναν σὲ πολλὰ μέρη τῆς Κρήτης καὶ κυρίως στὴν Κνωσὸ καὶ στὴ Φαιστό, στὶς δύο σπουδαιότερες πόλεις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

2. Ἀχαιοί, οἱ πρῶτοι Ἕλληνες στὴν Ἑλλάδα

Περὶ τὸ 2000 π.Χ. ἦρθαν στὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὰ βόρεια μέρη οἱ πρῶτοι Ἕλληνες, πὺν λέγονταν Ἀχαιοί. Αὐτοὶ ἦσαν ἰσχυροί-τεροι καὶ καλύτερα ὠπλισμένοι ἀπὸ τοὺς παλαιούς κατοίκους τῆς Ἑλλάδος, τοὺς Πελασγούς. Ἔτσι κατώρθωσαν εὐκόλα νὰ τοὺς ὑποδουλώσουν ὅλους καὶ νὰ κυριαρχήσουν ἀπὸ τὴ Θεσσαλία ὡς τὴν Πελοπόννησο, ὅπου καὶ ἐγκατεστάθηκαν.

Ἀργότερα ἔκαμαν καράβια καὶ ἄρχισαν τὸ ἐμπόριο μὲ τὰ γύρω νησιά καὶ τὴν Κρήτη.

Οἱ Ἀχαιοί, ὅπως, ἦσαν δυνατοὶ στὴ ξηρά, δὲν ἄρχισαν νὰ γίνονται καὶ καλοὶ ναυτικοί. Ἐκαμαν πολεμικὸ στόλο καὶ περὶ τὸ 1400 ἄρχισαν πόλεμο μὲ τοὺς Κρήτες, νίκησαν τὸ ναυτικὸ τους καὶ κυρίευσαν τὴν Κρήτη. Μαζὶ μὲ τὴν καταστροφή τῆς Κρήτης καταστράφηκε καὶ ὁ Κρητικὸς πολιτισμός.

Οἱ Ἀχαιοὶ ὅμως ἔμαθαν πολλὰ πράγματα ἀπὸ τοὺς Κρήτες, συνέχισαν τὸν πολιτισμὸ τους καὶ σὲ πολλὰ τοὺς ξεπέρασαν. Ἔτσι ἀνέπτυξαν ἕνα νέο πολιτισμὸ, τὸ Μυκηναϊκὸ πολιτισμὸ. Τὸ ὄνομα αὐτὸ τὸ πήρε ἀπὸ τὸ πλούσιο κράτος τῶν Ἀχαιῶν στὴν Πελοπόννησο, πὺν εἶχε πρωτεύουσα τὴ Μυκῆνες, τὴ χρυσὴ αὐτὴ πολιτεία, ὅπως τὴν ἔλεγαν.

Τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ἀρχίζει καὶ ἡ πρώτη ἀποικιακὴ ἐξάπλωσι τῶν Ἑλλήνων. Πολλοὶ κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος ἔφυγαν καὶ ἐγκατεστάθηκαν στὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου καὶ κυρίως στὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας, πὺν ἀρχίζει πᾶ νὰ γίνεται Ἑλληνικὴ χώρα. Οἱ Ἕλληνες αὐτοὶ τῆς Μ. Ἀσίας ὠνομάσθησαν Ἴωνες. Προώδευσαν πολὺ καὶ ἐξακολούθησαν νὰ ζοῦν ὅπως καὶ στὴν παλιὰ πατρίδα τους, τὴν Ἑλλάδα. Μιλοῦσαν τὴν Ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ εἶχαν τὰ ἴδια ἥθη καὶ ἔθιμα μὲ τοὺς ἄλλους Ἕλληνες.

3. Ἡ κάθοδος τῶν Δωριέων

Οἱ Ἀχαιοί, ὅπως εἶπαμε, ἀνέπτυξαν μεγάλο πολιτισμὸ, πὺν διαδόθηκε σὲ ὅλη τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴς ἀποικίες τους. Οἱ ἄνθρωποι ζοῦσαν εὐτυχισμένοι καὶ ἡσυχιοι, καλλιεργοῦσαν τὴ γῆ καὶ προώδευαν στὴς τέχνες.

Ξαφνικὰ ὅμως ἐγίνε μιὰ μεγάλῃ ἀναστάτῳσι καὶ καταστροφῃ. Περὶ τὸ 1100 π.Χ. ἄρχισαν νὰ κατεβαίνουν στὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὰ

βόρεια μέρη οί Δωριεῖς. Αὐτοί ἦσαν δυνατώτεροι στό σῶμα καί ὀπλισμένοι μέ σιδερένια ὄπλα. Νίκησαν τοὺς Ἀχαιοὺς, κυρίευσαν τίς πόλεις τους, σκότωσαν τοὺς βασιλεῖς τους καί τοὺς ἔκαμαν δούλους.

Οἱ Δωριεῖς ἦσαν ἀπό τὴν ἴδια φυλὴ μέ τοὺς ἄλλους Ἑλληνας καί μιλοῦσαν σχεδόν τὴν ἴδια γλῶσσα. Δὲν εἶχαν ὅμως τὸν πολιτισμὸ τῶν Ἀχαιῶν καί γιὰ νὰ δικαιολογήσουν τίς καταστροφές ποὺ ἔκαμαν, ἔλεγαν πὼς ἦσαν ἀπόγονοι τοῦ Ἡρακλεῖ, ποὺ διώχτηκαν ἀπὸ τὰ μέρη τους. Γι' αὐτὸ καί ἡ κἀθοδος τῶν Δωριέων λέγεται καί κἀθοδος τῶν Ἡρακλειδῶν.

Στὴν ἀρχὴ οἱ Δωριεῖς κατέλαβαν τὴ Θεσσαλία, προχώρησαν στὴ Βοιωτία καί ἐγκατεστάθηκαν γιὰ λίγο διάστημα στὰ δυτικὰ τῆς Γκιῶνας. Ἀπὸ τότε ἡ περιοχὴ αὐτὴ λέγεται Δωρίδα.

Ἀργότερα ναυπήγησαν πλοῖα σ' ἓνα ὠραῖο λιμάνι τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, ποὺ ὠνομάσθηκε Νάυπακτος, καί πέρασαν στὴν Πελοπόννησο. Φοβεροὶ καί ἄγριοι πολεμιστές, ὅπως ἦσαν, κυρίευσαν τὴν Ἀργολίδα, τὴ Μεσσηνία καί τὴ Λακωνία.

Ἡ ἐπιδρομὴ αὐτὴ τῶν Δωριέων κατέστρεψε τὸ Μυκηναϊκὸ πολιτισμὸ καί σταμάτησε γιὰ ἀρκετὰ χρόνια τὴν πρόοδο.

Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς Ἑλλάδος ἔφυγαν καί πῆγαν στὶς ἀποικίες, ποὺ εἶχαν ἰδρύσει οἱ Ἀχαιοὶ στὴ Μ. Ἀσία. Ἐκεῖ παρέμειναν γιὰ πάντα, ἀλλὰ ποτὲ δὲν ξέχασαν τὴν καταγωγὴ τους καί τὴν πατρίδα τους, τὴ Μητέρα Ἑλλάδα.

Οἱ Δωριεῖς κατέλαβαν σχεδόν ὅλη τὴν Ἑλλάδα, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Ἀττικὴ καί τὴν Εὐβοία. Οἱ διαφορὲς Ἑλληνικὲς φυλὲς ἐγκατεστάθηκαν τώρα ὀριστικὰ καί ἄρχισαν νὰ σχηματίζουν τὰ διάφορα κράτη.

Ὅλοι ὅμως οἱ κάτοικοι τῶν κρατῶν μιλοῦσαν τὴν ἴδια γλῶσσα, εἶχαν τὴν ἴδια θρησκεία, τὰ ἴδια ἦθη καί ἔθιμα καί ἀποτελοῦσαν τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ἀρχίζει ἡ Ἱστορία μας.

Ἡ Ἱστορία τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος εἶναι ἡ πιὸ ἐνδοξὴ ἱστορία τοῦ κόσμου. Εἶναι ἡ ὠραιότερη κληρονομία μας. Ὅλος ὁ κόσμος, ποὺ διαβάξει τὴν ἱστορία αὐτὴ τῆς Πατρίδος μας, αἰσθάνεται σεβασμὸ καὶ εὐγνωμοσύνη, θαυμασμὸ καί ἀγάπη γιὰ τὴν Ἑλλάδα μας.

Καὶ πραγματικά, δὲν θὰ ὑπῆρχε ὁ σημερινὸς πολιτισμὸς, ἂν σ' αὐτὸ τὸ ὄμορφο κομμάτι τῆς γῆς δὲν ζοῦσαν Ἑλληνες.

Α' Ἡ Ὁρησκεία τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων**1. Ἡ λατρεία τῶν νεκρῶν**

Οἱ πρόγονοί μας, οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, δὲν ἐπίστευαν στὸν Ἐναν Ἀληθινὸν Θεόν, πὺ πιστεύομε ἐμεῖς σήμερα, ἀλλὰ σὲ πολλοὺς θεοὺς.

Τοὺς θεοὺς τοὺς οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες τοὺς φαντάζονταν, ὅπως εἶπαμε, σὰν τὸν ἑαυτό τους, ἀλλὰ πιδ μεγαλόσωμους, πιδ δυνατούς, πιδ ὠραίους καὶ ἀθάνατους. Ἀπὸ τοὺς πολλοὺς θεοὺς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων οἱ σπουδαιότεροι, πὺ λατρεύονταν σὲ ὄλη τὴν Ἑλλάδα, ἦσαν δώδεκα. Αὐτοὶ κατοικοῦσαν ἐπάνω στὸν Ὀλυμπο καὶ λέγονταν Ὀλύμπιοι θεοί.

1) Ὁ Ζεὺς (ἢ Δίας), 2) ἡ Ἥρα, 3) ὁ Ἀπόλλων, 4) ἡ Ἄρτεμις, 5) ὁ Ἑρμῆς, 6) ὁ Ἥφαιστος, 7) ὁ Ποσειδῶν, 8) ἡ Δήμητρα, 9) ἡ Ἀφροδίτη, 10) ὁ Ἄρης, 11) ἡ Ἀθηνᾶ, 12) ἡ Ἑστία.

Οἱ ἀρχαῖοι ὁμως Ἕλληνες λάτρευαν καὶ τοὺς νεκρούς. Πίστευαν, ὅτι ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ζῆ καὶ μετὰ τὸ θάνατο κοντὰ στὸ σῶμα της. Γι' αὐτὸ κι ἐφρόντιζαν νὰ θάπτουν τοὺς νεκρούς τῶν σὲ περιποιημένους τάφους, πὺ τοὺς ἐσκάλιζαν στοὺς βράχους ἢ τοὺς ἔφτιαχναν μαρμάρινους.

Μέσα στοὺς τάφους ἔβαζαν πολλὰ χρήσιμα ἀντικείμενα, ὅπως ἀγγεῖα, ὄπλα, ἐργαλεῖα κ.τ.λ., γιατί νόμιζαν ὅτι οἱ νεκροὶ τὰ εἶχαν ἀνάγκη καὶ στὴν ἄλλη ζωή.

Ἐπίστευαν ὅτι οἱ ψυχὲς τῶν νεκρῶν παρακολουθοῦσαν τοὺς ζωντανούς καὶ μπορούσαν νὰ τοὺς κάνουν καλὸ ἢ κακό. Γι' αὐτὸ τοὺς ἐσέβονταν πάρα πολὺ καὶ τοὺς ἐλάτρευαν σὰν θεοὺς.

Θεὸς τῶν ψυχῶν καὶ τοῦ Ἄδη ἦταν ὁ Πλούτων.

2. Τὰ Μαντεῖα

Εἶπαμε πὺς οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐσέβονταν καὶ ἐλάτρευαν πολὺ τοὺς θεοὺς τῶν. Γι' αὐτὸ τοὺς ἐκτιζαν μεγάλους καὶ ὠραίους ναοὺς, ἀπὸ τοὺς ὁποίους πολλοὶ σώζονται μέχρι σήμερα καὶ θαυμάζονται ἀπ' ὄλο τὸν κόσμο. Στους ναοὺς αὐτοὺς ἐπήγαιναν συχνὰ γιὰ νὰ προσενηθοῦν καὶ νὰ προσφέρουν θυσίες.

Ἀκόμη, οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, ἐπίστευαν, ὅτι οἱ θεοὶ μὲ διάφορα σημεῖα ἔδειχναν στοὺς ἀνθρώπους τὸ τί θὰ τοὺς συμβῆ στὸ μέλλον τους. Ὑπῆρχαν μάλιστα ἰδιαίτεροι ἱεροὶ τόποι, ὅπου οἱ θεοὶ ἐφάνεραν τὴ θέλησί τους γιὰ τὸ μέλλον τῶν ἀνθρώπων. Οἱ ὠρισμένοι αὐτοὶ ἱεροὶ τόποι ὠνομάζονταν Μαντεῖα καὶ οἱ ἀπαντήσεις πού ἐπαιρναν ὅσοι πήγαιναν νὰ ρωτήσουν τοὺς θεοὺς ἐλέγονταν Χρησμοί.

Στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα ἦσαν πολλὰ μαντεῖα, Τὰ σπουδαιότερα ὅμως ἀπὸ αὐτὰ ἦσαν δύο: Τὸ Μαντεῖο τῶν Δελφῶν καὶ τὸ Μαντεῖο τῆς Δωδώνης.

Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι δὲν μποροῦσαν νὰ μαντέψουν τὴ θέλησι τῶν θεῶν. Τὸ προνόμιο αὐτὸ τὸ εἶχαν ὠρισμένοι ἄνδρες καὶ γυναῖκες, πού ἐλέγονταν Μάντιες.

Οἱ μάντιες αὐτοὶ ἀπὸ διάφορα σημάδια, ὅπως τὴν ἀστραπή, τὸν κεραυνό, τὸ πέταγμα τῶν πουλιῶν, τὶς ἐκλείψεις τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης, τὴν διεύθυνσι τοῦ καπνοῦ τῆς θυσίας, τὶς κινήσεις τῶν φύλλων τῶν δένδρων καὶ ἄλλα, καταλάβαιναν τὴ θέλησι τῶν θεῶν καὶ ἔδιναν τὴν κατάλληλη ἀπάντησι.

Τὸ ἀρχαιότερο μαντεῖο ἦταν τῆς Δωδώνης στὴν Ἠπειρο, ἀφιερωμένο στὸ θεὸ Δία. Ἐξω ἀπὸ τὸ ναὸ ὑπῆρχε μιὰ μεγάλη βελανιδιά. Οἱ ἱερεῖς ἐπρόσεχαν τὶς κινήσεις τῶν φύλλων τῆς καὶ ἔδιναν στοὺς ἀνθρώπους τὸ χρησμὸ γιὰ ὅ,τιδήποτε ρωτοῦσαν νὰ μάθουν.

3. Τὸ Μαντεῖο τῶν Δελφῶν

Ἀπ' ὅλα τὰ μαντεῖα, τὸ πιὸ φημισμένο ἦταν τὸ Μαντεῖο τῶν Δελφῶν, κτισμένο στὴ νότια πλευρὰ τοῦ Παργασσοῦ καὶ ἀφιερωμένο στὸ θεὸ Ἀπόλλωνα. Ἦταν νεώτερο ἀπὸ τὸ Μαντεῖο τῆς Δωδώνης, ἀλλὰ γρήγορα ἔγινε ὀνομαστό καὶ τὸ ἐσέβονταν ὅλοι οἱ Ἕλληνες. Πολλὰ ἀρχαῖα μνημεῖα, πού σώζονται ἐκεῖ καὶ σήμερα, δείχνουν τὴν παλιὰ του δόξα.

Τὸ Μαντεῖο ἐπεσκέπτονταν πολλοὶ ἄνθρωποι, ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ ἀπ' ὅλο τὸν τότε γνωστὸ κόσμο, γιὰ νὰ ζητήσουν τὴ γνώμη τοῦ θεοῦ. Κι' ὄχι μόνον οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ καὶ τὰ Κράτη ἐσέβονταν τὴ γνώμη του καὶ συχνὰ ζητοῦσαν τὴ συμβουλή του.

Κάθε ἄνθρωπος, πού ἐπῆγαινε σ' αὐτὸ νὰ προσευχηθῆ ἢ νὰ ζητήσῃ τὴ συμβουλή του, ἔφερνε καὶ πλούσια δῶρα γιὰ νὰ εὐχαριστήσῃ τὸ θεὸ Ἀπόλλωνα.

Στὸ Μαντεῖο τῶν Δελφῶν, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς, ἔμενε καὶ μιὰ ἱέρεια, ποὺ τὴν ἔλεγαν **Πυθία**. Τὸ ὄνομα αὐτὸ τὸ πῆρε ἀπὸ τὸν Ἀπόλλωνα ποὺ λεγόταν καὶ **Πύθιος**. Λένε ὅτι ὁ θεὸς Ἀπόλλωνας προτοῦ νὰ κατοικήσῃ ἐκεῖ, ἐσχότωσε μὲ τὰ βέλη τοῦ ἑνα δράκο τὸν **Πύθωνα**. Ἔτσι ὠνομάσθηκε καὶ Πύθιος καὶ ἡ ἱέρεια Πυθία. Σ' αὐτὴν, λοιπόν, ἐφανερωνόταν ὁ θεὸς κι ἔλεγε τὴν θέλησί του. Καὶ νὰ πῶς:

Ἡ Πυθία πρὶν δώσῃ τὸ χρησμὸ ἐνήστευε τρεῖς ἡμέρες. Ἐπειτα ἐλουζόταν στὰ νερὰ τῆς Κασταλίας κι ἔπινε νερὸ ἀπὸ τὴν Κασσοτίδα πηγὴ. Τέλος ἀνέβαινε σ' ἕναν τρίποδα καὶ μασοῦσε φύλλα δάφνης. Κάτω ἀπὸ τὸν τρίποδα αὐτὸν ὑπῆρχε ἕνα χάσμα, καὶ στὸ χάσμα αὐτὸ ἔκαιγαν ξερὰ φύλλα δάφνης.

Ἡ Πυθία ζαλιζόταν ἀπὸ τὸν καπνὸ, ποὺ ἔβγαине ἀπὸ τὸ χάσμα καὶ τὴν πικράδα τῶν φύλλων ποὺ ἔμασοῦσε, κι ἔλεγε ἀκατανόητα λόγια.

Τὰ λόγια αὐτὰ οἱ ἱερεῖς, ποὺ βρίσκονταν γύρω τῆς, τὰ ἔβαζαν σὲ τάξι καὶ ἔδιναν τὸ χρησμὸ. Πρόσεχαν ὅμως, πάντοτε ὁ χρησμὸς νὰ ἔχη διπλὴ σημασία, ὥστε νὰ μὴ φαίνεται πὼς λέγει ψέμματα ὁ θεός.

4. Οἱ Ἀμφικτυονίες

Οἱ Ἀμφικτυονίες ἦσαν στὴν ἀρχὴ θρησκευτικοὶ σύνδεσμοι, ποὺ ἔνωσαν τὶς γειτονικὲς πόλεις κι ἐφρόντιζαν γιὰ τὰ θρησκευτικὰ ζητήματα. Ἀργότερα οἱ σύνδεσμοι αὐτοὶ ἀπέκτησαν μεγαλύτερη δύναμη.

Κάθε πολιτεία ἔστελνε στὸ Ἀμφικτυονικὸ Συνέδριο ἕναν ἀντιπρόσωπο. Αὐτοὶ συζητοῦσαν κι ἔλυναν ὅλες τὶς διαφορὲς ποὺ εἶχαν οἱ πόλεις μεταξύ τους εἰρηνικά, χωρὶς νὰ καταφεύγουν στὸν πόλεμο.

Ἄμφικτυονίες ὑπῆρχαν πολλές: Στὴ Δῆλο, στοὺς Δελφούς καὶ ἄλλοῦ. Ἡ σπουδαιότερη ὅμως καὶ ἡ πρῶ ἐπίσημη ἦταν ἡ Ἄμφικτυονία τῶν Δελφῶν.

Σ' αὐτὴ ἔστειλαν οἱ γειτονικὲς πόλεις δύο ἀντιπροσώπους. Ὁ ἓνας ἦταν γιὰ τὰ θρησκευτικὰ ζητήματα καὶ λεγόταν Ἴερομνημόνων καὶ ὁ ἄλλος ἦταν γιὰ τὰ πολιτικὰ ζητήματα καὶ λεγόταν Πυλαγόρας.

Κάθε ἀπόφασί πὺν ἔπαιρνε τὸ Ἄμφικτυονικὸ Συνέδριο, ἦταν ὑποχρεωτικὴ γιὰ ὅλες τὶς Πολιτεῖες πὺν τὸ ἀποτελοῦσαν. Ἔτσι σιγὰ - σιγὰ οἱ Ἄμφικτυονίες ἀπέκτησαν μεγάλη δύναμι καὶ οἱ πόλεις πὺν τὴν ἀποτελοῦσαν μεγαλύτερη ἀσφάλεια.

Οἱ Ἄμφικτυονίες ἦσαν ὅ,τι περίπου εἶναι σήμερα ἡ Ὄργανωση τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν.

Β' Ἡ Γυμναστικὴ καὶ ὁ Ἀθλητισμὸς

1. Οἱ Πανελλήνιοι ἀγῶνες

Ἡ πρώτη χώρα στὸ κόσμο, πὺν ἔδωσε μεγάλη σημασία στὴ γυμναστικὴ καὶ στὸν ἀθλητισμὸ, ἦταν ἡ Ἑλλάδα. Τὴ γυμναστικὴ οἱ ἀρχαῖοι πρόγονοί μας τὴ θεωροῦσαν ἀπαραίτητη γιὰ τὴ μόρφωση τῶν παιδιῶν τους· καὶ δὲν εἶχαν ἄδικο. Γιατί, ἡ γυμναστικὴ συντελεῖ πολὺ στὴν ὑγεία τοῦ ἀνθρώπου.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐπίστευαν ὅτι, ὅποιος ἔχει γερὸ σῶμα ἔχει καὶ γερὸ μυαλό. Ἔλεγαν: «νοῦς ὑγιῆς ἐν σώματι ὑγιεῖ». Γι' αὐτὸ κάθε Ἑλληνικὴ πόλι εἶχε τὰ γυμναστήριά της, στὰ ὁποῖα γυμνάζονταν ὄχι μόνον οἱ νέοι, ἀλλὰ καὶ οἱ ἡλικιωμένοι ἀκόμη. Τὸ παράδειγμα τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος τὸ μιμήθηκαν καὶ ἄλλοι λαοὶ καὶ σήμερα ὅλα τὰ πολιτισμένα κράτη ἐπιδίδονται στὴ Γυμναστικὴ καὶ στὸν Ἀθλητισμὸ.

Κάθε πόλι ἔκανε συχνὰ γυμναστικὲς ἐπιδείξεις καὶ τὶς θρησκευτικὲς γιορτές της τὶς ἐτελείωνε πάντα μὲ γυμναστικούς ἀγῶνες.

Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τοὺς τοπικοὺς αὐτοὺς ἀγῶνες, οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἔκαναν καὶ **Πανελλήνιους ἀγῶνες**. Σ' αὐτοὺς ἔπαιρναν μέρος ἀθλητὲς ἀπ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα.

Οἱ σπουδαιότεροι ἀγῶνες ἦσαν: Τὰ Πύθια, τὰ Ἴσθμια, τὰ Νέμεα καὶ τὰ Ὀλύμπια.

Τὰ **Πύθια** ἐτελοῦντο στοὺς Δελφοὺς πρὸς τιμὴν τοῦ Θεοῦ Ἄπολλωνα κάθε τέσσερα χρόνια. Στοὺς νικητὲς ἔδιναν γιὰ βραβεῖο ἓνα στεφάνι ἀπὸ δάφνη.

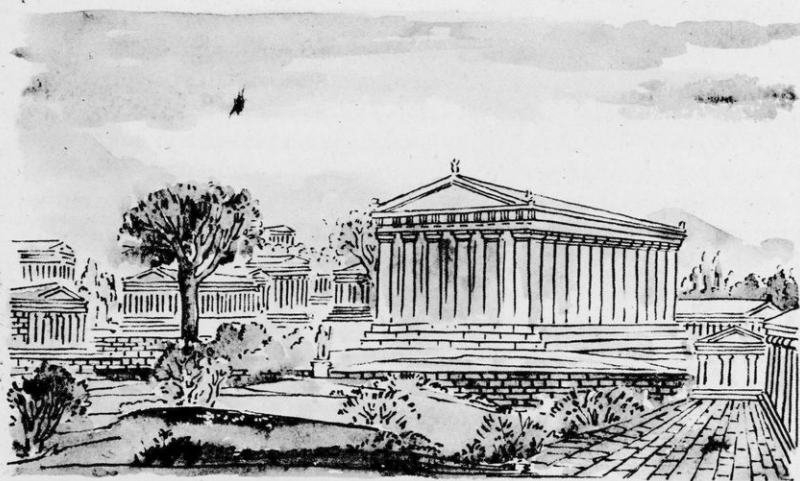
Τὰ **Ἴσθμια** ἐτελοῦντο στὸν Ἴσθμὸ τῆς Κορίνθου πρὸς τιμὴν τοῦ Ποσειδῶνος κάθε τρία χρόνια. Οἱ νικητὲς ἔπαιρναν γιὰ βραβεῖο ἓνα κλωνάρι κουκουναριάς.

Τὰ **Νέμεα** ἐτελοῦντο κάθε δύο χρόνια πρὸς τιμὴν τοῦ Δία στὸ ἱερὸ δάσος τῆς Νεμέας. Οἱ νικητὲς ἔπαιρναν γιὰ βραβεῖο ἓνα βλαστὸ ἢ στεφάνι ἀπὸ σέλινα.

2. Οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες

Ἄπ' ὅλους τοὺς ἀγῶνας, ποὺ ἐτελοῦντο στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα, οἱ σπουδαιότεροι ἦσαν οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες. Οἱ ἀγῶνες αὐτοὶ γίνονταν στὴν Ὀλυμπία τῆς Ἡλείας, κάθε τέσσερα χρόνια, πρὸς τιμὴν τοῦ Δία καὶ ἡ τετραετία λεγόταν Ὀλυμπιάδα.

Οἱ πρῶτοι Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἔγιναν τὸ 776 π.Χ. Στοὺς ἀγῶνες αὐτοὺς ἔπαιρναν μέρος μόνον Ἕλληνες ἀθλητὲς, ἀπ' ὅλα τὰ μέ-

Ἡ Ὀλυμπία στὴν ἀρχαιότητα.

ρη τῆς Ἑλλάδος. Ἀργότερα ἔρχονταν ἀθλητὲς καὶ ἀπὸ τὶς Ἑλληνικὲς ἀποικίαι τῆς Μ. Ἀσίας καὶ Κάτω Ἰταλίας.

Μέχρι τὸ 472 π.Χ. διαρκοῦσαν μόνο μιά ἡμέρα, ἐνῶ ἔπειτα πέντε ἡμέρες. Κατὰ τὸν μῆνα ποὺ γίνονταν οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἔπαυαν οἱ πόλεμοι σὲ ὅλη τὴν Ἑλλάδα καὶ ὁ μῆνας τῶν Ἀγῶνων ὠνομαζόταν ἱερομηνία.

Τοὺς ἀγῶνες παρακολουθοῦσαν μόνον ἄνδρες, γιατί στίς γυναῖκες ἦταν ἀπαγορευμένο. Τὴν ἐπίβλεψη τῶν ἀγῶνων τὴν εἶχαν οἱ Ἥλείοι. Δέκα ἀπὸ αὐτοὺς ἦσαν κριτὲς τῶν ἀγῶνων καὶ ὠνομαζόταν Ἑλλανοδίκες.

Στὴν ἀρχὴ τὸ μοναδικὸ ἀγώνισμα ἦταν ὁ ἀπλὸς δρόμος. Ἀργότερα προστέθηκαν καὶ ἄλλα ἀγωνίσματα, ὅπως ἡ πάλη, τὸ πῆδημα, τὸ ἀκόντιο καὶ ἡ δισκοβολία. Τὰ πέντε αὐτὰ ἀγωνίσματα λέγονταν πένταθλο. Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ αὐτὰ γινόταν καὶ ἡ πυγμαχία καὶ τὸ παγκράτιο, ποὺ ἦταν ἀγῶνας πάλης καὶ πυγμαχίας μαζί. Πολὺ ἀργότερα πρόσθεσαν καὶ ἄλλα δύο ἀγωνίσματα: τὶς ἱπποδρομίες καὶ τὶς ἀρματοδρομίες.

Ἡ πρώτη ἡμέρα ἦταν ἀφιερωμένη στὴ λατρεία τοῦ Δία. Οἱ ἀθληταὶ πρόσφεραν θυσίαι καὶ ὠρχίζονταν μπροστὰ στὸ ἄγαλμα τοῦ θεοῦ, ὅτι θὰ ἀγωνισθοῦν τίμια. Τὰ ἀγωνίσματα γίνονταν στίς τρεῖς ἐπόμενες μέρες. Τὴν πέμπτη καὶ τελευταία μέρα οἱ Ἑλλανοδίκες ἔδιναν τὰ βραβεῖα σιτοὺς νικητὲς, ποὺ ὠνομαζόταν Ὀλυμπιονίκες. Τὰ βραβεῖα αὐτὰ ἦσαν στεφάνια καμωμένα ἀπὸ κλαδιὰ μιᾶς ἀγριελιάς, ποὺ βρίσκονταν στὸ ἱερὸ δάσος τῆς Ἀλτεως.

Τὰ κλαδιὰ αὐτὰ ἔκοβε ἓνα παιδάκι, ποὺ εἶχε καὶ τοὺς δυὸ γονεῖς του, μ' ἓνα χρυσὸ μαχαιράκι.

Τὸ στεφάνωμα τῶν νικητῶν γινόταν μὲ μεγάλη ἐπισημότητα. Ἐνας κήρυκας φώναζε μπροστὰ στὸ πλῆθος τὸ ὄνομα τοῦ νικητοῦ, τοῦ πατέρα του καὶ τῆς πατρίδος του. Ὅποιος νικοῦσε τρεῖς φορὲς σιτοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνες, εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ στήσῃ τὸν ἀνδριάντα του στὸ ἱερὸ ἄλσος τῆς Ἀλτεως.

Ὅταν ὁ Ὀλυμπιονίκης γύριζε στὴν πατρίδα του μὲ τὸ στεφάνι τῆς δόξας, οἱ πατριῶτες του γκρέμιζαν πρὸς τιμὴν του ἓνα μέρος ἀπὸ τὰ τείχη τῆς πόλεως γιὰ νὰ περάσῃ. Αὐτὸ ἐσήμαινε, ὅτι ἡ πόλι, ποὺ ἔχει τέτοια παλληκάρια, δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τείχη. Τείχη ἦσαν τὰ στήθη τῶν παλληκαριῶν τῆς.

Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τοὺς ἀθλητικοὺς ἀγῶνες γίνονταν καὶ πνευματικοὶ ἀγῶνες. Οἱ ποιητὲς ἀπήγγελλαν τὰ ποιήματα τους, οἱ ρήτορες

ἐκφωνοῦσαν ὠραίους λόγους καί, οἱ ἱστορικοὶ διάβαζαν τῆς ἱστορίας τους.

Στὴν Ὀλυμπία ὑπῆρχε μεγαλοπρεπὴς ναὸς τοῦ Δία, πὺν μέσα σ' αὐτὸν ἦταν καὶ τὸ περίφημο χρυσελεφάντινο ἄγαλμα τοῦ Θεοῦ, ἔργο τοῦ μεγαλύτερου γλύπτη τῆς ἀρχαιότητος **Φειδία**.

Στὶς ἀνασκαφές, πὺν ἔγιναν τὸ 1877 μ.Χ., βρέθησαν πολλὰ ἀγάλματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ξεχωρίζουν ὁ **Ἑρμῆς** τοῦ **Πραξιτέλη** καὶ ἡ **Νίκη** τοῦ **Παιωνίου**.

Τὸ στεφάνωμα τῶν Ὀλυμπιονικῶν.

Τὰ σπουδαιότερα Κράτη τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος

Εἶπαμε στὰ προηγούμενα μαθήματα, ὅτι ἡ ἀρχαία Ἑλλάδα δὲν ἀποτελοῦσε ἓνα κράτος, ἀλλὰ ἦταν χωρισμένη σὲ πολλὰ μικρὰ κρατίδια.

Τὰ σπουδαιότερα ἀπὸ αὐτὰ ἦσαν τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῶν Θηβῶν στὴ Στερεὰ Ἑλλάδα, τῆς Κορίνθου, τοῦ Ἄργους καὶ τῆς Σπάρτης στὴν Πελοπόννησο καὶ τὰ κράτη τῶν Παγασσῶν καὶ τῶν Φερῶν στὴ Θεσσαλία.

Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὰ κράτη αὐτὰ ἀναπτύχθηκαν καὶ οἱ πόλεις τῶν Ἑλληνικῶν ἀποικιῶν τῆς Μακεδονίας, τῆς Θράκης, τῆς Μ. Ἀσίας, τῆς Σικελίας καὶ τῆς Κάτω Ἰταλίας.

Ἀπ' ὅλα τὰ παραπάνω κράτη τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, τὰ σπουδαιότερα ποὺ ἀπέκτησαν μεγάλη δύναμι, ἦσαν τὰ κράτη τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Σπάρτης.

Α' Τὸ Κράτος τῆς Σπάρτης

1. Σπαρτιάτες - Περίοικοι - Εἴλωτες

Στὴ Λακωνία καὶ στὴν κοιλάδα τοῦ Εὐρώτα ποταμοῦ, ποὺ βρίσκεται ἀνάμεσα στὰ βουνὰ Πάρωννα καὶ Ταῦγετο, εἶχαν ἐγκατασταθῆ ἀπὸ τὰ παλιὰ χρόνια οἱ Ἀχαιοί. Ζοῦσαν ἡσυχὰ καὶ εἰρηνικὰ μὲ τοὺς γείτονές τους καὶ εἶχαν προοδεῦσει πολὺ.

Ὅταν, ὅμως, ἀργότερα ἤρθαν στὴν Ἑλλάδα οἱ Δωριεῖς, κατέβηκαν ὡς τὴ Λακωνία, νίκησαν τοὺς Ἀχαιοὺς καὶ τοὺς ὑποδούλωσαν. Οἱ Δωριεῖς, ποὺ ἐγκατεστάθηκαν ἐκεῖ, ἔκαμαν δικό τους βασίλειο, τὸ βασίλειο τῆς Σπάρτης καὶ ὠνομάσθησαν Σπαρτιάτες. Αὐτοὶ κατοικοῦσαν μέσα στὴν πόλι. Εἶχαν ὅλες τὶς ἐξουσίες στὰ χέρια τους καὶ ἀποτελοῦσαν τὸ στρατὸ τῆς Σπάρτης. Δὲν ἔκαναν καμμιά ἐργασία, οὔτε ἀσχολοῦνταν μὲ τὸ ἐμπόριο καὶ τὶς τέχνες.

Ὅσοι ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς κατοίκους ὑποτάχθηκαν χωρὶς νὰ πο-

λεμήσουν ὠνομάστηκαν περιόικοι. Αὐτοὶ ἦσαν ἐλεύθεροι, κα-
τοικοῦσαν γύρω στὴ Σπάρτη, καλλιεργοῦσαν τὰ κτήματά τους, ἀλ-
λὰ ἔδιναν τὸ μισὸ εἰσόδημα στοὺς Σπαρτιᾶτες. Δὲν εἶχαν δικαίω-
ματα ἐξουσίας, ἀλλὰ λάβαιναν μέρος στὸν πόλεμο. Οἱ Σπαρτιᾶτες
καὶ οἱ περιόικοι ὠνομάζονταν μ' ἓνα ὄνομα Λακεδαίμονιοι.

Ὅσοι ὅμως ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς κατοικοὺς ἀντιστάθηκαν στοὺς
Δωριεῖς καὶ νικήθηκαν, ἔγιναν δοῦλοι τῶν Σπαρτιατῶν καὶ ὠνο-
μάσθησαν εἰλωτες.

Αὐτοὶ δὲν εἶχαν κανένα δικαίωμα καὶ καμμιά ἐλευθερία. Καλ-
λιεργοῦσαν τὰ κτήματα τῶν Σπαρτιατῶν καὶ ἔκαναν διάφορες οἰ-
κιακὲς ἐργασίες. Στὸν πόλεμο λάβαιναν μέρος μ' ἐλαφρὸ ὄπλισμό
καὶ ὅσοι ξεχώριζαν στὴ μάχη γίνονταν ἐλεύθεροι καὶ λέγονταν
νεοδαμώδεις.

Ἔτσι βλέπομε ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς Σπάρτης ἦσαν χωρισμένοι
σὲ τρεῖς τάξεις: Τοὺς Σπαρτιᾶτες, τοὺς περιόικους καὶ
τοὺς εἰλωτες.

Οἱ περιόικοι καὶ πρὸ πάντων οἱ εἰλωτες μισοῦσαν τοὺς Σπαρ-
τιᾶτες. Γι' αὐτὸ πάντα ζητοῦσαν ἀφορμὴ νὰ ἐπαναστατήσουν γιὰ
ν' ἀποκτήσουν τὴν ἐλευθερίαν τους.

Ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή οἱ Σπαρτιᾶτες μοίρασαν τὴ γῆ μεταξύ
τους σὲ ἴσα μερίδια. Σιγὰ σιγὰ ὅμως πλήθαιναν καὶ τὰ μερίδια
ἔμεναν τὰ ἴδια, γιατί δὲν ἔγινε ἄλλη διανομὴ. Ἔτσι, πολλοὶ βρέ-
θηκαν χωρὶς κτήματα καὶ ἄρχισαν μεγάλες ταραχὲς μέσα στὴ Σπάρ-
τη καὶ τὸ κράτος κινδύνευε νὰ διαλυθῇ.

Τότε φάνηκε ἓνας μεγάλος πολιτικὸς καὶ νομοθέτης, ὁ **Λυ-
κούργος**, ποὺ μὲ τοὺς νόμους του ἔσωσε τὴ Σπάρτη.

2. Ὁ Λυκούργος

Γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ Λυκούργου καὶ τὴν ἐποχὴ ποὺ ἔζησε, δὲ γνω-
ρίζομε πολλὰ πράγματα. Λένε ὅτι ἔζησε μεταξὺ τοῦ 900 καὶ 800
π.Χ. καὶ ἦταν γυιὸς τοῦ Βασιλιᾶ τῆς Σπάρτης **Εὐνόμου**.

Ὅταν πέθανε ὁ Εὐνόμος, βασιλιάς τῆς Σπάρτης ἔγινε ὁ **Πο-
λυδεύκης**, ὁ μεγαλύτερος ἀδελφὸς τοῦ Λυκούργου. Ὑστερα ὅμως
ἀπὸ λίγο καιρὸ πέθανε ὁ Πολυδεύκης καὶ ἄφησε τὴ γυναῖκα του
ἔγκυο. Οἱ Σπαρτιᾶτες τότε ἔκαναν προσωρινὸ βασιλιά τὸ Λυκούρ-
γο, ποὺ ἦταν ἀνθρώπος ἔξυπνος, καλὸς καὶ δίκαιος.

Μόλις γέννησε ἡ βασίλισσα ἀγόρι, ὁ Λυκούργος τὸ πῆρε στὴν

ἀγκαλιά του και τὸ παρουσίασε στὸ λαό. Ὁ λαὸς χάρηκε πολὺ και τὸ ὠνόμασε **Χαρίλαο**, δηλ. χαρὰ τοῦ λαοῦ.

Ὅταν μεγάλωσε ὁ Χαρίλαος, ὁ Λυκούργος τοῦ παρέδωσε τὴ βασιλεία κι ἔφυγε ἀπὸ τὴ Σπάρτη. Περιηγήθηκε πολλὰς ξένες και μακρινὰς χώρες. Πρῶτα πῆγε στὴ Κρήτη, ὅπου ἔμεινε ἀρκετὰ χρόνια. Ἐκεῖ μελέτησε τὰ ἥθη, τὰ ἔθιμα και πρὸ πάντων τοὺς νόμους τῆς χώρας.

Ἔπειτα ταξίδεψε στὶς ἀποικίες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας και στὴν Αἴγυπτο. Ἔμαθε πολλὰ ἀπὸ τὴ ζωὴ τῶν χωρῶν ποὺ ἐπισκέφθηκε κι ἔπειτα ἀπὸ δέκα χρόνια γύρισε πάλι στὴν Ἑλλάδα.

Ὅταν ἔμαθαν οἱ Σπαρτιᾶτες, ὅτι ὁ Λυκούργος βρισκεται στὴν Ἑλλάδα, ἔστειλαν ἀνθρώπους και τὸν παρακάλεσαν νὰ ἔλθῃ στὴ Σπάρτη, γιὰ νὰ τοὺς βάλῃ νόμους.

Ὁ Λυκούργος δέχτηκε. Πρὶν ὅμως ὀρίσῃ τοὺς νομους του, πέρασε ἀπὸ τὸ Μαντεῖο τῶν Δελφῶν και ρώτησε ἂν οἱ νόμοι του θὰ ἦσαν καλοὶ και ἂν θὰ ὠφελοῦσαν τοὺς Σπαρτιᾶτες. Ἡ Πυθία ἀπάντησε:

«Δὲν ξέρω τί νὰ σὲ ὀνομάσω, θεὸ ἢ ἄνθρωπο. Οἱ νόμοι σου εἶναι ἀριστοὶ και ἂν οἱ Σπαρτιᾶτες τοὺς φυλάξουν, ἡ Σπάρτη θὰ γίνῃ μεγάλη και θὰ δοξαστῇ».

Τότε ὁ Λυκούργος γύρισε στὴ Σπάρτη κι ἔβαλε νόμους, ποὺ τὴν ἔκαναν κράτος ἰσχυρὸ και ἀνίκητο.

3. Οἱ Νόμοι τοῦ Λυκούργου

Ὁ Λυκούργος μὲ τοὺς νόμους του, τρία πράγματα κυρίως θέλησε νὰ τακτοποιήσῃ: α) Τὸ πολίτευμα, β) τὴν περιουσία και γ) τὴν ἀνατροφή τῶν παιδιῶν.

α) Τὸ Πολίτευμα

Ὁ Λυκούργος ἀνέθεσε τὴ διοίκησι και τὴν ἐξουσία τῆς Σπάρ-

της σὲ δύο Βασιλεῖς, στὴ Γερουσία, στὴν Ἐκκλησία τοῦ λαοῦ καὶ στοὺς πέντε Ἐφόρους.

Οἱ δύο Βασιλεῖς : Ὁ Λυκοῦργος ἐπανεφέρε καὶ πάλι τοὺς δύο βασιλεῖς, πὺ εἶχαν ἄλλοτε οἱ Σπαρτιᾶτες, ἀλλὰ περιορίσε πολὺ τὴν ἐξουσία τους. Στὸ καιρὸ τῆς εἰρήνης ἐφρόντιζαν νὰ τηροῦνται οἱ νόμοι ἀπὸ τοὺς πολίτες. Στὸν πόλεμο ἦσαν ἀρχηγοὶ τοῦ στρατοῦ, ἀλλὰ, ὅταν ἐπέστρεφαν στὴ Σπάρτη, ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ δίνουν λόγο γιὰ τὶς πράξεις τους.

Ἡ Γερουσία : Τὴ Γερουσία τὴν ἀποτελοῦσαν 28 σοφοὶ γέροντες, ἐπάνω ἀπὸ 60 χρονῶν, πὺ τοὺς ἐξέλεγε ὁ λαός. Τῆς Γερουσίας προήδρευαν οἱ δύο βασιλεῖς.

Μαζὶ μὲ τοὺς βασιλεῖς ἐπρότειναν τοὺς νόμους καὶ ἔπαιρναν διάφορες ἀποφάσεις, γιὰ τὰ ζητήματα τοῦ κράτους.

Ἡ Γερουσία ἦταν τὸ Ἄνωτατο Δικαστήριο, πὺ δίκαιε καὶ τοὺς βασιλεῖς ἀκόμη, ὅταν τοὺς κατηγοροῦσαν γιὰ κάποιο παράπτωμα.

Ἡ Ἐκκλησία τοῦ λαοῦ : Ἡ ἐκκλησία τοῦ λαοῦ ὠνομαζόταν Ἀπέλλα. Τὴν ἀποτελοῦσαν ὅλοι οἱ Σπαρτιᾶτες, πὺ ἦσαν τριάντα χρονῶν καὶ ἐπάνω. Συγκεντρώνονταν κάθε πανσέληνο καὶ σὲ ὄρισμα τόπο. Ἡ Ἀπέλλα ἐξέλεγε τὴ Γερουσία καὶ τοὺς πέντε Ἐφόρους. Μὲ βοή **καὶ** ἢ **ὄχι** ἐνέκρινε ἢ ἀπέρριπτε τὶς ἀποφάσεις καὶ τοὺς νόμους τῆς Γερουσίας. Ἀργότερα ἔχασε κάθε ἐξουσία.

Οἱ πέντε Ἐφοροὶ : Ἡ τάξι τῶν πέντε Ἐφόρων δημιουργήθηκε ἀργότερα. Αὐτοὶ ἐκλέγονταν ἀπὸ τὴ Γερουσία γιὰ ἓνα χρόνο.

Στὴν ἀρχὴ εἶχαν μόνον δικαστικὰ καὶ ἀστυνομικὰ καθήκοντα. Ἀργότερα ὅμως ἀπόκτησαν πολλὰ δικαιώματα : Φρόντιζαν γιὰ τὴν ἀνατροφή καὶ τὴ μόρφωσι τῶν παιδιῶν. Τιμωροῦσαν ὄλους, πὺ παρέβαιναν τοὺς νόμους. Ἀκόμη ἀποφάσιζαν γιὰ πόλεμο ἢ εἰρήνη καὶ δύο ἀπὸ αὐτοὺς παρακολουθοῦσαν τοὺς βασιλεῖς, σὲ κάθε ἐκστρατεία.

β) Ἡ περιουσία

Ἡ διανομὴ τῆς γῆς : Οἱ Σπαρτιᾶτες, ἀφοῦ ἐκυρίευσαν τὴ Λακωνία, μοίρασαν τὴ γῆ σὲ τρία ἴσα μέρη. Τὸ ἓνα μέρος τὸ παραχώρησαν στὸ Κράτος, τὸ δεύτερο τὸ μοίρασαν μεταξὺ τους σὲ ἴσα μερίδια καὶ τὸ τρίτο τὸ ἔδωκαν στοὺς περιοίκους.

Σιγὰ σιγὰ ὅμως τὰ μερίδια αὐτὰ ἔγιναν ἰδιοκτησία τῶν ὀλίγων Σπαρτιατῶν καὶ πολλοὶ ἔμειναν χωρὶς κτήματα. Ἔτσι χωρίστηκαν

σὲ πλούσιους καὶ πτωχοὺς καὶ ἄρχισαν οἱ διχόνοιες μεταξὺ τους.

Ὁ Λυκοῦργος, γιὰ νὰ σταματήσῃ τὸ κακὸ αὐτό, ἔκαμε νέα διανομὴ τῆς γῆς. Μοίρασε τὴ γῆ σὲ τόσα μερίδια, ὅσες ἦσαν καὶ οἱ οἰκογένειες τῶν Σπαρτιατῶν.

Τὸ μερίδιο τῆς κάθε οἰκογένειας τὸ κληρονομοῦσε μόνον ὁ μεγαλύτερος γυιός. Ἄν στὴν οἰκογένεια δὲν ὑπῆρχε ἀγόρι, τὸ μερίδιο τὸ ἔπαιρνε τὸ κράτος.

Τὰ νομίσματα : Ὁ Λυκοῦργος, γιὰ νὰ καταπολεμήσῃ τὸν πλουτισμό, κατάργησε τὰ νομίσματα καὶ ἔκοψε ἄλλα σιδηρένια, πολὺ βαριὰ καὶ μὲ μικρὴ ἀξία.

Γιὰ νὰ μὴ μάθουν οἱ Σπαρτιᾶτες τίς συνήθειες καὶ τὸν τρόπο τῆς ζωῆς τῶν ἄλλων λαῶν, μὲ νόμο ἀπαγόρευε νὰ ταξιδεύουν στὰ ξένα μέρη, καὶ οὔτε στοὺς ξένους ἐπέτρεπε νὰ μένουν πολὺν καιρὸ στὴ Σπάρτη.

Τὰ κοινὰ συσσίτια : Ὁ Λυκοῦργος, γιὰ νὰ κάμῃ τοὺς Σπαρτιᾶτες νὰ μὴν ἀγαποῦν τὴν πολυτέλεια καὶ τὴν πολυφαγία, ἔκαμε τὰ κοινὰ συσσίτια. Ὅλοι οἱ Σπαρτιᾶτες καὶ οἱ βασιλεῖς ἀκόμη, ἐκτός ἀπὸ τίς γυναῖκες καὶ τοὺς Ἐφόρους, ἔτρωγαν ὑποχρεωτικὰ σὲ κοινὰ τραπέζια.

Γιὰ τὸ λόγο αὐτό, κάθε Σπαρτιάτης ἔδινε τὸ μῆνα ὠρισμένη ποσότητα ἀλεύρι, κρασί, τυρὶ καὶ σῦκα. Ἡ κυριώτερη τροφή τους ὅμως ἦταν ὁ μέλας ζωμός, ποὺ παρασκευαζόταν ἀπὸ χοιρινὸ κρέας, ξύδι καὶ ἀλάτι.

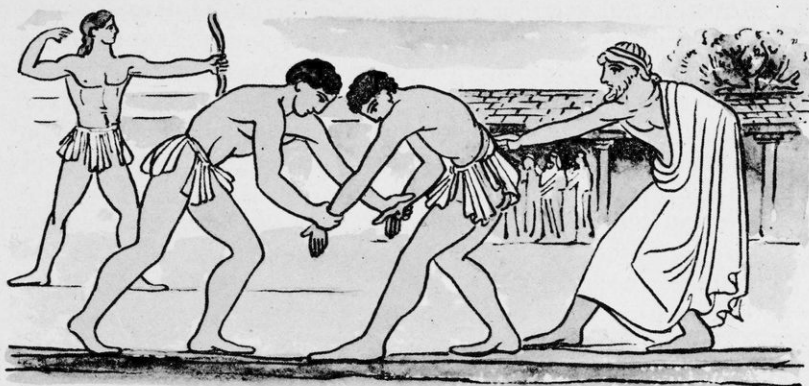
γ) Ἡ ἀνατροφὴ τῶν παιδιῶν

Ὁ Λυκοῦργος ἔδωσε ἰδιαίτερη προσοχὴ στὴν ἀνατροφὴ τῶν παιδιῶν. Ἦθελε νὰ κάμῃ τοὺς Σπαρτιᾶτες γενναίους ὑπερασπιστὰς τῆς πατρίδος καὶ τίς Σπαρτιάτισσες ἄριστες μητέρες.

Ὅλα τὰ νεογέννητα παιδιά ἐξετάζονταν ἀπὸ τοὺς ἄρχοντες, καὶ ὅσα ἀπὸ αὐτὰ ἦσαν ἀσθενικά ἢ ἀνάπηρα, τὰ ἔρριχναν σὲ μιὰ βραχίωδη χαράδρα τοῦ Ταῦγέτου, ποὺ λεγόταν Κ α ι ἄ δ α ς.

Ὅσα ὅμως ἦσαν ὑγιῆ καὶ ἀρτιμελῆ, τὰ παρέδιδαν στοὺς γονεῖς των γιὰ νὰ τὰ μεγαλώσουν, ὥσπου νὰ γίνουν ἐπτά χρονῶν. Ὑστερα τὰ ἔπαιρνε ἡ Πολιτεία καὶ ἀναλάβαινε αὐτὴ πλέον τὴν ἀνατροφὴ τους.

Τὰ παιδιά ἀνατρέφονταν μὲ κάθε σκληραγωγία. Τὰ συνήθιζαν νὰ ὑποφέρουν καὶ ν' ἀντέχουν στὴν πείνα, τὴ δίψα, τὸ κρύο, τὴ ζέστη καὶ τὴν ἀγρυπνία. Βάδιζαν πάντοτε χωρὶς ὑποδήματα

Οί νέοι τῆς Σπάρτης στο Γυμναστήριο.

καὶ φοροῦσαν τὸ ἴδιο φόρεμα χειμῶνα καλοκαίρι.

Κοιμοῦνταν ὁμαδικὰ σὲ σκληρὰ στρώματα ἀπὸ καλάμια καὶ βούρλα, πὺν ἔκοβαν τὰ ἴδια τὰ παιδιὰ, ἀπὸ τὶς ὄχθες τοῦ Εὐρώτα.

Γυμνάζοιταν καθημερινὰ στὸ δρόμο, τὴν πάλη, τὸ δίσκο καὶ ἔκαναν συχνὰ πορεῖες καὶ στρατιωτικὲς ἀσκήσεις.

Γράμματα μάθαιναν πολὺ λίγα. Διδάσκονταν ὅμως μουσικὴ, στρατιωτικὸς χορὸς, ποιήματα καὶ πολεμικὰ τραγούδια. Ὅλα αὐτὰ ἐξυμνοῦσαν τὴν παλληκαριά καὶ κατηγοροῦσαν τὴ δειλία καὶ τὴν ἀνανδρία.

Οἱ νέοι διδάσκονταν ἀκόμη νὰ εἶναι τίμιοι καὶ σεμνοὶ καὶ νὰ ἔχουν καλοὺς τρόπους. Νὰ δείχνουν μεγάλο σεβασμὸ στοὺς ἀρχηγούς των, στοὺς ἀρχόντες καὶ στοὺς γέροντες. Ἀκόμη συνήθιζαν ν' ἀπαντοῦν μὲ λίγα λόγια, σὲ ὅ,τι τοὺς ἐρωτοῦσαν.

Στὶς γιορτὲς οἱ Σπαρτιᾶτες χωρίζονταν σὲ τρεῖς ὁμάδες: Στὰ παιδιὰ, τοὺς ἄνδρες καὶ τοὺς γέροντες.

Τραγουδοῦσαν πρῶτα οἱ γέροντες καὶ ἔλεγαν:

«Κάποτε ἤμασταν καὶ ἐμεῖς γενναῖα παλληκαρία».

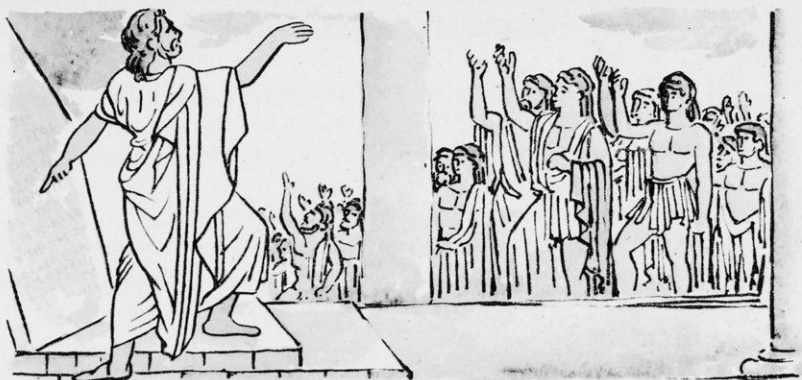
Οἱ ἄνδρες ἀπαντοῦσαν:

«Ἐμεῖς εἴμαστε τώρα γενναῖοι καὶ ὅποιος θέλει ἄς δοκιμάση».

Τέλος τὰ παιδιὰ ἔλεγαν:

«Ἐμεῖς θὰ γίνωμε πολὺ καλύτεροί σας».

Τὸ καθήκον τοῦ Σπαρτιᾶτη ἦταν νὰ μάχεται καὶ νὰ πεθαίνει

Ὁ Λυκούργος ὀρκίζει τοὺς Σπαρτιᾶτες.

γιὰ τὴν πατρίδα του. Ποτέ δὲν ὑποχωροῦσε στὴ μάχη. Ἐπρεπε, ἢ νὰ νικήσῃ ἢ νὰ πεθάνῃ. Ὅποιος ἀπὸ φόβο ὑποχωροῦσε στὴ μάχη θεωροῦνταν αἰτιμος. Ὅλοι τὸν περιφρονοῦσαν καὶ αὐτὴ ἡ μητέρα του ἀκόμη, πὺ τὸν εἶχε γεννήσει.

Καὶ τὰ κορίτσια τὴν ἴδια ἀνατροφή ἔπαιρναν ἀπὸ μικρῆ ἡλικία.

Ἡ Σπαρτιάτισσα θυσοῖζε τὰ πάντα γιὰ τὴν πατρίδα της. Ὅταν ἔδινε τὴν ἀσπίδα στὸ παιδί της, πὺ ξεκינוῦσε γιὰ τὸν πόλεμο, τοῦ ἔλεγε: «Ἡ τὰν ἦ ἐπὶ τὰς», δηλαδὴ «ἦ τὴν ἀσπίδα νὰ φέρῃς νικητῆς, ἢ ἐπάνω σ' αὐτὴ νὰ σὲ φέρουν νεκρό».

Λέγουν, ὅτι κάποιος Σπαρτιάτης, πὺ πήγαινε στὸν πόλεμο, εἶπε στὴ μητέρα του: «Μάνα, τὸ σπαθὶ πὺ μοῦ δίνεις, εἶναι κοντό». Καὶ ἡ μητέρα του, τοῦ ἀπάντησε: «Νὰ πᾶς πὺ κοντὰ στὸν ἐχθρό».

Πόσο ἄφοβοι καὶ ἀτρόμητοι ἦσαν οἱ Σπαρτιᾶτες, φαίνεται καὶ ἀπὸ τοῦτο: Ποτέ δὲ θέλησαν νὰ χτίσουν τείχη γύρω ἀπὸ τὴ Σπάρτη. Γιὰ τείχη εἶχαν τὰ στήθια τους καὶ τὴν παλληκαριά τους.

Ὁ Λυκούργος, ἀφοῦ ἔκαμε τοὺς νόμους του, συγκέντρωσε τοὺς Σπαρτιᾶτες καὶ τοὺς ὄρκισε νὰ μὴν τοὺς ἀλλάξουν, προτοῦ νὰ ἐπιστρέψῃ. Ἐφυγε, λοιπόν, ἀπὸ τὴ Σπάρτη, ἀλλὰ δὲν ἐπέστρεψε. Ἐμεινε καὶ πέθανε στὰ ξένα...

Μὲ τοὺς παραπάνω νόμους τοῦ Λυκούργου, ἡ Σπάρτη ἔγινε κράτος ἰσχυρὸ καὶ κράτησε τὴ δύναμί του γιὰ πολλὰ χρόνια.

Οἱ Μεσσηνιακοὶ πόλεμοι

Ἡ Σπάρτη, μὲ τοὺς νόμους τοῦ Λυκούργου, ἔγινε ἓνα πολὺ δυνατὸ κράτος. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ Σπαρτιᾶτες πλήθαιναν καὶ ἡ γῆ τους δὲν ἦταν ἀρκετὴ γιὰ νὰ τοὺς θρέψῃ, σκέφθησαν νὰ καταλάβουν κι ἄλλες χῶρες τῆς Πελοποννήσου.

Στὰ δυτικὰ τῆς Λακωνίας βρίσκεται ἡ **Μεσσηνία**, ποὺ εἶναι καὶ σήμερα πλούσια καὶ εὐφορὴ χῶρα. Σ' αὐτὴν λοιπὸν ἔστρεψαν οἱ Σπαρτιᾶτες τὴν προσοχὴ τους. Γι' αὐτὸ ζητοῦσαν ἀφορμὴ νὰ τῆς ἐπιτεθοῦν καὶ νὰ τὴν κάμουν δική τους.

1. Ὁ πρῶτος Μεσσηνιακὸς πόλεμος

(743 — 724 π.Χ.)

Ἡ ἀφορμὴ ποὺ ζητοῦσαν οἱ Σπαρτιᾶτες δὲν ἄργησε νὰ δοθῇ. Στὰ σύνορα τῆς Σπάρτης καὶ τῆς Μεσσηνίας ἦταν ἓνας ναός, ἀφιερωμένος στὴ θεὰ Ἄρτεμι. Κάθε χρόνον γινόταν ἐκεῖ γιορτὴ καὶ πῆγαιναν Σπαρτιᾶτες καὶ Μεσσήνιοι.

Κάποιο χρόνο ὅμως, ἐνῶ διασκέδαζαν, μάλωσαν οἱ νέοι τῆς Μεσσηνίας μὲ τοὺς νέους τῆς Σπάρτης. Στὴ φιλονικία αὐτὴ σκοτώθηκαν πολλοὶ Σπαρτιᾶτες καὶ ὁ βασιλιάς τους **Τήλεκλος**. Αὐτὸ ἔγινε ἀφορμὴ νὰ κηρυχθῇ ὁ πόλεμος.

Οἱ Μεσσήνιοι στὴν ἀρχὴ ἀπέκρουσαν μὲ γενναιότητα τὶς ἐπιθέσεις τῶν Σπαρτιῶτων. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἦσαν ἐτοιμοὶ γιὰ πόλεμο, νικῆθηκαν καὶ κλείστηκαν στὸ φρούριον τῆς Ἰθώμης.

Ἡ πολιορκία κράτησε πολλὰ χρόνια καὶ οἱ Μεσσήνιοι ἄρχισαν νὰ ὑποφέρουν ἀπὸ τὴν πείνα.

Βασιλιάς τῶν Μεσσηνίων ἦταν τότε ἓνας πολὺ καλὸς καὶ γενναῖος ἄνδρας, ὁ **Ἀριστόδημος**. Ἀγωνίστηκε πολὺ γιὰ νὰ σώσῃ τὴν πατρίδα του, ἀλλὰ στάθηκε ἀδύνατο.

Ἔστειλε λοιπὸν ἀνθρώπους στὸ Μαντεῖο τῶν Δελφῶν κι ἐρώτησε νὰ μάθῃ, τί ἔπρεπε νὰ κάμῃ, γιὰ νὰ νικήσῃ.

Τὸ Μαντεῖο ἀπάντησε: «Τότε μόνο θὰ νικήσῃς τοὺς Σπαρτιᾶτες, ἂν θυσιάσῃς στοὺς θεοὺς μιὰ κόρη ἀπὸ βασιλικὴ οἰκογένεια».

Ὁ Ἀριστόδημος, ἐπειδὴ ἀγαποῦσε τὴν πατρίδα του, ἀποφάσισε καὶ θυσίασε τὴ μονάκριβη κόρη του. Οἱ Μεσσήνιοι ἐπῆραν τότε θάρρος, βγήκαν ἀπὸ τὸ φρούριον, νίκησαν τοὺς Σπαρτιᾶτες κι αἰχ-

μαλωτίσαν τὸ βασιλιά τούς **Θεόπομπο** μὲ 300 ἄνδρες του.

Ὁ Ἀριστόδημος ὁμως δὲ μπορούσε νὰ ἡσυχάσῃ ὕστερα ἀπὸ τὴ σκληρὴ θυσία τῆς κόρης του. Κάθε βράδυ τὴν ἔβλεπε στὸν ὕπνο του, ὥσπου αὐτοκτόνησε πάνω στὸν τάφο της.

Οἱ Σπαρτιᾶτες, μόλις ἔμαθαν τὸ θάνατο τοῦ γενναίου βασιλιᾶ, ἐπετέθησαν πάλι κατὰ τῶν Μεσσηνίων, τοὺς νίκησαν καὶ κυρίευσαν τὴν πλούσια χώρα τους, τὸ 724 π.Χ.

Ὅσοι αἰχμαλωτίστηκαν, ἔγιναν εἰλωτες καὶ ἐργάζονταν στὰ κτήματα, πὺν τὴν τῶρα τὰ κατεῖχαν οἱ Σπαρτιᾶτες.

2. Ὁ δεῦτερος Μεσσηνιακὸς πόλεμος

(645—628 π.Χ.)

Ὅγδόντα ὀλόκληρα χρόνια στέναζαν οἱ Μεσσήνιοι κάτω ἀπὸ τὴ σκληρὴ σκλαβιά τῶν Σπαρτιᾶτων. Μὲ πόνο θυμοῦνταν, ὅτι κάποτε ἦσαν ἐλεύθεροι καὶ ἡ ὠραία αὐτὴ χώρα ἦταν δική τους. Γι' αὐτὸ δὲν ἔχασαν τὴν ἐλπίδα, ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐλευθερώσουν τὴν πατρίδα τους.

Ὅταν κάποια ἐποχὴ οἱ Σπαρτιᾶτες εἶχαν ἐσωτερικὲς ταραχές, οἱ Μεσσήνιοι βρῆκαν εὐκαιρία καὶ ἐπαναστάτησαν. Μὲ ἀρχηγὸ τὸ γενναῖο **Ἀριστομένη**, πὺν καταγόταν ἀπὸ βασιλικὸ γένος, νίκησαν τοὺς Σπαρτιᾶτες καὶ τοὺς ἔδιωξαν ἀπὸ τὴ Μεσσηνία.

Ὁ Ἀριστομένης ἔφθασε μάλιστα ἔξω ἀπὸ τὴ Σπάρτη. Τὴ νύχτα μῆκε μέσα στὴν πόλι, ἀνέβηκε στὴν Ἀκρόπολι καὶ κρέμασε στὸ ναὸ τῆς Ἀθηνᾶς μιὰ ἀσπίδα, πὺν ἔγραφε: «Ὁ Ἀριστομένης ἀφιερώνει τὴν ἀσπίδα αὐτὴ στὴν Ἀθηνᾶ, ἀπὸ τὰ λάφυρα τῶν Σπαρτιᾶτων».

Ὅταν τὸ εἶδαν αὐτὸ οἱ Σπαρτιᾶτες ταραχθῆκαν πολὺ καὶ δὲν ἤξεραν τί νὰ κάνουν. Γι' αὐτὸ ἔστειλαν καὶ ρώτησαν τὸ Μαντεῖο τῶν Δελφῶν τί ἔπρεπε νὰ κάνουν.

Τὸ Μαντεῖο τότε τοὺς ἀπάντησε: «Θὰ νικήσετε τοὺς Μεσσηνίους, ἂν ζητήσετε στρατηγὸ ἀπὸ τὴν Ἀθήνα». Ἔτσι καὶ ἔκαμαν. Οἱ Ἀθηναῖοι, ὁμως, πὺν μισοῦσαν τοὺς Σπαρτιᾶτες, ἔστειλαν ἀντὶ γιὰ στρατηγὸ ἕναν κουτσὸ ποιητὴ, τὸν **Τυρταῖο**.

Ὁ Τυρταῖος ἦρθε στὴ Σπάρτη καὶ ἀρχισε νὰ ἀπαγγέλλῃ πολεμικὰ καὶ πατριωτικὰ ποιήματα.

Ἔνα ἀπὸ τὰ ποιήματά του ἀρχίζε:

Τι τιμή στο παλληκάρι
δταν πρώτο στη φωτιά
σκότωθή για τὴν Πατρίδα
μὲ τὴ σπάθα στὴ δεξιά.

Οἱ Σπαρτιᾶτες ἐνθουσιάστηκαν ἀπὸ τὰ τραγούδια τοῦ Τυρταίου, ἐπῆραν θάρρος, ἐπετέθησαν καὶ νίκησαν τοὺς Μεσσηνίους. Ἐπίασαν μάλιστα αἰχμάλωτο καὶ τὸ βασιλιά τους Ἀριστομένη, ποὺ τὸν ἔρριξαν μαζί μὲ ἄλλους 50 Μεσσηνίους στὸν Καιάδα.

Ὁ Ἀριστομένης ὁμως δὲν σκοτώθηκε, γιατί ἔπεσε πάνω στὰ πτώματα τῶν συντρόφων του. Θὰ πέθαινε ἀπὸ τὴν πείνα, ἂν δὲ συνέβαινε τὸ παρακάτω περιστατικό.

Μιά μέρα εἶδε μιὰ ἀλεπού, ποὺ πήγαινε καὶ ἔτρωγε τὰ πτώματα. Τὴν παρακολούθησε τότε καὶ εἶδε ἀπὸ ποῦ ἔβγαινε. Ἔτσι κατώρθωσε νὰ σωθῆ καὶ νὰ φτάσῃ στὴ Μεσσηνία. Ἀφοῦ ἐτοίμασε στρατό ἄρχισε πάλι πόλεμο μὲ τοὺς Σπαρτιᾶτες.

Ἐνδεκα χρόνια ἄνθεξαν οἱ Μεσσηνιοὶ κλεισμένοι στὰ φρούρια τους. Τέλος ἀναγκάστηκαν νὰ παραδοθοῦν, γιατί οἱ Σπαρτιᾶτες μὲ προδοσία τοὺς νίκησαν.

Ἀπὸ τοὺς κατοίκους ἄλλοι ἔφυγαν πάλι στὴν Ἀρκαδία καὶ ἄλλοι πῆγαν στὴ Σικελία καὶ ἐκεῖ ἔκτισαν τὴν πόλι Μεσσηνή. Ὅσοι ἔμειναν στὴ Μεσσηνία ἔγιναν εἰλωτες τῶν Σπαρτιατῶν.

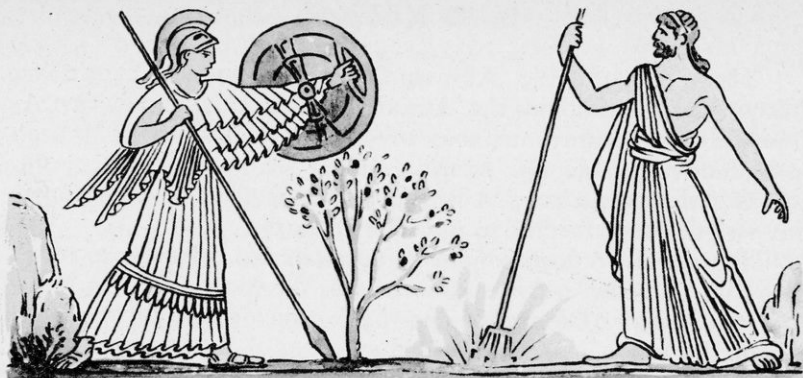
Ἔτσι τελείωσε τὸ 628 π.Χ. ὁ δεῦτερος Μεσσηνιακὸς πόλεμος, ποὺ κράτησε 17 ὀλόκληρα χρόνια.

Β' Τὸ Κράτος τῶν Ἀθηνῶν

1. Ἀθήνα

Ἡ Ἀθήνα, ἡ σημερινὴ πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδος, εἶναι πολὺ ἀρχαία πόλι. Στὴν ἀρχὴ ἦταν ἓνα μικρὸ χωριό. Οἱ παλαιοὶ κάτοικοὶ τῆς ἦσαν γεωργοί. Σιγὰ - σιγὰ ὁμως ἔγιναν θαλασσινοὶ καὶ ἔμποροι. Μὲ τὰ ταξίδια τους καὶ τὸ ἐμπόριο σὲ ξένα μέρη ἔγιναν πλούσιοι καὶ πρόκοψαν στὰ γράμματα καὶ στὶς τέχνες.

Τὸ χωριό, λοιπόν, αὐτὸ τῆς Ἀττικῆς, ποὺ ἦταν ἀπὸ τὴ μοῖρα προωρισμένο νὰ γίνῃ ἡ ὠραιότερη καὶ ἐνδοξότερη πόλι τοῦ κόσμου, ἐπῆρε τὸ ὄνομα Ἀθήνα, σὰν δῶρο ἀπὸ τοὺς θεοὺς.

Πώς πήρε τὸ ὄνομα ἡ Ἀθήνα.

Νὰ τί λέγει ἡ μυθολογία: Δύο θεοί, ὁ Ποσειδῶν καὶ ἡ Ἀθηνᾶ μάλωναν ποῖος θὰ ἔδινε τὸ ὄνομα στὸ χωριὸ αὐτό. Ὁ Ποσειδῶν ἤθελε νὰ ὀνομαστῇ Ποσειδωνία· ἡ Ἀθηνᾶ ἐπέμενε νὰ ὀνομαστῇ Ἀθήνα.

Τότε ὁ Ζεὺς γιὰ νὰ τοὺς καθησυχᾷ εἶπε: «Τὸ χωριὸ αὐτὸ θὰ πάρῃ τὸ ὄνομα ἐκείνου, ποὺ θὰ προσφέρῃ στοὺς κατοίκους του τὸ καλύτερο δῶρο».

Ὁ Ποσειδῶν τότε κτύπησε μὲ τὴν τριαινά του τὴ γῆ κι ἀμέσως πετάχτηκε ἀπὸ τὸ χῶμα ἓνα ἄλογο. Ἡ Ἀθηνᾶ κτύπησε κι αὐτὴ μὲ τὸ δόρυ της τὴ γῆ κι ἀμέσως φύτρωσε μιὰ ἐλιά.

Οἱ θεοὶ ἔκριναν ὅτι τὸ δέντρο αὐτὸ ἦταν χρησιμώτερο ἀπὸ τὸ ἄλογο κι ἔδωσαν τὸ ὄνομα τῆς Ἀθηνᾶς. Ἔτσι ἡ πόλι ὀνομάστηκε **Ἀθήνα** καὶ ἡ θεὰ προστάτισά της.

Οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς τότε ἦσαν χωρισμένοι σὲ τέσσερες φυλές καὶ κατοικοῦσαν σὲ δώδεκα ξεχωριστοὺς δήμους. Τοὺς δήμους αὐτοὺς ὁ ἥρωας Θησέας τοὺς ἔνωσε σὲ μιὰ πόλι κι ἔτσι ἔγινε ὁ ἰδρυτὴς τοῦ κράτους τῶν Ἀθηνῶν.

Μετὰ ἀπ' τὸ Θησέα βασιλεύσαν στὴν Ἀθήνα διάφοροι βασιλεῖς, ποὺ ἦσαν ἀπόγονοι τοῦ Θησέα. Ὁ σπουδαιότερος ἀπ' αὐτοὺς ἦταν ὁ **Κόδρος**.

2. Ὁ Κόδρος

Ὄταν βασιλιὰς τῆς Ἀθήνας ἦταν ὁ **Κόδρος**, οἱ Σπαρτιᾶτες θέλησαν νὰ καταλάβουν τὴν Ἀττικὴ καὶ μαζὶ μὲ αὐτὴ καὶ τὴν Ἀθήνα. Μὲ πολὺ στρατὸ πέρασαν τὸν Ἴσθμό, κατέλαβαν τὰ Μέγαρα καὶ ἔφθασαν ἔξω ἀπὸ τὴν Ἀθήνα.

Ὁ κίνδυνος γιὰ τοὺς Ἀθηναίους ἦταν μεγάλος. Ἀμέσως ἄρχισαν νὰ ἐτοιμάζονται καὶ νὰ μαζεύουν στρατὸ.

Προτοῦ ὅμως ἀρχίσῃ ἡ μάχη, ἔστειλαν καὶ ρώτησαν τὸ Μαντεῖο τῶν Δελφῶν, γιὰ νὰ μάθουν ποιὸς θὰ νικήσῃ. Καὶ τὸ Μαντεῖο ἀπάντησε: «Θὰ νικήσῃ ἐκεῖνος ὁ στρατός, ποὺ θὰ σκοτωθῇ ὁ βασιλιὰς του».

Ὄταν τὸ ἔμαθε ὁ Κόδρος ἀποφάσισε νὰ θυσιάσῃ γιὰ νὰ σώσῃ τὴν πατρίδα του. Πῶς ὅμως θὰ τὸ κατῶρθωνε αὐτό; Οἱ Σπαρτιᾶτες ἐγνώριζαν τὸ **Χρησμὸ** καὶ πρόσεχαν νὰ μὴν τὸν σκοτώσουν.

Τότε ὁ Κόδρος γιὰ νὰ μὴν τὸν γνωρίσουν, ἔβγαλε τὴ βασιλικὴ του στολὴ καὶ φόρεσε ροῦχα χωρικοῦ. Τὴ νύχτα, χωρὶς νὰ τὸν ἰδῇ κανένας, πέρασε στὸ ἀπέναντι δάσος, γιὰ νὰ κόψῃ δῆθεν ξύλα.

Ἐκεῖ ἦσαν στρατοπεδευμένοι οἱ Σπαρτιᾶτες καὶ μόλις τὸν εἶδαν, θέλησαν νὰ τὸν διώξουν. Αὐτὸς ὅμως δὲν ἔφευγε ἀλλ' ἀντιστάθηκε καὶ μὲ τὸ τσεκούρι του κτύπησε ἓνα στρατιώτη. Τότε οἱ ἄλλοι στρατιῶτες τὸν κτύπησαν καί, χωρὶς νὰ ξέρουν ποιὸς εἶναι, τὸν σκότωσαν.

Τὴν ἄλλη ἡμέρα οἱ Ἀθηναῖοι ζήτησαν ἀπὸ τοὺς Σπαρτιᾶτες τὸ πτώμα τοῦ βασιλιᾶ των, γιὰ νὰ τὸ θάψουν. Ὄταν ἔμαθαν οἱ Σπαρτιᾶτες ὅτι ὁ σκοτωμένος ἦταν ὁ Κόδρος, θυμῆθησαν τὸ χρησμὸ τοῦ Μαντείου καὶ ἔφυγαν χωρὶς νὰ δώσουν μάχη. Ἔτσι, μὲ τὴν θυσία τοῦ Κόδρου, σώθηκε ἡ Ἀθήνα.

3. Οἱ ἀριστοκράτες καὶ ὁ Κύλωνας

Μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Κόδρου, οἱ Ἀθηναῖοι σκέφτηκαν, ὅτι κανένας πλέον βασιλιάς, δὲν μποροῦσε νὰ φθάσῃ τὸ μεγαλεῖο καὶ τὴ δόξα του.

Γι' αὐτὸ περιώρισαν τὰ δικαιώματα τῶν βασιλέων καὶ ἔκαμαν καὶ ἄλλους δυὸ ἄρχοντες: Τὸν **πολέμαρχο**, ποὺ διοικοῦσε τὸ στρατὸ καὶ τὸν **ἐπώνυμο ἄρχοντα**, ποὺ διηύθυνε τὸ Κράτος. Στὸ βασιλιά ἀφῆσαν μόνον τὰ ἀνώτερα θρησκευτικὰ καθήκοντα.

Ἄργότερα ἔκαμαν ἄλλους ἕξι ἄρχοντες, πού τοὺς ὠνόμασαν θεσμοθέτες. Αὐτοὶ κατέγραφαν τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα τοῦ λαοῦ καὶ ἔκαμαν τοὺς νόμους τῆς χώρας.

Ἔτσι οἱ ἄρχοντες ἔγιναν ἐννέα καὶ ἐκλέγονταν μόνο ἀπὸ τοὺς πλούσιους Ἀθηναίους, πού λέγονταν ἀριστοκράτες. Αὐτοὶ εἶχαν ὅλα τὰ δικαιώματα καὶ τὴ διοίκησι τῆς χώρας. Ὁ ἄλλος λαὸς δὲν εἶχε κανένα ἀξίωμα καὶ ποτὲ δὲν εὗρισκε δίκιο, ἀφοῦ τὸν δικάζαν οἱ ἀριστοκράτες. Γι' αὐτὸ ἦταν πολὺ δυσάρεστημένος.

Ἐκεῖνοι ὅμως πού υπέφεραν περισσότερο ἦσαν οἱ γεωργοί. Αὐτοὶ ἦσαν χωρισμένοι σὲ δυὸ κατηγορίες. Στους ζευγίτες, πού εἶχαν λίγα δικά τους κτήματα καὶ στοὺς πελάτες ἢ ἀκτήμονες, πού δὲν εἶχαν διόλου κτήματα δικά τους. Ἐργάζονταν στὰ κτήματα τῶν πλουσίων καὶ ἔδιναν σ' αὐτοὺς τὰ πέντε ἕκτα ἀπὸ τὰ εἰσοδήματά τους.

Οἱ ζευγίτες καὶ οἱ ἀκτήμονες, πολλὲς φορὲς βρίσκονταν σὲ μεγάλη φτώχεια γιατί τὰ εἰσοδήματά τους δὲν ἔφθαναν νὰ θρέψουν τίς οἰκογένειές τους.

Ἀναγκάζονταν τότε νὰ δανεῖζονται χρήματα ἀπὸ τοὺς πλουσίους. Τὰ χρῆμα ὅμως αὐτὰ συχνὰ βρίσκονταν σὲ ἀδυναμία νὰ τὰ πληρώσουν στὴν προθεσμία πού ἔπρεπε. Οἱ πλούσιοι τότε εἶχαν τὸ δικαίωμα νὰ τοὺς πωλήσουν γιὰ δούλους καὶ αὐτοὺς καὶ τὰ παιδιά τους.

Ἔτσι τὸ μῖσος τῶν γεωργῶν μέρα μὲ τὴν ἡμέρα μεγάλωνε γιὰ τοὺς ἀριστοκράτες. Συχνὰ γίνονταν ταραχὲς καὶ ἐπαναστάσεις. Ἡ πιὸ γνωστὴ ἐπανάστασι ἦταν τοῦ **Κύλωνα**. Αὐτὸς σκέφτηκε νὰ τοὺς καταργήσῃ ὅλους καὶ νὰ γίνῃ μόνος αὐτὸς ἄρχοντας.

Τὸ 636 π. Χ. ἔκαμε ἐπανάστασι. Πῆρε τοὺς συντρόφους του καὶ ἀνέβηκε στὴν Ἀκρόπολι.

Μὰ ὁ λαὸς φοβήθηκε καὶ δὲν ἀκολούθησε. Ἔτσι ἡ ἐπανάστασι αὐτὴ δὲν ἐπέτυχε καὶ ὁ Κύλωνας ἀναγκάστηκε νὰ φύγῃ, ἀφοῦ συνθηκολόγησε μὲ τὸν ἄρχοντα Μεγακλῆ.

Οἱ στρατιῶτες ὅμως τοῦ Μεγακλῆ παραβίασαν τὴ συνθήκη. Μπῆχαν μέσα στοὺς ναοὺς, ὅπου εἶχαν καταφύγει οἱ ἐπαναστάτες τοῦ Κύλωνα καὶ τοὺς κατέσφαξαν ὅλους.

Ἡ πράξι αὐτὴ θεωρήθηκε μεγάλο ἁμάρτημα καὶ μεγάλη ἀσέβεια καὶ ὠνομάστηκε Κυλώνειο ἄγος.

Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἔπεσε μεγάλη ἀρρώστεια στὴν πόλι καὶ ὁ λαὸς τὴν ἀπέδωσε στὴν ὀργὴ τῶν θεῶν. Τότε κάλεσαν ἀπὸ τὴν Κρήτη

τὸ σοφὸ μάντη Ἐπιμενίδη γιὰ νὰ καθαρῶσιν τὴ πόλι.

Ἐπειτα ἀπὸ πολλὰς θυσίαι, καὶ τελεταί, πίστεψαν πὼς ἔφυγε τὸ μόλυσμα ἀπὸ τὴν Ἀθήνα. Τὴν ἐποχὴ αὐτὴ οἱ Μεγαρεῖς βρῆκαν τὴν εὐκαιρία καὶ ἔπῃραν ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους τὴ Σαλαμίνα.

4. Οἱ νόμοι τοῦ Δράκοντα

Μετὰ τὴν ἐπανάστασι τοῦ Κύλωνα, οἱ ἀριστοκράτες ἄρχισαν πάλι νὰ πιέξουν τὸ λαὸ καὶ γι' αὐτὸ συνεχίστηκαν οἱ ταραχαὶ καὶ οἱ ἐπαναστάσεις. Ὁ λαὸς ζήτησε ἀπὸ τοὺς ἄρχοντες γραπτὸς νόμους. Οἱ ἄρχοντες γιὰ νὰ φέρουν τὴν τάξι στὴν πόλι, ἀνέθεσαν στὸ **Δράκοντα** τὸ 621 π. Χ. νὰ κάμῃ νόμους.

Ὁ Δράκοντα ἔκαμε τοὺς παρακάτω γραπτὸς νόμους:

1) Ἰδρυσε τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Δήμου. Αὐτὴ πλέον εἶχε τὸ δικαίωμα ν' ἀποφασίζῃ γιὰ ὅλες τὶς ὑποθέσεις τοῦ Κράτους.

2) Ἐδωσε τὸ δικαίωμα στοὺς ζευγίτες νὰ παίρνουν μέρος στὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Δήμου.

3) Ἰδρυσε τὸ Δικαστήριον τῶν Ἐφειτῶν, ποὺ δικάζει τοὺς φόνους ἐνῶ πρὶν τοὺς δικάζει ὁ Ἄρειος Πάγος. Καὶ

4) Ἐκαμε νόμους ὅλα τὰ παλιὰ ἔθιμα τῆς χώρας.

Ὅλοι οἱ νόμοι τοῦ Δράκοντα ἦσαν τόσο πολὺ αὐστηροί, ποὺ ἔλεγαν ὅτι ἐγράφηκαν μὲ αἷμα. Γι' αὐτὸ καὶ σήμερον ἀκόμη, ὅταν πρόκειται γιὰ αὐστηροὺς νόμους ἢ ἄλλα αὐστηρὰ μέτρα, λέγονται οἱ φράσεις: «Δρακόντιοι ἢ Δρακόντια».

Ἀλλὰ καὶ μὲ τοὺς νόμους τοῦ Δράκοντα τὸ κακὸ δὲ διωρθώθηκε. Καμμιά καλυτέρευσι δὲν ἐγίνε στὴ ζωὴ τοῦ λαοῦ. Πάλι οἱ πλούσιοι ἄρχισαν νὰ φέρωνται σκληρὰ στοὺς πτωχοὺς καὶ οἱ ἐπαναστάσεις ξανάρχισαν ἀγριώτερες. Τότε κάλεσαν ἕναν ἄλλο σοφὸ νομοθέτη, τὸ **Σόλωνα**, νὰ κάμῃ νέους νόμους.

5. Ὁ Σόλων

Ὁ Σόλων καταγόταν ἀπὸ ἀριστοκρατικὴ οἰκογένεια καὶ ἦταν ἀπόγονος τοῦ Κόδρου. Γεννήθηκε στὴ Σαλαμίνα τὸ 640 π. Χ. Ἀπὸ νέος ἀσχολήθηκε μὲ τὸ ἐμπόριον.

Ἐκαμε πολλὰ ταξίδια καὶ ἐγνώρισε τὰ ἥθη, τὰ ἔθιμα καὶ τοὺς νόμους πολλῶν ξένων κρατῶν. Γιὰ τὰ πολλὰ πράγματα ποὺ ἔμαθε, τὸν θεωροῦσαν ὡς ἕνα ἀπὸ τοὺς ἑπτὰ σοφοὺς τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος.

Και όμως, ποτέ δὲν εἶπε, ὅτι τὰ γνώριζε ὅλα. Πάντα ἤθελε νὰ μαθαίνει περισσότερα. Καὶ ὅταν ἀκόμη γέγρασε ἔλεγε: «Γηράσκω ἀεὶ διδασκόμενος».

Οἱ Ἀθηναῖοι ἐσέβονταν τὸ Σόλωνα γιὰ τὴν πείρα καὶ τὴ σοφία ποῦ εἶχε, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀγαποῦσαν, γιὰτὶ ἦταν καὶ μεγάλος πατριώτης.

Γιὰ τὸ Σόλωνα διηγούνται καὶ τὴν ἑξῆς ἱστορία: Ὅταν κάποτε γύρισε ἀπὸ τὰ ξένα, βρῆκε τὴ Σαλαμίνα, ποῦ πάντα ἀνῆκε στοὺς Ἀθηναίους, νὰ τὴν κατέχουν οἱ Μεγαρεῖς.

Πολλὲς φορές οἱ Ἀθηναῖοι ἔκαμαν πόλεμο μὲ αὐτοὺς γιὰ νὰ τὴν ἀποκτήσουν, ἀλλὰ δὲν τὸ κατώρθωσαν. Εἶχαν πάθει τόσες ζημιές, ποῦ δὲν ἤθελαν ν' ἀκούσουν πλέον γιὰ πόλεμο.

Ἔκαμαν καὶ νόμο μάλιστα μὲ τὸν ὁποῖο τιμοροῦσαν μὲ θάνατο ἐκεῖνον, ποῦ θὰ πρότεινε νὰ πολεμήσουν πάλι γιὰ τὴ Σαλαμίνα.

Ὁ Σόλων ὅμως αἰσθανόταν μεγάλη λύπη, ποῦ ἔβλεπε τὴ Σαλαμίνα, τὴν ἀγαπημένη του πατρίδα νὰ εἶναι σκλαβωμένη. Γιὰ ν' ἀποφύγη τὴν τιμωρία τοῦ νόμου, νὰ τι ἔκαμε:

Μιὰ ἡμέρα βγῆκε ἀπὸ τὸ σπίτι του φορώντας στὸ κεφάλι του ἓνα σκουῖφο, σὰν ἐκεῖνο, ποῦ φοροῦσαν οἱ τρελλοὶ καὶ ἄρχισε νὰ τρέξη πρὸς τὴν ἀγορά. Οἱ Ἀθηναῖοι νόμισαν, πὼς ὁ Σόλων τρελλάθηκε καὶ ἔτρεξαν κοντά του ἀπὸ περιέργεια.

Ὅταν ἔφθασε στὴν ἀγορὰ ἀνέβηκε σὲ μιὰ πέτρα καὶ ἄρχισε ν' ἀπαγγέλλη ἓνα πατριωτικὸ ποίημα, ποῦ εἶχε κάμει γιὰ τὴ Σαλαμίνα. Οἱ Ἀθηναῖοι τόσο ἐνθουσιάστηκαν ἀπὸ τὸ ποίημα, ποῦ ἐπῆραν ἀμέσως τὰ ὄπλα καὶ μὲ ἀρχηγὸ τὸ Σόλωνα ἐπετέθησαν, νίκησαν τοὺς Μεγαρεῖς καὶ ξαναπῆραν τὴ Σαλαμίνα τὸ 600 π. Χ.

6. Οἱ νόμοι τοῦ Σόλωνα

Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσι τῆς Σαλαμίνας οἱ Ἀθηναῖοι ἀγάπησαν περισσότερα τὸ Σόλωνα καὶ τὸν ἔκαμαν ἄρχοντα καὶ νομοθέτη.

Ὁ Σόλων μόλις ανέλαβε τὴν ἀρχὴ ἔβαλε τοὺς παρακάτω νόμους :

1. Κατάργησε τὰ χρέη καὶ ἐλευθέρωσε ὅλους ὅσοι εἶχαν γίνει δοῦλοι ἀπὸ χρέη στοὺς πλουσίους. Κι ἀκόμη ἀπαγόρευσε στὸ ἐξῆς νὰ δανείζονται χρήματα μὲ ὑποθήκη τὸ σῶμα τους καὶ νὰ γίνονται δοῦλοι. Ὁ νόμος αὐτὸς ὠνομάσθηκε *σεισάχθεια*.

2. Χώρισε τοὺς πολίτες σὲ τέσσερις τάξεις ἀνάλογα μὲ τὰ εἰσοδήματά τους.

α) Στὸς πεντακοσιομεδίμνους, ἐκείνους ποὺ εἶχαν εἰσόδημα ἀπὸ τὰ κτήματά τους 400 — 500 μεδίμνους (ὁ μεδίμνος ἦταν μέτρο 44 κιλῶν σιταριοῦ).

β) Στὸς τριακοσιομεδίμνους ἢ ἱππεῖς, ὅσους εἶχαν εἰσόδημα 200 — 300 μεδίμνους.

γ) Στὸς διακοσιομεδίμνους ἢ ζευγίτες, ὅσους εἶχαν εἰσόδημα 200 μεδίμνους, καὶ

δ) Στὸς θῆτες, δηλ. ἐκείνους ποὺ δὲν εἶχαν κτήματα κι ἐργάζονταν στὰ κτήματα τῶν πλουσίων.

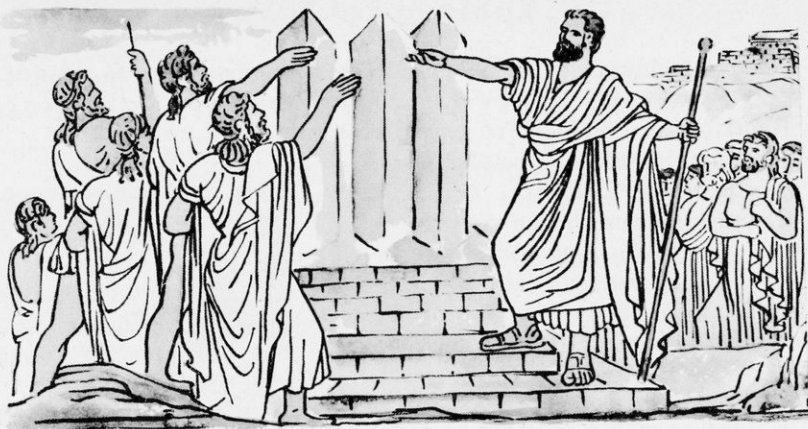
Ἀπὸ τὶς τρεῖς πρῶτες τάξεις ἐκλέγονταν οἱ ἄρχοντες. Αὐτοὶ ἐπλήρωναν ὅλους τοὺς φόρους, ἀνάλογα μὲ τὴν περιουσία ποὺ εἶχαν καὶ στὸν πόλεμο πήγαιναν μὲ δικά τους ἔξοδα καὶ μὲ βαριὰ ὄπλα.

3. Διετήρησε τὴ Βουλὴ ποὺ ἀποτελοῦνταν ἀπὸ 400 βουλευτὰς. Ἡ βουλὴ συζητοῦσε τὶς διάφορες ὑποθέσεις τοῦ κράτους, ἀλλὰ τὶς ἀποφάσεις, ποὺ ἔπαιρνε, ἔπρεπε νὰ τὶς ἐγκρίνῃ ἡ Ἐκκλησία τοῦ Δήμου.

4. Συνέστησε τὴν Ἐκκλησία τοῦ δήμου. Σ' αὐτὴν ἔπαιρναν μέρος ὅλοι οἱ πολίτες, ποὺ ἦσαν ἐπάνω ἀπὸ 20 χρονῶν. Ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου εἶχε μεγάλα δικαιώματα: Ψήφισε τοὺς νόμους ἐξέλεγε τοὺς ἄρχοντες καὶ τοὺς δικαστὰς, ὥριζε τοὺς φόρους κι ἀποφάσιζε γιὰ πόλεμο ἢ εἰρήνη. Οἱ ἀποφάσεις λαμβάνονταν κατὰ πλειοψηφία, μὲ ἀνάτασι τῶν χειρῶν.

5. Ἔδωσε στὸν Ἄρειο Πάγο μεγαλύτερη δικαστικὴ ἐξουσία. Αὐτὸς ἐπέβλεπε ἂν ἐφαρμόζονταν οἱ γόμοι ἀπὸ τοὺς πολίτες καὶ δίκαιε τοὺς ἐγκληματίες.

6. Ἐκαμε ἀκόμη ἓνα μεγάλο δικαστήριο, τὴν Ἡλιαία. Αὐτὸ ἀποτελοῦνταν ἀπὸ 6.000 δικαστὰς, ποὺ ἐκλέγονταν ἀπ' ὅλους τοὺς πολίτες, ποὺ εἶχαν συμπληρώσει τὸ 30ὸν ἔτος τῆς ἡλικίας τους. Δίκαιζαν βέβαια ὄχι ὅλοι μαζί, ἀλλὰ κατὰ τμήματα ἀπὸ 600. Ἡ Ἡλιαία εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ τιμωρῇ καὶ τοὺς ἄρχοντες ἀκόμη, ἂν παρέβαιναν τοὺς νόμους.

‘Ο Σόλωνας δρκίζει τούς ‘Αθηναίους.

7. Προστάτευσε μὲ νόμους τὸ ἐμπόριο καὶ τὶς τέχνες.

8. Φρόντισε τέλος γιὰ τὴν ἀνατροφή τῶν παιδιῶν. Οἱ γονεῖς ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ μαθαίνουν στὰ παιδιά τους γράμματα, μουσική καὶ γυμναστική. Ἀπὸ ἑπτὰ χρονῶν μέχρι δέκα ἕξι τὰ παιδιά γυμνάζονταν στὰ γυμναστήρια καὶ στὶς παλαίστρες, γιὰ ν’ ἀποκτήσουν γερὰ σώματα καὶ νὰ γίνουν καλοὶ ὑπερασπιστὲς τῆς πατρίδος.

Στὰ 16 χρόνια τους οἱ νέοι ἔπαιρναν τὰ ὄπλα καὶ ἔδιναν τὸν περίφημο ὄρκο τοῦ ἐφήβου:

«Θὰ τὰ κρατῶ τὰ ὄπλ’ αὐτὰ καὶ δὲ θὰ τὰ ντροπιάσω
καὶ μόνος καὶ μὲ συντροφιά καὶ ἐδῶ καὶ ὄπου καὶ ἂν λάχω.
Θὰ πολεμήσω ἀκούραστα καὶ ἀφρόνιστα θὰ πέσω
καὶ τοὺς δικαίους θ’ ἀγαπῶ καὶ θὰ τιμῶ τοὺς νόμους.
Θὰ κατατρέχω τὸ κακό, θὰ σφάζω τὸν προδότη
καὶ ἂν ἴσως ψέμματα μιλῶ, κολάστε με θεοὶ μου».

Ὅπως οἱ Σπαρτιάτες ἔτσι καὶ οἱ Ἀθηναῖοι τιμοῦσαν πολὺ ὄσους σκοτώνονταν γιὰ τὴν πατρίδα καὶ τοὺς ἔθαπταν μὲ μεγάλες τιμές.

Οἱ νόμοι τοῦ Σόλωνα γράφηκαν ἐπάνω σὲ τριγωνικὲς ξύλινες πλάκες, πού λέγονταν Κύρβεις. Ἐπειτα ἔβαλε τοὺς Ἀθηναίους νὰ ὀρκισθοῦν, ὅτι δὲ θ’ ἀλλάξουν τοὺς νόμους γιὰ 10 χρόνια. Γιὰ νὰ μὴν ἀναγκασθῆ νὰ τοὺς ἀλλάξῃ ταξίδεψε σὲ ξένα μέρη.

7. Κροΐσος και Σόλων

Ταξιδεύοντας ο Σόλων στις διάφορες χώρες της Μ. Ἀσίας, ἔφθασε στὴν πόλι Σά ρ δ ρ ε ι ς, ποὺ ἦταν πρωτεύουσα τῆς Λυδίας. Βασιλιάς τῆς Λυδίας τότε ἦταν ὁ **Κροΐσος**.

Μόλις ἔμαθε ὁ βασιλιάς, πὼς ὁ σοφὸς Σόλων βρίσκεται στὴ χώρα του, τὸν κάλεσε στὸ παλάτι του, νὸ τὸν φιλοξένησῃ. Τὸν κράτησε ἀρκετὲς ἡμέρες κοντὰ του καὶ τὸν περιποιήθηκε πολὺ.

Ὁ Κροΐσος εἶχε συγκεντρώσει ἀμύθητα πλοῦτη σὲ χρυσάφι καὶ ἀσήμι καὶ νόμιζε, πὼς ἦταν ὁ πιὸ εὐτυχησμένος ἄνθρωπος στὸν κόσμο. Γι' αὐτὸ μιὰ ἡμέρα ἔδειξε τοὺς θησαυροὺς του στὸν Σόλωνα καὶ τοῦ εἶπε :

«Ξένη Ἀθηναίε, πολλὰ ἔχω ἀκούσει γιὰ σένα, γιὰ τὶς γνώσεις σου καὶ γιὰ τὴ μεγάλη σου σοφία. Πές μου ὅμως, γνώρισες σὲ ὅλες τὶς χώρες, ποὺ γύρισες, κανέναν ἄλλον ἄνθρωπο πιὸ εὐτυχησμένον ἀπὸ μένα ;» Καὶ ὁ Σόλων, ποὺ καμμιά ἐντύπωσι δὲν τοῦ ἔκαμαν τὰ πλοῦτη τοῦ Κροΐσου, ἀπάντησε :

—Γνώρισα τὸν **Τέλλο** τὸν Ἀθηναῖο. Εὐτυχησμένος ἄνθρωπος. Ἐκαμε καλὰ κι εὐγενικὰ παιδιὰ κι ἔζησε ὡς τὰ γηρατειά του τιμημένα.

Οἱ Ἀθηναῖοι τὸν ἀγαποῦσαν καὶ τὸν ἐκτιμοῦσαν πολὺ. Καὶ ὅταν τέλος σκοτώθηκε στὴ μάχη πολεμώντας γιὰ τὴν πατρίδα του, τὸν ἔθαψαν μὲ μεγάλες τιμές.

Ὁ Κροΐσος στενοχωρήθηκε, καὶ ρώτησε πάλι. «Μετὰ τὸν Τέλλο, ποῖον ἄλλον εὐτυχησμένον ἄνθρωπο γνώρισες ;»

—Τὸν **Κλέοβι** καὶ τὸν **Βίτωνα**, ἀπάντησε ὁ Σόλωνας.

Ἦσαν δυὸ πολὺ καλὰ ἀδέλφια ἀπὸ τὸ Ἄργος. Ἀγαποῦσαν

και σέβονταν πολὺ τὴ μητέρα τους, ποὺ ἦταν ἰέρεια στὸ ναὸ τῆς θεᾶς Ἑρας.

Κάποτε ἤθελε νὰ πάη στὸ ναὸ, μὰ τὰ βόδια ποὺ θὰ τὴν πῆγαιναν ἄρρησαν νὰ ἔλθουν ἀπὸ τὴ βοσκή. Τότε τὰ δυὸ ἀδελφία ζεύθηκαν τὸ ἀμάξι καὶ τὴν πῆγαν.

Συγκινημένη τότε ἡ μητέρα τους παρακάλεσε τὴν θεὰ νὰ χάριση στὰ παιδιὰ της; τὸ μεγαλύτερο καλὸ. Καὶ ἡ θεὰ ἐπῆρε τὰ παιδιὰ μαζί της...

Ὅταν τὸ βράδου ἔφαγαν καὶ κοιμήθηκαν μέσα στὸ ναὸ, δὲν ξύπνησαν τὸ πρωί. Πέθαναν εὐτυχισμένα. Ὁ λαός, γιὰ νὰ τιμήσῃ τὰ δυὸ αὐτὰ ἀδελφία, τοὺς ἔκαμε τὰ ἀγάλματά τους καὶ τὰ ἔστησε στους Δελφούς.

Ὁ Κροῖσος τώρα δυσαρρεστήθηκε πολὺ καὶ εἶπε στὸ Σόλωνα: «Ὡστε τὴ δική μου τὴν εὐτυχία δὲν τὴν ὑπολογίζεις διόλου καὶ μὲ θεωρεῖς κατώτερο καὶ ἀπὸ τοὺς κοινούς ἀνθρώπους;»

Ὁ σοφὸς Σόλων τοῦ ἀπάντησε: «Μηδένα πρὸ τοῦ τέλους μακάριζε». Δηλαδή: Κανένα δὲν μπορεῖς νὰ εἰπῆς εὐτυχισμένο, ἂν δὲν ἰδῆς τὸ τέλος του.

Δὲν ἐπέρασαν πολλὰ χρόνια καὶ τὰ λόγια τοῦ Σόλωνα ἐβγήκαν ἀληθινά. Σ' ἓναν πόλεμο, ποὺ ἔκαμε ὁ Κροῖσος μὲ τὸν **Κῦρο**, τὸ βασιλιὰ τῆς Περσίας, νικήθηκε καὶ πιάσθηκε αἰχμάλωτος. Ὁ Κῦρος τότε διέταξε τοὺς στρατιῶτές του νὰ τὸν κάψουν ζωντανό.

Τὴν ὥρα ποὺ τὸν ἀνέβαζαν ἐπάνω στὴ φωτιά, ὁ Κροῖσος θυμήθηκε τὰ σοφὰ λόγια τοῦ Σόλωνα, ἀναστέναξε καὶ φώναξε τρεῖς φορές: Σόλων, Σόλων, Σόλων! Ὅταν ἄκουσε ὁ Κῦρος νὰ φωνάζῃ, τὸν ρώτησε: «Ποιὸς εἶναι αὐτὸς ὁ Σόλων; Θεὸς εἶναι ἢ ἀνθρώπος;»

Ὁ Κροῖσος διηγῆθηκε ὅλη τὴν ἱστορία μὲ τὸ Σόλωνα. Τότε ὁ Κῦρος σκέφθηκε ὅτι κι αὐτὸς μπορεῖ νὰ πάθῃ κάποιο κακό, ὡς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του, καὶ διέταξε νὰ τὸν κατεβάσουν ἀπὸ τὴ φωτιά. Τοῦ χάρισε τὴ ζωὴ καὶ τὸν ἄφησε ἐλεύθερο νὰ ζήσει βασιλικὰ κοντὰ του, σὰν φίλος καὶ σύντροφός του.

Οἱ Περσικοὶ πόλεμοι

1. Οἱ Ἑλληνικὲς ἀποικίαι

Κανένα ἔθνος, στὰ παλιὰ χρόνια, δὲν ἴδρυνε τόσες πολλὲς ἀποικίαι, ὅσες τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος. Πρῶτοι οἱ Ἀχαιοί, κατὰ τὸ 1400 π.Χ. ὅπως εἶδαμε, κατέλαβαν τὰ νησιὰ τοῦ Αἰγαίου καὶ τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας καὶ ἔκτισαν τὶς πρῶτες ἀποικίαις.

Μετὰ τὴν κάθοδο τῶν Δωριέων, κατέφυγαν ἐκεῖ πολλοὶ ἀπόγονοι τῶν Ἀχαιῶν, φέροντας μαζί τους καὶ τὸν μυκηναϊκὸν πολιτισμό.

Ἀργότερα πολλὲς πόλεις τῆς Ἑλλάδος ἔκτισαν ἀποικίαις στὰ παράλια τῆς Μακεδονίας, τῆς Θράκης, στὰ παράλια τοῦ Εὐξεινίου Πόντου, ὡς καὶ στὴν κάτω Ἰταλία καὶ Σικελία. Οἱ Ἑλληνικὲς ἀποικίαις στὴ Νότια Ἰταλία καὶ στὴ νῆσο Σικελία, ἔδωσαν στὴ χώρα ἑλληνικὴ ὄψη καὶ γι' αὐτὸ ὠνομάστηκε Μεγάλη Ἑλλάδα.

Ἀπ' ὅλες τὶς Ἑλληνικὲς ἀποικίαις, ἐκεῖνες ποὺ διατήρησαν τὸ μεγαλύτερο πολιτισμό, ἦσαν οἱ ἀποικίαις τῆς Μ. Ἀσίας.

Οἱ Ἑλληνες τῆς Μ. Ἀσίας παρουσίαζαν κάποια διαφορὰ στὴ γλῶσσα καὶ τὰ ἔθιμα καὶ γι' αὐτὸ διακρίνονταν σὲ τρεῖς φυλές: Τοὺς Αἰολεῖς, τοὺς Ἴωνες καὶ τοὺς Δωριεῖς.

Ἀπ' ὅλες τὶς Ἑλληνικὲς πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας, ἐκεῖνες ποὺ ἀναπτύχθηκαν περισσότερο, ἦσαν οἱ Ἴωνικὲς πόλεις καὶ κυρίως ἡ Μίλητος, ἡ Ἐφεσος, ἡ Φώκαια καὶ ἡ Χίος.

Οἱ Ἴωνες εἶχαν ἓνα κοινὸ ἱερό, τὸ Πανιώνιο. Ἡ Ἴωνία ἔβγαζε πολλὰ δημητριακά, ἄφθονα φρούτα καὶ λάδι. Οἱ κάτοικοί τῆς ἀσχολοῦνταν μὲ τὸ ἐμπόριο καὶ ἦσαν καλοὶ ναυτικοί. Ἐτσι ἐπλούτισαν πολὺ, ἔκτισαν μεγάλες πόλεις καὶ τὶς στόλισαν μὲ θαυμάσια κτίρια.

Κατὰ τὸν 6ο π.Χ. αἰῶνα ἡ Ἴωνία ἦταν ἡ πλουσιώτερη καὶ περισσότερο ἀνεπτυγμένη χώρα στὸ ἐμπόριο, τὶς τέχνες καὶ τὰ γράμματα. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς αὐτῆς τῆς ἐποχῆς λέγεται Ἴωνικὸς πολιτισμὸς.

Ἡ Ἑλλάδα, μὲ τὴν κάθοδο τῶν Δωριέων καὶ τὴν καταστροφή τοῦ μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ, καθυστέρησε γιὰ πολλὰ χρόνια. Τὸν πολιτισμὸ πὸν ἀνέπτυξε τὸν 5ο καὶ 4ο αἰῶνα τὸν ἐπῆρε ἀπὸ τοὺς Ἑλληνες τῶν ἀποικιῶν καὶ κυρίως τοὺς Ἴωνες.

Οἱ πόλεις τῶν Ἑλληνικῶν ἀποικιῶν δὲν ἦσαν ἐνωμένες σ' ἓνα κράτος. Ἡ κάθε μία ἀποτελοῦσε ξεχωριστὸ κράτος, μὲ δικούς της ἀρχόντες καὶ δικούς της νόμους. Αὐτὸ στάθηκε μιὰ μεγάλη ἀδυναμία καί, ὅπως θὰ ἰδοῦμε, ἔγινε αἰτία νὰ ὑποδουλωθοῦν ἀπὸ τοὺς γειτονικοὺς λαούς.

Πρῶτοι οἱ Λυδοί, πὸν κατοικοῦσαν στὰ βορειοανατολικά τῆς Ἰωνίας, ἀφοῦ ὑπέταξαν διάφορες ἄλλες χῶρες, ὑποχρέωσαν καὶ τίς ἐλληνικὲς πόλεις νὰ τοὺς πληρώνουν φόρους.

Οἱ Λυδοὶ δὲν τοὺς ἐκακομεταχειρίστηκαν τοὺς Ἑλληνες, γιὰτι ἐκτιμοῦσαν πολὺ τὸ μεγάλο πολιτισμὸ τους καὶ ἐσέβονταν τοὺς ναοὺς καὶ τὰ μαντεῖα τους. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς τους καλοῦσαν κοντὰ τους τοὺς Ἑλληνες σοφοὺς καὶ καλλιτέχνες καὶ συμβουλευόνταν συχνὰ τὸ Μαντεῖο τῶν Δελφῶν.

2. Οἱ Πέρσες

(Ὑποταγὴ τῶν Ἑλλήνων τῆς Μ. Ἀσίας στὸν Κῦρο)

Οἱ Πέρσες ἦσαν λαὸς τῆς Μ. Ἀσίας. Τὸ Περσικὸ κράτος ἀπλωνόταν ἀνατολικά τῆς Μ. Ἀσίας, ἀνάμεσα στὴν Κασπία θάλασσα καὶ στὸν Περσικὸ κόλπο.

Κατὰ τὸν 6ο π.Χ. αἰῶνα ἡ Περσία εἶχε ἓνα σπουδαῖο βασιλιᾶ, τὸν **Κῦρο**. Αὐτὸς ἔκαμε πολλοὺς πολέμους καὶ κυρίευσε πολλές γειτονικὲς χῶρες.

Ὁ Κροῖσος, ὁ βασιλεὺς τῆς Λυδίας, ὅπως ἐμάθαμε, φοβήθηκε τὴ μεγάλη δύναμι τοῦ Κύρου καὶ ἔκαμε πόλεμο ἐναντίον του. Νικήθηκε ὁμως καὶ ἔτσι ὁ Κῦρος ἐφθάσε ὡς τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας.

Οἱ Ἑλληνικὲς πόλεις ἔστειλαν πρέσβεις καὶ δήλωσαν στὸ βασιλιὰ τῶν Περσῶν, ὅτι δέχονται νὰ πληρώνουν φόρο, ἀλλὰ νὰ μείνουν ἐλεύθερες. Ὁ Κῦρος ὁμως δὲν δέχτηκε καὶ ἔστειλε ἐναντίον τους πολὺ στρατό, μὲ στρατηγὸ τὸν **Ἄρπαγα**.

Οἱ Ἑλληνες τῆς Μ. Ἀσίας καὶ μπροστὰ στὸ μεγάλο αὐτὸν κίνδυνο, δὲν μπόρεσαν νὰ ἐνωθοῦν. Κάθε πόλι πολέμησε γενναῖα γιὰ τὴ σωτηρία της, ἀλλὰ στὸ τέλος ὅλες νικήθηκαν καὶ σκλαβώθηκαν.

Μόνον ἡ Μίλητος δὲ σκλαβώθηκε, γιατί πρόφθασε καὶ συνθηκολόγησε μὲ τὸν Κῦρο.

Ἔτσι ὅλη ἡ Ἴωνία ὑποδουλώθηκε γιὰ δεύτερη φορά. Ἀφοῦ ὑποτάχτηκαν οἱ Ἕλληνες τῆς Μ. Ἀσίας, οἱ Ἕλληνες τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, γιὰ νὰ μὴν πάθουν τὰ ἴδια, παραδόθηκαν κι αὐτοὶ στὸν Κῦρο.

3. Ἡ Ἴωνικὴ Ἐπανάστασι

(499 — 493 π.Χ.)

Ὁ Κῦρος μεγάλωσε πολὺ τὸ κράτος του. Ὅταν πέθανε, τὸ Περσικὸ κράτος ἀπλωνόταν ἀπὸ τὰ σύνορα τῶν Ἰνδιῶν κι ἔφθανε ὡς τὸ Αἰγαῖο πέλαγος, τὴ Μεσόγειο θάλασσα καὶ τὴν Αἴγυπτο. Γι' αὐτὸ ὁ βασιλιάς τῶν Περσῶν λεγόταν «μεγάλος βασιλιάς».

Μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Κῦρου, στὸ θρόνο ἀνέβηκε ὁ **Δαρείος**. Ἦταν βασιλιάς δραστήριος καὶ γιὰ νὰ διοικῆ καλύτερα τὸ κράτος του, τὸ διαίρεσε σὲ εἴκοσι περιφέρειες πού λεγόταν σατραπεῖες καὶ ὁ διοικητὴς του λεγόταν σατράπης.

Οἱ σατράπες εἰσέπρατταν τοὺς φόρους, πού ἔστειλαν στὸ μεγάλο βασιλιά, ἀλλὰ ἔκαναν ὅ,τι ἤθελαν στὴν περιφέρειά τους καὶ καταπίεζαν πολὺ τοὺς λαοὺς πού διοικοῦσαν. Γι' αὐτὸ μὲ τὸ ὄνομα «σατράπης» χαρακτηρίζουν καὶ σήμερα κάθε ἀνθρωπο, πού φέρεται ἄσχημα καὶ σκληρὰ στοὺς ἄλλους ἀνθρώπους.

Κατὰ τὸ 513 π.Χ. ὁ Δαρείος βρισκόταν σὲ πόλεμο μὲ τοὺς Σκυθες, πού κατοικοῦσαν τὴ σημερινὴ νότια Ρωσία.

Οἱ Ἴωνες, πού λαχταροῦσαν νὰ ἐλευθερωθοῦν ἀπ' τὸ σκληρὸ Περσικὸ ζυγὸ, θεώρησαν κατάλληλη τὴ στιγμή νὰ ἐπαναστατήσουν. Ἔστειλαν μάλιστα πρέσβεις στὴν Ἑλλάδα καὶ ζήτησαν βοήθεια.

Οἱ Σπαρτιατὲς δὲ θέλησαν νὰ τοὺς βοηθήσουν. Οἱ Ἀθηναῖοι ὁμως, πού ἦσαν καὶ ὁμόφυλοι μὲ τοὺς Ἴωνες, δέχθηκαν πρόθυμα νὰ τοὺς βοηθήσουν καὶ τοὺς ἔστειλαν 20 πλοῖα καὶ λίγο στρατό. Ἐπίσης καὶ ἡ Ἐρετρια τῆς Εὐβοίας ἔστειλε 5 πλοῖα καὶ ἀνάλογο στρατό.

Ὅλοι τώρα μαζί ἐβάδισαν κατὰ τὴ Σάρδεϊς καὶ τὴς κατέλαβαν. Ἡ ἀκρόπολις ὁμως τῶν Σάρδεων ἀντιστάθηκε πολὺ.

Ἐνῶ οἱ Ἕλληνες πολιορκοῦσαν τὴν ἀκρόπολι, μιὰ ξαφνικὰ πυρκαϊὰ κατέκαυσε τὴν πόλι. Οἱ Ἕλληνες τότε ἀναγκάστηκαν νὰ

υποχωρήσουν και γύρισαν στην Έφεσο. Ο Δαρειός έστειλε πολύ στρατό έναντίον τους και τούς νίκησε. Τότε οι Έθνηται και οι Έρετριείς έγκατέλειψαν τούς Ίωνες, που εξακολούθησαν μόνοι τους τόν άγώνα.

Ο Δαρειός έλαβε τότε δραστήρια μέτρα. Ο Περσικός στόλος κατέστρεψε τόν Ίωνικό και οι πόλεις ή μία μετά την άλλη έπεσαν στα χέρια τών Περσών.

Η Ίωνική επανάστασι είχε θλιβερό τέλος. Καταστράφηκαν οι έλληνικές πόλεις τής Μ. Ασίας και δόθηκε ή άφορμή τών Περσικών πολέμων, που άκολούθησαν.

Ο Δαρειός, όταν έμαθε, ότι οι Έθνηται βοήθησαν τούς Ίωνες στην επανάστασι, θυμωσε πολύ. Έρριξε ένα βέλος προς τόν ουρανόν και ειπε :

« Αξίωσέ με, θεέ, να τιμωρήσω τούς Έθνηταις ». Έβαλε μάστιγα ένα δούλο να τού λέγη τρεις φορές την ήμερα : « Δέσποτα, μη λησμονήσης τούς Έθνηταις ».

4. Η πρώτη έκστρατεία τών Περσών κατά τής Ελλάδος. Μαρδόνιος

(492 π.Χ.)

Η Ίωνική επανάστασι ήταν μιá άπλη άφορμή για να κηρύξουν οι Πέρσες τόν πόλεμο κατά τής Ελλάδος. Η αίτια ήταν άλλη. Οι Πέρσες, για να διατηρήσουν τó άπέραντο κράτος τους, έπρεπε να γίνουν κύριοι και τής θάλασσας, που περιέβρεχε τά δυτικά παράλια τής αυτοκρατορίας τους.

Την έποχή αυτή στη Μεσόγειο θάλασσα κυριαρχούσαν οι Έλληνες. Αυτοί είχαν ιδρύσει παντού άποικίες και κρατούσαν τó εμπόριο στα χέρια τους. Οι Πέρσες λοιπόν σκέφθηκαν να τούς εξαφανίσουν ή να τούς υποδουλώσουν κι έτσι να άσφαλίσουν περισσότερο τó κράτος τους.

Με τούς περσικούς ή μηδικούς πολέμους, όπως λέγεται στην ιστορία ή επίθεσι τών Περσών κατά τής Ελλάδος, αρχίζει ή λαμπρότερη και ένδοξότερη περίοδος τής έθνικης μας ιστορίας.

Οι μεγάλοι πρόγονοί μας με τόν αξιοθαύμαστο ήρωισμό τους έσωσαν τότε όχι μόνον την έλευθερία και τόν πολιτισμό τής Ελλάδος, αλλά και τής Εύρωπης.

Γι' αὐτὸ καὶ τὰ γεγονότα πού συνέβησαν αὐτὴ τὴν ἐποχὴ, ἀποτελοῦν τὸ σπουδαιότερο μέρος τῆς παγκόσμιας ἱστορίας.

Ὁ Δαρεῖος, ἀφοῦ ὑπέταξε τὶς Ἴωνικὲς ἀποικίες, ἐνόμισε ὅτι ἦταν εὐκόλο νὰ ὑποδουλώσῃ καὶ τὴν Ἑλλάδα. Τὸ 492 π.Χ. ἔστειλε τὸ γαμβρὸ του **Μαρδόνιο** μὲ ἰσχυρὸ στρατὸ καὶ στόλο ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος.

Πρὸ πάντων ἤθελε νὰ τιμωρήσῃ τοὺς Ἀθηναίους καὶ τοὺς Ἐρετριεῖς, πού εἶχαν βοηθήσει τοὺς Ἴωνες.

Ὁ Μαρδόνιος πέρασε τὸν Ἑλλήσποντο καὶ μὲ τὸ στρατὸ του ὑπέταξε τὴ Θράκη καὶ τὴ Μακεδονία.

Ὁ Περσικὸς στόλος ἔπλεε κοντὰ στὴν παραλία. Ὅταν ὅμως ἔφθασε στὴ χερσόνησο τοῦ Ἄθω (ὅπου σήμερα τὰ μοναστήρια τοῦ Ἁγίου Ὄρους), συνάντησε μεγάλη τρικυμία καὶ ἔπαθε μεγάλες καταστροφές. Τὰ περισσότερα πλοῖα ἐβούλιαξαν καὶ οἱ ναῦτες τοὺς πνίγησαν.

Ἔτσι ὁ Μαρδόνιος ἀναγκάστηκε νὰ ἐπιστρέψῃ ντροπιασμένος στὴν Περσία, χωρὶς νὰ κάμῃ τίποτε.

5. Ἡ δευτέρα ἐκστρατεία τῶν Περσῶν κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Δάτις καὶ Ἀρταφέρνης (490 π.Χ.)

Ὁ Δαρεῖος, ὅταν ἔμαθε τὴν καταστροφὴ τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου του, πού εἶχε στείλει μὲ τὸ Μαρδόνιο, δὲν ἀπελπίστηκε. Θύμωσε περισσότερο καὶ διέταξε νὰ ἐτοιμασθῇ νέος μεγαλύτερος στρατὸς καὶ στόλος. Μὲ κάθε τρόπο ἤθελε νὰ ὑποδουλώσῃ τὴν Ἑλλάδα.

Πρὶν ὅμως ξεκινήσῃ, ἔστειλε πρέσβεις στὶς σπουδαιότερες πόλεις τῆς Ἑλλάδος γιὰ νὰ ζητήσῃ («γῆν καὶ ὕδωρ»). Κατὰ τὴ συνήθεια τῶν Περσῶν, τὰ δυὸ αὐτὰ πράγματα ἦσαν σημάδια ὑποταγῆς.

Πολλὲς πόλεις καὶ νησιά δήλωσαν ὑποταγὴ στὸ Δαρεῖο. Οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως καὶ οἱ Σπαρτιᾶτες ἀρνήθησαν. Οἱ Σπαρτιᾶτες μάλιστα ἔρριξαν τοὺς πρέσβεις σ' ἓνα πηγάδι καὶ τοὺς εἶπαν: «Πάρτε ὅσο νομίζετε, ἀπ' ὅ,τι ζητᾶτε».

Ἔστερα ἀπὸ χρόνια, ὅταν βασιλιάς τῶν Περσῶν ἦταν ὁ Ξέρξης, οἱ Σπαρτιᾶτες μετάνοιωσαν γι' αὐτὸ πού ἔκαμαν. Οἱ πρέσβεις

ἀπὸ τὰ παλιὰ χρόνια θεωροῦνταν πρόσωπα ἱερά. Γιὰ νὰ ἐπανορθώσουν τὸ σφάλμα τους, ἀποφάσισαν νὰ στείλουν στὸν Ἑρέξη δυὸ νέους γιὰ νὰ τοῦ θανατώσῃ, σὲ ἀντάλλαγμα τοῦ θανάτου τῶν δυὸ πρέσβειων τοῦ Δαρείου στὴ Σπάρτη.

Δυὸ παλληκάρια τότε, ὁ **Σπερθίας** καὶ ὁ **Βούλης**, προσφέρθηκαν μόνα τους νὰ θυσιάστουν καὶ ζήτησαν νὰ πᾶνε στὴν Περσία.

Ὅταν ὁμως παρουσιάστηκαν στὸν Ἑρέξη καὶ τοῦ εἶπαν γιὰ πῶς λόγῳ ἦρθαν, ὁ βασιλιάς θαύμασε τὸ θάρρος καὶ τὴν αὐτοθυσίᾳ τους καὶ τοὺς χάρισε τὴ ζωή. Ἔτσι οἱ δυὸ γενναῖοι Σπαρτιῶτες ἐπέστρεψαν πάλι στὴν πατρίδα τους.

Ἡ καταστροφή τῆς Ἑρέτριας. Ὁ Δαρεῖος, ἀφοῦ εἰκόμασε στρατὸ ἀπὸ 100 χιλιάδες πεζικό, 10 χιλιάδες ἵππικό καὶ στόλο ἀπὸ 600 πλοῖα, ξεκίνησε γιὰ δεύτερη φορὰ ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος.

Ἀρχηγὸς τῆς ἐκστρατείας διώρισε τὸν **Δάτι** καὶ τὸν **Ἄρταφέρην**. Οἱ δυὸ στρατηγοί, ἀπὸ φόβο μὴν πάθουν ὅ,τι ἔπαθε ὁ Μαραθῶν, δὲν ἀκολούθησαν τὸν ἴδιο δρόμο. Στρατὸς καὶ στόλος συγκεντρώθηκε στὴ νῆσο Σάμο τὴν ἀνοιξὶ τοῦ 490 π.Χ.

Ἀπὸ τὴ Σάμο ἔπλεαν κοντὰ στὴν Ἰκαρία καὶ ἀνάμεσα στὶς Κυκλάδες.

Ὅταν ἔφθασαν στὴ νῆσο Νάξο σταμάτησαν καὶ τὴν κατέλαβαν. Ὑστερα ἔπλευσαν πρὸς βορρᾶν, ἔφθασαν στὴν Κάροστο, τὴν κατέλαβαν καὶ διευθύνθηκαν πρὸς τὴν Ἑρέτρια.

Οἱ Ἑρετριεῖς ἀντιστάθηκαν γενναῖα ἀρκετὲς ἡμέρες, ἀλλὰ στὸ τέλος ὑπέκυψαν. Οἱ Πέρσες, ἀφοῦ λεηλάτησαν τὴν πόλι, τὴν ἔκαυσαν, καὶ τοὺς κατοίκους τοὺς ἔστειλαν ὡς δούλους στὸ Δαρεῖο.

Ὑστερα ἔπλευσαν πρὸς τὴν Ἀττικὴ καὶ ἀποβιβάστηκαν στὸ Μαραθῶνα. Εἶχαν τὴν ἐλπίδα, ὅτι θὰ ἔκαναν καὶ στοὺς Ἀθηναίους ὅ,τι ἔκαναν στοὺς Ἑρετριεῖς. Ποῦ νὰ ἤξεραν ὁμως τί τοὺς περιμένε!

6. Ἡ μάχη τοῦ Μαραθῶνα

(490 π.Χ.)

Οἱ Ἀθηναῖοι, μόλις ἔμαθαν ὅτι οἱ Πέρσες ἔφθασαν στὸ Μαραθῶνα μὲ πολὺ στρατὸ καὶ στόλο, κατάλαβαν ὅτι ὁ κίνδυνος ἦταν μεγάλος. Μὰ δὲ δειλίασαν κι ἄρχισαν νὰ εἰσπράττουν γιὰ νὰ τοὺς ἀντιμετωπίσουν. Ἔστειλαν ἀμέσως στὴ Σπάρτη τὸ γρήγορο πεζοπόρο **Φειδιππίδη**, γιὰ νὰ ζητήσῃ βοήθεια.

Οί Σπαρτιατες δέχτηκαν πρόθυμα νά βοηθήσουν τούς 'Αθηναίους, αλλά για θρησκευτικούς λόγους δέν ήμποροῦσαν νά ἐκστρατεύσουν, πρὶν γίνη πανσέληνος. Τὸ φεγγάρι ἦταν ἀκόμη ἐννέα ἡμερῶν. Μόνον οἱ Πλαταιεῖς ἔστειλαν μόνον τούς 1000 ἄνδρες γιά νά βοηθήσουν τούς 'Αθηναίους.

Οἱ 'Αθηναῖοι συγκέντρωσαν δεκαχιλιάδες στρατὸ κι ἀποφάσισαν νά πολεμήσουν.

Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἡ 'Αθήνα εἶχε δέκα στρατηγούς. "Ἐναν ἀπὸ κάθε φυλὴ. "Ἐκαμαν, λοιπόν, συμβούλιο γιά τὸ ποῦ ἔπρεπε νά δώσουν τὴ μάχη. Οἱ στρατηγοὶ δέν εἶχαν ὅλοι τὴν ἴδια γνώμη. "Ἄλλοι ἔλεγαν νά δώσουν τὴ μάχη ἔξω ἀπὸ τὴν πόλι κι ἄλλοι ν' ἀφήσουν τούς Πέρσες νά πλησιάσουν κοντὰ στὴν πόλι.

Ὁ Μιλτιάδης, ἕνας ἀπ' τούς δεκαστρατηγούς, ποῦ κατάλαβε τὸ μεγάλο κίνδυνο, εἶπε νά δώσουν τὴ μάχη ἔξω ἀπὸ τὴν πόλι.

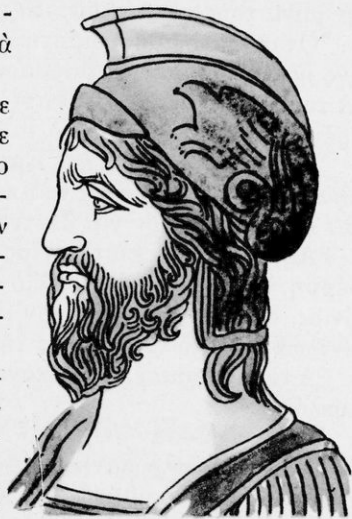
Οἱ περισσότεροὶ στρατηγοὶ καὶ μαζί μ' αὐτοὺς ὁ πολέμαρχος Καλλίμαχος καὶ ὁ δίκαιος Ἀριστείδης συμφώνησαν μὲ τὴ γνώμη τοῦ Μιλτιάδη. Κατὰ πρότασι τοῦ Ἀριστείδη, ποῦ ἐκτιμοῦσε τὴς ἰκανότητες καὶ τὴ στρατηγικὴ ἀξία τοῦ Μιλτιάδη, ὅλοι τὸν ἀνεγνώρισαν ὡς ἀρχιστράτηγο.

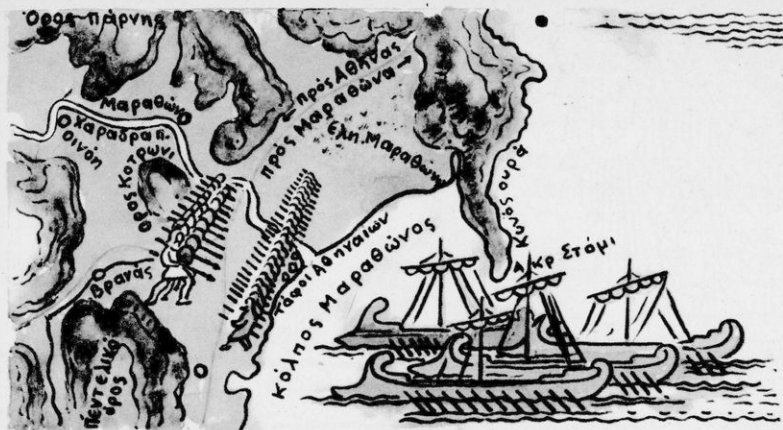
Στὶς 9 Σεπτεμβρίου τοῦ 490 π.Χ. οἱ 'Αθηναῖοι ἦλθαν στὸ Μαραθῶνα κι ἐστρατοπέδευσαν ἀπέναντι τῶν Περσῶν.

Τὸ δεξιὸ τμήμα τὸ Ἀρχιστράτηγος τὸ ἀνέθεσε στὸν **Καλλίμαχο** καὶ τὸ ἀριστερὸ τὸ ἔδωσε στοὺς Πλαταιεῖς γιά νά τοὺς τιμήση.

Ὁ Μιλτιάδης ἐφάρμοσε ἕνα σπουδαῖο στρατηγικὸ σχέδιο: Γιά νά ἔχη ἡ παράταξι του τὸ ἴδιο μᾶκρος μὲ τὴν παράταξι τῶν Περσῶν, τοποθέτησε λιγώτερους ἄνδρες στὸ κέντρο καὶ δυνάμωσε τὰ δύο ἄκρα.

Οἱ Πέρσες, βλέποντας τούς λίγους 'Αθηναίους, τοὺς νόμισαν γιά τρελλοὺς. Δὲ φαντάζονταν, ὅτι οἱ λίγοι ἐκεῖνοι ἄνδρες εἶχαν ψυχὴ λιονταριοῦ.

Σχεδιάγραμμα τῆς μάχης τοῦ Μαραθῶνα.

Ὄταν συμπληρώθηκε ἡ παρατάξι, ὁ Μιλτιάδης δὲν περίμενε νὰ ἐπιτεθοῦν πρῶτοι οἱ Πέρσες, ἀλλὰ ἔδωσε διαταγὴ νὰ σημάνουν οἱ σάλπιγγες γιὰ ἐπίθεσι.

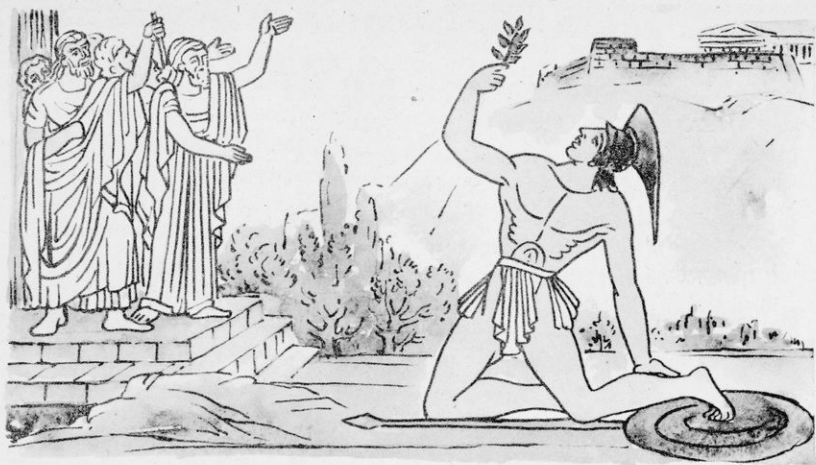
Οἱ Ἀθηναῖοι μὲ κραυγὲς ὤρμησαν σὰν ἀφρισμένο κύμα. Τὸ κέντρο τῆς Ἑλληνικῆς παρατάξεως πιάστηκε πολὺ καὶ ὑποχώρησε. Τὰ δυὸ ὅμως ἄκρα ἐνίκησαν τοὺς Πέρσες καὶ τοὺς περιεκύκλωσαν.

Τότε οἱ Πέρσες τὰ ἔχασαν καὶ τράπηξαν σὲ φυγὴ. Οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς κυνήγησαν ὡς τὴ θάλασσα καὶ προσπάθησαν νὰ κάψουν τὰ πλοῖα, γιὰ νὰ τοὺς ἐμποδίσουν νὰ φύγουν.

Τόση ἦτο ἡ μανία τους, πού, ὅπως λέγεται, ἓνας ὀπλίτης, ὁ **Κυναίγειρος**, ἄρπαξε μὲ τὸ χέρι του ἓνα πλοῖο, πού ἦταν ἑτοιμὸ νὰ φύγη. Οἱ Πέρσες μ' ἓνα τσεκούρι τοῦ τὸ ἔκοψαν. Ὁ Κυναίγειρος τότε τὸ ἄρπαξε μὲ τὸ ἄλλο, μὰ καὶ αὐτὸ τοῦ τὸ ἔκοψαν. Τέλος θέλησε νὰ τὸ κρατήσῃ μὲ τὰ δόντια, ὥσπου τὸν σκότωσαν.

Ἡ μάχη ἔληξε μὲ περιφανῆ νίκη τῶν Ἀθηναίων. Οἱ Πέρσες ἔπαθαν μεγάλη πανωλεθρία καὶ ἄφησαν στὸ πεδίο τῆς μάχης 6400 νεκροὺς καὶ ἀμέτρητα λάφυρα. Ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους καὶ Πλαταιεῖς σκοτώθηκαν μόνον 192.

Μόλις τελείωσε ἡ μάχη, ὁ Μιλτιάδης ἔστειλε ἓναν ὀπλίτη νὰ φέρῃ τὴν καλὴ εἶδησι τῆς νίκης στὴν Ἀθήνα. Ὁ νέος ἔτρεξε τὰ 42

Χαρήτε! Νενικήκαμεν!!!

χιλιόμετρα, την απόστασι πού χωρίζει την Ἀθήνα ἀπὸ τὸ Μαραθῶνα, σὲ δύο ὥρες.

Μόλις ἔφθασε στὴν ἀγορὰ ὁ νέος δὲν μπόρεσε τίποτα ἄλλο νὰ εἰπῇ, παρὰ μόνο: «Χαρήτε! Νενικήκαμεν» κι ἔπεσε νεκρός.

Μετὰ τὴν πανωλεθρία τοῦ Μαραθῶνα οἱ Πέρσες μπήκαν στὰ πλοῖα καὶ διευνήθησαν πρὸς τὸ Φάληρο.

Ὁ Μιλτιάδης ὅμως κατάλαβε τὸ σχέδιό τους. Ἄφησε στὸ πεδίο τῆς μάχης τὸ δίκαιο Ἀριστείδη νὰ φυλάξῃ τὰ λάφυρα μὲ λίγους ἄνδρες κι αὐτὸς μὲ τὸ στρατό του ἔτρεξε στὴν Ἀθήνα καὶ στρατοπέδευσε κοντὰ στὸ Φάληρο.

Τὴν ἄλλη μέρα, ἔφθασαν καὶ οἱ Πέρσες. Ὅταν, ὅμως, εἶδαν τοὺς Ἀθηναίους παρατεταγμένους, ἔφυγαν γιὰ τὴν Ἀσία, χωρὶς νὰ δώσουν ἄλλη μάχη.

Τὴν ἴδια ἡμέρα, ἔφθασαν στὴν Ἀθήνα 2.000 Σπαρτιᾶτες. Ἦταν ὅμως ἀργά. Ὅταν ἔμαθαν τὴ νίκη τῶν Ἀθηναίων, χάρηκαν πολὺ καὶ ζήτησαν νὰ ἐπισκεφθοῦν τὸ πεδίο τῆς μάχης.

Τοὺς νεκροὺς Μαραθωνομάχους οἱ Ἀθηναῖοι γιὰ νὰ τοὺς τιμήσουν περισσότερο τοὺς ἔθαψαν στὸ πεδίο τῆς μάχης. Κοντὰ στὸν τάφο ἔστησαν ἓνα μεγάλο μνημεῖο κι ἐπάνω σ' αὐτὸ ἔγραφαν τὰ παρακάτω λόγια:

«Ἑλλήνων προμαχοῦντες Ἀθηναῖοι Μαραθῶνι
χρυσοφόρων Μήδων ἐστόρεσαν δύναμιν».

Δηλαδή:

«Πολεμώντας μόνοι οἱ Ἀθηναῖοι στὸ Μαραθῶνα γιὰ τὴν ἐλευθερία τῶν Ἑλλήνων κατέστρεψαν τοὺς πλούσιους καὶ δυνατοὺς Πέρσες».

Ἡ μάχη τοῦ Μαραθῶνα εἶναι ἡ πρώτη μεγάλη νίκη τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν βαρβάρων τῆς Ἀσίας, πὺ μὲνει ἀθάνατη στὴν Ἱστορία μας καὶ στὴν ἱστορία ὅλου τοῦ κόσμου.

7. Ὁ θάνατος τοῦ Μιλτιάδη

Μετὰ ἀπὸ τὴ μάχη τοῦ Μαραθῶνα ὁ Μιλτιάδης δοξάστηκε πολὺ. Οἱ Ἀθηναῖοι τοῦ ἔκαμαν μεγάλες τιμὲς καὶ τὸν θεωροῦσαν τὸν πρῶτο ἄνδρα τῆς πόλεως.

Ὁ Μιλτιάδης γὰρ νὰ δώσῃ ἓνα παράδειγμα στοὺς Ἕλληνας, ὅτι πρέπει νὰ τιμωροῦνται, ὅσοι δὲν πολεμοῦν γιὰ τὴν ἐλευθερία τους, ζήτησε ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους νὰ τοῦ δώσουν 70 πλοῖα καὶ στρατό. Ἦθελε νὰ τιμωρήσῃ τοὺς κατοίκους τῆς νήσου Πάρου, γιὰτὶ ὄχι μόνο ὑποτάχθηκαν στοὺς Πέρσες, χωρὶς ν' ἀντισταθοῦν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐβοήθησαν.

Ἐφθασε λοιπὸν στὴν Πάρο καὶ ἄρχισε νὰ τὴν πολιορκῇ. Πέρασαν ὅμως 26 ἡμέρες καὶ ἡ Πάρος δὲν κυριεύτηκε. Σὲ μιὰ ἐπίθεσι πληρώθηκε ὁ Μιλτιάδης καὶ ἔτσι ἀναγκάστηκε ν' ἀφήσῃ τὴν πολιορκία καὶ νὰ γυρίσῃ στὴν Ἀθήνα.

Οἱ ἐχθροὶ του τὸν κατηγοροῦσαν τότε, ὅτι ἐξαπάτησε τοὺς Ἀθηναίους. Ἐλεγαν ὅτι δὲν πῆγε νὰ τιμωρήσῃ τοὺς Παριανούς, ἀλλὰ ἓναν προσωπικὸ ἐχθρὸ του, τὸ **Λυσαγόρα**.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπίστεψαν τὴ συκοφαντία αὐτὴ καὶ καταδίκασαν τὸ Μιλτιάδη νὰ πληρώσῃ πρόστιμο 50 τάλαντα. Σὲ λίγες ὅμως ἡμέρες μετὰ τὴν καταδίκη του πέθανε ἀπὸ τὴν πληγὴ του. Γι' αὐτὸ τὸ πρόστιμο αὐτὸ τὸ πλήρωσε ἀργότερα ὁ γιὸς του, ὁ Κίμωνας.

Αὐτὸ ἦταν τὸ τέλος τοῦ μεγάλου αὐτοῦ Ἀθηναίου, πὺ χάρισε τὴν πρώτη νίκη τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν.

8. Ἀριστείδης καὶ Θεμιστοκλῆς

Ἐπειτα ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Μιλτιάδη, δυὸ ἄνδρες κυβέρνησαν τὴν Ἀθήνα: Ὁ Ἀριστείδης καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς,

Ὁ Ἀριστείδης ἦταν ἄνθρωπος ἥσυχος, σοβαρὸς καὶ τίμιος. Ἀγαποῦσε πολὺ τὴν πατρίδα του καὶ τὴν ὑπρέτησε, χωρὶς νὰ ἐπιδιώκη πλοῦτη καὶ δόξα.

Ἄν καὶ δόθηκαν πολλὰς εὐκαιρίες νὰ πλουτίσῃ, πέθανε πάμπτωχος. Ἡ δικαιοσύνη του ἦταν παροιμιώδης. Γι' αὐτὸ ἐπῆρε καὶ τὸ ὄνομα: Ἀριστείδης ὁ δίκαιος.

Ὁ Θεμιστοκλῆς ἦταν στὸ χαρακτήρα τὸ ἀντίθετο ἀπὸ τὸν Ἀριστείδη. Ἦταν ἄνθρωπος δραστήριος, πολὺ ἐξυπνος καὶ ἐπαιρνε γρήγορα τὶς καλύτερες ἀποφάσεις. Ἀγαποῦσε ὅμως πολὺ τὴ δόξα καὶ ἤθελε νὰ γίνῃ ἄρχοντας τῆς Ἀθήνας.

Ἡ φιλοδοξία του αὐτὴ μεγάλωσε περισσότερο, ὕστερα ἀπὸ τὴ δόξα ποὺ ἀπόκτησε ὁ Μιλτιάδης στὸ Μαραθῶνα. Γι' αὐτὸ συχνὰ ἔλεγε στοὺς φίλους του: «Δὲν μ' ἀφήνει νὰ ἥσυχάσω ἡ δόξα τοῦ Μιλτιάδη».

Ἐπειτα ἀπὸ τὴν καταστροφὴ ποὺ ἔπαθαν οἱ Πέρσες στὸ Μαραθῶνα, οἱ Ἀθηναῖοι ἐπίστευαν, πὼς δὲ θὰ τολμοῦσαν πλεον νὰ ἐπανεέλθουν.

Ὁ Θεμιστοκλῆς ὅμως ἔλεγε ὅτι ἡ μάχη τοῦ Μαραθῶνα ἦταν ἡ ἀρχὴ μεγάλων πολέμων. Γι' αὐτὸ ζητοῦσε νὰ φτιάξουν μεγάλο στόλο. «Μόνο μὲ ἰσχυρὸ στόλο, ἔλεγε στοὺς Ἀθηναίους, θὰ μποροῦμε ν' ἀποκρούσωμε τὸ μεγάλο Περσικὸ κίνδυνο».

Ὁ Ἀριστείδης ὅμως εἶχε ἀντίθετη γνώμη. Ὑποστήριξε, ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐτοιμάσουν μεγάλο καὶ ἰσχυρὸ στρατό. Ἔτσι γεννήθηκε ἡ φιλονικία καὶ τὸ μῖσος ἀνάμεσα στὸν Ἀριστείδη καὶ στὸ Θεμιστοκλῆ. Ὁ Θεμιστοκλῆς ὅμως ὑπερίσχυσε καὶ ὅταν ἐπῆρε τὴν ἀρχὴ στὰ χεῖρα του, ἐξώρισε τὸν Ἀριστείδη.

Τὴν ἡμέρα ποὺ ψήφισαν γιὰ τὴν ἐξορία τοῦ Ἀριστείδη, συνέ-

Οἱ Ἀθηναῖοι ψηφίζουν τὴν ἐξορία τοῦ Ἀριστείδη.

βη καὶ τὸ παρακάτω ἐπεισόδιο: «Ὅταν οἱ Ἀθηναῖοι ἐξώριζαν κάποιον, ἔγραφαν τ' ὄνομά του πάνω σ' ἓνα ὄστρακο. Ἐνας χωρικός λοιπόν, πού δὲν ἤξερε γράμματα, πλησίασε τὸν Ἀριστείδη, χωρὶς νὰ τὸν γνωρίζη καὶ τοῦ εἶπε: «Γράψε μου, σὲ παρακαλῶ, τὸ ὄνομα Ἀριστείδης».

Ὁ Ἀριστείδης τότε τὸν ἐρώτησε: «Τί κακὸ σοῦ ἔκανε αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος καὶ θέλεις νὰ ἐξοριστῆ;» Ὁ χωρικός τοῦ ἀπάντησε: «Τίποτε, ἀλλὰ βαρέθηκα ν' ἀκούω νὰ τὸν λένε ὅλοι δίκαιο!»

Ὁ Ἀριστείδης, χωρὶς νὰ φέρη καμμιά ἀντίρρηση, ἔγραψε τὸ ὄνομά του. Τὴν ἄλλη ἡμέρα ἄφησε τὴν ἀγαπημένη του Πατρίδα καὶ ἐπῆγε στὴ ἐξορία. Φεύγοντας γιὰ τὸν τόπο τῆς ἐξορίας του, προσευχήθηκε στοὺς θεοὺς καὶ εἶπε: «Εὐχομαὶ ἢ Πατρίδα μου νὰ μὴ μὲ χρειαστῆ ποτέ».

Ὁ Θεμιστοκλῆς, ἀφοῦ ἐξώρισε τὸν Ἀριστείδη, ἔβαλε σ' ἐνέργεια τὸ ναυτικὸ του πρόγραμμα. Ὁχύρωσε τὸν Πειραιᾶ καὶ μὲ τὰ χρήματα πού εἰσέπρατταν ἀπὸ τὰ μεταλλεῖα τοῦ Λαυρίου ἔκαμε 200 τριήρεις. Ἔτσι ἢ Ἀθήνα ἔγινε ἡ μεγαλύτερη ναυτικὴ δύναμι, πού ἔσωσε τὴν Ἑλλάδα στὴ ναυμαχία τῆς Σαλαμίνας.

9. Ἡ Τρίτη ἐκστρατεία τῶν Περσῶν κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ξέρξης

(480 π.Χ.)

Ἐκεῖνο, πὺν προέβλεψε ὁ Θεμιστοκλῆς ἔγινε. Ὁ Δαρεῖος, ὅταν ἔμαθε τὴν καταστροφή, πὺν ἔπαθε ὁ στρατός του στὸ Μαραθῶνα, ὠργίστηκε πολὺ. Ἀποφάσισε νὰ ἐτοιμάσῃ μεγαλύτερο στρατὸ καὶ στόλο καὶ νὰ ἀναλάβῃ ὁ ἴδιος τὴν ἀρχηγία τῆς ἐκστρατείας κατὰ τῆς Ἑλλάδος.

Μὰ πρὶν ἀκόμη τελειώσῃ τὶς ἐτοιμασίες του πέθανε καὶ βασιλιάς τῶν Περσῶν ἔγινε ὁ γιὸς του, ὁ Ξέρξης, τὸ 485 π.Χ.

Ὁ Ξέρξης συνέχισε τὶς ἐτοιμασίες καὶ συγκέντρωσε τεράστια δύναμι ἀπὸ 1.700.000 πεζοὺς, 80.000 ἵππεῖς, 1.200 πολεμικὰ πλοῖα καὶ 3.000 φορηγὰ.

Τὴν ἀρχηγία τῆς ἐκστρατείας τὴν ἀνέλαβε ὁ ἴδιος ὁ Ξέρξης καὶ τὴν ἄνοιξι τοῦ 480 π.Χ. ξεκίνησε ἀπὸ τὶς Σάρδεῖς, κι ἔφθασε στὸν Ἑλλήσποντο. Γιὰ νὰ περάσῃ εὐκόλα καὶ γρήγορα στὴ Θράκη εἶχε διατάξει νὰ κατασκευάσουν διπλῆ γέφυρα μὲ μικρὰ πλοῖα. Οἱ γέφυρες ἐτοιμάστηκαν, ἀλλὰ μιὰ μεγάλη τρικυμία τὶς κατέστρεψε μέσα σὲ λίγες ὥρες.

Ὅταν τὸ ἔμαθε ὁ Ξέρξης θύμωσε πολὺ. Τόσο ἀφελῆς καὶ ἀνόητος ἦταν, ὥστε διέταξε, ὅχι μόνον νὰ σκοτώσουν τοὺς μηχανικοὺς, ἀλλὰ νὰ μαστιγώσουν καὶ τὴ θάλασσα μὲ 300 ραβδισμοὺς!

Ἦστερα διέταξε καὶ κατασκευάσαν νέες γέφυρες. Ἑπτὰ ἡμέρες καὶ ἑπτὰ νύχτες ἔκαμε ὁ πολυάριθμος στρατός του, νὰ περάσῃ τὸν Ἑλλήσποντο.

Ὁ Ξέρξης, ἀφοῦ πέρασε τὴ Θράκη καὶ τὴ Μακεδονία, ἔφθασε στὴ Θεσσαλία.

Ὁ στόλος του ἔπλεε κοντὰ στὴν παραλία. Ὅταν ἔφθασε στὴ γερσόνησο τοῦ Ἄθω, γιὰ νὰ μὴ πάθῃ ὅ,τι ἔπαθε ὁ Μαρδόνιος, διέταξε κι ἔκαμαν μιὰ διώρυγα στὸ στενότερο μέρος, γιὰ νὰ περάσουν τὰ πλοῖα. Ἀπ' ἐκεῖ τὰ πλοῖα ἔφθασαν στὸ ἀκρωτήριο τῆς Εὐβοίας, τὸ Ἄρτεμισιο.

10. Οἱ προετοιμασίες τῶν Ἑλλήνων

Οἱ Ἕλληνες, ὅταν ἔμαθαν ὅτι ὁ Ξέρξης μὲ ἓναν τόσο μεγάλο στρατό ξεκίνησε γιὰ τὴν Ἑλλάδα, κατάλαβαν τὸν κίνδυνο πὺ τούς ἀπειλοῦσε.

Οἱ Σπαρτιαῖτες καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐκάλεσαν τότε τοὺς Ἕλληνες σὲ συνέδριο στὸν Ἴσθμό τῆς Κορίνθου, γιὰ νὰ σκεφθοῦν τί ἔπρεπε νὰ κάμουν. Ὅλες οἱ Ἑλληνικὲς πόλεις ἔστειλαν ἀντιπροσώπους καὶ γιὰ πρώτη φορὰ, ὅλοι οἱ Ἕλληνες βρέθηκαν ἐνωμένοι.

Τὸ συνέδριο ἀποφάσισε κι ἔστειλε 10 χιλιάδες στρατὸ στὰ στενὰ τῶν Τεμπῶν. Ὅταν ὅμως ὁ Ἀλέξανδρος, ὁ βασιλιάς τῆς Μακεδονίας, τοὺς εἰδοποίησε κρυφά, ὅτι κινδύνευαν νὰ περικυκλωθοῦν ἀπὸ τὸ μεγάλο στρατὸ τοῦ Ξέρξη, οἱ Ἕλληνες μῆχαν στὰ πλοῖα καὶ ξαναγύρισαν στὸν Ἴσθμό.

Τότε ἀποφάσισαν ν' ἀνισταθοῦν στὰ στενὰ τῶν Θερμοπυλῶν. Μόνο σὲ μιὰ τέτοια θέσι ἦταν δυνατὸν νὰ πολεμήσουν τὸν πολυάριθμο στρατὸ τοῦ Ξέρξη. Οἱ Πέρσες θὰ περνοῦσαν ἀναγκαστικά ἀπ' ἐκεῖ, γιὰτὶ δὲν ὑπῆρχε τότε ἄλλος δρόμος γιὰ νὰ φθάσουν στὴν Ἀθήνα.

Ἦρθε, λοιπόν, ὁ βασιλιάς τῆς Σπάρτης, **Λεωνίδα**, μὲ 300 Σπαρτιαῖτες καὶ 7.000 ἄλλους Ἕλληνες καὶ κατέλαβε τὰ στενά.

Ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἀπὸ 300 πλοῖα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα 150 ἦσαν Ἀθηναϊκὰ καὶ μὲ γενικὸ ἀρχηγὸ τὸ Σπαρτιατὴ **Εὐρυβιάδη** ἔπλευσε πρὸς τὸ ἀκρωτήριο τῆς Εὐβοίας, Ἀρτεμῖσιο, γιὰ νὰ συναντήσῃ τὸν περσικὸ.

11. Ἡ μάχη τῶν Θερμοπυλῶν

(480 π.Χ.)

Ὁ Ξέρξης ἀπὸ τὴ Θεσσαλία κατέβηκε στὴ Φθιώτιδα κι ἐκεῖ ἔμαθε, ὅτι τὰ στενὰ τῶν Θερμοπυλῶν τὰ κατεῖχε ὁ βασιλιάς τῆς Σπάρτης, **Λεωνίδα**, μὲ λίγους Ἕλληνες. Δὲν ἔκαμε ἀμέσως ἐπιθεσι ἐναντίον τους, γιὰτὶ ἐπίστευε πὺς θὰ ἔφευγαν μόνοι τους οἱ Ἕλληνες, μόλις ἀντίκρυζαν τὸν πολυάριθμὸ στρατὸ του.

Περίμενε τέσσερες ἡμέρες, ἀλλὰ οἱ Ἕλληνες ἔμειναν ἀτάραχοι στὶς θέσεις τους. Τόση ἦταν ἡ ἀφοβία τους ὡστε, ὅταν κάποιος Ἕλληνας παρουσιάσθηκε στὸ Λεωνίδα καὶ τοῦ εἶπε, «ὅτι τὰ στρα-

τεύματα τῶν Περσῶν εἶναι τόσα πολλά, πού θά σκιάζουν τόν ἥλιο μέ τὰ δόρατά τους», ὁ Σπαρτιάτης **Διηνήκης** ἀπάντησε: «Τόσο τὸ καλύτερο. Θά πολεμοῦμε ὑπὸ σκίαν».

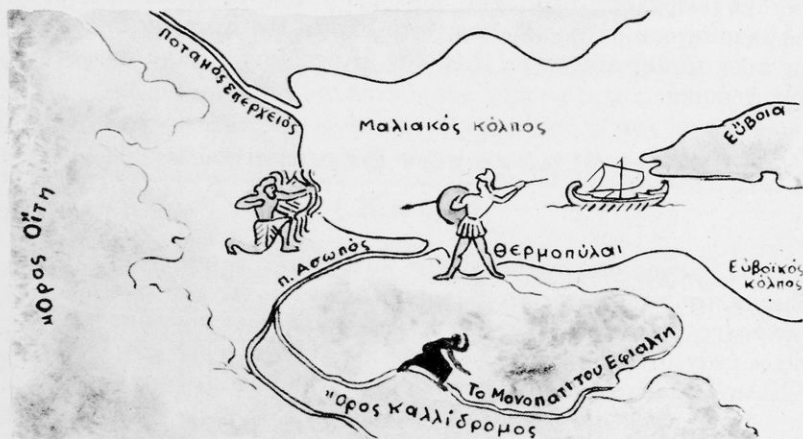
Τὴν πέμπτην ἡμέρα ὁ Ξέρξης ἔστειλε κήρυκες στοὺς Λεωνίδα καὶ ζήτησε νὰ τοῦ παραδώσει τὰ ὄπλα. Ὁ Λεωνίδας ὅμως τοῦ ἀπάντησε μέ δυὸ μόνο λέξεις: «Μολὼν λαβέ». Δηλαδή: «Ἐλα νὰ τὰ πάρῃς».

Ὁ Ξέρξης ποτέ δὲν περίμενε μὰ τέτοια ἡρωικὴ ἀπάντησι. Θύμωσε πολὺ καὶ διέταξε τὸ στρατό του νὰ ἐπιτεθῇ καὶ νὰ συλλάβῃ ζωντανούς τοὺς Ἕλληνες.

Οἱ Ἕλληνες ὅμως ἔμειναν ἀκλόνητοι στὶς θέσεις τους καὶ ἀπέκρουσαν ὅλες τὶς ἐπιθέσεις τῶν Περσῶν. Τότε ὁ Ξέρξης διέταξε νὰ ἐπιτεθῇ ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων τὸ ἐκλεκτότερο τμῆμα τοῦ στρατοῦ του, τὸ σῶμα τῶν ἀθανάτων.

Μὰ καὶ αὐτὸ εἶχε τὴν ἴδια τύχη. Οἱ περισσότεροι τῶν ἀθανάτων σκοτώθηκαν καὶ οἱ ὑπόλοιποι ἐτράπησαν σὲ φυγῇ.

Ἔτσι οἱ Ἕλληνες δίδαξαν στὸν Ξέρξη, ὅτι ἀθάνατοι εἶναι ὅσοι πολεμοῦν γιὰ τὴ λευτεριά τους καὶ ὄχι ὅσοι ζητοῦν τὴ σκλαβιά τῶν ἄλλων.

Σχεδιάγραμμα τῆς μάχης τῶν Θερμοπυλῶν.

Ὁ Ξέρξης βρέθηκε τώρα σὲ δύσκολη θέσι καὶ δὲν ἤξερε τί νὰ κάμῃ. Ποτὲ δὲν περιμένε μιὰ τέτοια ἀντίστασι ἀπὸ τόσους λίγους Ἕλληνας.

Στὴ δύσκολη αὐτὴ στιγμή παρουσιάστηκε στὸν Ξέρξη ἕνας κακὸς Ἕλληνας, ἕνας προδότης, ποὺ τὸν ἔλεγαν Ἐφιάλτη. Αὐτὸς ἀνέλαβε νὰ ὀδηγήσῃ τὰ Περσικὰ στρατεύματα ἀπὸ ἕνα κρυφὸ μονοπάτι, ὥστε νὰ κυκλώσουν τοὺς Ἕλληνας.

Καὶ πράγματι τὴ νύχτα ὁ Ἐφιάλτης ὠδήγησε εἴκοσι χιλιάδες Πέρσες ἀπ' τὸ μονοπάτι, ποὺ τὸ φύλαγαν μόνοι λίγοι Φωκεῖς.

Τὸ πρωὶ οἱ Ἕλληνες κατάλαβαν τὴν προδοσίαν. Εἶδαν ὅτι εἶχαν περικυκλωθῆ καὶ κάθε ἀντίστασι ἦταν χαμένη. Ὁ Λεωνίδας τότε διέταξε τοὺς ἄλλους Ἕλληνας νὰ φύγουν, γιὰ νὰ χρησιμοποιηθοῦν ἀπ' τὴν Πατρίδα σὲ ἄλλη περίστασι. Αὐτὸς μὲ τοὺς 300 Σπαρτιᾶτες θὰ ἔμενε ἐκεῖ. Οἱ Νόμοι τῆς Σπάρτης δὲν τοὺς ἐπέτρεπαν νὰ ὑποχωρήσουν.

Ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἔφυγαν ἐκτὸς ἀπὸ 700 Θερσπιεῖς ποὺ μὲ κανένα τρόπο δὲ θέλησαν νὰ φύγουν. Ἐμείναν καὶ μοιράστηκαν τὴ δόξα μὲ τοὺς Σπαρτιᾶτες.

Πρὶν ἀρχίσῃ ἡ μάχη ὁ Λεωνίδας ἐκάλεσε τοὺς στρατιῶτες του νὰ γευματίσουν ὅλοι μαζί, γιὰ τὸ βράδυ τοὺς εἶπε «θὰ δειπνήσωμε ὅλοι στὸν Ἄδη». Ἀμέσως ἔπειτα διέταξε γενικὴ ἐπίθεσι ἐναντίον τῶν Περσῶν.

Οἱ Ἕλληνες πολεμοῦν σὰν λέοντες καὶ σκορποῦν τὸ θάνατο στὰ Περσικὰ στρατεύματα. Χιλιάδες εἶναι οἱ νεκροὶ Πέρσες, μὰ δὲ λιγοστεύουν. Τὰ δόρατα τῶν Ἑλλήνων σπάζουν καὶ τότε σέρνουν τὰ σπαθιά τους καὶ ὀρμοῦν μὲ λύσσα ἐναντίον τῶν βαρβάρων. Σπάζουν ὅμως καὶ αὐτὰ μὰ οἱ γενναῖοι ἐξακολουθοῦν νὰ μάχωνται καὶ μὲ τὰ δόντια τους ἀκόμη. Τέλος πέφτουν ὅλοι καὶ μαζί τους καὶ ὁ Λεωνίδας. Χίλιοι Ἕλληνες σκοτώθηκαν σ' αὐτὴ τὴ μάχη καὶ πάνω ἀπὸ εἴκοσι χιλιάδες Πέρσες!

Τὸ κατόρθωμα αὐτὸ τῶν Ἑλλήνων, εἶναι τὸ μεγαλύτερο παρὰδειγμα φιλοπατρίας γιὰ ὅλον τὸν κόσμον. Μὲ τὴ θυσία τους αὐτὴ οἱ Ἕλληνες δίδαξαν ὅλους τοὺς λαούς, πῶς πρέπει ν' ἀγωνίζονται καὶ νὰ πεθαίνουν γιὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος.

Ἀργότερα, ὅταν οἱ Πέρσες νικημένοι ἔφυγαν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, οἱ Ἕλληνες ἀπὸ εὐγνωμοσύνη ἔστησαν ἐκεῖ ἕνα μνημεῖο, ἐπάνω σὲ ὁποῖο ἔγραψαν τὰ παρακάτω ἀθάνατα λόγια :

«᾽Ω ξεῖν' ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίοις, ὅτι
τῆδε κείμεθα τοῖς κείνων ρήμασι πειθόμενοι».

Δηλαδή:

«᾽Ω ξένη διαβάτη πού περνᾷς, νὰ εἰπῆς στοὺς Σπαρτιᾶτες, ὅτι
ἔδω βρισκόμαστε θαμμένοι, πιστοὶ στοὺς νόμους τῆς Πατρίδος».

12. Ἡ ναυμαχία στὸ Ἄρτεμίσιο. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐγκαταλείπουν τὴν Ἀθήνα (480 π.Χ.)

Τὴν ἴδια ἡμέρα τῆς μάχης τῶν Θερμοπυλῶν ὁ ἑλληνικὸς στό-
λος μὲ ναύαρχο τὸν **Εὐρυβιάδη**, ναυμάχησε μὲ τὸν περσικὸ στόλο
στὸ Ἄρτεμίσιο. Στὴ ναυμαχία αὐτὴ οἱ Ἕλληνες νίκησαν τοὺς Πέρ-
σες, κυρίευσαν 30 περσικὰ πλοῖα καὶ πολλὰ ἄλλα τὰ κατέστρεψαν.

Ὅταν ὁμως ἐφθασε ἡ εἰδησι, ὅτι ὁ Λεωνίδας ἐφρονεύθη καὶ ὁ
Ξέρξης πέρασε τὶς Θερμοπύλες, ὁ στόλος ἀναγκάστηκε νὰ φύγῃ
καὶ νὰ πλεύσῃ πρὸς τὸ Σαρωνικὸ κόλπο.

Οἱ Σπαρτιᾶτες καὶ οἱ ἄλλοι Πελοποννήσιοι συγκέντρωσαν στρα-
τὸ καὶ στρατοπέδευσαν στὸν Ἴσθμὸ τῆς Κορίνθου. Ἐκεῖ τὸ μέ-
ρος εἶναι στενὸ καὶ τοὺς ἦταν εὐκολώτερο ν' ἀντιμετωπίσουν τὸν
ἐχθρό.

Ἔτσι ἡ Ἀττικὴ ἔμεινε ἀνυπεράσπιστὴ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι βρί-
σκονταν σὲ μεγάλη ταραχὴ. Ν' ἀνισταθοῦν μόνοι τους δὲν ἦταν
δυνατόν. Τί νὰ κάμουν;

Ὁ Θεμιστοκλῆς ἐπρότεινε στοὺς Ἀθηναίους νὰ ἐγκαταλείψουν
τὴν πόλι καὶ νὰ φύγουν. Μὰ πῶς ν' ἀφήσουν τὴν ὠραία τους πα-
τρίδα; Κανένας δὲν ἤθελε ν' ἀκούσῃ ἓνα τέτοιο πρᾶγμα. Γι' αὐτὸ
ἔστειλαν καὶ ρώτησαν τὸ Μαντεῖο τῶν Δελφῶν, τὶ ἔπρεπε νὰ κά-
μουν γιὰ νὰ σωθοῦν. Καὶ τὸ Μαντεῖο τοὺς ἀπάντησε: «Μόνον μὲ
ξύλινα τεῖχη θὰ σωθῆτε».

Ὁ χρησμός αὐτὸς δημούργησε πολλὰς συζητήσεις. Πολλοὶ ὑπο-
στήριζαν, ὅτι ἔπρεπε νὰ κάμουν στὴν Ἀκρόπολι ξύλινα τεῖχη καὶ
ἀπ' ἐκεῖ νὰ πολεμήσουν τὸν ἐχθρό.

Ὁ Θεμιστοκλῆς ὁμως ἔδωσε τὴ σωστὴ ἐξήγησι τοῦ χρησμοῦ:
«Ξύλινα τεῖχη, τοὺς εἶπε, ἔννοεῖ ὁ Θεὸς τὰ πλοῖα. Μόνον μὲ αὐτὰ
θὰ σωθοῦμε καὶ ὄχι μὲ ξύλινους φράχτες».

“Ολοι συμφώνησαν με τὴ γνώμη τοῦ Θεμιστοκλῆ κι ἀποφάσι-
σαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν πόλι καὶ νὰ ἐπιβιβαστοῦν στὰ πλοῖα.
Μόνον λίγοι γέροντες δὲ θέλησαν νὰ τοὺς ἀκολουθήσουν. Αὐτοὶ
ἔκαμαν ξύλινα τείχη ἐπάνω στὴν Ἀκρόπολι καὶ κλείστηκαν μέσα.

Οἱ Ἀθηναῖοι μὲ πόνο καὶ σπαραγμὸ ἄφησαν τὰ σπίτια τους
καὶ τοὺς ναοὺς τους καὶ μετέφεραν τὰ γυναικόπαιδα στὴ Σαλαμί-
να, τὴν Αἴγινα καὶ τὴν Τροιζῆνα. Οἱ ἄνδρες ἔπειτα μπῆκαν ὅλοι
στὰ πλοῖα, γιὰ νὰ πολεμήσουν τὸν ἐχθρὸ στὴ θάλασσα.

Ὁ Ξέρξης μὲ τὸν πολυάριθμο στρατὸ του ἔφθασε σὲ λίγο στὴν
Ἀθήνα. Τὴν βρῆκε ὁμως ἔρημη. Μόνον ἐπάνω στὴν Ἀκρόπολι βρῆ-
κε τοὺς λίγους γέροντες μέσα στὰ ξύλινα τείχη καὶ τοὺς σκοτόωσε
ὅλους. Ὑστερα, ἀφοῦ ἐλεηλάτησε τὰ σπίτια καὶ τοὺς ναοὺς, ἔκα-
ψε τὴν πόλι.

13. Πολεμικὸ συμβούλιο τῶν Ἑλλήνων στὴ Σαλαμίνα

Στὸ στενὸ τῆς Σαλαμίνας συγκεντρώθηκαν ὅλα τὰ ἑλληνικὰ
πλοῖα. Ὅλα μαζὶ ἦσαν 378 πλοῖα, ἀπ’ τὰ ὁποῖα 200 ἦσαν τῶν Ἀ-
θηναίων, 16 τῶν Σπαρτιατῶν καὶ τ’ ἄλλα τῶν ἄλλων ἑλληνικῶν
πόλεων.

Γενικὸς ἀρχηγὸς ὅλου τοῦ στόλου ἦταν ὁ Σπαρτιάτης Εὐρυβιά-
δης καὶ τῶν Ἀθηναϊκῶν πλοίων ἀρχηγὸς ἦταν ὁ Θεμιστοκλῆς.

Οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ στόλου ἔκαμαν τότε συμβούλιο, γιὰ νὰ σκε-
φθοῦν, ποῦ ἔπρεπε νὰ γίνῃ ἡ ναυμαχία. Στὴ συζήτησι ὁμως διε-
φώνησαν. Ὁ Θεμιστοκλῆς ὑπεστήριζε, ὅτι ἡ ναυμαχία ἔπρεπε νὰ
γίνῃ στὸ στενὸ τῆς Σαλαμίνας.

Ὁ Εὐρυβιάδης ὁμως δὲ συμφωνοῦσε. «Ὁχι, ἔλεγε, ἡ ναυμα-
χία πρέπει νὰ γίνῃ κοντὰ στὴν Κόρινθο. Ἐκεῖ θὰ ἔχουμε καὶ τὴ
βοήθεια τοῦ στρατοῦ, ποῦ εἶναι συγκεντρωμένος στὸν Ἴσθμό».

Ἡ διαφωνία ἦταν μεγάλη, καὶ οἱ δυὸ ἐπέμεναν στὴ γνώμη
τους. Σὲ μιὰ στιγμή μάλιστα ὁ ὀξύθυμος Εὐρυβιάδης σήκωσε τὸ
ραβδί του νὰ κτυπήσῃ τὸ Θεμιστοκλῆ. Ὁ Θεμιστοκλῆς τότε ἀτά-
ραχος εἶπε: «πάταξον μὲν, ἄκουσον δέ». Δηλαδή, «κτύπη-
σέ με, ἀλλὰ ἄκουσέ με». Ὁ Εὐρυβιάδης θαύμασε τὸ μεγαλεῖο τοῦ
Θεμιστοκλῆ, ἀλλὰ ἐξακολουθοῦσε νὰ ἔχη τὴ γνώμη του.

Βλέποντας ὁμως ὁ Θεμιστοκλῆς, ὅτι δὲν μπορούσε νὰ πείσῃ
τὸν Εὐρυβιάδη, σκέφθηκε νὰ μεταχειριστῆ ἓνα τέχνασμα. Ἔστει-

λε με τὸν πιστό του δούλο **Σίκινο** ἓνα γράμμα στὸν **Ξέρξη**, στὸ ὁποῖο τοῦ ἔγραφε :

«Μεγάλε βασιλιά, δὲν εἶμαι ἐχθρὸς σου, ἀλλὰ φίλος σου. Μάθε ὅτι οἱ Ἕλληνες ἔχουν μεγάλη διχόνοια μεταξύ τους καὶ σκέπτονται αὐτὴ τὴ νύχτα νὰ φύγουν ἀπ' τὴ Σαλαμίνα. Εἶναι ἡ καλύτερη εὐκαιρία νὰ τοὺς κυκλώσῃς καὶ νὰ τοὺς καταστρέψῃς».

Ὁ **Ξέρξης** δὲν κατάλαβε τὴν παγίδα, ποὺ τοῦ ἔστησε ὁ **Θεμιστοκλῆς**. Τὴν ἴδια νύχτα διέταξε τὰ πλοῖα του καὶ κύκλωσαν τὸν ἑλληνικὸ στόλο.

Ὁ δίκαιος **Ἀριστείδης**, ποὺ ἦταν ἐξόριστος στὴν **Αἶγινα**, μόλις εἶδε τίς κινήσεις τοῦ περσικοῦ στόλου, μπῆκε σὲ μιὰ βάρκα καὶ με κίνδυνο τῆς ζωῆς του ἔφθασε τὰ μεσάνυχτα στὴ **Σαλαμίνα**.

Ζήτησε ἀμέσως τὸ **Θεμιστοκλῆ** καὶ τοῦ εἶπε : «**Θεμιστοκλῆ**, ἄς ἔξαλάσωμε τὴν ἐχθρα μας καὶ ἄς κοιτάξωμε νὰ σώσωμε τὴν **Πατρίδα** μας, ποὺ κινδυνεύει. — Σὺ θὰ διατάξῃς καὶ ἐγὼ θὰ ὑπακούω, — Μάθε ὅτι ὁ περσικὸς στόλος ἐκλείσει τὰ στενὰ καὶ κινδυνεύομε».

Ὁ **Θεμιστοκλῆς** ἀγκάλιασε τότε τὸν **Ἀριστείδη** τὸν φίλησε καὶ τοῦ εἶπε τὸ μυστικόν. Ἀπὸ τότε οἱ δύο πολιτικοὶ ἄνδρες ἔγιναν οἱ καλύτεροί φίλοι.

14. Ἡ ναυμαχία τῆς Σαλαμίνας

(480 π.Χ.)

Ὅταν εἶδε ὁ **Εὐρυβιάδης** καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες, ὅτι ἀποκλείστηκαν, ἀναγκάστηκαν νὰ δώσουν τὴ ναυμαχία στὴ **Σαλαμίνα**. Ἡ ναυμαχία αὐτὴ ἦταν ἀποφασιστικὴ καὶ ἔκρινε, ὅπως θὰ ἰδοῦμε, τὴν τύχη τῆς Ἑλλάδος.

Οἱ δύο στόλοι ἦσαν παρατεταγμένοι ὁ ἓνας ἀπέναντι τοῦ ἄλλο. Ὁ **Ξέρξης** καθόταν σὲ θρόνο ἐπάνω στὸ βουνὸ **Αἰγάλεω**, ποὺ βρίσκεται ἀπέναντι στὴ **Σαλαμίνα**. Περιτριγυριζόταν ἀπὸ τοὺς γραμματεῖς του γιὰ νὰ γράψουν τὴ μεγάλη του νίκη. Πολλοὶ ἄρχοντες **Πέρσες** ἦσαν μαζεμένοι στὴ **Ψυττάλεια**, γιὰ νὰ παρακολουθῆσουν τὴ ναυμαχία.

Οἱ δύο στόλοι ἔμειναν γιὰ λίγο ἀκίνητοι. Οἱ **Πέρσες** περίμεναν τοὺς Ἕλληνες νὰ ἐπιτεθοῦν πρῶτοι. Οἱ Ἕλληνες πάλι περίμεναν τὴν ὥρα, ποὺ θὰ ἔπνεε εὐνοϊκὸς ἄνεμος γιὰ τὰ πλοῖα τους.

Ἦρθε τέλος ἡ ὥρα. Ὁ **Εὐρυβιάδης** ἔδωσε τὸ σύνθημα νὰ ση-

μάνουν οι σάλπιγγες για επίθεσι. Οι Έλληνες, ψάλλοντας τὸ πολεμικὸ τραγούδι: «Ἐμπρὸς παιδιὰ τῶν Ἑλλήνων, σῶστε τὴν Πατρίδα», ὤρμησαν κατὰ τῶν βαρβάρων.

Σὲ λίγο ἡ ναυμαχία γενικεύτηκε. Οἱ Πέρσες δὲ μπόρεσαν νὰ κρατήσουν τάξι. Ὁ χῶρος ἦταν στενὸς καὶ τὰ πλοῖα τους πολλὰ, μεγάλα καὶ δυσκίνητα.

Οἱ Ἕλληνες πολέμησαν μὲ τέχνη καὶ ἀνδρεία. Τὰ πλοῖα τους, μικρὰ καὶ εὐκίνητα, ὤρμησαν σὰ δελφίνια ἐπάνω στὰ περσικά. Πρῶτοι οἱ Ἀθηναῖοι νίκησαν τ' ἀπέναντί τους ἐχθρικά πλοῖα καὶ τὰ ἔτρεψαν σὲ φυγή.

Μέσα σὲ λίγες ὥρες ἡ θάλασσα τῆς Σαλαμίνας γέμισε ἀπὸ σύντριμα περσικῶν πλοίων, ἀπὸ νεκροὺς καὶ ναυαγοὺς Πέρσες. Ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἦταν πλέον νικητῆς. Τὰ ὑπόλοιπα περσικά πλοῖα ἄρχισαν νὰ φεύγουν γρήγορα γιὰ τὸ Φάληρο. Οἱ Ἕλληνες τὰ κατεδίωξαν ὡς τὴν Ἄνδρο.

Ἡ νίκη τῶν Ἑλλήνων στὴ Σαλαμίνα ἦταν πολὺ μεγάλη, Ἄπ' τὰ ἑλληνικά πλοῖα καταστράφηκαν 40, ἀπ' τὰ περσικά 200, καὶ πολλὰ ἄλλα πιάστηκαν αἰχμάλωτα. Ὁ περσικὸς στόλος δὲν τόλμησε νὰ ναυμαχήσῃ πλέον μὲ τοὺς Ἕλληνες.

Σχεδιάγραμμα τῆς ναυμαχίας τῆς Σαλαμίνας

Ἐπειτα ἀπὸ τὴν ἔνδοξη ναυμαχία τῆς Σαλαμίνας οἱ Ἕλληνες τίμησαν πολὺ τὸ Θεμιστοκλῆ. Ὄταν πῆγε στὴ Σάρπη, τοῦ ἔκαμαν μεγάλες τιμές. Στὴν Ὀλυμπία, πού παρουσιάστηκε στοὺς ἀγῶνες, ὅταν τὸν εἶδαν οἱ θεατές, σηκώθηκαν ἐπάνω καὶ τὸν χειροκρότησαν. Οἱ Ἑλλανοδίκες, γιὰ νὰ τὸν τιμήσουν, τὸν στεφάνωσαν, ἐνῶ οἱ θεατὲς τὸν ζητωκραύγαζαν.

Ἡ Σαλαμίνα μαζὶ μὲ τὸν Μαραθῶνα καὶ τὶς Θερμοπύλες δείχνουν σὲ μᾶς καὶ στὸν κόσμον ὅλον, ὅτι ἡ ἐλευθερία τῆς πατρίδος ἀγοράζεται μόνο μὲ αἷμα.

Ὁ θάνατος γιὰ τὴν πατρίδα δὲν εἶναι θάνατος. Εἶναι ἀθανασία.

15. Ἡ φυγὴ τοῦ Ξέρξη. Προτάσεις τοῦ Μαρδονίου πρὸς τοὺς Ἀθηναίους

Ὑστερα ἀπὸ τὴν καταστροφὴ, πού ἔπαθε ὁ περσικὸς στόλος στὴ Σαλαμίνα, τρόμος καὶ πανικὸς ἔπιασε τὸν Ξέρξη. Φοβήθηκε μήπως ἀποκλεισθῆ στὴν Ἑλλάδα καὶ ἀποφάσισε νὰ φύγῃ τὸ γρηγορώτερο. Ἄφησε μόνο τὸ στρατηγὸ τοῦ Μαρδόνιο μὲ 300 χιλιάδες στρατὸ γιὰ νὰ ὑποτάξῃ τὴν Ἑλλάδα τὴν ἄνοιξι.

Ὄταν ἔφυγε ὁ Ξέρξης οἱ Ἀθηναῖοι ἐπέστρεψαν στὴν Ἀθήνα, πού τὴ βρῆκαν τελείως κατεστραμμένη. Ἐπάνω ὁμως ἀπὸ τὰ εἰρηπια φτερούγιζε ἡ Ἐλευθερία!

Ὁ περσικὸς κίνδυνος λιγότεψε βέβαια, ἀλλὰ δὲν ἐξέλιπε τελείως. Ὁ Μαρδόνιος μὲ 300 χιλιάδες στρατὸ βρισκόταν ἀκόμη στὴν Ἑλλάδα. Εἶχε ἀποσυρθῆ στὴ Θεσσαλία γιὰ νὰ ξεχειμάσῃ, γιὰ τὴν Ἀττικὴ καὶ τὴ Βοιωτία θὰ ὑπέφερε ὁ στρατὸς τοῦ ἀπὸ ἔλλειψι τροφῶν.

Τὴν ἄνοιξι τοῦ 479 π.Χ. πρὶν ὁ Μαρδόνιος ἐπιτεθῆ πάλι ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων σκέφθηκε νὰ διαιρέσῃ τοὺς Ἕλληνες καὶ νὰ πάρῃ τοὺς Ἀθηναίους μὲ τὸ μέρος του. Ἔτσι θὰ κατώρθωνε νὰ κατακτήσῃ εὐκολώτερα τὴν Ἑλλάδα.

Ἔστειλε λοιπὸν τὸ βασιλιὰ τῆς Μακεδονίας Ἀλέξανδρο Ἀ' καὶ ἐπρότεινε στοὺς Ἀθηναίους νὰ γίνουν σύμμαχοί του καὶ νὰ ἐγκαταλείψουν τοὺς ἄλλους Ἕλληνες. Σὲ ἀντάλλαγμα τοὺς ὑποσχέθηκε νὰ τοὺς ἀποζημιώσῃ γιὰ ὅλες τὶς καταστροφὲς καὶ νὰ τοὺς ξανακτίσῃ τὴ πόλιν καὶ τοὺς ναοὺς.

Οἱ Σπαρτιάτες, ὅταν ἔμαθαν τὶς προτάσεις τοῦ Μαρδονίου,

ἀνησύχησαν πολύ. Ἔστειλαν πρέσβεις στήν Ἀθήνα καί παρεκάλεσαν τοὺς Ἀθηναίους νὰ μὴ δεχτοῦν τὴ συμμαχία μὲ τὸ Μαροδόνιο.

Οἱ Ἀθηναῖοι τότε, ὕστερα ἀπὸ πρότασι τοῦ Ἀριστείδη, ἔδωσαν στὸ Μαροδόνιο τὴν ἐξῆς ἀλησιμόνητη ἀπάντησι: «Ὅσο ὁ ἥλιος ἀκολουθεῖ τὸν ἴδιο δρόμο, οἱ Ἀθηναῖοι ποτὲ δὲ θὰ συμμαχήσουν μὲ τοὺς Πέρσες, ἀλλὰ θ' ἀγωνίζονται πάντοτε γιὰ τὴν ἐλευθερία τους».

Στοὺς πρέσβεις τῆς Σπάρτης ἀπήντησαν: «Καὶ ὄλο τὸ χουσάφι τῆς Γῆς νὰ μᾶς δώσουν οἱ Πέρσες, ποτὲ δὲ θὰ συμμαχήσωμε μαζί τους». Τοὺς παρεκάλεσαν ὁμως νὰ στείλουν βοήθεια, γιὰτὶ ὁ Μαροδόνιος θὰ ἐπετίθετο καὶ ἐναντίον τους.

Οἱ Σπαρτιᾶτες ἔμειναν εὐχαριστημένοι ἀπὸ τὴν ἀπάντησι τῶν Ἀθηναίων καὶ ἀμέσως ἄρχισαν νὰ ἐτοιμάζονται.

16. Ἡ μάχη τῶν Πλαταιῶν

(479 π.Χ.)

Ὁ Μαροδόνιος, ὅταν ἔμαθε τὴ γενναία ἀπάντησι τῶν Ἀθηναίων, ἄφησε τὴ Θεσσαλία τὴν ἄνοιξι τοῦ 479 π.Χ. καὶ ἔφθασε στὴν Ἀττικὴ. Σὲ λίγο μπῆκε στὴν Ἀθήνα, ἀλλὰ τὴ βροῆκε ἔρημη. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐγκατέλειψαν γιὰ δεύτερη φορὰ τὴν πόλι τους καὶ μετέφεραν τὰ γυναικόπαιδα καὶ τοὺς γέροντες στὴ Σαλαμίνα.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν ἀμέσως ἀπεσταλμένους στὴ Σπάρτη καὶ παραπονοῦνταν γιὰ τὴν ἀδιαφορία τους. Τὴ φορὰ ὁμως αὐτοὶ οἱ Σπαρτιᾶτες δὲν καθυστέρησαν. Συγκέντρωσαν 40 χιλιάδες στρατὸ καὶ μὲ ἀρχηγὸ τὸ στρατηγὸ **Παυσανία** ξεκίνησαν γιὰ τὸν Ἴσθμό.

Στὸ δρόμο ἦρθαν σ' ἐνίσχυσί τους καὶ ἄλλοι Πελοποννήσιοι. Ὅταν πέρασαν τὸν Ἴσθμὸ ἐνώθησαν μαζί τους 8 χιλιάδες Ἀθηναῖοι καὶ 600 Πλαταιεῖς μὲ στρατηγὸ τὸν Ἀριστείδη. Ὁ ἐνωμένος τώρα ἑλληνικὸς στρατὸς μὲ ἀρχιστρατῆγο τὸν Παυσανία ἦταν περίπου 100 χιλιάδες.

Ὁ Μαροδόνιος ἀφοῦ ἔκαψε πάλι τὴν Ἀθήνα καὶ ἔμαθε ὅτι πελοποννησιακὸς στρατὸς ἔρχεται ἐναντίον του, ἀποσύρθηκε στὴ Βοιωτία καὶ στρατοπεύδευσε στὴ πεδιάδα τῶν Πλαταιῶν. Ἀπέναντί του ἦρθε καὶ στρατοπέδευσε καὶ ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς.

Πολλὲς ἡμέρες οἱ δυὸ στρατοὶ ἔμειναν ἀκίνητοι. Κάποιος χρησμός ἔλεγε, ὅτι θὰ νικηθῆ ἐκεῖνος ὁ στρατὸς, ποὺ θὰ ἐπιτεθῆ πρῶτος.

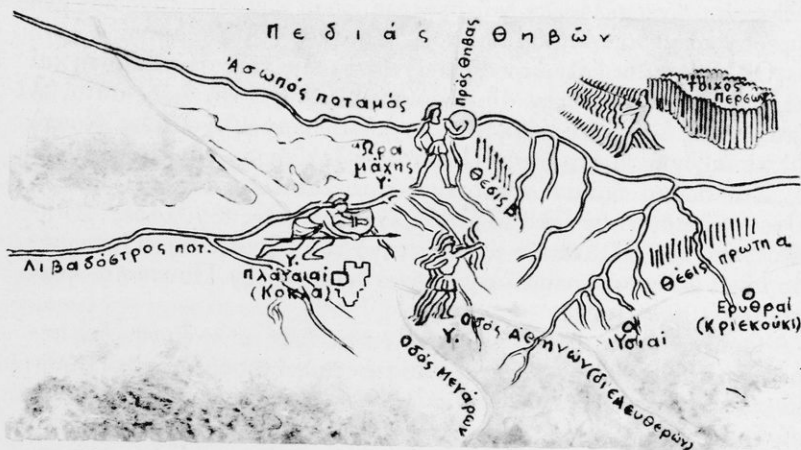
Στὸ διάστημα αὐτὸ ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Ἀλέξανδρος ὁ Α΄, ποὺ ἀκολουθοῦσε διὰ τῆς βίας τοὺς Πέρσες, πῆγε κρυφὰ στοὺς Ἀθηναίους στρατηγοὺς καὶ τοὺς ἔκαμε γνωστὸ τὸ σχέδιο τοῦ Μαρδονίου. Ἔτσι οἱ Ἕλληνες τακτοποίησαν τὴν παρατάξι τους καὶ ἦσαν ἔτοιμοι.

Ὁ Μαρδόνιος δὲ θέλησε νὰ περιμένῃ ἄλλο καὶ ἐπετέθηκε πρῶτος ἐναντίον τῶν Σπαρτιατῶν. Ἡ μάχη ἄρχισε σὲ ὅλο τὸ μέτωπο μὲ πολὺ πείσμα. Οἱ Πέρσες πολέμησαν γενναῖα. Ὁ ἴδιος ὁ Μαρδόνιος περιστοιχισμένος ἀπὸ 1.000 σωματοφύλακες πολεμοῦσε μεταξὺ τῶν πρώτων.

Οἱ Σπαρτιάτες ὅμως φάνηκαν ἀνώτεροι καὶ τοὺς ἀπέκρουσαν. Σὲ λίγο ὁ Μαρδόνιος σκοτώθηκε καὶ οἱ Πέρσες ἄρχισαν νὰ ὑποχωροῦν.

Στὸ μεταξὺ οἱ Ἀθηναῖοι εἶχαν νικήσει τοὺς ἀπέναντί τους Πέρσες καὶ Θηβαίους. Ὅλοι οἱ Πέρσες ἐτρόπηκαν σὲ φυγὴ καὶ κλείστηκαν σ' ἓνα ξύλινο τεῖχος, ποὺ εἶχαν κατασκευάσει πίσω ἀπὸ τὸ στρατόπεδό τους. Ἡ ὁρμὴ ὅμως τῶν Ἑλλήνων ἦταν ἀσυγκράτητη καὶ σὲ λίγο τὸ τεῖχος κυριεύθηκε.

Οἱ ἀπώλειες τῶν Περσῶν ἦσαν τεράστιες. Ἀπὸ τίς 300 χιλιά-

Σχεδιάγραμμα τῆς μάχης τῶν Πλαταιῶν.

δες μόνον 40 χιλιάδες ἐγλύτωσαν, πού ἔφυγαν πρὶν ἀπ' μάχη. Ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες ἔπεσαν μόνο 1360!

Ἡ νίκη τῶν Ἑλλήνων στὶς Πλαταιῆς ὑπῆρξε μεγάλη καὶ ἀποφασιστική. Ὁ περσικὸς στρατὸς κατεστράφηκε καὶ κάθε κίνδυνος ἀπὸ τὴν Ἀσία ἐξέλιπε.

17. Ἡ μάχη τῆς Μυκάλης

(479 π.Χ.)

Τὴν ἴδια ἡμέρα πού οἱ Ἕλληνες ἐνίκησαν τὸ Μαρδόνιο στὶς Πλαταιῆς, ὁ ἐλληνικὸς στόλος κατέστρεψε τὸν περσικὸν στὴ Μυκάλη, ἀκρωτήριο τῆς Μ. Ἀσίας, ἀπέναντι στὴ νῆσο Σάμο.

Μετὰ ἀπὸ τὴ ναυμαχία τῆς Σαλαμίνας ὁ ἐλληνικὸς στόλος μὲ ἀρχηγὸς τὸ Σπαρτιάτη **Λεωτυχίδη** καὶ τὸν Ἀθηναῖο **Ξάνθιππο** ἦλθε κι ἔμεινε στὴ νῆσο **Δῆλο**.

Οἱ πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας ἔστειλαν ἀπεσταλμένους στοὺς Ἕλληνες ναυάρχους καὶ ζήτησαν βοήθεια γιὰ ν' ἀποτινάξουν τὸν περσικὸ ζυγὸ.

Ὁ Λεωτυχίδης καὶ ὁ Ξάνθιππος ἔπλευσαν τότε πρὸς τὴ Μ. Ἀσία κι ἐφθασαν στὸ ἀκρωτήριο τῆς Μυκάλης. Ἐκεῖ συνάντησαν ἀγκυροβολημένο τὸν περσικὸν στόλο ἀπὸ 300 πλοῖα.

Οἱ Πέρσες μόλις εἶδαν τὸν ἐλληνικὸν στόλο νὰ ἔρχεται ἐναντίον τους, ἔσυραν, τὰ πλοῖα στὴν ξηρά, ὅπου εἶχαν συγκεντρώσει πολυάριθμο στρατό. Οἱ Ἕλληνες δὲ δίστασαν, ἀλλὰ βγήκαν ἀπὸ τὰ πλοῖα καὶ ἐπετέθησαν ἐναντίον τους.

Ἄν καὶ οἱ βάρβαροι ἦσαν τέσσερες φορὲς περισσότεροι ἀπ' αὐτοὺς (120 χιλιάδες, τοὺς ἐνίκησαν καὶ τοὺς ἔκαψαν τὸ στόλο.

Ἡ διπλῆ νίκη τῶν Ἑλλήνων στὶς Πλαταιῆς καὶ στὴ Μυκάλη ἔκαμε τοὺς Πέρσες νὰ μὴν τολμήσουν ἄλλη ἐκστρατεία κατὰ τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ ἡγεμονία τῶν Ἀθηνῶν**1. Ὁ Θεμιστοκλῆς ὀχυρώνει τὴν Ἀθήνα
καὶ τὸν Πειραιᾶ**

Οἱ Περσικοὶ πόλεμοι τελείωσαν. Οἱ Ἕλληνες ἦσαν ὑπερήφανοι γιὰ τὴ νίκη τους. Καὶ πράγματι ἀπορεῖ κανένας πῶς κατώρθωσαν οἱ ὀλίγοι Ἕλληνες νὰ νικήσουν τοὺς πολυαριθμούς στρατοὺς καὶ στόλους τῶν Περσῶν.

Μετὰ ἀπὸ τὴ μάχη τῶν Πλαταιῶν οἱ Ἀθηναῖοι βρῆκαν τὴν πόλι τους ἐντελῶς κατεστραμμένη. Δὲν ἀπογοητεύτηκαν ὁμῶς καὶ ἄρχισαν ἀμέσως νὰ κτίζουν τὰ σπίτια καὶ τοὺς ναοὺς των.

Ὁ Θεμιστοκλῆς συμβούλευσε τοὺς Ἀθηναίους νὰ ὀχυρώσουν τὴ πόλι. Νὰ κτίσουν δηλαδή γύρω στὴ πόλι ἓνα ἰσχυρὸ τεῖχος, πὺ θὰ τὴν προφύλαγε ἀπ' ἐδῶ καὶ πέρα ἀπὸ κάθε ἐχθρική ἐπίθεσι.

Οἱ Σπαρτιαῖτες μόλις τὸ ἔμαθαν ἀνησύχησαν. Ἔστειλαν πρέσβεις στὴν Ἀθήνα γιὰ νὰ τοὺς ἐμποδίσουν. Τοὺς εἶπαν, πῶς τάχα, ἂν ξανάρθουν πάλι Πέρσες στὴν Ἑλλάδα θὰ χρησιμοποιήσουν τὸ τεῖχος σὰν ὀρμητήριο γιὰ νὰ τὴν ὑποδουλώσουν.

Μὰ δὲν ἦταν αὐτὸς ὁ λόγος. Οἱ Σπαρτιαῖτες φοβήθηκαν μήπως ἡ Ἀθήνα, πὺ ἦταν μεγάλη ναυτικὴ δύναμι, γίνῃ δυνατὴ καὶ στὴ ξηρὰ καὶ ἔτσι ὑποδουλώσει ὅλη τὴν Ἑλλάδα.

Ὁ Θεμιστοκλῆς κατάλαβε τοὺς σκοποὺς τῶν Σπαρτιατῶν καὶ ἐπῆγε ὁ ἴδιος στὴ Σπάρτη γιὰ νὰ τοὺς καθησυχάσῃ. Ἔτσι μὲ τὴν ἐξυπνάδα του ἔδωσε τὸν καιρὸ στοὺς Ἀθηναίους νὰ τελειώσουν τὸ τεῖχος αὐτό, πὺ ἔκαμε τὴν Ἀθήνα μεγάλη καὶ ἰσχυρή.

Ὁ Θεμιστοκλῆς ὕστερα ὠχύρωσε καὶ τὸν Πειραιᾶ καὶ τὸν ἔκαμε τὸ μεγαλύτερο πολεμικὸ καὶ ἐμπορικὸ λιμάνι τῆς Ἑλλάδος.

**2. Οἱ ἐπιθετικοὶ πόλεμοι τῶν Ἑλλήνων
κατὰ τῶν Περσῶν**

Τρεῖς μεγάλες ἐκστρατεῖες ἔκαμαν οἱ Πέρσες ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος καὶ στὶς τρεῖς ἀπέτυχαν.

Οἱ Ἕλληνες, ἂν καὶ εἶχαν πολὺ μικρότερες δυνάμεις, τόσο σὲ στρατό, ὅσο καὶ σὲ ναυτικό, νίκησαν τὶς πολυάριθμες ἐχθρικές στρατιές καὶ κράτησαν ἐλεύθερη τὴν Ἑλλάδα. Τοῦτο τὸ κατώρθωσαν χάρι στὸν πολιτισμὸ τους, τὴν ἀνώτερη πολεμικὴ τέχνη τους καὶ τὸ δίκαιο τοῦ ἀγῶνα τους.

Οἱ Ἕλληνες δὲν πολέμησαν γιὰ νὰ κατακτήσουν ξένες χῶρες καὶ νὰ πάρουν ξένα πλοῦτη, ἀλλὰ γιὰ ἓνα καὶ μόνο ἰδανικό, τὸ **ἰδανικό** τῆς **ἐλευθερίας**. Ἀπὸ τότε ἤξαιραν καὶ δίδαξαν καὶ στοὺς ἄλλους λαοὺς, ὅτι τὸ μεγαλύτερο ἀγαθὸ στὸν ἀνθρώπο εἶναι νὰ ζῆ καὶ νὰ πεθαίνει ἐλεύθερος.

Περισσότερο ἀπ' ὅλους τοὺς Ἕλληνες αἰσθάνονταν ὑπερηφάνεια οἱ Ἀθηναῖοι, γιὰτὶ αὐτοὶ ἐκέρδισαν τὴν πρώτη νίκη στὸ Μαραθῶνα καὶ σ' αὐτοὺς κυρίως ὀφειλόταν ἡ νίκη στὴ Σαλαμίνα. Ἀλλὰ καὶ οἱ Σπαρτιᾶτες ἐπίστευαν, ὅτι αὐτοὶ ἔδωκαν τὸ τελειωτικὸ κτύπημα στὴ μάχη τῶν Πλαταιῶν καὶ ἔτσι ἐξασφάλισαν τὴν ἐλευθερία τῆς Ἑλλάδος.

Μὲ τοὺς νικηφόρους αὐτοὺς ἀμυντικοὺς πολέμους κατὰ τῶν Περσῶν, οἱ Ἕλληνες ἐπέστηκαν γιὰ τὴν ὑπεροχὴ τους καὶ κατάλαβαν τὴ δύναμή τους.

Γι' αὐτὸ δὲ διέσπασαν τὴ συνεργασία τους καὶ ἀποφάσισαν νὰ συνεχίσουν τὸν πόλεμο. Ὁ σκοπὸς τους ἦταν νὰ διώξουν τοὺς Πέρσες ἀπὸ τὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου καὶ τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας. Ὁ πόλεμος αὐτός, ποὺ δὲν ἦταν πιά ἀμυντικός, ἀλλὰ ἐπιθετικός, κράτησε 30 χρόνια καὶ τελείωσε μὲ τὴν ἀπελευθέρωσι ὅλων τῶν ἐλληνικῶν πόλεων ἀπὸ τὸν περσικὸ ζυγὸ.

3. Τὸ ἄδοξο τέλος τοῦ Πausanías

Μετὰ τὴν καταστροφὴ τῶν Περσῶν, οἱ Ἕλληνες ἄρχισαν ἐπιθετικούς πολέμους ἐναντίον τους. Γενικὸ ἀρχηγὸ τοῦ συμμαχικοῦ ἐλληνικοῦ στόλου διώρισαν τὸν **Πausanías**, ποὺ μετὰ τὴ μάχη τῶν Πλαταιῶν εἶχε πολὺ δοξασθῆ.

Τὸ 478 π.Χ. ὁ ἐλληνικὸς στόλος ἔδωξε τοὺς Πέρσες ἀπὸ τὴν Κύπρο καὶ ἀπελευθέρωσε τὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου καὶ τὶς πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας. Ὑστερα ὁ στόλος προχώρησε πρὸς τὸν Ἑλλήσποντο καὶ κυρίευσε τὸ **Βυζάντιο**.

Ὁ Πausanías μετὰ τὴ μάχη τῶν Πλαταιῶν καὶ τὴ νέα δόξα του ὡς ἀρχηγοῦ τοῦ συμμαχικοῦ στόλου. ἔγινε ἐγωϊστῆς καὶ περή-

φανος. Όταν κατέλαβε τὸ Βυζάντιο, τόσο θαμβώθηκε ἀπὸ τὸν πλοῦτο καὶ τὴν πολυτέλεια τῶν Περσῶν καὶ τὰ πολλὰ λάφυρα, ὥστε λησμόνησε τὴν αὐστηρὴ ζωὴ τῆς Σπάρτης.

Ἄρχισε νὰ ζῆ μὲ πολυτέλεια καὶ νὰ φέρεται μὲ περιφρόνησι καὶ σκληρότητι πρὸς τοὺς ἄλλους Ἕλληνας, σὰν Πέρσης σατραπῆς. Τέλος σκέφθηκε νὰ προδώσῃ τὴ πατρίδα του καὶ νὰ γίνῃ ἡγεμόνας ὅλης τῆς Ἑλλάδος. Γιὰ νὰ ἐπιτύχῃ ὁμως τὰ σχέδιά του αὐτά, ζήτησε τὴ βοήθεια τοῦ Ξέρξη.

Ἔστειλε κρυφὰ ἐπιστολὴ στὸν Ξέρξη καὶ τοῦ ἔγραφε: «Δέχομαι νὰ σοῦ παραδώσω τὴν Ἑλλάδα, ἂν μὲ διορίσης ἡγεμόνα της καὶ μοῦ δώσης γιὰ γυναίκα τὴν κόρη σου».

Ὁ Ξέρξης δέχτηκε μὲ προθυμία τὴν πρότασι αὐτὴ τοῦ Πausανίας καὶ ἔστειλε ἀμέσως στὸ Βυζάντιο τὸ στρατηγὸ του Ἄρτάβαζο γιὰ νὰ συνεννοηθῇ μαζί του.

Οἱ Ἕλληνας δυσανεκτοί μὲν ἀπὸ τὸν τρόπο τῆς ζωῆς του καὶ τὴ συμπεριφορὰ του ἀπέναντί τους, κατηγοροῦσαν τὸν Πausανία γιὰ προδοτὴ. Οἱ ἔφοροι τότε τὸν ἐκάλεσαν στὴ Σπάρτη γιὰ ν' ἀπολογηθῆ. Δὲν τὸν ἐτιμώρησαν ὁμως, γιατί δὲν ἀπεδείχθηκε ἡ προδοσία του. Τὸν ἄφησαν ἐλεύθερο, ἀλλὰ νὰ μείνῃ στὴ Σπάρτη καὶ διώρισαν ἄλλον ἀρχηγὸ τοῦ συμμαχικοῦ στόλου.

Ὁ Πausanίας δὲν ἔμεινε ἥσυχος. Ἀπὸ τὴ Σπάρτη ἐξακολουθοῦσε τὴν ἀλληλογραφία του μὲ τὸν Ξέρξη καὶ προσπαθοῦσε νὰ ξεσηκώσῃ τοὺς εἴλωτες σ' ἐπανάστασι.

Ἐνα ὁμως ἀπὸ τὰ γράμματά του πρὸς τὸν Ξέρξη ἔπεσε στὰ χέρια τῶν ἐφόρων. Τώρα ἡ προδοσία του φάνηκε ὀλοφάνερη καὶ διέταξαν τὴ σύλληψί του.

Ὁ Πausanίας γιὰ νὰ σωθῆ, ἐπειδὴ ἤξερε ὅτι ἡ τιμωρία του θὰ ἦταν ὁ θάνατος, κατέφυγε στὸ ναὸ τῆς Ἀθηνᾶς. Ἐκεῖ δὲν ἐπιτρεπόταν νὰ τὸν πειράξῃ κανεὶς. Τότε οἱ ἔφοροι διέταξαν νὰ κτισθοῦν οἱ πόρτες τοῦ ναοῦ γιὰ νὰ πεθάνῃ ἀπὸ τὴν πείνα καὶ τὴ δίψα.

Τόση ἦταν ἡ ἀγανάκτησι τῶν Σπαρτιατῶν ἐναντίον του, ποὺ ὅπως λένε, τὴν πρώτη πέτρα στὸ χίσιμο τῶν θυρῶν τὴν ἔβαλε ἡ ἴδια ἡ μητέρα του.

Ἔτσι ὁ ἥρωας τῶν Πλαταιῶν πέθανε κατὰ τὸ χειρότερο τρόπο περιφρονημένος ἀπὸ τοὺς Σπαρτιατῆς καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας.

4. Ὁ θάνατος τοῦ Θεμιστοκλή καὶ τοῦ Ἀριστείδη

Ὁ Θεμιστοκλῆς, ὅπως εἶπαμε, εἶχε πολλὰ προτερήματα. Ἦταν μεγάλος πολιτικός καὶ ὁ μόνος ἄξιος νὰ σώζη τὴν πατρίδα του, ὅταν βρισκόταν σὲ κίνδυνο. Εἶχε ὅμως καὶ ἐλαττώματα. Ἦταν πολὺ ὑπερήφανος καὶ φιλόδοξος. Ἦθελε πάντοτε νὰ ἐπιβάλλῃ τὴ γνώμη του καὶ γι' αὐτὸ ἀπέκτησε πολλοὺς ἐχθρούς.

Τὸ Θεμιστοκλῆ τὸν μισοῦσαν ἀκόμη καὶ οἱ Σπαρτιᾶτες, γιατί ὠχύρωσε τὴν Ἀθῆνα καὶ τὸν Πειραιᾶ κι ἔκαμε τὴν πατρίδα του μεγάλη ναυτικὴ δύναμι.

Τὸ 472 π.Χ. οἱ Ἀθηναῖοι ἐξέλεξαν στρατηγὸν τὸν **Κίμωνα**, τὸ γυιὸ τοῦ Μιλτιάδη, ποὺ ἦταν φίλος τῶν Σπαρτιατῶν. Αὐτός, μαζί μὲ τοὺς ἄλλους ἐχθρούς τοῦ Θεμιστοκλῆ, κατώρθωσε νὰ τὸν ἐξορίσῃ.

Ὁ Θεμιστοκλῆς τότε ἔφυγε καὶ πῆγε στὸ **Ἄργος**. Οἱ Σπαρτιᾶτες ὅμως δὲν τὸν ἄφησαν ἤσυχο. Τὸν κατηγοροῦσαν στοὺς Ἀθηναίους ὅτι βρισκόταν σὲ συνεννόησι μὲ τὸν Πausanία καὶ οἱ Ἀθηναῖοι τὸν κατεδίκαναν σὲ θάνατο.

Ὁ Θεμιστοκλῆς, γιὰ νὰ σωθῆ, ἀναγκάστηκε νὰ καταφύγῃ στὴν Περσία, στὸ βασιλεῖα **Ἀρταξέρξη**, ποὺ ἀνέβηκε στὸ θρόνο μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Ξέρξη. Ὁ Ἀρταξέρξης τὸν δέχτηκε μ' εὐχαρίστησι καὶ τὸν τίμησε πάρα πολὺ. Τόση ἦταν ἡ χαρὰ του, ὥστε πολλὲς φορὲς στὸν ὕπνο του φώναζε: «Δὲν φοβοῦμαι. Ἔχω φίλο τὸ Θεμιστοκλῆ, τὸν Ἀθηναῖο».

Ὁ Θεμιστοκλῆς ἔζησε ἤσυχα ἀρκετὰ χρόνια στὴ Μαγνησίᾳ τῆς Μ. Ἀσίας. Ὅταν ὅμως ὁ Ἀρταξέρξης τοῦ ζήτησε νὰ ὀδηγήσῃ τὸν περσικὸ στρατὸ στὴν Ἑλλάδα, πῆρε δηλητήριο καὶ πέθανε. Προτίμησε νὰ πεθάνῃ παρὰ νὰ προδώσῃ τὴν πατρίδα του.

Ἀργότερα οἱ Ἀθηναῖοι μετέφεραν τὰ ὀστᾶ του καὶ τὰ ἔθαψαν στὸν Πειραιᾶ, στὴν εἴσοδο τοῦ λιμανιοῦ, ἀπέναντι στὴ Σαλαμίνα. Λίγα χρόνια πρὶν πεθάνῃ ὁ Θεμιστοκλῆς στὴν ἐξορία, πέθανε στὴν Ἀθῆνα καὶ ὁ μεγάλος πολιτικός ἀντίπαλός του, ὁ Ἀριστείδης.

Τὸν δίκαιο αὐτὸν ἄνδρα τὸν ἀγαποῦσαν καὶ τὸν ἐκτιμοῦσαν, ὡς τὸ θάνατό του, ὄχι μόνον οἱ Ἀθηναῖοι, ἀλλὰ καὶ ὅλοι οἱ σύμμαχοί του. Ὅταν ἐγίνε ἀρχηγὸς τοῦ συμμαχικοῦ στόλου καθώρισε τίς ὑποχρεώσεις τῶν συμμαχικῶν πόλεων τόσο δίκαια, ὥστε δὲν ἀκούστηκε κανένα παράπονο.

Ἄν καὶ ἦταν πολλὰ χρόνια στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων καὶ δια-

χειρίστηκε τὰ συμμαχικά χρήματα, πέθανε πάμπτωχος. Δὲν ἄφησε οὔτε τὰ ἔξοδα τῆς κηδείας του.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἀπὸ εὐγνωμοσύνης τοῦ ἔκαμαν μνημεῖο στὸ Φάληρο καὶ προίκισαν τὶς δυὸ θυγατέρες του. Ἔτσι ἔμεινε στὴν ἱστορία ὡς ὁ τιμώτερος ἄνθρωπος καὶ πάντοτε ἀναφέρεται ὡς Ἀριστείδης ὁ δίκαιος.

5. Ὁ Κίμωνας

Μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Θεμιστοκλῆ καὶ τοῦ Ἀριστείδη, ἓνας νέος μέγας ἄνδρας ἐφάνηκε στὴν Ἀθήνα. Αὐτὸς ἦταν ὁ **Κίμωνας**, ὁ γυῖος τοῦ νικητοῦ τοῦ Μαραθῶνα, Μιλτιάδη. Εἶχε μεγάλα προτερήματα σὰν τὸν πατέρα του. Ἦταν γενναῖος, δίκαιος καὶ ἀγαποῦσε πολὺ τὴν πατρίδα του.

Ὁ Ἀριστείδης ἀπὸ ἐνωρὶς διέκρινε τὰ προτερήματα τοῦ Κίμωνα, καὶ τὸν περιέβαλε μὲ ἀγάπη καὶ τὸν βοήθησε ν' ἀνέβη στὰ ἀνώτατα ἀξιώματα.

Πόσο συνετὸς ἦταν ὁ Κίμωνας φαίνεται ἀπὸ τοῦτο: Ἄν καὶ ἦταν ἀκόμη νέος πολιτικὸς ἀντίπαλος τοῦ Θεμιστοκλῆ, ὅμως συμφώνησε μὲ τὴ γνώμη του, ὅταν ζητοῦσε ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἐγκαταλείψουν τὴ πόλι. Ἐφυγε πρῶτος καὶ πολέμησε γενναϊότατα στὴ ναυμαχία τῆς Σαλαμίνας.

Ὁ Κίμωνας εἶχε μεγάλη περιουσία μὲ τὴν ὁποία βοήθησε πολὺ τὸ λαό. Ὄταν ἔβγαινε στοὺς δρόμους τὸν ἀκολουθοῦσαν δούλοι του, ποὺ μοίραζαν ἐνδύματα καὶ χρήματα στοὺς φτωχοὺς. Στὸς κήπους καὶ τὰ περιβόλια του μποροῦσε νὰ μπῆ ὁ καθένας καὶ νὰ πάρῃ ὅ,τι ἤθελε.

Μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Ἀριστείδη καὶ τὴν ἔξορία τοῦ Θεμιστοκλῆ οἱ Ἀθηναῖοι τὸν ἔκαμαν στρατηγὸ καὶ τοῦ ἀνέθεσαν τὴν ἀρχηγία τοῦ συμμαχικοῦ στόλου.

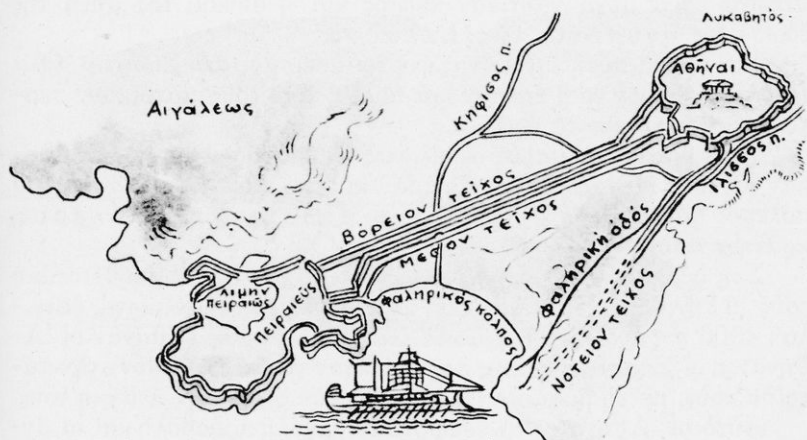
Ὁ Κίμωνας μὲ τὸ στόλο του ἔπλευσε πρὸς τὴ Χαλκιδικὴ καὶ τὴ Θράκη, ἐλευθέρωσε τὶς παράλιες πόλεις καὶ τὶς ἔκαμε συμμάχους τῶν Ἀθηνῶν. Ὑστερα πολιορκήσῃ τὴ νῆσο Σκῦρο καὶ νίκησε τοὺς Δόλοπες, πού τὴν κατεῖχαν.

Στὴ Σκῦρο βρῆκε τὰ ὄστα τοῦ ἥρωα **Θησέα**, πού ὅπως θυμάστε ἀπὸ τὴν Ἱστορία τῆς Γ' τάξεως, σκοτώθηκε μὲ πονηρία ἀπ' τὸ βασιλιά τῆς Λυκομῆδη, καὶ τὰ μετέφερε στὴν Ἀθήνα. Στὸ μέρος πού τὰ ἔθαψαν ἔκτισαν μεγαλοπρεπῆ ναό, τὸ Θησεῖο, πού σώζεται μέχρι σήμερα.

6. Οἱ νίκες τοῦ Κίμωνα κατὰ τῶν Περσῶν

Ὁ Κίμωνας, τὸ 467 π.Χ. μὲ 200 Ἀθηναϊκά πλοῖα καὶ 100 συμμαχικά ἔπλευσε πρὸς τὴ Μ. Ἀσία καὶ ἐλευθέρωσε ὅλες τὶς ἑλληνικὰς πόλεις πού ἦσαν ἀκόμη ὑποδουλωμένες στοὺς Πέρσες.

Στὸ μεταξὺ οἱ Πέρσες συγκέντρωσαν ἰσχυρὸ στόλο καὶ στρατὸ κοντὰ στὶς ἐκβολὲς τοῦ ποταμοῦ Εὐρυμέδοντα. Ὁ Κίμωνας ἔπλευσε τότε ἐναντίον τους, ναυμάχησε τὸν περσικὸ στόλο καὶ τὸν κατέστρεψε. Ἀμέσως ἀποβίβασε στρατὸ στὴν ξηρὰ, ἐπετέθηκε ἐναν-

Τὰ μακρὰ τείχη.

τίον τῶν Περσῶν καὶ τοὺς νίκησε. Στὴ μάχη αὐτὴ ἔπιασε πολλοὺς αἰχμαλώτους καὶ πήρε πολλὰ λάφυρα.

Ἔτσι ὁ Κίμωνας σὲ μὰ μέρα ἔκαμε δυὸ νίκες, πὺ ὑπῆρξαν τὸ μεγαλύτερο κατορθῶμα τοῦ ἐπιθετικοῦ πολέμου τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν.

Ὑστερα ἀπὸ τὶς παραπάνω νίκες τοῦ Κίμονα φόβος καὶ τρόμος ἔπιασε τοὺς Πέρσες κι ὁ στόλος τους δὲν τόλμησε νὰ ἐμφανισθῇ πλέον στὶς ἐλληνικὲς θάλασσες.

Ὁ Κίμωνας ἐπέστρεψε στὴν Ἀθήνα γεμᾶτος δόξα. Οἱ Ἀθηναῖοι γιὰ νὰ τὸν τιμήσουν περισσότερο, ἔκαμαν ἓνα δῶρο στὸ θεὸ Ἀπόλλωνα ἀπ' τὰ πολλὰ λάφυρα πὺ ἔφερε κι ἔγραψαν ἀπάνω τιμητικὰ λόγια γι' αὐτόν.

Στὴν ἐποχὴ αὐτὴ τοῦ Κίμονα κτίσθηκαν καὶ τὰ μακρὰ τεῖχη, πὺ ἔκωναν τὴν Ἀθήνα μὲ τὸν Πειραιᾶ. Ἔτσι σὲ καιρὸ πολέμου ἢ ἐπικοινωνία μεταξὺ τῶν δύο πόλεων ἦταν ἐξασφαλισμένη.

7. Ὁ θάνατος τοῦ Κίμονα

Μετὰ τὶς νίκες τοῦ Κίμονα κατὰ τῶν Περσῶν ὅλα τὰ νησιὰ τοῦ Αἰγαίου, οἱ ἐλληνικὲς πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας καθὼς καὶ πολλὲς ἄλλες πόλεις τῆς Ἑλλάδος ἔγιναν σύμμαχοι τῶν Ἀθηνῶν. Ἔτσι ἡ Ἀθήνα ἔγινε μέγα ναυτικὸν κράτος καὶ ἡ δύναμί της αὐτὴ τῆς ἔδωσε τὴν ἡγεμονία τῆς Ἑλλάδος.

Τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ἔγινε ἓνας φοβερὸς σεισμὸς στὴ Σπάρτη. Ὅλα τὰ σπίτια καὶ οἱ ναοὶ ἔπεσαν καὶ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς κατοίκους σκοτώθηκαν κάτω ἀπ' τὰ εἰσεία.

Τότε βρῆκαν εὐκαιρία οἱ εἰλωτες κι ἐπαναστάτησαν. Ἐνώθηκαν μὲ τοὺς Μεσσηνίους κι ἄρχισαν πόλεμο κατὰ τῆς Σπάρτης. Ὁ πόλεμος αὐτός, γνωστὸς ὡς τρίτος Μεσσηνιακὸς πόλεμος, κράτησε ἀπὸ τὸ 466 — 455 π.Χ.

Στὴ δύσκολη αὐτὴ στιγμὴ οἱ Σπαρτιᾶτες ζήτησαν βοήθεια ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους. Οἱ Ἀθηναῖοι, κατὰ σύστασι τοῦ Κίμονα, ἔστειλαν 4000 στρατὸ μὲ ἀρχηγὸ τὸν ἴδιο. Μόλις ὅμως ἔφθαναν οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ Σπαρτιᾶτες τοὺς παρεκάλεσαν νὰ ἐπιστρέψουν στὴν πατρίδα τους, μὲ τὴ δικαιολογία, ὅτι πιά δὲν εἶχαν τὴν ἀνάγκη τους.

Αὐτὸ οἱ Ἀθηναῖοι τὸ ἐθεώρησαν μεγάλη προσβολὴ καὶ οἱ ἀντίπαλοι τοῦ Κίμονα βρῆκαν τὴν εὐκαιρία καὶ τὸν ἐξώρισαν ὡς ὑπεύθυνο.

Ἀργότερα ἢ Ἀθήνα ἦρθε σὲ σύγκρουσι μὲ τοὺς Σπαρτιᾶτες. Ὁ Κίμωνας, ἂν καὶ ἐξόριστος, ἐζήτησε νὰ πολεμήσῃ σὰν ἀπλὸς στρατιώτης. Οἱ Ἀθηναῖοι κατάλαβαν τότε τὸ σφάλμα τους, τὸν ἐκάλεσαν ἀπὸ τὴν ἐξορία καὶ τὸν ἐξέλεξαν πάλι στρατηγὸς!

Ὁ Κίμωνας ἐπῆρε στρατὸ καὶ στόλο καὶ ἔπλευσε πρὸς τὴν Κύπρο γιὰ νὰ διώξῃ καὶ ἀπ' ἐκεῖ τοὺς Πέρσες.

Ἡ Κύπρος ἀπ' τὰ παλιὰ χρόνια κατοικεῖτο ἀπὸ Ἕλληνες, ποὺ μέχρι σήμερα διετήρησαν τὴ γλῶσσα τους, τὸν πολιτισμὸ τους καὶ τὸ ἐθνικὸ τους φρόνημα

Ὁ Κίμωνας ἀποβιβάστηκε στὴν Κύπρο καὶ πολιορκήσῃ τὴ πόλι Κίτιο. Κατὰ τὴ πολιορκία ὄμως πληγώθηκε βαρεια καὶ σὲ λίγο ἀπέθανε.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἀναγκάστηκαν νὰ λύσουν τὴν πολιορκία καὶ νὰ φύγουν. Κατὰ τὸ πλοῦν τους συνάντησαν τὸν περσικὸ στόλο, τὸν νίκησαν καὶ τὸν ἔτρεψαν σὲ φυγή. Ἔτσι καὶ νεκρὸς ὁ Κίμωνας χάρισε μιὰ ἀκόμη νίκη στοὺς Ἀθηναίους.

Οἱ ἐπιθετικὲς ἐκστρατεῖες τοῦ Κίμωνα κατὰ τῶν Περσῶν ἔφεραν σπουδαῖα ἀποτελέσματα. Ὁ περσικὸς στρατὸς ἀποσύρθηκε ἀπὸ τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας καὶ ὁ στόλος τῆς ἔπλευσε νὰ ἐμφανίζεται στὸ Αἰγαῖον Πέλαγος.

Ὁ χρυσοῦς αἰώνας τοῦ Περικλῆ

1. Ἡ Ἀθήνα στή μεγαλύτερη δόξα της. Περικλῆς

Κατὰ τὴ διάρκεια τῶν περσικῶν πολέμων καὶ ὕστερα ἀπὸ αὐτούς, ἡ Ἀθήνα εἶχε τὴν τύχη νὰ διοικηθῆ ἀπὸ τέσσερους μεγάλους ἄνδρες: Τὸ Μιλτιάδη, τὸ Θεμιστοκλῆ, τὸν Ἀριστείδη καὶ τὸν Κίμωνα. Ὅλοι αὐτοὶ ἐδόξασαν τὴν πατρίδα τους καὶ ἔβαλαν τὶς βάσεις γιὰ τὴν ἡγεμονία τῆς Ἀθήνας.

Ἄξιος διάδοχος τῶν μεγάλων αὐτῶν ἀνδρῶν παρουσιάστηκε τότε ὁ **Περικλῆς**. Γεννήθηκε στὴν Ἀθήνα τὸ 495 π. Χ. καὶ ἦταν γυιὸς τοῦ Ξανθίππου, τοῦ νικητοῦ τῆς Μυκάλης.

Ὁ Περικλῆς ἦταν πολὺ ἐξυπνος, μεγαλόψυχος, εὐγενικός, ἀτάραχος καὶ γενναῖος. Ἐλαβε ἀπὸ μικρὸς σπουδαία μόρφωση, ποὺ διαρκῶς τὴν μεγάλωνε, γιὰτὶ πάντα συναναστρεφόταν μὲ τοὺς σοφώτερους ἄνδρες τῆς ἐποχῆς.

Ἦταν μεγάλος ρήτορας καὶ μιλοῦσε ἤρεμα, ποὺ οἱ Ἀθηναῖοι τὸν παρωμοίαζαν μὲ τὸν Δία καὶ τὸν ἔλεγαν **Ὀλύμπιο**.

Ποτὲ δὲν κολάκευε τὸ λαό, ἀλλὰ τοῦ ἔλεγε πάντοτε τὴν ἀλήθεια, ὅσο πικρὴ κι ἂν ἦταν. Γι' αὐτό, οἱ Ἀθηναῖοι τὸν ἐλάτρευαν καὶ μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Κίμωνα τὸν ἐξέλεγαν συνέχεια 25 χρόνια στρατηγό.

Κατὰ τὴν ἐποχὴ ποὺ διοίκησε τὴν Ἀθήνα ὁ Περικλῆς, ὅλη ἡ Ἑλλάδα εἶχε ἐξασφαλίσει τὴν ἐλευθερία της καὶ ἄρχισε νὰ προοδεύη.

Ἡ μεγαλύτερη ὁμως πρόοδος σημειώθηκε στὴν Ἀθήνα, ποὺ ἐδημιούργησε ἕναν ἀφθαστο πνευματικὸ πολιτισμὸ. Κατὰ τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ἔζησαν στὴν Ἀθήνα οἱ μεγαλύτεροι σοφοί, ἱστορικοί, ποιητὲς καὶ καλλιτέχνες καὶ ἐδημιούργησαν ἐξαιρετικὰ ἔργα, ποὺ θαυμάζονται καὶ σήμερα ἀπ' ὅλο τὸν κόσμο. Ὁ σπουδαιότερος δημιουργὸς τοῦ ἀθηναϊκοῦ μεγαλείου ὑπῆρξε ὁ Περικλῆς, ὁ μεγαλύτερος πολιτικὸς τῆς ἀρχαιότητος. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ αἰώνας αὐτός, ποὺ ἡ Ἀθήνα καὶ γενικὰ ἡ Ἑλλάδα ἐδημιούργησε τὸ μεγαλύτερο πολιτισμὸ τοῦ κόσμου, ὀνομάζεται χρυσοῦς αἰώνας τοῦ Περικλῆ.

2. Ἡ Ἀθηναϊκὴ συμμαχία

Μετὰ τοὺς περσικοὺς πολέμους ἡ Σπάρτη καὶ σχεδὸν ὅλες οἱ πόλεις τῆς Πελοποννήσου ἔπαυσαν νὰ εἶναι σύμμαχοι τῶν Ἀθηναίων. Ἐμείναν ὁμως πιστοὶ στὴ συμμαχία μὲ τὴν Ἀθήνα πολλὲς πόλεις καὶ πολλὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου.

Οἱ συμμαχικὲς αὐτὲς πόλεις, ἔδιναν στρατό, πλοῖα καὶ χρήματα στοὺς Ἀθηναίους, γιὰ νὰ φροντίζουν γιὰ τὴν ἐλευθερίαν τους.

Ἀργότερα, ὅταν πέρασε ὁ περσικὸς κίνδυνος, οἱ συμμαχικὲς πόλεις πλήρωναν μόνο χρήματα. Τὰ χρήματα αὐτὰ τὰ κατέθεταν στὸ συμμαχικὸ ταμεῖο, ποὺ βρισκόταν στὴν ἱερὴ νῆσο Δῆλο. Ὁ στρατηγὸς Ἀριστείδης εἶχε κανονίσει τόσο δίκαια, τὸ τί θὰ ἐπλήρωνε ἡ κάθε πόλι, ὥστε δὲν ἀκούστηκε κανένα παράπονο.

Τὸ συμμαχικὸ αὐτὸ ταμεῖο, ποὺ τὸ διαχειρίζονταν οἱ Ἀθηναῖοι, μεταφέρθηκε ἀργότερα στὴν Ἀθήνα. Ἦσαν τόσα πολλὰ τὰ χρήματα, ποὺ ἐπλήρωναν οἱ σύμμαχοι, ὥστε κάποτε ἔφθασε νὰ συγκεντρωθοῦν 2.000 τάλαντα, ποσὸ πολὺ μεγάλο γιὰ κείνη τὴν ἐποχὴ. Μὲ τὰ χρήματα αὐτὰ οἱ Ἀθηναῖοι ὄχι μόνο ἐδημιούργησαν μεγάλο στόλο καὶ ἰσχυρὸ στρατό, ἀλλὰ ἀρχίζαν νὰ καλλωπίζουν καὶ τὴν πόλι τους.

Τὴν ἐποχὴ τοῦ Περικλῆ τὸ ἀθηναϊκὸ κράτος περιελάμβανε ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Ἀττικὴ, τὴν Εὐβοία, τὰ παράλια τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης, τὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου, τὶς ἑλληνικὲς πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας καὶ πολλὰς περιοχὰς τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος, ὅπως τὴ Βοιωτία, τὴ Λοκρίδα, τὰ Μέγαρα καὶ τὴ Φωκίδα.

Ὁ Περικλῆς εἶχε πρόγραμμα νὰ ἐνώση ὅλες τὶς ἑλληνικὲς πόλεις κάτω ἀπὸ τὴν ἡγεμονία τῆς Ἀθήνας. Ἔτσι θὰ ἔπαυε ἡ διαί-

ρσει τῆς Ἑλλάδος σὲ πολλὰ κράτη καὶ δὲν θὰ γίνονταν πόλεμοι με-
ταξὺ τους. Ἀντέδρασαν ὁμως οἱ Σπαρτιᾶτες κι ἔτσι τὸ σχέδιο δὲν
κατωρθώθηκε.

Ὑστερα ἀπὸ αὐτό, γιὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν Ἀθήνα ἀπὸ κάθε
κίνδυνο, ὁ Περικλῆς διώρθωσε τὰ μακρὰ τεῖχη κι ἔκτισε ἀκόμη
ἓνα ἄλλο τεῖχος ἀνάμεσά τους, τὸ λεγόμενο μεσαῖο τεῖχος.
Στὸ τεῖχος αὐτό, σὲ καιρὸ πολέμου, μπορούσαν ν' ἀσφαλιστοῦν ὄχι
μόνον οἱ Ἀθηναῖοι, ἀλλὰ καὶ ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς.

3. Τὸ πολίτευμα τῆς Ἀθήνας καὶ ὁ Περικλῆς

Στὴν ἐποχὴ τοῦ Περικλῆ ἡ Ἀθήνα εἶχε τὸ δημοκρατικώτερο
πολίτευμα. Ὅλοι οἱ πολῖτες ἦσαν ἐλεύθεροι καὶ εἶχαν ἴσα δικαιώ-
ματα. Τὴ μεγαλύτερη δύναμι τὴν εἶχε ἡ ἐκκλησία τοῦ Δήμου,
στὴν ὁποία ἔπαιρναν μέρος ὅλοι οἱ Ἀθηναῖοι ἄνω τῶν 20 χρονῶν.
Αὐτὴ ἐψήφισε τοὺς νόμους καὶ αὐτὴ ἐξέλεγε τοὺς ἄρχοντες.

Μετὰ τὴν ἐκκλησία τοῦ Δήμου, σπουδαιότερη ἀρχὴ ἦταν ἡ
βουλή τῶν πεντακοσίων, πού ἐτοίμαζε τοὺς νόμους καὶ τοὺς
ἔφερεν γιὰ ἔγκρισι στὴν ἐκκλησία τοῦ δήμου.

Τὸ σπουδαιότερο ὁμως ἀξίωμα στὴν Ἀθηναϊκὴ δημοκρατία
ἦταν τὸ ἀξίωμα τῶν στρατηγῶν. Σ' αὐτοὺς πολλὲς φορὲς ὁ λαὸς
ἔδινε μεγάλα δικαιώματα, ὅπως ἔκαμε στὸν Περικλῆ κι ἔτσι μό-
ρσε κι ἔκαμε τόσα ἀθάνατα ἔργα στὴν Ἀθήνα.

Ὁ Περικλῆς ἐφρόντισε πολὺ καὶ γιὰ τὴ μόρφωσι τοῦ λαοῦ. Ἐ-
πειδὴ τότε τὸ θέατρο ἦταν τὸ λαϊκὸ σχολεῖο, πού οἱ πολῖτες διδά-
σκονταν πολλὰ πράγματα, ὁ Περικλῆς μὲ νόμο ὑποχρέωσε τὴν πο-
λιτεία νὰ πληρώνη γιὰ ὅλους τοὺς φτωχοὺς τὸ ἀντίτιμο τοῦ εἰσι-
τηρίου γιὰ τὸ Θέατρο.

Καὶ γιὰ τὴ μόρφωσι τῶν παιδιῶν ἔκαμε πολλὰ ὁ Περικλῆς. Ἰ-
δρυσε παντοῦ γυμναστήρια καὶ παλαίστρες.

Στὴν Ἀθήνα δὲν ὑπῆρχαν τότε δημόσια σχολεῖα, παρὰ μόνον
ιδιωτικά. Σ' αὐτὰ οἱ νέοι διδάσκονταν ἀνάγνωσι, γραφὴ, ἀρι-
θμητικὴ καὶ γεωμετρία.

Ἡ Σπάρτη, ὅπως ἐμάθαμε εἶχε ὡς σκοπὸ νὰ κἀνῃ τοὺς νέους
γεροὺς καὶ γενναίους, γιὰ νὰ τὴν ὑπερασπίσουν στὸν πόλεμο καὶ
ἀδιαφοροῦσε γιὰ τὴ μόρφωσί τους.

Ἡ Ἀθήνα ἐφρόντιζε οἱ νέοι καὶ γεροὶ καὶ γενναῖοι νὰ γίνουν,
ἀλλὰ καὶ τὸ πνεῦμα τους νὰ μορφώσουν. Ἦθελε νὰ ὑπάρχη ἰσορ-

ροπία ανάμεσα στο σώμα και στο πνεῦμα. Ζητούσε από τους νέους να πειθαρχούν στους νόμους τῆς πολιτείας, ἀλλὰ τοὺς ἄφηνε νὰ σκέπτονται ἐλεύθερα.

Ἡ Σπάρτη ἦταν τὸ σῶμα τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Ἡ Ἀθήνα ἦταν τὸ πνεῦμα τῆς. Καὶ τὸ πνεῦμα αὐτὸ ἐδημιούργησε τὸν ἀθάνατο ἀθηναϊκὸ πολιτισμὸ, ποὺ καὶ σήμερα στέκεται πρότυπο σὲ ὄλους τοὺς λαοὺς.

Ὅταν πέθαναν οἱ πολῖτες τῆς, πέθανε καὶ ἡ Σπάρτη. Ἐνῶ ἡ Ἀθήνα ζῆ ἀκόμη μὲ τὸ πνεῦμα τῆς καὶ θὰ ζῆ τοὺς αἰῶνας.

4. Τὰ μεγάλα ἔργα τοῦ Περικλῆ. Τὰ γράμματα καὶ οἱ τέχνες

Ὅταν ὁ Περικλῆς ἔγινε στρατηγός, ἡσυχία καὶ τάξι ἐπικρατοῦσε σὲ ὀλόκληρη τὴν Ἑλλάδα. Τὸ κράτος τῶν Ἀθηνῶν εἶχε μεγάλη δύναμι καὶ τὸ ἐμπόριο μὲ τὶς μακρινὲς ἐλληνικὲς πόλεις βρισκόταν στὰ χέρια τῶν Ἀθηναίων. Ἔτσι ἡ Ἀθήνα ἔγινε ἡ πλουσιώτερη πόλι τῆς Ἑλλάδος.

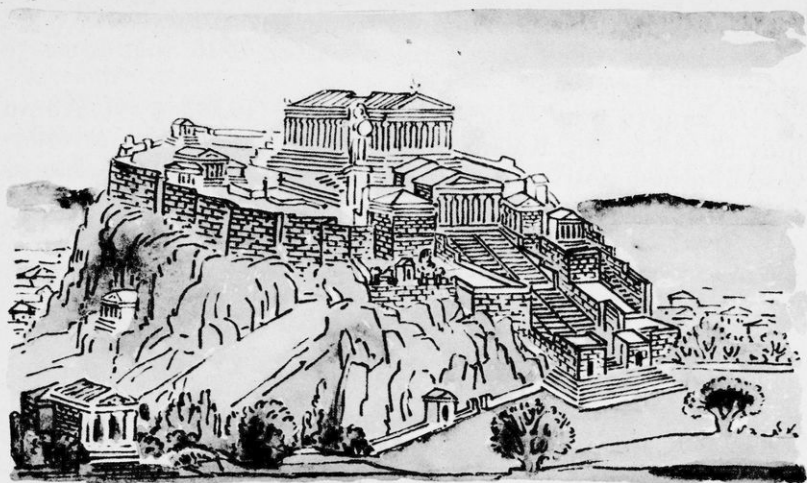
Οἱ Ἀθηναῖοι, ποὺ πάντα ἦσαν πολὺ εὐσεβεῖς, τὶς νῖκες τοὺς κατὰ τῶν Περσῶν τὶς ἀπέδωσαν στὴ βοήθεια τῆς προστάτιδος θεᾶς τοὺς Ἀθηνᾶς. Ἀπὸ εὐγνωμοσύνη ἀποφάσισαν νὰ ξανακτίσουν τοὺς κατεστραμμένους ναοὺς καὶ νὰ στολίσουν τὴν Ἀκρόπολι, ποὺ ἦταν ἀφιερωμένη στὴν Ἀθηνᾶ.

Τὰ ἔργα αὐτὰ τὰ ἀνέθεσαν οἱ Ἀθηναῖοι στὸν Περικλῆ. Αὐτὸς μὲ τὴ συνεργασία τοῦ ἀρχιτέκτονα καὶ μεγαλύτερου γλύπτη τῆς ἀρχαιότητος **Φειδία**, στόλισε τὴν Ἀκρόπολι μὲ ἀθάνατα μνημεῖα.

Τὸ πρῶτο λαμπρὸ ἔργο ποὺ ἔκτισε ἦσαν τὰ μεγαλοπρεπῆ **Προπύλαια**, ποὺ ἐχρησίμευαν ὡς εἴσοδος στὴν Ἀκρόπολι. Δεξιὰ τῶν Προπυλαίων ἔκτισε ἕναν μικρὸ, ἀλλὰ χαριτωμένο ναὸ τῆς **Ἀθηνᾶς Νίκης** ἢ **Ἀπτέρου Νίκης**, ὅπως λέγεται σήμερα.

Στὸ κέντρο τῆς Ἀκροπόλεως ἔκτισε τὸ μεγαλοπρεπέστερο καὶ σεβαστότερο μνημεῖο τοῦ ἀρχαίου κόσμου, τὸν **Παρθενῶνα**. Ὁ ναὸς αὐτὸς εἶναι τὸ τελειότερο ἔργο τῆς ἐλληνικῆς ἀρχιτεκτονικῆς καὶ γλυπτικῆς.

Ἀπέναντι τῆς βορεινῆς πλευρᾶς τοῦ Παρθενῶνα ἔκτισε τὸ κομψότερο δημιούργημα τῆς Ἀττικῆς τέχνης, τὸ **Ἐρχθειο**, ποὺ τὴ νότια πλευρά του, ἀντὶ γιὰ κίονες, τὴ στηρίζουν ἕξι ὠραιότατες κοπέλλες, γνωστὲς ὡς **Καρυάτιδες**.

Ἡ Ἀκρόπολι στήν ἐποχή τοῦ Περικλή.

Ἀκόμη πίσω ἀπό τὰ Προπύλαια ὑπῆρχε κολοσσιαῖο ἄγαλμα τῆς προμάχου Ἐθηνᾶς, ἔργο τοῦ Φειδία. Τόσο μεγάλο ἦταν τὸ ὕψος του (14 μέτρα), ὥστε τὸ ἐβλεπε κανεὶς ἀπὸ τὸ ἀκρωτήριο Σούνιο. Σὲ ὅλα αὐτὰ τὰ ἔργα ἐργάστηκαν, ἐκτὸς ἀπ' τὸ Φειδία κι ἄλλοι μεγάλοι καλλιτέχνες, ὅπως ὁ Μνησικλῆς, ὁ Ἴκτινός καὶ ὁ Καλλικράτης.

Ἄν καὶ πέρασαν 2500 περίπου χρόνια ἀπὸ τότε, ἡ Ἀκρόπολι μὲ τοὺς μισοερειπωμένους ναοὺς της, θαυμάζεται ἀπὸ ὅλο τὸν κόσμο καὶ θεωρεῖται τὸ λαμπρότερο καλλιτεχνικὸ μνημεῖο ὄλων τῶν αἰώνων.

Στὴν ἐποχὴ τοῦ Περικλή προώδευσαν πολὺ ὄχι μόνον οἱ καλὲς τέχνες, ἀλλὰ καὶ τὰ γράμματα.

Τὴν ἐποχὴ τοῦ Περικλή ὠρίστηκαν νὰ γίνωνται καὶ οἱ μεγάλες θρησκευτικὲς γιορτές, τὰ Παναθηναῖα, πρὸς τιμὴν τῆς Ἐθηνᾶς.

Πολὺ δίκαια, λοιπόν, ἡ ἐποχὴ τοῦ Περικλή ὠνομάστηκε «χρυσοῦς αἰώνας τοῦ Περικλή» καὶ ἡ Ἀθήνα «Μητροπόλι» τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος

(431 — 404 π.Χ.)

Ἡ ἀφορμὴ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου

Οἱ νίκαι καὶ ἡ δόξα, ποὺ ἀπέκτησεν ἡ Ἑλλάδα κατὰ τοὺς περσικοὺς πολέμους, ποὺ στὴν παγκόσμια ἱστορία φέρουν τὸ ὄνομα «ὁ ἀγὼνας τῶν Ἑλλήνων γιὰ τὴν ἐλευθερίαν», ὀφείλονταν κυρίως στὴν ἐνότητα, ποὺ ἔδειξαν οἱ Ἕλληνες μεταξύ τους.

Τὴν ἐποχὴ αὐτὴ δύο ἦσαν οἱ σπουδαιότερες πόλεις τῆς Ἑλλάδος: ἡ Ἀθήνα καὶ ἡ Σπάρτη.

Ἡ κάθε μιὰ ἀπὸ αὐτὲς προσπαθοῦσε νὰ γίνῃ ἰσχυρότερη καὶ ν' ἀναλάβῃ τὴν ἡγεμονία τῆς Ἑλλάδος. Γι' αὐτὸ ἡ ἔνωσι καὶ ἡ συμμαχία ποὺ εἶχαν δὲ βάσταξε πολὺ.

Ὅπως εἶδαμε, ἡ Ἀθήνα ἐκέρδισε τὴν ἡγεμονία τῆς Ἑλλάδος, ἀπέκτησε πολλοὺς συμμάχους καὶ ἔγινε τὸ ἰσχυρότερο κράτος τῆς ἐποχῆς.

Τὴ μεγάλη αὐτὴ δύναμι τῆς Ἀθήνας τὴ ζήληψε ἡ Σπάρτη καὶ ζητοῦσε νὰ βρῇ ἀφορμὴ νὰ τὴν περιορίσῃ καὶ νὰ κυριαρχήσῃ αὐτὴ στὴν Ἑλλάδα. Γι' αὐτὸ δὲ δέχτηκε τὸ σχέδιο τοῦ Περικλῆ γιὰ τὴν ἔνωσι ὅλων τῶν Ἑλλήνων.

Γιὰ πενήντα περίπου χρόνια ἐπεκράτησε ἡ εἰρήνη στὴν Ἑλλάδα, καὶ τότε δημιουργήθηκε ὁ μέγας ἐλληνικὸς πολιτισμὸς μὲ κέντρο τὴν Ἀθήνα. Τὸ 435 ὅμως π.Χ. ἄρχισε πόλεμος μεταξύ Κορίνθου καὶ Κερκύρας. Οἱ Ἀθηναῖοι τότε βοήθησαν τοὺς Κερκυραίους καὶ οἱ Μεγαρεῖς τοὺς Κορινθίους.

Οἱ Ἀθηναῖοι γιὰ νὰ τιμωρήσουν τοὺς Μεγαρεῖς ἀπαγόρευσαν νὰ πωλοῦνται στὴν Ἀττικὴ καὶ στὶς ἄλλες συμμαχικὰς πόλεις τὰ προϊόντα τῶν Μεγάρων.

Τὰ Μέγαρα καὶ ἡ Κόρινθος τότε ζήτησαν τὴ βοήθεια τῆς Σπάρτης. Ἡ Σπάρτη πρότεινε στὴν Ἀθήνα νὰ σταματήσῃ τὴν ἀπαγόρευσι γιὰ τὰ προϊόντα τῶν Μεγαρέων. Οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως ἀπέρριψαν τὴν πρότασί της καὶ ἡ Σπάρτη τοὺς ἐκήρυξε τὸν πόλεμο.

Ὁ πόλεμος αὐτὸς γνωστὸς μὲ τὸ ὄνομα Πελοποννησιακὸς

πόλεμος, έβλαψε πολύ την Ελλάδα και έφερε την παρακμή της. Ο έμφύλιος αυτός πόλεμος βάσταξε σχεδόν συνέχεια 26 χρόνια από το 431 ως το 404 π.Χ.

Στόν πόλεμο αυτόν πήραν μέρος όλες σχεδόν οι έλληνικές πόλεις. Άλλες με το μέρος τών Αθηναίων και άλλες με το μέρος τών Σπαρτιατών.

1. Η πρώτη περίοδος του πολέμου

(431 — 421 π.Χ.)

α) Θάνατος του Περικλή

Την άνοιξη του 431 π. Χ. ο βασιλιάς της Σπάρτης **Αρχίδαμος** με 60.000 στρατό εισέβαλε στην Αττική. Οι Σπαρτιάτες άρχισαν να κόβουν τα δένδρα, να καίνε τα σπαρτά και τα καταστρέφουν τη χώρα.

Ο Περικλής συμβούλευσε τότε τούς κατοίκους της Αττικής να μεταφέρουν όλα τα κινητά τους πράγματα και να συγκεντρωθούν μέσα στα τείχη της πόλεως.

Ο άθηναϊκός στόλος έπλευσε τότε στα παράλια της Πελοποννήσου και τα έλεηλάτησε. Κατά το Νοέμβριο μήνα ο Αρχίδαμος επέστρεψε με το στρατό του στη Σπάρτη. Οι πολεμικές έπιχειρήσεις τότε γίνονταν μόνον από το Μάρτιο ως το Νοέμβριο. Το χειμώνα άσχολούνταν με τις πολεμικές τους προετοιμασίες.

Τόν άλλο χρόνο ο Αρχίδαμος εισέβαλε πάλι στην Αττική και ο άθηναϊκός στόλος έλεηλάτησε πάλι τα παράλια της Πελοποννήσου.

Τό χρόνο αυτό έπεσε στην Αθήνα και τόν Πειραιά μιá φοβερή άρρώστια. Οι νεκροί ήσαν τόσο πολλοί, πού δέν πρόφθαιναν να τούς θάπτουν. Οι δρόμοι και οι πλατείες γέμισαν από πτώματα.

Οι Σπαρτιάτες, άφου έλεηλάτησαν και πάλι την Αττική, έφυγαν για τη Σπάρτη, γιατί φοβήθηκαν μήπως προσβληθούν κι αυτοί από την άρρώστια.

Η άρρώστια αυτή κράτησε όλο το δεύτερο και τρίτο χρόνο του πολέμου. Οι Αθηναίοι βρέθηκαν σε πολύ δύσκολη θέση. Άρχισαν να κατηγορούν τόν Περικλή και να τόν θεωρούν υπαίτιο της συμφοράς. Τόν έπαυσαν από στρατηγό και τόν κατεδίκασαν να πληρώση ένα μεγάλο πρόστιμο.

Άργότερα οι Αθηναίοι τόν διώρισαν πάλι στρατηγό γιατί κα-

γένας δὲν μπορούσε νὰ τὸν ἀντικαταστήσῃ. Στὸ τρίτο ὅμως ἔτος τοῦ πολέμου προσβλήθηκε κι αὐτὸς ἀπὸ τὴ φοβερὴ ἀρρώστια καὶ πέθανε στὰ 429 π.Χ. σὲ ἡλικία 62 χρονῶν.

β) Ὁ Κλέωνας καὶ ὁ Νικίας

Ὁ θάνατος τοῦ Περικλῆ ἦταν μεγάλη συμφορὰ γιὰ τὴν Ἀθήνα. Κανένας ἄλλος δὲν μπορούσε νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν πειθαρχία καὶ τὴν τάξι, πού εἶναι ἀπαραίτητες σὲ τέτοιες κρίσιμες στιγμές.

Στὴν Ἀθήνα τώρα φάνηκαν δύο νέοι πολιτικοὶ ἄνδρες. Ὁ **Κλέωνας** καὶ ὁ **Νικίας**. Ὁ Κλέωνας ἦταν φιλοπόλεμος καὶ συμβούλευε τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἐξακολουθήσουν τὸν πόλεμο. Ὁ Νικίας ὅμως ἔβλεπε, ὅτι ὁ πόλεμος αὐτὸς θὰ κατέστρεφε τὴν Ἑλλάδα καὶ πρότεινε νὰ τὸν σταματήσουν καὶ νὰ κάμουν εἰρήνη.

Δυστυχῶς οἱ Ἀθηναῖοι παρεσύρθησαν ἀπὸ τὸν Κλέωνα καὶ ἐξακολούθησαν τὸν πόλεμο. Τὸ 425 π.Χ. ἔστειλαν πέντε πλοῖα καὶ κατέλαβαν τὴν Πύλο. Ὁχυρώθηκαν ἐκεῖ καὶ ἐνοχλοῦσαν τοὺς Σπαρτιᾶτες.

Οἱ Σπαρτιᾶτες ἔστειλαν ἐναντίον τους μερικὰ πλοῖα μὲ 420 νέους ἀπὸ τίς καλύτερες οἰκογένειες τῆς Σπάρτης. Οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς πολιορκήσαν στὴ νῆσο Σφακτηρία, τοὺς νίκησαν καὶ 300 ἀπὸ αὐτοὺς αἰχμαλώτισαν. Τότε οἱ Σπαρτιᾶτες ἐπρότειναν στοὺς Ἀθηναίους εἰρήνη. Αὐτοὶ ὅμως, κατὰ συμβουλή τοῦ Κλέωνα, δὲ δέχτηκαν καὶ ὁ πόλεμος συνεχίστηκε.

Τότε στὴ Σπάρτη φάνηκε ἓνας καλὸς καὶ δραστήριος στρατηγός, ὁ **Βρασίδης**. Οἱ Σπαρτιᾶτες, γιὰ ν' ἀπομακρύνουν τοὺς Ἀθηναίους ἀπὸ τὴν Πελοπόννησο, ἀποφάσισαν νὰ μεταφέρουν τὸν πόλεμο στὴ Μακεδονία. Ἐστειλαν, λοιπόν, τὸ στρατηγὸ Βρασίδα στὴ Χαλκιδική, ὅπου οἱ Ἀθηναῖοι εἶχαν πολλὲς ἀποικίες. Ὁ Βρασίδης μὲ τὴν καλὴ διαγωγή του καὶ τὴ βοήθεια τοῦ βασιλιᾶ τῆς Μακεδονίας **Περδίκαι**, ἐπῆρε μὲ τὸ μέρος του πολλὲς συμμαχικὲς πόλεις τῶν Ἀθηναίων.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν τότε ἐναντίον τοῦ Βρασίδα τὸν Κλέωνα. Οἱ δύο στρατηγοὶ συναντήθηκαν στὴν πόλι Ἀμφίπολι, κοντὰ στὸ Στρυμόνα, ὅπου ἐγίνε μεγάλη μάχη. Οἱ Ἀθηναῖοι νικήθηκαν, ἀλλὰ σκοτώθηκαν καὶ οἱ δύο ἀντίπαλοι στρατηγοί.

Τώρα οἱ Ἀθηναῖοι ἔκαμαν στρατηγὸ τους τὸ Νικία. Σὰν φρόνιμος καὶ συνετὸς πού ἦταν, συμβούλευσε τοὺς Ἀθηναίους νὰ σταματήσουν τὸν πόλεμο. Οἱ Ἀθηναῖοι τὸν ἄκουσαν κι ἔκαμαν εἰρή-

νη με τούς Σπαρτιᾶτες γιά πενήντα χρόνια τὸ 431 π.Χ. Ἡ εἰρήνη αὐτὴ ὀνομάστηκε Νικίειος εἰρήνη, ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ στρατηγοῦ Νικία.

2. Ἡ δευτέρα περίοδος τοῦ πολέμου

(415 — 413 π.Χ.)

α) Καταστροφή τῶν Ἀθηναίων στὴ Σικελία

Ἡ Νικίειος εἰρήνη δὲν ἐκράτησε δυστυχῶς πολὺν καιρὸ. Στὴν Ἀθήνα ὑπῆρχε μιὰ μερίδα λαοῦ, ποὺ ἤθελε τὸν πόλεμο. Ἀρχηγὸς τῆς μερίδας αὐτῆς ἦταν ὁ Ἄλκιβιάδης, ἀνεψιὸς τοῦ Περικλή.

Ὁ Ἄλκιβιάδης καταγόταν ἀπὸ πλούσια καὶ ἀριστοκρατικὴ οἰκογένεια. Εἶχε πολλὰ προτερήματα, ἀλλὰ καὶ πολλὰ ἐλαττώματα. Ἦταν πολὺ ἔξυπνος, ἀλλὰ πολὺ φιλόδοξος καὶ ἐπιπόλαιος. Οἱ ἄριστοι διδάσκαλοί του, ὁ Σωκράτης καὶ ὁ Πρόδικος, δὲ μπόρεσαν νὰ τοῦ ἀλλάξουν τὸ χαρακτῆρα του.

Ἐπειτα ἀπὸ πέντε χρόνια εἰρήνης, ὁ Ἄλκιβιάδης ἔπεισε τοὺς Ἀθηναίους νὰ συνεχίσουν τὸν καταστρεπτικὸ πόλεμο μετὰ τούς Σπαρτιᾶτες.

Ἀφορμὴ ἔδωσαν τώρα οἱ ἑλληνικὲς πόλεις τῆς Σικελίας. Μάλωσαν μεταξύ τους καὶ ἄλλες ζήτησαν βοήθεια ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, ἄλλες ἀπὸ τὴ Σπάρτη. Ὁ φρόνιμος Νικίας δὲ μπόρεσε νὰ συγκρατήσῃ τοὺς Ἀθηναίους. Παρασύρθηκαν ἀπ' τὸ φιλόδοξο Ἄλκιβιάδῃ καὶ ἀναμείχθηκαν στὸν πόλεμο.

Ἐτοίμασαν λοιπὸν στόλο ἀπὸ 134 πλοῖα καὶ 7.000 περίπου στρατὸ καὶ ξεκίνησαν τὸ 415 π.Χ. γιά τὴ Σικελία, νὰ τιμωρήσουν τίς Συρακοῦσες. Ἀρχηγοὶ τῆς ἐκστρατείας ἦσαν: ὁ Ἄλκιβιάδης, ὁ Νικίας καὶ ὁ Λάμαχος.

Προτοῦ νὰ φύγῃ ὁ Ἄλκιβιάδης ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, ἓνα πρωτὶ,

βρέθηκαν κομμένες οι κεφαλές των Έρμων. Οι Έρμες ήσαν μικρές τετράγωνες κολόνες, πού είχαν στην κορυφή τους την κεφαλή του Έρμη. Αυτές ήσαν στημένες στους δρόμους και στις πλατείες της πόλεως.

Η πράξι αυτή θεωρήθηκε από τους Αθηναίους μεγάλη άσεβεια προς τους θεούς. Τότε οι έχθροι του Άλκιβιάδη διέδωσαν ότι οι φίλοι του μεθυσμένοι έκαμαν την πράξι αυτή.

Οι Αθηναίοι έπιστεψαν στην κατηγορία αυτή και διέταξαν τον Άλκιβιάδη να έπιστρέψη στην Αθήνα για ν' άπολογηθῆ.

Ο Άλκιβιάδης όταν έμαθε την κατηγορία, φάνηκε πρόθυμος να υπακούση στη διαταγή. Αντι όμως να έπιστρέψη στην Αθήνα κατέφυγε στη Σπάρτη. Οι Αθηναίοι, όταν τó έμαθαν αυτό τον κατεδίκαναν σε θάνατο.

Ο Άλκιβιάδης, για να εκδικηθῆ τους Αθηναίους, συμβούλευσε τους Σπαρτιάτες να στείλουν στρατό και στόλο στη Σικελία, για να βοηθήση τις Συρακούσες, πού τις πολιορκούσαν οι Αθηναίοι.

Οι Σπαρτιάτες έστειλαν στρατό και απέκλεισαν τους Αθηναίους. Στις μάχες πού έγιναν, οι Αθηναίοι νικήθηκαν. Ο στόλος τους καταστράφηκε και ό περισσότερος στρατός αίχμαλωτίστηκε. Οι Σπαρτιάτες και οι Συρακούσιοι πολλούς από τους αίχμαλώτους έφόνευσαν και μαζί μ' αυτούς και τους Αθηναίους στρατηγούς. Τους άλλους τους έρριξαν σε βαριές δουλειές και πέθαναν από τις κακουχίες και τις στερησεις.

Έτσι με την προδοσία του Άλκιβιάδη, οι Αθηναίοι έπαθαν τη μεγάλη αυτή καταστροφή στη Σικελία.

3. Η τρίτη περίοδος του πολέμου

(413 — 404 π.Χ.)

α) Οι Σπαρτιάτες συμμαχούν με τους Πέρσες

Πριν από την καταστροφή των Αθηναίων στη Σικελία, ό στρατός της Σπάρτης ήρθε πάλι στην Αττική. Ο Άλκιβιάδης συμβούλευσε τον βασιλιά της Σπάρτης Άγι, να καταλάβη τη Δεκέλεια. Από-τη θέσι αυτή θα έμπόδιζε τους Αθηναίους να παίρνουν βοήθεια από την Εύβοια και να καλλιεργούν τα κτήματά τους. Οι Σπαρτιάτες έμειναν εκεί έννέα χρόνια και λεηλατούσαν την Αττική.

Όταν έγινε γνωστή ή καταστροφή στη Σικελία, οι Αθηναίοι

βρέθηκαν σὲ δύσκολη θέσι. Μὰ δὲν ἔχασαν τὸ θάρρος τους. Ἄρχισαν ἀμέσως νὰ κατασκευάζουν καινούργιο στόλο.

Ἐπειδὴ δὲν εἶχαν χρήματα ἀναγκάστηκαν νὰ πάρουν χίλια τάλαντα, ἀπὸ τὸ συμμαχικὸ ταμεῖο, πού φυλασσόταν στὴν Ἀκρόπολι.

Μὰ καὶ οἱ Σπαρτιᾶτες ἄρχισαν νὰ κατασκευάζουν ἰσχυρὸ στόλο γιὰ νὰ κτυπήσουν τοὺς Ἀθηναίους. Ἐκαμαν ὁμως καὶ κάτι τὸ φοβερό. Ἐγιναν σύμμαχοι μὲ τοὺς Πέρσες. Οἱ Σπαρτιᾶτες ἀνεγνώρισαν τὴν περσικὴ κυριαρχία στὶς ἑλληνικὲς πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας, καὶ σ' ἀντάλλαγμα οἱ Πέρσες ἀνέλαβαν τὴ συντήρησι τοῦ στόλου τους.

Στὸ μεταξὺ οἱ ἔφοροι τῆς Σπάρτης ἔστειλαν τὸν Ἀλκιβιάδη στὴ Μ. Ἀσία γιὰ νὰ τὴν ἀποσπάσῃ ἀπὸ τὴ συμμαχία τῶν Ἀθηναίων.

β) Οἱ Ἀθηναῖοι ἀνακαλοῦν τὸν Ἀλκιβιάδη

Ὅταν ὁ Ἀλκιβιάδης βρισκόταν στὴ Μ. Ἀσία οἱ Σπαρτιᾶτες τὸν ὑποπτεύθηκαν, ὅτι τοὺς προδίδει στοὺς Πέρσες. Τότε αὐτὸς θύμωσε καὶ κατέφυγε στὸν **Τισσαφέρνη**, τὸ σατράπη τῶν Περσῶν καὶ τοῦ εἶπε:

«Δὲν συμφέρει νὰ ταπεινωθοῦν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ νὰ γίνουν ἰσχυροὶ οἱ Σπαρτιᾶτες. Τὸ καλύτερο εἶναι νὰ βρισκονται καὶ οἱ δυὸ σὲ διαρκῆ πόλεμο. Ἔτσι θὰ εἶναι πιὸ εὔκολο σὲ σένα νὰ ὑποδουλώσῃς τὴν Ἑλλάδα».

Ὁ Ἀλκιβιάδης ἐνῶ συμβούλευε αὐτὰ στὸν Τισσαφέρνη ἦρθε σὲ συνεννόησι μὲ τοὺς Ἀθηναίους στρατηγούς, πού βρισκονταν στὴ Σάμο. Τοὺς ὑποσχέθηκε ὅτι θὰ κατώρθωνε ν' ἀποσπάσῃ τὸν Τισσαφέρνη ἀπὸ τὴ Σπάρτη, ἂν τὸν καλοῦσαν πάλι στὴν Ἀθήνα.

Οἱ Ἀθηναῖοι ὕστερα ἀπὸ πρότασι τῶν στρατηγῶν, τὸν ἀνεκάλεσαν, ἀλλ' αὐτὸς δὲν ἐπέστρεψε ἀμέσως. Ἦθελε νὰ κάμῃ πρῶτα κάτι καλὸ στὴν πατρίδα του καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ νικητῆς.

Ἡ εὐκαιρία δὲν ἄργησε νὰ τοῦ δοθῇ. Οἱ Σπαρτιᾶτες, γιὰ νὰ ἐμποδίσουν τοὺς Ἀθηναίους νὰ παίρνουν σιτάρι καὶ τροφίμα ἀπὸ τὶς πόλεις τοῦ Εὐξείνου, ἔστειλαν τὸ στόλο τους μὲ ἀρχηγὸ τὸ **Μίνδαρο** νὰ ἀποκλείσῃ τὸν Ἑλλήσποντο.

Ὁ Ἀλκιβιάδης, μὲ 18 πλοῖα, ἐνώθηκε μὲ τὸν ἄλλο ἀθηναϊκὸ στόλο καὶ κατέστρεψε τὸ Σπαρτιατικὸ, στὰ παράλια τοῦ Ἑλλησπόντου.

Ἡ καταστροφὴ αὐτὴ ἦταν μεγάλο κτύπημα γιὰ τὴ Σπάρτη. Βρέθηκε σὲ τὴν αὐτὴν δύσκολη θέσι, πού πρότεινε εἰρήνη στοὺς Ἀθη-

ναίους. Μὰ ἐκεῖνοι δὲ δέχτηκαν καὶ ὁ πόλεμος συνεχίστηκε.

Ὁ Ἀλκιβιάδης ἀφ' οὗ ἐλευθέρωσε τὸ Βυζάντιο καὶ ἄλλες πόλεις ἐπέστρεψε στὴν Ἀθήνα μὲ πολλὰ λάφυρα. Οἱ Ἀθηναῖοι τὸν δέχτηκαν μὲ χαρὰ, καὶ τὸν ἐξέλεξαν πάλι στρατηγὸ μὲ μεγάλα δικαιώματα.

γ) Λύσανδρος καὶ Καλλικρατίδας

Ὑστερα ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Μινδάρου, οἱ Σπαρτιᾶτες ἔκαμαν ἀρχηγὸ τοῦ στόλου τὸ **Λύσανδρος**. Ὁ Λύσανδρος ἦταν ἄξιος καὶ δραστήριος στρατηγός.

Ὅταν ἐπῆρε τὴν ἀρχηγία τοῦ στόλου τῶν Λακεδαιμονίων ἐπλευσε πρὸς τὴ Μ. Ἀσία. Σὲ λίγο οἱ δύο στόλοι συναντήθηκαν καὶ στὴ ναυμαχία ποῦ ἐγινε οἱ Ἀθηναῖοι νικῆθηκαν.

Ὁ Ἀλκιβιάδης δὲν ἔλαβε μέρος, γιατί ἀπουσίαζε σὲ κάποια ἀποστολή, ἀλλὰ οἱ Ἀθηναῖοι τὸν ἐθεώρησαν ὑπεύθυνο καὶ τὸν ἔπαυσαν ἀπὸ στρατηγός.

Σὲ ἀντικατάστασί του ἐξέλεξαν 10 στρατηγούς. Ὁ Ἀλκιβιάδης θύμωσε τότε καὶ ἀποσύρθηκε στὰ κτήματά του, στὴ χερσόνησο τῆς Καλλιπόλεως.

Τὸν ἄλλο χρόνο ἔληξε ἡ ναυαρχία τοῦ Λυσάνδρου, καὶ οἱ Σπαρτιᾶτες ἔκαμαν ἀρχηγὸ τὸν **Καλλικρατίδα**. Αὐτὸς ἐπιθυμοῦσε νὰ τελειώσῃ ὁ ἐμφύλιος πόλεμος καὶ λυπόταν ποῦ οἱ Ἕλληνες ἐχυναν ἀδελφικὸ αἷμα. Μόνον ἓναν κοινὸ ἐχθρὸ τῶν Ἑλλήνων ἐβλέπε, τοὺς Πέρσες.

Σὲ μιὰ ναυμαχία, ὅμως, ποῦ ἐγινε στὶς Ἀργινοῦσες νήσους, ἀπέναντι ἀπὸ τὴ Λέσβο τὸ 406 π. Χ. νικῆθηκαν οἱ Σπαρτιᾶτες καὶ ὁ καλὸς Καλλικρατίδας μὲ τὰ πανελλήνια αἰσθήματά του σκοτώθηκε.

Ἐπειδὴ κατὰ τὴ ναυμαχία ἐπικρατοῦσε μεγάλη τρικυμία, οἱ στρατηγοὶ δὲν μπόρεσαν νὰ περισυλλέξουν τοὺς νεκροὺς καὶ τοὺς ναυαγούς τους. Οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς κατηγόρησαν τότε, ὅτι παρέβηκαν τὸ ἱερὸ καθήκον τους καὶ τοὺς κατεδίκασαν σὲ θάνατο.

δ) Ἡ ναυμαχία στοὺς «Αἰγὸς Ποταμοὶ» (404 π. Χ.)

Μετὰ τὴν καταστροφὴν ποὺ ἔπαθαν οἱ Σπαρτιᾶτες στὶς Ἀργινοῦσες, ἔκαμαν ναύαρχο πάλι τὸ Λύσανδρο.

Ἐπειδὴ ὁ στόλος του ἦταν μικρότερος ἀπὸ τὸν ἀθηναϊκὸ δὲν ἀποφάσισε νὰ ναυμαχήσῃ. Κατέλαβε τὴν παρὰ τὴν πόλιν Λάμψακον τὸν Ἑλλήσποντο καὶ ὠχυρώθηκε σ' αὐτή.

Ὁ στόλος τῶν Ἀθηναίων ἤρθε καὶ ἀγκυροβόλησε σὲ μιὰ θέσιν, ποὺ λεγόταν «Αἰγὸς Ποταμοί», ἀπέναντι ἀπὸ τὴν Λάμψακον. Κάθε ἡμέρα οἱ Ἀθηναῖοι ἔβγαιναν στὸ πέλαγος γιὰ νὰ παρασύρουν τὸ Λύσανδρο σὲ ναυμαχία. Μὰ ἐκεῖνος δὲν ἔβγαινε καὶ περιμένε τὴν κατάλληλη εὐκαιρία.

Οἱ Ἀθηναῖοι ναῦτες ἄφηναν τὰ πλοῖα τὸ βράδυ καὶ πήγαιναν στὴν πόλιν Σηστό, μιὰ ὥρα μακρὰ ἀπ' τὰ πλοῖα.

Ὁ Λύσανδρος παρακολοῦθοῦσε ὅλες τὶς κινήσεις τῶν Ἀθηναίων καὶ τέλος ἀπεφάσισε νὰ τοὺς ἐπιτεθῇ.

Τὴν πέμπτην ἡμέρα, μόλις ὁ στρατὸς ἄφησε τὰ πλοῖα καὶ βγήκε στὴν ξηρὰ, ἐπετέθηκε ἐναντίον τοῦ ἀθηναϊκοῦ στόλου καὶ τὸν κατέ-

Ἡ ναυμαχία στοὺς «Αἰγὸς ποταμοί».

λαβε σχεδόν όλόκληρον. Μόνον δώδεκα τριήρεις σώθηκαν με τὸ στρατηγὸν **Κόνωνα**.

Ἐπιασε ἀκόμη καὶ τρεῖς χιλιάδες ἄνδρες αἰχμαλώτους καὶ τοὺς σκότωσε ὅλους. Ἡ πρᾶξι του αὐτὴ ἦταν ἀπάνθρωπη καὶ βάρβαρη.

Τὴ θλιβερῇ εἰδησι τῆς καταστροφῆς αὐτῆς, ἔφερε στὴν Ἀθήνα ἓνα ἱερὸ πλοῖο πού λεγόταν Πάραλος. Τώρα πιά βρισκόταν στὴ διάθεσι τῶν Σπαρτιῶν.

ε) Πολιορκία καὶ παράδοσι τῶν Ἀθηνῶν

(404 π.Χ.)

Μετὰ ἀπ' τὴν καταστροφὴ πού ἔπαθαν οἱ Ἀθηναῖοι στοὺς «Αἰγὸς ποταμοί», ἤξαιραν πὼς ἔχασαν τὸν πόλεμο, ἀλλ' ἀποφάσισαν νὰ ὑπερασπίσουν τὴν πόλι τους.

Ἀπ' τὴν ξηρὰ τοὺς ἀπέκλεισαν οἱ βασιλεῖς τῆς Σπάρτης, ἼΑγισ καὶ Πανσανίας, με ὀλόκληρη τὴν δύναμι τῆς σπαρτιατικῆς συμμαχίας. Ἀπ' τὴ θάλασσα ἤρθε καὶ τοὺς ἀπέκλεισε ὁ Λύσανδρος με 200 πλοῖα. Καὶ ὅμως οἱ Ἀθηναῖοι ἀνθεξαν γιὰ ἀρκετὸ καιρὸ.

Ὅταν ὅμως ἡ πόλι ἔμεινε χωρὶς τροφὴς καὶ πολλοὶ πέθαιναν ἀπ' τὴν πείνα καὶ τὶς ἀρρώστειες, οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν πρέσβεις καὶ ζήτησαν εἰρήνη ἀπ' τοὺς Σπαρτιᾶτες.

Ὅλοι τότε οἱ σύμμαχοι τῶν Σπαρτιῶν ἔκαμαν συνέδριο στὴ Σπάρτη γιὰ ν' ἀποφασίσουν περὶ τῆς εἰρήνης. Οἱ Θηβαῖοι καὶ οἱ Κορίνθιοι πρότειναν νὰ συνεχίσουν τὸν πόλεμο καὶ νὰ καταστρέψουν ἐντελῶς τὴν Ἀθήνα. Οἱ Σπαρτιᾶτες ὅμως δὲν συμφώνησαν καὶ φάνηκαν γενναίοψυχοι.

Ἀπάντησαν στοὺς συμμάχους τους, ὅτι δὲν μπορούσαν νὰ καταστρέψουν μιὰ πόλι, πού πολέμησε μαζί τους, ὅταν ἡ Ἑλλάδα βρέθηκε στὸ μεγαλύτερο κίνδυνο, δηλ. τοὺς περσικοὺς πολέμους.

Οἱ ὄροι τῆς εἰρήνης ἦσαν σκληροὶ γιὰ τοὺς Ἀθηναίους, ἀλλὰ ἡ ἀνάγκη τοὺς ἔκαμε νὰ τοὺς δεχτοῦν.

Αὐτὸ ἦταν τὸ θλιβερὸ τέλος, πού εἶχε ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος. Κατέστρεψε τὴν Ἀθήνα καὶ ἔφερε μεγάλες συμφορὲς σ' ὀλόκληρη τὴν Ἑλλάδα. Ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος εἶναι μιὰ μαύρη κηλίδα στὴν ὠραία καὶ λαμπρὴ ἱστορία τῆς πατρίδος μας.

Ὁ Λύσανδρος ἀφοῦ ἀνέθεσε τὴ διοίκησι τῶν Ἀθηνῶν σὲ τριάκοντα ἄνδρες, πού ὠνομάστηκαν «τύραννοι», γιὰτι κυβερνοῦσαν πολὺ σκληρά, ἐπέστρεψε θριαμβευτῆς στὴ Σπάρτη.

Ἡ ἡγεμονία τῆς Σπάρτης

(404 — 379 π.Χ.)

1. Οἱ τριάκοντα τύραννοι. Ὁ Θρασύβουλος

Ἐπειτα ἀπὸ τὴν καταστροφὴ τῶν Ἀθηνῶν τὴν ἡγεμονία τῆς Ἑλλάδος τὴν ἀνέλαβε ἡ Σπάρτη. Οἱ συμμαχικὲς πόλεις τῆς Ἀθήνας μὲ εὐχαρίστησι δέχτηκαν τὴ νέα κατάστασι, γιατί ἐνόμισαν πὼς θ' ἀποκτήσουν πλέον τὴν ἐλευθερία τους.

Καὶ ὁμως γελάστηκαν. Ἡ Σπάρτη ἀπὸ τὴ πρώτη στιγμή φάνηκε σκληρότερη ἀπὸ τὴν Ἀθήνα. Κατάργησε τὴ δημοκρατία τῶν πόλεων καὶ ἔβαλε δικούς της ἄρχοντες. Ἀκόμη σὲ κάθε πόλι διώρισε Σπαρτιάτη διοικητὴ καὶ τὶς ὑπεχρέωνε νὰ πληρῶνουν μεγαλῦτερος φόρους. Ἔτσι οἱ ἑλληνικὲς πόλεις πολὺ γρήγορα κατάλαβαν, ὅτι ἔπесαν σὲ χειρότερο ζυγό.

Στὴν Ἀθήνα οἱ τριάντα τύραννοι, πού διώρισε ὁ Λύσανδρος, κυβέρνησαν μὲ μεγάλη σκληρότητα. Φυλάκισαν πολλοὺς ἀνθρώπους καὶ πολλοὺς ἐσκότωσαν, χωρὶς δικαστικὴ ἀπόφασι. Σὲ διάστημα 8 μηνῶν, πού διοίκησαν τὴν Ἀθήνα, σκότωσαν ἐπάνω ἀπὸ 1500 Ἀθηναίους!

Πολλοὶ Ἀθηναῖοι μὲ τὴν τρομοκρατία αὐτὴ ἀναγκάστηκαν νὰ φύγουν ἀπὸ τὴν πόλι τους καὶ νὰ ζητήσουν φιλοξενία στὰ Μέγαρα, στὴ Θήβα καὶ σὲ ἄλλες γειτονικὲς πόλεις.

Μαζὶ μὲ τοὺς Ἀθηναίους, πού ἔφυγαν, ἦταν καὶ ὁ γενναῖος **Θρασύβουλος**, πού εἶχε διακριθῆ ὡς στρατηγὸς στὸν Πελοποννησιακὸ πόλεμο. Ὁ Θρασύβουλος ἐπῆγε στὴ Θήβα, ἀλλὰ δὲν μποροῦσε νὰ βλέπῃ τὴν τυραννία τῆς πατρίδος του καὶ ἀποφάσισε νὰ τὴν ἐλευθερώσῃ.

Συγκέντρωσε 70 γενναίους Ἀθηναίους, κατέβηκε στὴν Ἀττικὴ καὶ ὠχυρώθηκε στὴν Πάρνηθα. Ἐκεῖ πῆγαν καὶ ἄλλοι ἐξόριστοι καὶ ἡ δύναμί τους μεγάλωσε. Ὁ Θρασύβουλος μὲ 1000 ἄνδρες προχώρησε τότε καὶ κατέλαβε τὸν Πειραιᾶ. Ὁ ἀρχηγὸς τῶν τριάκοντα τυράννων, ὁ **Κριτίας**, ἐπετέθηκε ἐναντίον τους, ἀλλὰ νικῆθηκε καὶ σκοτώθηκε.

Οἱ Ἀθηναῖοι τότε, ἐπῆραν θάρρος, ἐπαναστάτησαν, ἔδιωξαν τοὺς τυράννους καὶ ἐπανάφεραν τὸ δημοκρατικὸ πολίτευμα.

2. Ἡ ἀνάβασι τοῦ Κύρου

Ὅταν πέθανε ὁ Δαρεῖος ὁ Β', βασιλιὰς τῆς Περσίας ἔγινε ὁ μεγαλύτερος γιὸς του, ὁ Ἀρταξέρξης. Ὁ μικρότερος ὅμως γιὸς του, ὁ Κῦρος, ποὺ ἦταν σατράπης τῆς Μ. Ἀσίας, ἐσκέφθηκε νὰ ἐκθρονίσῃ τὸν ἀδελφὸ του καὶ νὰ γίνῃ αὐτὸς βασιλιάς. Γιὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὸ σχέδιό του ἀποφάσισε νὰ χρησιμοποιήσῃ καὶ Ἕλληνες πολεμιστὲς, ποὺ ἦσαν γνωστοὶ γιὰ τὴν ἀνδρεία τους.

Συγκέντρωσε λοιπὸν 100 χιλιάδες στρατὸ καὶ 13 χιλιάδες Ἕλληνες μισθοφόρους, ποὺ εἶχαν δικούς τους στρατηγούς. Ἡ ἐκστρατεία αὐτὴ ὠνομάστηκε («Ἀνάβασι τοῦ Κύρου»).

Ὁ Ἀρταξέρξης, μόλις ἔμαθε τὰ σχέδια τοῦ ἀδελφοῦ του, ἔστειλε ἐναντίον του τὸν Τισσαφέρην μὲ πολυάριθμὸ στρατό.

Οἱ δυὸ στρατοὶ συναντήθηκαν στὰ Κούναξα, κοντὰ στὴ Βαβυλῶνα. Ἐκεῖ ἔγινε μεγάλη μάχη τὸ 401 π.Χ., στὴν ὁποία ἐνίκησαν οἱ Ἕλληνες τοὺς ἀπέναντί τους Πέρσες, ἀλλὰ ὁ Κῦρος σκοτώθηκε καὶ ἡ ἐκστρατεία ἀπέτυχε.

Ὁ Ἀρταξέρξης ἐζήτησε ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες νὰ τοῦ παραδώσουν τὰ ὄπλα. Μὰ οἱ Ἕλληνες δὲν δέχτηκαν. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ ἀπάντησι ποὺ ἔδωσε στὸν Ἀρταξέρξη ἓνας Ἀθηναῖος μισθοφόρος:

«Ἐμεῖς, εἶπε, δὲν ἔχομε αὐτὴ τὴ στιγμὴ τίποτε ἄλλο, ἐκτὸς ἀπ' τὰ ὄπλα καὶ τὴν ἀνδρεία μας. Λοιπὸν, ἂν κρατήσωμε τὰ ὄπλα μας, μπορούμε νὰ χρησιμοποιήσωμε καὶ τὴν ἀνδρεία μας. Ἄν ὅμως τὰ παραδώσωμε, πιστεύω, ὅτι θὰ χάσωμε καὶ αὐτὴ τὴ ζωὴ μας. Μὴ φαντάζεσαι ἐπομένως, ὅτι θὰ παραδώσωμε σὲ σὰς τὰ ὄπλα μας, ποὺ εἶναι τὰ μόνα ἀγαθὰ ποὺ ἔχομε».

3. Ἡ κάθοδος τῶν μυρίων. Ξενοφῶν

Μετὰ τὴ γενναία ἀπάντησι τῶν Ἑλλήνων, ὁ Τισσαφέρης ἄρῃσε νὰ τοὺς φέρεται φιλικὰ καὶ νὰ θέλῃ νὰ τοὺς βοηθήσῃ, γιὰ νὰ ἐπιστρέψουν στὴν πατρίδα τους.

Ἐνα βράδῳ ὅμως ἐκάλεσε τοὺς Ἕλληνες στρατηγούς σὲ συμπόσιο καὶ μὲ δόλο τοὺς ἐσκότωσε ὅλους.

Ἡ εἶδησι τῆς δολοφονίας τῶν στρατηγῶν ἔφερε ἀπογοήτευσι

«Θάλαττα! — Θάλαττα!!»

και ταραχη στους Έλληνες. Βρισκονταν σ' εχθρική χώρα και χω-
ρις αρχηγούς.

Στην απελπισία τους αυτή παρουσιάστηκε ο 'Αθηναίος **Ξενο-
φών**, που ειχε ακολουθήσει την εκστρατεία του Κύρου ως ιδιώ-
της. Αὐτὸς μὲ πατριωτικὰ λόγια τοὺς ἔδωσε θάρρος και τοὺς εἶπε
να ἐκλέξουν νέους στρατηγούς.

Ὁ στρατὸς ἐξέλεξε δέκα στρατηγούς, και ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς και
τὸν Ξενοφῶντα, που ἀνέλαβαν τώρα να ὀδηγήσουν τοὺς Έλληνες
στην πατρίδα τους. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀξέχαστη «Κάθοδος τῶν μυ-
ρίων».

Μῆνες ὀλόκληρους περπατοῦσαν ἀνάμεσα σ' εχθρικές χώρες και
συνέχεια ἔδιναν μάχες. Ἀκόμη ὑπέφεραν πολὺ ἀπὸ τὸ κρύο, τὴν
πείνα, και τὶς κακουχίες, γιατί ἦταν χειμῶνας.

Ἵστερα ἀπὸ πολλὰ βάρσανα ἔφθασαν τὸν Φεβρουάριο τοῦ 400
π.Χ. στην Τραπεζοῦντα τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Μόλις ἀντίκρυ-
σαν τὴ θάλασσα, ἔτρεξαν ὅλοι φωνάζοντας «Θάλαττα! - θάλαττα-

τα!)» κι εκλαιγαν απ' την χαρά τους, γιατί είχαν πια σωθῆ. Ἀπὸ ἐκεῖ μὲ πλοῖα πέρασαν τὸν Εὐξείνιο κι ἔφθασαν στὴ Θράκη.

Τὸ κατόρθωμα αὐτὸ τῶν μυρῶν, ποὺ ὄφειλόταν στὸν Ἀθηναῖο Ξενοφῶνα, ἔδειξε γιὰ μιὰ ἀκόμη φορὰ τὸ τί μπορούσε νὰ κάμῃ τὸ Ἑλληνικὸ Ἔθνος, ἂν ἦταν ἐνωμένο. Ἦλθε ἀπὸ ἀρχηγό.

4. Πόλεμος μεταξύ Σπάρτης καὶ Περσῶν. Ἀγησίλαος

Ὁ Ἀρταξέρξης μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Κύρου διώρισε σατράπη τῆς Μ. Ἀσίας τὸν **Τισσαφέρνη**. Ὁ Τισσαφέρνης ἐσκέφθηκε τότε νὰ τιμωρήσῃ τοὺς Ἴωνες, ποὺ βοήθησαν τὸν Κύρο. Οἱ ἑλληνικὲς πόλεις κατάλαβαν τὸν κίνδυνο καὶ ζήτησαν τὴ βοήθεια τῆς Σπάρτης.

Τότε βασιλιάς τῆς Σπάρτης ἦταν ὁ **Ἀγησίλαος**. Αὐτὸς ἦταν μικρόσωμος καὶ κουτσός. Εἶχε ὅμως μεγάλες ἀρετές. Ἦταν εὐγενής, γενναῖος, ἔξοχος στρατηγός κι ἐπιθυμοῦσε τὴν ἔνωσι ὅλων τῶν Ἑλλήνων.

Τὸ 396 π.Χ. ὁ Ἀγησίλαος μὲ δυὸ χιλιάδες Σπαρτιᾶτες ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς Περσίας καὶ ἀποβιβάστηκε στὴ Μ. Ἀσία. Σὲ λίγο συνάντησε τὸν Τισσαφέρνη, τὸν νίκησε σὲ πολλὲς μάχες κι ἔσπειρε τὸν τρόμο ἀνάμεσα στοὺς Πέρσες.

Ὁ Ἀρταξέρξης, ὅταν ἔμαθε τὴν καταστροφὴ τοῦ Τισσαφέρνη, διέταξε καὶ τὸν ἐσκότωσαν καὶ διώρισε νέο στρατηγό, τὸν **Τιθραύστη**.

Ὁ Ἀγησίλαος, μετὰ τὴ νίκη του, ἐσκέφθηκε νὰ καταλάβῃ οὐ μόνον τὴν Περσία καὶ νὰ διαλύσῃ τὸ περσικὸ κράτος. Μὰ δὲν ἐπρόφθασε νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ σχέδιό του. Οἱ ἔφοροι τῆς Σπάρτης τὸν ἐκάλεσαν νὰ ἐπιστρέψῃ στὴν Ἑλλάδα. Καὶ νὰ γιατί :

Ὁ Τιθραύστης, γιὰ νὰ ἐξαναγκάσῃ τὸν Ἀγησίλαο νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν Ἀσία, ἔστειλε ἄφθονα χρήματα σὲ διάφορες ἑλληνικὲς πόλεις τῆς Ἑλλάδος, γιὰ νὰ ἐπαναστατήσουν κατὰ τῆς Σπάρτης.

Πρῶτοι οἱ Κορινθιοί, δυσαρεστημένοι μὲ τοὺς Σπαρτιᾶτες, τοὺς ἐγκατέλειψαν. Αὐτοὺς ἀκολούθησαν οἱ Θηβαῖοι καὶ οἱ Ἀργεῖοι. Ὅλοι αὐτοὶ ὕστερα ἐνώθησαν μὲ τοὺς Ἀθηναίους καὶ ἦσαν ἔτοιμοι νὰ πολεμήσουν τοὺς Σπαρτιᾶτες.

5. Ἡ μάχη τῆς Κορωνείας

(394 π.Χ.)

Οἱ Σπαρτιᾶτες, γιὰ νὰ τιμωρήσουν τοὺς Θηβαίους, ἔστειλαν ἐναντίον τους στρατὸ μὲ στρατηγὸ τὸ Λύσανδρο. Στὴ μάχη ποὺ ἔγινε κοντὰ στὴν πόλι Ἀλίουο τῆς Βοιωτίας, οἱ Θηβαῖοι ἐνίκησαν τοὺς Σπαρτιᾶτες κι ἐσκότωσαν καὶ τὸ Λύσανδρο.

Ὁ Ἀγησίλαος ἀπὸ τὴ Μ. Ἀσία, σὲ 30 ἡμέρες, κατώρθωσε νὰ περάσῃ τὴ Θράκη, τὴ Μακεδονία καὶ τὴ Θεσσαλία καὶ νὰ φθάσῃ στὴ Βοιωτία. Κοντὰ στὴν Κορώνεια συνάντησε τὸ συμμαχικὸ στρατὸ τῶν Θηβαίων καὶ σὲ φονικώτατη μάχη τοὺς ἐνίκησε, ἀφοῦ τραυματίστηκε καὶ ἴδιος.

Ὁ πόλεμος κατόπιν συνεχίστηκε γιὰ πολλὰ χρόνια, γύρω στὸν Ἰσθμὸ τῆς Κορίνθου. Στὸν πόλεμο αὐτὸ διακρίθηκε ὁ ἀθηναῖος στρατηγὸς Ἰφικράτης.

Τὸν ἴδιο χρόνο, ποὺ ἔγινε ἡ μάχη τῆς Κορωνείας, ὁ ἀθηναῖος ναύαρχος **Κόνων**, κατέστρεψε τὸν Σπαρτιατικὸ στόλο στὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας.

Τώρα οἱ Σπαρτιᾶτες ἦλθαν σὲ δύσκολη θέσι. Ὁ Κόνων μὲ χρήματα τῶν Περσῶν ἔκαμε ἰσχυρὸ στόλο, λεηλάτησε τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου καὶ ἦλθε στὴν Ἀθήνα.

Μὲ περσικὰ χρήματα ἔκτισε πάλι τὰ τείχη τῆς Ἀθήνας κι ἔτσι ἡ Ἀθήνα ἀπόκτησε τὴν πρώτη δύναμί της.

Οἱ Σπαρτιᾶτες τώρα κατάλαβαν πὼς δὲν μπορούσαν νὰ νικήσουν τοὺς ἀντιπάλους τους καὶ σκέφτηκαν νὰ συμμαχήσουν μὲ τοὺς Πέρσες.

Ἔστειλαν στὴν Ἀσία τὸ ναύαρχο **Ἀνταλκίδα**, ποὺ ἦταν πολὺ πανοῦργος, γιὰ νὰ συνεννοηθῇ μὲ τὸν Ἀρταξέρξη. Ὁ Ἀνταλκίδα ἔκαμε εἰρήνη μὲ τοὺς Πέρσες, ποὺ ἔβλαψε πολὺ τὴν Ἑλλάδα.

Οἱ Σπαρτιᾶτες ἀνεγνώρισαν τὸ δικαίωμα στοὺς Πέρσες νὰ ὑποδουλώσουν ὅλες τὶς ἑλληνικὲς πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας καὶ οἱ Πέρσες σὲ ἀντάλλαγμα τοὺς ἔδωσαν χρήματα γιὰ κάμουν ἰσχυρὸ στόλο.

Μὲ τὴ βοήθεια τῶν Περσῶν οἱ Σπαρτιᾶτες ἔγιναν τύραννοι ὄλων τῶν Ἑλλήνων καὶ τοὺς ἀνάγκασαν μὲ τὴ βία νὰ γίνουν σύμμαχοί τους.

Ἡ ἡγεμονία τῶν Θηβῶν**1. Οἱ Σπαρτιᾶτες καταλαμβάνουν τὴ Θήβα
(382 π.Χ.)**

Τὸ 382 π.Χ. ὁ στρατηγὸς τῶν Σπαρτιατῶν **Φοιβίδας** ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς Χαλκιδικῆς, γιὰ νὰ καταλάβῃ τὴν πόλι **Ὀλυνθ**ο.

Ὅταν ὁ Φοιβίδας πλησίασε στὴ Θήβα, ὁ φίλος τοῦ Θηβαῖο **Λεοντιάδης**, τὸν παρακάλεσε νὰ καταλάβῃ τὴν πόλι καὶ νὰ τὸν κάμῃ ἄρχοντά της.

Ὁ Φοιβίδας δέχτηκε. Κατέλαβε τὴν ἀκρόπολι τῆς Θήβας **Καδμεία** καὶ ἔβαλε ἄρχοντα τῆς πόλεως τὸν **Λεοντιάδη**.

Τριακόσιοι τότε Θηβαῖοι ἔφυγαν ἀπὸ τὴν πατρίδα τους καὶ ἐπῆγαν στὴν Ἀθήνα, ὅπου βρῆκαν πρόθυμη φιλοξενία. Ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς ἦταν καὶ ὁ νέος **Πελοπίδας**, πλούσιος Θηβαῖος καὶ μεγάλος πατριώτης.

Τὴν πρᾶξι αὐτὴ τῶν Σπαρτιατῶν τὴν κατεδίκασαν ὅλοι οἱ Ἕλληνες. Οἱ Σπαρτιᾶτες, γιὰ νὰ δικαιολογηθοῦν, τιμώρησαν τὸν Φοιβίδα, ἀλλὰ δὲν ἐγκατέλειψαν τὴν **Καδμεία** καὶ παρέμειναν στὴ Θήβα.

2. Ὁ Πελοπίδας ἐλευθερώνει τὴ Θήβα

Τρεῖς ὀλόκληρα χρόνια στέναζαν οἱ Θηβαῖοι κάτω ἀπὸ τὸ Σπαρτιατικὸ ζυγὸ καὶ τοὺς βοιωτάρχες τυράννους.

Ὁ Πελοπίδας μὲ πόνο ἔβλεπε τὴν πατρίδα τοῦ ὑποδουλωμένη καὶ σκεφτόταν πάντα μὲ τί τρόπο νὰ τὴν ἐλευθερώσῃ.

Ἀφοῦ συνεννοήθηκε μὲ φίλους του, ποὺ ἔμεναν μέσα στὴ Θήβα, τὸ Δεκέμβριον τοῦ 379 π.Χ., ἐξεκίνησε κρυφὰ ἀπὸ τὴν Ἀθήνα μὲ ἑβδομήντα φίλους του.

Ἦσαν ὅλοι ντυμένοι σὰν κυνηγοὶ καὶ ἀργὰ τὸ βράδυ ἔφθασαν στὴ Θήβα. Μπῆκαν στὴν πόλι χωρὶς νὰ τοὺς ἰδῇ κανεὶς καὶ κρύφτηκαν σὲ κάποιον φιλικὸ τους σπιτί.

Τὸ ἴδιο βράδυ ἕνας ἔμπιστος τῶν Σπαρτιατῶν καὶ φίλος τοῦ

Πελοπίδα είχε καλέσει σὲ δείπνο τοὺς τυράννους βωιωτάρχες, πού διωρίστηκαν ἀπ' τοὺς Σπαρτιᾶτες.

Ἐνῶ ἔτρωγαν καὶ διασκέδαζαν, κάποιος ἔφερε ἓνα γράμμα, πού ἔγραφε νὰ φυλαχθοῦν ἀπὸ τὸν Πελοπίδα καὶ τοὺς φίλους του, πού βρισκόνταν στὴν πόλι. Τὸ γράμμα τὸ πῆρε ὁ ἀρχηγὸς τῶν τυράννων **Ἀρχίας**. Αὐτὸς ὅμως δὲν τὸ διάβασε, γιατί ἦταν μεθυσμένος, ἀλλὰ τὸ ἔβαλε κάτω ἀπὸ τὸ προσκέφαλό του καὶ εἶπε: «Ἐς αὔριον τὰ σπουδαῖα».

Ὁ Πελοπίδας καὶ οἱ σύντροφοί του μεταμφιέστηκαν σὲ γυναῖκες καὶ μῆταν στὸ σπίτι, ὅπου διασκέδαζαν οἱ ἄρχοντες. Αὐτοὶ δὲν τοὺς ἐγνώρισαν καὶ ἄρχισαν νὰ διασκεδάζουν μαζί τους.

Σὲ κάποια στιγμή ὅμως ὁ Πελοπίδας καὶ οἱ σύντροφοί του ἔβουραν τὰ ξίφη, πού εἶχαν κάτω ἀπὸ τὰ φορέματά τους, καὶ τοὺς ἐφόρυσαν ὅλους.

Ἀμέσως ὕστερα ἀνοιξαν τὶς φυλακὲς, ἐλευθέρωσαν τοὺς φυλακισμένους καὶ ὅλοι μαζί ὤρμησαν καὶ κατέλαβαν τὴν Καδμεία.

Οἱ Σπαρτιᾶτες ἀναγκάστηκαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν πόλι. Ἀργότερα, ὅπως θὰ ἴδουµε, ἔκαμαν πολλὲς ἐκστρατείες κατὰ τῆς Θήβας, χωρὶς νὰ μπορέσουν νὰ τὴν καταλάβουν.

3. Πελοπίδας καὶ Ἐπαμεινώνδας

Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσί τους οἱ Θηβαῖοι ἔκαμαν στρατηγούς δυὸ μεγάλους ἄνδρες: τὸν **Πελοπίδα** καὶ τὸν **Ἐπαμεινώνδα**.

Ὁ Πελοπίδας καταγόταν ἀπὸ πλούσια οἰκογένεια καὶ ἔλαβε ἀπὸ μικρὸς καλὴ ἀνατροφή. Ἀγαποῦσε πολὺ τὴν πατρίδα του καὶ διέθεσε γι' αὐτὴ καὶ τὰ πλούτη του καὶ τὴ ζωὴ του. Αὐτὸς γιὰ πρώτη φορὰ ὤργάνωσε τὸν **ἱερὸ λόχο**, πού ἀποτελοῦνταν ἀπὸ 300 νέους, πού στὸν πόλεμο δὲν ὑποχωροῦσαν, ἀλλὰ ἦ νικοῦσαν ἢ σκοτώνονταν ὅλοι.

Φίλος στενὸς τοῦ Πελοπίδα ἦταν ὁ Ἐπαμεινώνδας, πού καταγόταν ἀπὸ πτωχὴ οἰκογένεια. Ἀγαποῦσε ἀπὸ μικρὸς τὰ γράμματα καὶ ἀπόκτησε μεγάλη σοφία. Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὰ γράμματα, ἀγαποῦσε καὶ τὰ πολεμικὰ ἔργα. Αὐτὸς πρῶτος ἐφάρμοσε στὴν πολεμικὴ τέχνη νέα σχέδια καὶ κατώρθωσε νὰ νικήσῃ τοὺς Σπαρτιᾶτες, τοὺς καλύτερους πολεμιστὲς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Καὶ οἱ δυὸ δὲ σκέπτονταν τίποτε ἄλλο, παρὰ πῶς θὰ ἔκαναν τὴν πατρίδα τους μεγάλη καὶ ἰσχυρή.

Ἀμέσως μόλις ανέλαβαν τὴν ἐξουσία, ὠργάνωσαν τὴ Θήβα κι ἔκαμαν συμμάχους ὄλες τίς πόλεις τῆς Βοιωτίας. Ἔτσι τὸ κράτος τῶν Θηβῶν ἀπέκτησε δύναμι καὶ ἔγινε ὑπολογίσιμο.

Σὲ τοῦτο τοὺς βοήθησαν καὶ οἱ Ἀθηναῖοι, πού στὸ μεταξὺ εἶχαν ἀνασυστήσει τὴν Ἀθηναϊκὴ συμμαχία καὶ εἶχαν μὲ τὸ μέρος τους πολλὰς πόλεις τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου καὶ τῆς Μ. Ἀσίας. Μὲ τὸ στόλο τους λεηλατοῦσαν τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου κι ἔτσι ἡ Σπάρτη δὲν μποροῦσε νὰ τιμωρήσῃ τοὺς Θηβαίους.

Ὅταν ὁμως ἀργότερα οἱ Ἀθηναῖοι εἶδαν, ὅτι ἡ δύναμι τῆς Θήβας μεγάλωσε πολὺ, θέλησαν νὰ τὴν περιορίσουν. Κάλεσαν συνέδριο τῶν Ἑλλήνων στὴ Σπάρτη, γιὰ νὰ συζητήσουν γιὰ τὴν εἰρήνη.

Τὸ συνέδριο ἀποφάσισε νὰ παύσουν οἱ συμμαχίες καὶ κάθε πόλι νὰ εἶναι αὐτόνομη. Ὁ Ἐπαμεινώνδας, πού ἦταν ἀντιπρόσωπος τῆς Θήβας, δὲν ὑπέγραψε τὴ συμφωνία, γιὰτι ἔτσι θὰ διαλυόταν ἡ ἡγεμονία τῆς Θήβας στὴ Βοιωτία.

Τότε οἱ Σπαρτιαῖτες διέταξαν τὸ βασιλιά τους **Κλεόμβροτο**, πού βρισκόταν μὲ στρατὸ στὴ Φωκίδα, νὰ εἰσβάλλῃ στὴ Βοιωτία, γιὰ νὰ τιμωρήσῃ τὴ Θήβα, πού δὲν ὑπέγραψε τὴν εἰρήνη.

4. Ἡ μάχη στὰ Λεύκτρα

(371 π.Χ.)

Ὅταν ὁ βασιλιάς τῶν Σπαρτιατῶν **Κλεόμβροτος** εἰσέβαλε στὴ Βοιωτία, οἱ Θηβαῖοι ἀνησύχησαν πολὺ. Ὁ Πελοπίδας ὁμως καὶ ὁ Ἐπαμεινώνδας τοὺς ἔδωσαν θάρρος κι ἀμέσως ἄρχισαν νὰ ἐτοιμάζονται.

Οἱ δυὸ στρατοὶ συναντήθηκαν ἔξω ἀπὸ τὴ Θήβα, κοντὰ στὴ μικρὴ πόλι **Λεύκτρα**, τὸ 371 π.Χ. Στὴ μάχη αὐτὴ ὁ Ἐπαμεινώνδας ἀπέδειξε τὰ στρατιωτικὰ προσόντα του κι ἀναδείχθηκε ἕνας ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους στρατηγούς, πού φάνηκαν ὡς τὰ σήμερα.

Μὲ ἕνα νέο τρόπο παρατάξεως, πού βρῆκε ὁ ἴδιος, μὲ τὴ λοξὴ φάλαγγα, κατώρθωσε νὰ ἐπιβληθῇ στοὺς Σπαρτιαῖτες, ἂν καὶ εἶχαν διπλάσιο στρατὸ ἀπὸ αὐτόν.

Ἡ μάχη ἔγινε μὲ πολὺ πείσμα κι ἐσκοτώθηκαν πολλοὶ καὶ ἀπὸ τὰ δυὸ μέρη. Στὸ τέλος ὁμως νικήθηκαν οἱ Σπαρτιαῖτες κι ἐσκοτώθηκε κι ὁ βασιλιάς τους **Κλεόμβροτος**.

Στὴ νίκη βοήθησε πολὺ καὶ ὁ Πελοπίδας μὲ τὸν ἱερὸ λόγον του, πού πολέμησε γενναϊότατα.

Ἡ καταστροφή τῶν Σπαρτιατῶν ἦταν μεγάλη κι ἔκανε ἐντύπωσι σέ ὄλους τοὺς Ἕλληνας. Πολλές πόλεις τῆς Πελοποννήσου ἐγκατέλειψαν τὴ Σπάρτη καὶ ζήτησαν τὴ φιλία τῶν Θηβαίων.

Ἡ Σπάρτη ἔχασε πιά τὴ δόξα τῆς κι ἔπαυσε νὰ εἶναι ἀνίκητη. Ὑστερα ἀπὸ τὴ μάχη στὰ Λεῦκτρα, τὴν ἡγεμονία τῆς Ἑλλάδος τὴν ἐπῆρε ἡ Θήβα.

5. Ἐκστρατεία τοῦ Ἐπαμεινῶνδα στὴν Πελοπόννησο

(370 π.Χ.)

Μετὰ τὴ μάχη στὰ Λεῦκτρα, ἄλλες πόλεις τῆς Πελοποννήσου ἀποσύρθηκαν ἀπὸ τὴ συμμαχία τῆς Σπάρτης κι ἔγιναν ἀνεξάρτητες, κι ἄλλες ζήτησαν τὴ βοήθεια τῶν Θηβαίων.

Ὁ Ἐπαμεινῶνδας βρῆκε ἔτσι εὐκαιρία καὶ εἰσέβαλε στὴν Πελοπόννησο. Ἀμέσως οἱ Ἀργεῖοι, οἱ Ἀρκάδες καὶ οἱ Ἡλεῖοι ἐνώθηκαν μαζί του καὶ προχώρησαν πρὸς τὴ Λακωνία..

Γιὰ πρώτη φορὰ ἀπὸ τὴν ἀθροδο τῶν Δωριέων ἐχθρικός στρατὸς ἐπλησίαζε στὴ Λακωνία καὶ οἱ Σπαρτιᾶτες ἀνησύχησαν. Ὁ Ἐπαμεινῶνδας ὅμως δὲν ἐπετέθηκε κατὰ τῆς Σπάρτης, ἀλλὰ προχώρησε καὶ λεηλάτησε τὸ Γύθειο καὶ ἄλλες μικρὲς πόλεις τῆς Λακωνίας καὶ ὕστερα γύρισε στὴν Ἀρκαδία.

Ἐκεῖ ἵδρυσε μιὰ νέα πόλι, τὴ Μεγαλόπολι καὶ τὴν ὠχύρωσε. Ὅλη ἡ Πελοπόννησος τώρα ἐγκατέλειψε τὴ Σπάρτη κι ἔκαμε συμμαχία μαζί του.

Ὁ Ἐπαμεινῶνδας, ἀφοῦ περιώρισε τοὺς Σπαρτιᾶτες στὴ Λακωνία, ἐπέστρεψε στὴ Θήβα.

6. Ἡ μάχη στὴ Μαντινεία. Θάνατος τοῦ Ἐπαμεινῶνδα

(362 π.Χ.)

Ἀφοῦ ἐταπείνωσε τὴ Σπάρτη ὁ Ἐπαμεινῶνδας, τὸν ἄλλο χρόνον ἔστειλε τὸν Πελοπίδα μὲ στρατὸ στὴ Θεσσαλία. Ὁ Πελοπίδας εὐκόλα νίκησε τὶς μικρὲς δυνάμεις τῶν Θεσσαλικῶν πόλεων καὶ σχεδὸν ὅλη ἡ Θεσσαλία ἔγινε σύμμαχος τῶν Θηβαίων.

Ὁ θάνατος τοῦ Ἐπαμεινώνδα.

Ἀπὸ τὴ Θεσσαλία ὁ Πελοπίδας ἐπροχώρησε στὴ Μακεδονία καὶ γιὰ νὰ ἔχη τὸ βασιλιά της μὲ τὸ μέρος του, ἐπῆρε 30 ὁμήρους ἀπὸ τὶς καλύτερες οἰκογένειες τῆς Μακεδονίας καὶ τοὺς ἔφερε στὴ Θῆβα. Μαζὶ τοὺς ἦταν καὶ ὁ νεαρὸς **Φίλιππος**, γυιὸς τοῦ βασιλιά τῆς Μακεδονίας Ἀμύντα, πὺ ἀργότερα ἔγινε ἐνδοξος βασιλιάς.

Στὸ μεταξὺ τὰ πράγματα ἄλλαξαν. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐζήλησαν τὴ δύναμι τῶν Θηβαίων καὶ ἔγιναν σύμμαχοι τῶν Σπαρτιατῶν. Μαζὶ τοὺς ἐπῆγαν καὶ ἄλλες πόλεις τῆς Πελοποννήσου.

Ὁ Ἐπαμεινώνδας εἰσέβαλε πολλὰς φορὰς στὴν Πελοπόννησο, γιὰ νὰ ἐνισχύσῃ τοὺς φίλους του. Τὴν τετάρτη ὁμως φορὰ τὰ πράγματα ἦσαν πολὺ δύσκολα γι' αὐτόν.

Οἱ Σπαρτιατὲς, μαζὶ μὲ τοὺς Ἀθηναίους καὶ τὶς περισσότερες πόλεις τῆς Πελοποννήσου, συγκέντρωσαν στρατὸ καὶ τὸν περίμεναν στὴν Ἀρκαδία. Ὁ Ἐπαμεινώνδας πέρασε τὸν Ἴσθμὸ καὶ ἐφθάσε καὶ αὐτὸς στὴν Ἀρκαδία. Μαζὶ του ἐνώθησαν μόνον οἱ Ἀργεῖοι καὶ οἱ Ἥλειοι.

Οἱ διῶ ἀντίπαλοι στρατοὶ συναντήθηκαν στὴν πόλι τῆς Ἀρκαδίας **Μαντινεία**, τὸ 362 π.Χ. Ἡ μάχη ἦταν ἀπὸ τὶς φονικώτερες,

πού ἔκαμαν οἱ Ἕλληνες μεταξύ τους. Ὁ Ἐπαμεινώνδας μὲ τὴ λο-
ξὴ φάλαγγα καὶ τὴ μεγάλη στρατηγικὴ τέχνη του, κατώρθωσε νὰ
νικήσῃ τοὺς ἀντιπάλους, ἀλλὰ πληγώθηκε βαριά. Ἐνα δόρυ εἶχε
χωθῆ στὸ στήθος του καὶ ὁ μέγας στρατηγὸς κατάλαβε τὸ θάνατό
του. Ἐκάλεσε, λοιπόν, κοντὰ του τοὺς ἀξιωματικούς του καὶ τοὺς
εἶπε νὰ κάμουν εἰρήνη.

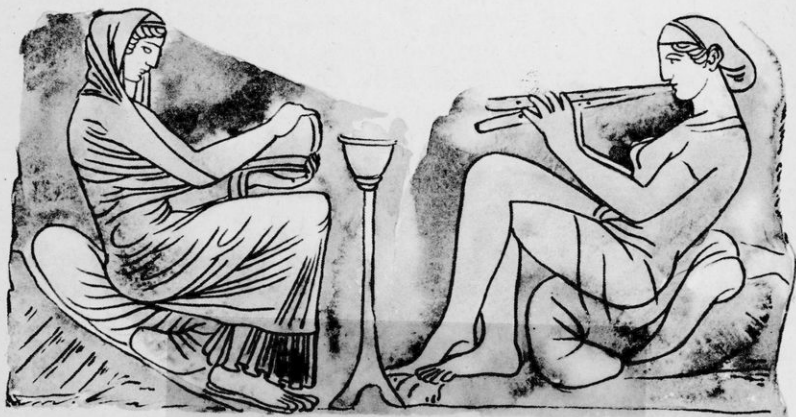
Πρὶν ξεψυχήσῃ τὸν περικύκλωσαν δακρυσμένοι οἱ ἀρχηγοὶ τῶν
Θηβαίων καὶ ἓνας ἀπ' αὐτοὺς τοῦ εἶπε :

— Τί κρίμα, Ἐπαμεινώνδα, πὸν πεθαίνεις ἄτεκνος ;

— Ὅχι, ἀπάντησε ὁ στρατηγός. Ἀφήνω δυὸ κόρες, ἐννοώντας
τὴ μάχη στὰ Λεῦκτρα καὶ τὴ μάχη στὴ Μαντινεΐα.

Δυὸ χρόνια πρωτότερα εἶχε σκοτωθῆ καὶ ὁ Πελοπίδας σὲ κά-
ποια ἐκστρατεία κατὰ τῆς Θεσσαλίας. Ἔτσι μὲ τὸ θάνατο καὶ τῶν
δυὸ αὐτῶν στρατηγῶν, ἡ Θήβα ἔχασε τὴν ἡγεμονία τῆς Ἑλλάδος,
ἀλλὰ δὲν τὴν ἐπῆρε οὔτε ἡ Ἀθήνα, οὔτε ἡ Σπάρτη.

Μιὰ νέα ἑλληνικὴ δύναμη, ὕστερα ἀπὸ λίγο, ἐμφανίστηκε στὴν
Ἑλλάδα, ἔβαλε τάξι καὶ ἔνωσε ὅλους τοὺς Ἕλληνες, ἡ Μακεδο-
νία.

ΝΕΑ ΠΛΗΡΗΣ ΞΕΙΡΑ ΒΟΗΘΗΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ ΤΟΥ ΔΗΜ. ΣΧΟΛΕΙΟΥ

ΤΑΞΙΣ Α'		ΑΡ. 23 Φυσική Ίστορία ('Ελεύθ.)
Νο 1	'Αριθμητική - Τετράδιο	» 29 'Αριθμητική ('Εγκερ.)
ΤΑΞΙΣ Β'		» 30 Γεωμετρία »
Νο 2	Πεταλούδες (Πατριδογνωσία)	» 35 Οί 'Εκθέσεις μου ('Ελεύθ.)
» 3	'Αριθμητική - Τετράδιο	» 37 Στοιχ. Λογοτεχνίας - Βιογραφίες »
» 4	Γραμματική - Τετράδιο	» 38 'Εκδρομές »
ΤΑΞΙΣ Γ'		» 39 Εύαγγ. Περικοπαι ('Εγκερ.)
Νο 5	Παλαιά Διαθήκη	» 40 'Αγωγή του Πολίτου »
» 6	Μυθικά Χρόνια	ΤΑΞΙΣ ΣΤ'
» 7	Φυσική Ίστορία	ΑΡ. 24 Κατήχ. και Λειτουργ. ('Εγκ.)
» 8	Μεθοδική 'Αριθμητική	» 25 Ίστορία Νεωτ. 'Ελλ. »
» 9	'Αττική - Αθήνα - Πειραιάς	» 26 Γεωγρ. Εύρωπης »
» 14 Α'	Γραμματική Δημοτικής	» 27 Φυσική και Χημεία »
» 18	Παιδικές 'Εκθέσεις	» 28 Φυσική Ίστορία ('Ελεύθ.)
ΤΑΞΙΣ Δ'		» 29 'Αριθμητική ('Εγκερ.)
Νο 10	Καινή Διαθήκη	» 30 Γεωμετρία »
» 11	Ίστορία 'Αρχ. 'Ελλάδος	» 35 Οί 'Εκθέσεις μου ('Ελεύθ.)
» 12	Φυσική Ίστορία	» 37 Στοιχ. Λογοτεχνίας - Βιογραφίες »
» 13	Μεθοδική 'Αριθμητική	» 38 'Εκδρομές »
» 14	Γραμματική Δημοτικής	» 39 Εύαγγ. Περικοπαι ('Εγκερ.)
» 15	Γεωγραφία 'Ελλάδος	» 41 'Αγωγή του Πολίτου »
» 18	Παιδικές 'Εκθέσεις	ΣΥΝΔΙΔΑΣΚΟΜΕΝΑΙ ΤΑΞΕΙΣ
ΤΑΞΕΙΣ Γ' και Δ'		Ε' & ΣΤ'
Νο 15	Γεωγραφία 'Ελλάδος (Αον και Βον Έτος Συν λιās)	ΑΡ. 29 'Αριθμητική ('Εγκερ.) (Αον και Βον Έτος Συν λιās)
ΑΡ. 16	Ίστορία (Αον Έτος Συν λιās)	» 30 Γεωμετρία ('Εγκερ.) (Αον και Βον Έτος Συν λιās)
» 17	Ίστορία (Βον Έτος Συν λιās)	» 33 Φυσική Ίστορία ('Ελεύθ.) (Αον Έτος Συν λιās)
» 18	Παιδικές 'Εκθέσεις (Αον και Βον Έτος Συν λιās)	» 34 Φυσική Ίστορία » (Βον Έτος Συν λιās)
ΤΑΞΙΣ Ε'		» 35 Οί 'Εκθέσεις μου »
ΑΡ. 19	'Εκκλ. Ίστορία ('Εγκερ.)	» 37 Στοιχ. Λογοτεχνίας - Βιογραφίες »
» 20	Βυζαντινή Ίστορία »	» 'Εκδρομές »
» 21	Γεωγρ. 'Ηπείρου »	» Εύαγγ. Περικοπαι ('Εγκερ.)
» 22	Φυσική και Χημεία »	

"ΕΚΔΟΣΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ Ο ΣΟΦΟΣ ΚΕΝΤΑΥΡΟΣ"

Π. Γ. ΜΑΥΡΙΑ & ΣΙΑ Ο. Ε.

ΑΓΙΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ 14 - ΑΘΗΝΑΙ